
HER
NEW YORK TIMES BEST-SELLER
ŞEY
ÖLMEDEN ÖNCE OKUMANIZ GEREKEN 1001 KİTAPTAN BİRİ.
AYDINLANDI
JONATHAN
SAFRAN FOER

JONATHAN SAFRAN FOER

1977 doğumlu Jonathan Safran Foer, Amerikan edebiyatının en yeni ve ilgi çekici seslerinden biri. *Los Angeles Times ve San Francisco Chronicle* tarafından "Yılın Kitabı" seçilen, *Guardian İlk Roman Ödülü*'ne layık görülen ve Son On Yılın En İyi Kitapları (2010) listelerinde boy gösteren *Her Şey Aydınlandı*, Liev Schreiber'in yönetmenliğinde sinemaya da uyarlanmış ve ülkemizde gösterilmiştir. *Granta*'nın 2007 yılı En İyi Genç Amerikan Yazarları seçkisinde yer alan Foer, edebiyatçı kimliğinin yanı sıra koleksiyonculuğa olan ilgisi ile de öne çıkıyor. Geçtiğimiz yıl yayımladığımız romanı **Aşırı Gürültülü ve İnanılmaz Yakın**, *The New York Times* tarafından "göz kamaştırıcı fikirlerle dolu ve zeka fışkıran bir roman" olarak tanımlanmış ve Foer; Paul Auster, Italo Calvino gibi büyük ustalarla kıyaslanmıştır. *The Rolling Stone* ve *Esquire* dergilerinin Yılın İnsanları –*People of the Year*- listelerinde yer alan Foer, hayatla kurgunun iç içe geçtiği, mekanların ve objelerin adeta canlanarak karakterleri ve anlatıyı tamladığı insancıl ve çarpıcı romanları ile önümüzdeki yıllarda da adını sıkça duyacağımız, önemli bir yazar. Son olarak *Eating Animals* kitabı ile adından söz ettirmekte olan Foer, New York şehrinde, Brooklyn'de yaşamaktadır.

Algan Sezgintüredi

1968 doğumlu yazar, çevirmen ve grafik tasarımcı. Yayınlanmış romanları: Katilin Şeyi (Versus, 2006), Katilin Meselesi (Versus, 2007). Yayınlanmış bazı çevirileri: *Subtopia – A.L. McCann, Öfke – Michael Tobias, Ölü Avrupa – Christos Tsiolkas, Altın Kollu Adam – Nelson Algren, Yabanda Gezinti – Nelson Algren, Öldür Öldür Öldür – Jimmy Massey, Genç Âdem – Alexander Trocchi, Helen ve Arzu – Alexander Trocchi, En Sevilen Oyun – Leonard Cohen, Görkemli Kaybedenler – Leonard Cohen, Silinmeyen – Karin Slaughter, İnançsız – Karin Slaughter, Felsefenin Öldüğü Gün – Casey Maddox, Ejder Şahlanıyor – Jasper Becker, Kaybolan – Catherine O'Flynn, Jonathan Safran Foer - Aşırı Gürültülü ve İnanılmaz Yakın.*

Everything is Illuminated

© Jonathan Safran Foer, 2002

Bu kitabın Türkçe yayın hakları, *Anatolialit* aracılığıyla Siren Yayınları'na aittir. Kısa alıntılar haricinde, yayıncının izni olmadan kullanılamaz.

Siren Yayınları - Roman
Sertifika No: 16232
ISBN: 978-605-5903-16-9
Beşinci Baskı: Ağustos 2013

Yayın Yönetmeni: Sanem Sirer
Yayın Danışmanı: Erol Aydın
Çeviren: Algan Sezgintüredi
Kapak Tasarım: gray318
Kapak Uygulama: Nazlım Dumlu
İç Tasarım: Adem Şenel
Baskı: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul. Tel: 212 567 80 03

Asmalı Mescit Mah. Ensiz Sokak No. 9/312
Beyoğlu-İSTANBUL
t (212) 243 45 65 f (212) 251 05 32
www.sirenyayinlari.com
info@sirenyayinlari.com
sireninsesi.blogspot.com

HER ŞEY AYDINLANDI

jonathan safran foer

Çeviren: Algan Sezgintüredi

ÇOK ZOR BİR YOLCULUĞUN BAŞLANGICI İÇİN AÇILIŞ

TAM ADIM, Alexander Perchov. Ama tüm arkadaşlarım bana Alex der çünkü bu, tam adımın söylemesi daha kısa halidir. Annem bana 'Alexi-delirtme-beni!' der çünkü hep delirtirim onu. Onu neden delirttiğimi merak ediyorsanız söyleyeyim: çünkü sürekli arkadaşlarımla bir yerlerdeyimdir ve feci nakit saçıyorumdur ve bir anneyi delirtecek daha bir sürü şey yapıyorumdur. Babam, yazın bile kafamdan çıkarmadığım kürk yüzünden bana Şapka derdi. Bunu kesti çünkü ona, bana böyle demeyi kesmesini emrettim. Kulağa çocukça geliyordu ve ben kendimi daima çok iktidarlı ve üretken bir erkek gibi görmüşümdür. Çok, çok kızım var benim, inanın ve hepsi beni başka isimle çağırır. Bir tanesi bana Bebeğim der; bebek olduğumdan değil, bana baktığı için. Bir diğeri bana Gece Boyu der. Neden böyle diyor, söyleyeyim mi? Bana Nakit diyen bir kız var çünkü etrafına çok nakit saçıyorum. Bana bayılması bu yüzden. Beni Alli diye çağıran küçük bir kardeşim var. Bu ada hasta değilim ama ona hastayım; o yüzden okeydir, bana Alli demesine izin veririm. Adına gelince: onun adı Küçük İgor ama babam ona Sakar der çünkü daima bir şeylere girer durur. Daha dört gün önce, yanlış münasebete girdiği tuğladan bir duvarda gözünü mor yaptı. Benim kancığın adını merak ediyorsanız söyleyeyim: Sammy Davis Junior Junior. Adı böyle çünkü Sammy Davis Junior, Dedemin en sevdiği şarkıcıydı ve kancık ona ait, bana değil, çünkü kendini kör sanan ben değilim.

Bana gelince, ben 1977 yılında, yani bu öykünün kahramanıyla aynı yılda dünyaya getirildim. Gerçekte hayatım çok sıradandı. Daha önce söylediğim gibi, kendimle ve diğer insanlarla

bir sürü iyi şey yaparım ama bunları hepsi sıradandır. Amerikan filmlerine hastayımdır. Zencilere hastayımdır; özellikle Michael Jackson'a. Odessa'daki şöhretli gece kulüplerinde bol nakit saçmaya hastayımdır. Lamborcini Kontaklara taparım, müthiştirler. Kapuçinolar da öyledir. Kafa Bin Beş Yüz Kanguru'ydu, Gorki Gıdıklaması'ydı, Boyun Eğmez Hayvanat Bahçesi Bakıcısı'ydı hiç bakmadan çeşitli şekillerde benle cinsel takılmak isteyen çok kız vardır. Neden çok kız benle olmak ister, söyleyeyim: çünkü ben beraber olunacak çok kalite biriyimdir. Rahatımdır ve aynı zamanda feci komiğimdir ve bunlar kazandıran şeylerdir. Bununla beraber hızlı arabalara ve şöhretli diskoteklere bayılan çok kişi tanırım. Bana Sputnik Göğüs Oynaşması -daima yapış yapış biter- uygulayan o kadar çok kişi vardır ki parmaklarımla saysam yetmez. Alex adında bile bir sürü insan vardır. (Sırf benim evimde üç tane!) İşte bu yüzden Lutsk'a gidip Jonathan Safran Foer için çeviri yapayım diye çok galeyana gelmiştim. Sıradanın dışı bir şey olacaktı bu.

Üniversitede ikinci yılımda İngilizcede acımasızca başarılıydım. Bu muhteşem bir şeydi çünkü öğretmenim zevzeğin tekiydi. Annem benle çok gururlanmıştı, "Alexi-delirtme-beni! Beni kendinle çok gururlandırdın," dedi. Bana deri pantolon satın almasını talep ettim ama hayır dedi. "Şort?" "Hayır." Babam da gururluydu. "Şapka," dedi, "Bana öyle deme," dedim, "Alex," dedi, "Anneni çok gururlandırdın."

Annem mütevazı kadındır. Çok, çok mütevazıdır. Bizim evimize bir saat mesafedeki küçük bir *café*de didinir. Orada müşterilere yiyecek ve içecek sunar. Bana, "Bütün gün nefret ettiğim şeyler yapmak için bir saat otobüse biniyorum," dedi, "neden, söyleyeyim mi? Senin için, Alexi-delirtme-beni! Bir gün sen de benim için nefret ettiğin şeyler yapacaksın. Aile demek bu demektir." Çakmadığı şey onun için zaten nefret ettiğim şeyler yapıyor olduğumdu. Benle konuştuğunda dinliyorum onu. Güdük harçlığım konusunda şikâyet etme konusunda direniyorum. Ayrıca onu istediğim kadar çok delirtmediğimi söylemiş miydim?

Ama ben bu şeyleri aileyiz diye yapmıyorum. Bunları yapıyorum çünkü bunlar genel nezaket kuralları. Kahramanın bana öğrettiği bir özdeyiş bu. Bunları yapıyorum çünkü götün önde gideni değilim. Bu da kahramanın bana öğrettiği başka bir özdeyiş.

Babam, Atalar Turizm diye adlandırılmış bir seyahat acentesinde didinir. Burası, kitabın kahramanı gibi, asil Amerika ülkesinden ayrılıp Polonya ve Ukrayna'daki mütevazı kasabaları ziyarete yanıp tutuşan Yahudi insanlar içindir. Babamın acentesi, ailelerinin bir zamanlar yaşadıkları yerleri keşfetmeye çabalayan Yahudilere çevirmen, kılavuz ve şoförler atar. Okey, seyahate kadar hiçbir Yahudi ile tanışmamıştım. Ama hata onlarındı, benim değil, çünkü ben daima istekliydim. Hatta birisi çıkıp bu konuda ılıman olduğumu bile söyleyebilirdi. Yine doğruculuk yapacağım ve seyahatten öncesinde Yahudilerin zevzek olduğunu düşündüğümden bahsedeceğim. Böyle sanıyordum çünkü Yahudi insanlar hakkında tüm bildiğim, Amerika'*dan* Ukrayna'*ya* tatile gelmek için Babama bol nakit ödedikleriydi. Ama sonra Jonathan Safran Foer ile tanıştım ve size diyorum, zevzek değil o. Zekâlı bir Yahudi kendisi.

Sakar'a gelince ki ona hiç Sakar demem, Küçük İgor derim, çok birinci sınıf bir çocuktur. Günün birinde iktidarlı ve üretken bir adam olacağını ve beyninin çok kas yapacağını açıkça görüyorum. Biz fazla konuşmayız çünkü o çok sessiz bir kişidir ama yine de arkadaşızdır; bundan eminim ve fevkalade arkadaşız yazsam şimdi, o da yalan olmaz bence. Küçük İgor'a bu dünyada adam olması için yol gösteririm ben. Mesela örneğin, ta üç gün önce ona, cinsel takıldığım birçok pozisyonu takdir edebilsin diye pis bir dergi sergiledim. Dergiyi sunarak, "Buna altmış-dokuz denir," dedim. Çok fazla bakmasın diye aksiyonun üstüne parmaklarımı -iki tanesini- koydum. "Neden altmış-dokuz deniyor?" diye sordu. Çünkü İgor, merak ateşiyle yanan bir kişidir. "1969'da icat edilmiş. Arkadaşım Gregory, mucidin yeğenini tanıyan birini tanıyor." "1969'dan önce ne yapıyormuş peki insanlar?" "Sadece sakso ve kuku çiğneme. Ama ikisini birlikte hiç

yapmazlarmış." Bana sorarsanız günün birinde VIP olacak İgor, kesin.

Öykünün başladığı yer burası işte.

Ancak sizlere ilkin güzel görünüşümden bahsetmeliyim. Boyumun uzunluğu su götürmez. Benden uzun kadın tanımıyorum. Tanıdığım benden uzun kadınlar, 1969'un kendileri için büyük önem arz ettiği lezbiyenlerdir. Ortadan ayrık saçlarım çok güzeldir. Böyledir çünkü Annem ben çocukken saçlarımı yandan ayırırdı ve ben onu delirtmek için onları ortadan ayırırım. "Alexi-delirtme-beni!" der annem, "saçların böyle ayrıkken aklen dengesiz görünüyorsun." Öyle demek istemez, bilirim. Annem sık sık öyle demek istemediği şeyler söyler. Aristokratik bir gülümsemem vardır ve insanları yumruklamayı severim. Şu an itibarıyla kası yok ama karnım çok sağlamdır. Babam şişko bir adamdır ve Annem de öyledir. Bu beni bozmaz çünkü şimdi şişko görünse de karnım çok sağlamdır benim. Gözlerimi tasvir edeceğim ve öyküye başlayacağım. Gözlerim mavidir ve göz kamaştırıcıdır. Şimdi öyküye başlıyorum.

Babam, Atalar Turizm'in Amerika ofisinden bir telefon çağrısı almıştı. Haziran ayının başında Lutsk'ta bulunmak isteyen genç bir adam için şoför, rehber ve çevirmen talep ediyorlardı. Sorunlu bir talepti bu çünkü haziranın başında Ukrayna, ultramodern anayasasının ilk yıldönümünü kutlayacaktı. Milliyetçilikle dolmuştuk ve birçoğumuz yabancı ülkelere tatile gidecektik. 1984 Olimpiyatları gibi imkânsız bir durumdu. Ama Babam her zaman istediğini alan çok şaşırtıcı bir adamdır. Telefonda, o sırada tüm zamanların en büyük belgeselini, *Thriller'ın Yapılışı*'nı izleyen bana, "Şapka," dedi, "bu yıl okulda hangi dili çalışmıştın sen?" "Şapka deme bana," dedim. "Alex," dedi, "bu yıl okulda hangi dili çalışmıştın sen?" "İngilizce dilini," dedim ona. "İyi misin İngilizcede?" dedi. Belki düşlerimdeki zebra derisi koltuk örtülerini aldıracak kadar gururlandırırım onu diye umarak, "Akıcıyım," dedim. "Çok iyi, Şapka," dedi. "Bana öyle deme," dedim. "Çok iyi, Alex. Çok iyi. Haziran ayının ilk hafta-

sıyla ilgili bütün planlarını sıfırlamak zorundasın." "Planım yok benim," dedim. "Var," dedi.

Şimdi, şişko ama annemle babamdan daha şişko olan Dedemden bahsetmek için zaman uygun. Okey, bahsedeyim ondan. Altın dişleri vardır ve her gün akşama değin taranacak hale gelecek kadar bol sakal büyütür. Başta çiftçilik ve sonra makine yönlendirme ile, yıllar yılı birçok istihdamda didinmiştir. Son istihdamı 1950'lerde didinmeye başladığı ve son zamana dek durduğu Atalar Turizm'deydi. Nenem ta iki sene önce beynindeki kanserden öldü ve Dedem hem çok melankoli ve hem de dediğine göre, kör oldu. Babam ona inanmadı ama gene de Sammy Davis Junior Junior'u satın aldı çünkü Kör Kancıkları sadece kör insanlar için değil, aynı zamanda yalnızlığın tersini arayan insanlar içindir de. ("Satın aldı" dememeliyim çünkü Babam, Sammy Davis Junior Junior'u satın almadı; sadece unutulmuş köpekler evinden aldı. Bu nedenle o, gerçek bir Kör Kancığı değildir ve aynı zamanda aklen dengesizdir.) Dedem günün büyük bölümünü evde televizyona bakarak harcar. Hep bağırır bana. "Saşa!" diye bağırır. "Saşa, tembellik etme! İşe yaramaz olma! Bir şey yap! İşe yarar bir şey yap!" Ben ona hiç karşılık vermem ve onu hiç isteyerek delirtmem ve işe yarar derken ne kasteder, hiç anlamam. Nenem ölmeden önce Küçük İgor'a ve bana bu iştah kaçıran bağırma huyu yoktu. İşte bu yüzden kasten yapmadığını biliyoruz ve bu yüzden onu hep affederiz. Bir keresinde onu, televizyonun önünde ağlarken bulmuştum. (Jonathan, Dedeyle ilgili bu kısım aramızda kalmalı, tamam mı?) Hava raporu gösterimdeydi, dolayısıyla onu televizyondaki melankoli bir şeyin ağlatmadığını anlamıştım. Bundan hiç söz etmedim çünkü bundan söz etmemek genel nezaket kuralıydı.

Dedemin adı da Alexander'dır. Ayrıca Babamın da. Üçümüz de ailelerimizin en büyük çocuklarıyız ki bu da bize, aslen Ukrayna'da icat edilmiş olan beyzbol sporu kadar onur verir. Ben de ilk çocuğuma Alexander diyeceğim. İlk çocuğum kız çıkarsa ne olacağını merak ediyorsanız, söyleyeyim: İlk erkek çocuğum

kız olmayacak. Dedemin babası, 1918'de baba olmuş. Dedem hiç Ukrayna'dan dışarı çıkmamış. Gittiği en uzak yer Kiev'miş; oraya da amcam Sığır'la evlendiğinde gitmiş. Ben çocukken Dedem, dünyadaki en güzel kent Odessa'dır çünkü orada votka ucuzdur ve kadınlar da öyledir, derdi. Ölmeden önce neneme, nenem olmayan diğer kadınlara nasıl âşık olduğunu söyleyerek komiklikler üretirdi. Nenem bunların komiklik olduğunu bilirdi çünkü yüksek sesle gülerdi. "Anna," derdi Dedem, "şu pembe şapkalıyı evlendireceğim." Nenem, "Kimle evlendireceksin onu?" derdi. Ve Dedem, "Kendimle," derdi. Ben arka koltukta çok gülerdim ve nenem, "Ama sen papaz değilsin," derdi. Dedem, "Bugün öyleyim," derdi. Ve nenem, "Bugün Tanrı'ya mı inanıyorsun yani?" derdi. Ve Dedem, "Bugün aşka inanıyorum," derdi. Babam, Dedeme nenemden hiç söz etmememi emretti. "Onu melankoli yapar, Şapka," dedi. "Bana öyle deme," dedim. "Onu melankoli yapar Alex ve kör olduğunu düşünmesini sağlar. Bırak, unutsun." Dolayısıyla ben ondan söz etmem. Çünkü istemiyor değilsem eğer, Babamın yapmamı istediklerini yaparım ben. Kendisi birinci sınıf bir yumrukçudur.

Bana telefon ettikten sonra Babam, seyahatin şoförlüğünü yapacağını bildirmek üzere Dedeme telefon etti. Rehberliği kimin yapacağını bilmek istiyorsanız söyleyeyim: Rehberliği kimse yapmayacaktı. Babam, rehberin vazgeçilmez bir şey olmadığını çünkü Dedemin, Atalar Turizm'de geçirdiği yıllardan feci miktarda şey bildiğini söyledi. Babam onun için uzman dedi. (Bunu söylediğinde çok makul gelmişti. Ama Jonathan, gerçekleşenlerin ışığında nasıl hissettiriyor şimdi bu seni?)

O gece seyahatten konuşmak için Babamın evinde biz üç adam, yani üç Alex toplandığımızda Dedem, "Ben istemiyorum," dedi. "Ben özürlüyüm. Böyle bir boku yapayım diye özürlü olmadım ben. Bende bitti bu işler." "Ne istediğin beni ilgilendirmiyor," dedi Babam. Dedem şiddetle masayı yumrukladı ve bağırdı: "Kim kimdir unutma!" Ben, bunun konuşmanın sonu olacağını sandım. Ama babam tuhaf bir laf etti: "Lütfen." Ardından

daha tuhaf bir şey söyledi. "Baba," dedi. İtiraf etmeliyim ki anlamadığım çok şey var. Dedem sandalyesine oturdu ve "Bu son," dedi. "Bir daha yapmam."

Dolayısıyla kahramanı Lvov tren istasyonunda 2 Haziran, öğleden sonra 15.00'de bulmak için planlar yaptık. Ardından iki gün Lutsk bölgesinde olacaktık. "Lutsk?" dedi Dedem. "Lutsk dememiştin." "Lutsk," dedi Babam. Dedem düşünceye daldı. "Nenesinin geldiği kasabayı arıyor," dedi Babam. "Ve dedesini savaştan kurtaran, Augustine dediği bir kadını. Dedesinin köyü hakkında bir kitap yazmayı arzuluyor." "A," dedim, "dolayısıyla akıllı, öyle mi?" "Hayır," dedi babam. "Beyni alt seviyede. Amerika ofisinin bildirdiğine göre her gün onlara telefon ediyormuş ve uygun yiyecek bulma konusunda yarım-akıllı taleplerde bulunuyormuş." "Sosis yiyordur, kesin," dedim. "Elbette," dedi babam. "Sadece yarım-akıllı." Burada kahramanın zekâlı bir Yahudi olduğunu tekrarlayacağım. "Kasaba nerede?" diye sordum. "Kasabanın adı, Trahimbrod." "Trahimbrod mu?" dedi Dedem. "Lutsk'a 50 kilometre," dedi Babam. "Elinde bir harita var ve koordinatlarını biliyor. Basit iş."

Babam dinlenmeye çekildikten sonra Dedemle ben birçok saat boyunca televizyona baktık. Biz ikimiz de geçlere kadar bilinçli kalan insanlarızdır. (Neredeyse ikimiz de geçlere kadar bilinçli kalmaya bayılırız yazıyordum ama doğru değil bu.) Ekranın dibinde Rusça yazılar bulunan bir Amerikan programına baktık. Bazukayla becerikli işler yürüten bir Çinli adam hakkındaydı. Ayrıca hava raporuna da baktık. Hava raporcu adam sonraki gün havanın çok anormal olacağını ama ondan sonraki gün normal olacağını söyledi. Dedem ve ben arasında pala ile kesebileceğiniz bir sessizlik vardı. Benimle konuştuğu tek an, McDonald's McDomuzBurgerleri'nin reklamı sırasında dönüp, "Çok şımarık bir Yahudiye bakıcılık etmek için çirkin bir kente kadar on saat araba kullanmak istemiyorum," dediği andı.

DÜNYANIN BAŞLANGICI ÇOĞU ZAMAN GELİR

ÇİFTE DİNGİLLİ AT arabasının Trahim B'yi Brod Nehri'nin dibine çaktığı veya çakmadığı günün tarihi, 18 Mart 1791'di. İlginç enkazın su yüzüne çıkışının ilk tanıkları küçük W ikizleri oldu. Birbirine dolanan beyaz iplerden yılanlar, parmakları iyice gerilmiş, ezik bir eldiven teki, boşalmış bobinler, yamru yumru bir kelebek-gözlük, böğürtlen ve ahududular, kakalar, fırfırlar, patlamış bir parfüm püskürtecinin parçaları, bir karar yazısının dağılan kan kırmızısı mürekkebi: *Yapacağım... Yapacağım...*

Hanna feryadı bastı. Şana külot pantolonunu, paçalarındaki ipleri çekerek dizine kadar sıyırıp soğuk suya girdi ve yüzeye yükselen yaşam enkazının parçalarını iki yana iterek ilerledi. Ayıplı tefeci Yankel D, kıyıdaki çamurdan sıyrılıp kızlara doğru seğirtirken, *Ne yapıyorsunuz orada!* diye bağırdı. Bir elini Şana'ya uzatırken her zamanki gibi diğerinde, kasaba* ilâmıyla sürekli boynunda iple taşımak zorunda bırakıldığı ve suçlu olduğunu gösteren abaküs tespihini tutuyordu. *Çık sudan! Üşüteceksin!*

Balık köftecisi Bitzl Bitzl R kargaşayı, kapanlarından birine bağlı kayığından izledi. *Ne oluyor orada?* diye bağırdı kıyıya. *Sen misin Yankel? Bir sorun mu var?*

Saygıdeğer Haham'ın ikizleri, diye yanıt verdi Yankel. *Suda oynuyorlar ve korkarım başlarına bir şey gelecek!*

---

* Orijinal metinde *shtetl*. Yidiş dilinde *shtetl* kelimesi Orta ve Doğu Avrupa'da Yahudi nüfusu yüksek kasabalar için kullanılır. (ç.n.)

Çok acayip şeyler çıkıyor! Şana, etrafında bahçe misali büyüyüveren kütleye elini daldırıp suları sıçratarak gülüyordu. Bir oyuncak bebeğin ellerini ve ayaklı bir duvar saatinin sarkacını buldu. Şemsiye telleri... Bir maymuncuk... Cisimler köpüklü taçlar meydana getirerek yüzeye erişiyorlardı. İkizlerin azıcık küçük ve daha temkinsiz olanı parmaklarını suda gezdiriyor ve her seferinde yeni bir şey buluyordu: sarı bir fırıldak, çamurlu bir el aynası, solmuş bir unutmabeni çiçeğinin taçyaprakları, kuma bulanmış karabiber taneleri, bir torba dolusu tohum...

Ama azıcık büyük ve temkinli kız kardeşi Hanna -birleşen kaşları haricinde tıpatıptılar- olanları kıyıdan izleyip çığlık çığlığa ağlıyordu. Ayıplı tefeci Yankel D kızı kollarına alıp göğsüne bastırdı ve mırıldandı: *Tamam... Tamam...* Ve Bitzl Bitzl'a seslendi: *Saygıdeğer Haham'a git ve onu buraya getir. Doktor Menaşe ve kanun adamı İzak'ı da çağır. Çabuk!*

Adı daha sonra kasabaya verilecek ve haritalar ile Mormon nüfus kayıtlarına geçirilecek olan çatlak ve zengin Sofiovka N, bir ağacın ardından çıktı. *Hepsini gördüm ben,* dedi çılgınca. *Hepsini gördüm. Araba toprak yola göre fazla hızlı gidiyordu -kendi nikâhına geç kalmaktan daha kötüsü, evlenmeliydim dediğin kızın nikâhına geç kalmaktır- ve kendi kendine devrildi. Tam gerçek bu değilse, o zaman araba Kiev'den veya Odessa'dan ya da her neresiyse oradan esen rüzgâr yüzünden devrilmiştir ve bu da yeterince gerçek görünmüyorsa, o zaman -ki zambak beyazı adım üstüne yemin ederim buna- Trahim bu dünyaya fazla iyi geldiği için mezar taşı kanatlı bir melek cennetten inip onu aldı demektir. Kim bu dünyaya fazla iyi gelmez ki zaten? Hepimiz birbirimiz için fazla iyiyiz.*

Yankel, Hanna'nın suçunu tasdik eden tespihiyle oynamasına izin vererek, *Trahim mi?* dedi. *Trahim, altı ay önce zatürreeden ölen Lutsk'lu kunduracı değil miydi?*

Şuna bakın! Şana, ayıpçı bir desteden çıkma cunnilingus valesini havaya kaldırmıştı.

Hayır, dedi Sofiovka. *O adamın adı Trahum'du.* U *ile. Bu* İ *ile yazılıyor. Ve o Trahum, En Uzun Gece'nin Gecesi'nde ölmüştü. Yok, durun. Sanatçılıktan ölmüştü o.*

Şuna bakın! Şana, elinde solgun bir yıldız haritasıyla neşeden titriyordu.

Yankel, Saygıdeğer Haham'ın kızına veya herhangi bir kıza bağırmayı dileyeceğinden daha yüksek sesle, *Çık sudan!* diye bağırdı. *Hastalanacaksın!*

Şana kıyıya koştu. Koyu yeşil sular burçlar kuşağını karartırken, yıldız haritası dibe batıp atın yüzüne peçe misali yerleşti.

Kasabanın pencereleri patırtı yüzünden açılıyordu (merak, kasabalıların tek ortak paydasıydı.) Kaza ufak çavlanlar tarafında, kıyının, kasabanın hâlihazırdaki iki bölümünü, Yahudi Bölgesi ile Beşeri Bölgesi'ni ayıran kısmında meydana gelmişti. Kutsal kabul edilen etkinliklerin tümü -dinsel eğitim, kaşer et kesimi, pazarlık, vs.- Yahudi Bölgesi'nde yapılırdı. Gündelik yaşamın yeknesak etkinlikleri sayılanlarsa -dünyevi eğitim, toplumsal adalet, alışveriş, vs.- Beşeri Bölgesi'ndeydi. İki kısmı ayıran Dikine Sinagog'du. (Ahit Sandığı, her bir Tevrat tomarının bir yakada kalması hesabıyla, Yahudi/Beşeri fay hattına yapılmıştı.) Genel hava kutsalla dünyevi arasında değiştikçe -1764 yılında, Dövülen Bağırlar Pogromu'nun* ardından ve tüm kasabanın dünyevi tarafa geçtiği sıradışı saat haricinde söz konusu oran, genellikle şu veya bu yöne bir saç teli kalınlığından fazla değişmezdi- Radziwell Ormanı'ndan nehre kadar tebeşirle çizili fay hattı da değişirdi. Ve Sinagog buna göre kaldırılıp taşınırdı. 1783'te takılan tekerlekler, kasabanın Yahudiliği ve Beşerililiği meselesine dair sürgit tartışmaları itip çekme meselesine indirgemişti.

---

* Pogrom: Etnik gruplara, özellikle Yahudilere yapılan örgütlü katliamlara verilen ad.

Karısının ani ölümünden sonra elindeki şamdan, biblo ya da kum saatlerinden kopamadığından epeydir bağışlarla geçinen mütevazı antikacı Şloyim W, nefes nefese, *Bir kaza olmuş galiba,* dedi.

Nereden duydun? dedi Yankel.

Saygıdeğer Haham'ı almaya giden Bitzl Bitzl kayığından seslendi bana. Yolda gelirken becerebildiğimce çok kapı çaldım ben de.

İyi, dedi Yankel. *Kasaba ilâmı gerekecek şimdi.*

Öldüğünden emin misiniz? dedi birisi.

Epey, dedi Sofiovka. *Anasıyla babası tanışmadan önceki kadar ölü. Ya da belki, en azından babasının çükünde bir mermi ve anasının karnında bir boşluk olduğu zamanki kadar ölü.*

Kurtarmaya kalkıştın mı? dedi Yankel.

Hayır.

Şloyim, Yankel'e kızları işaret ederek, *Gözlerini ört şunların,* dedi. Çoğununkinden daha kocaman göbeğini ve kalın, kıvırcık, kara kıllarla kaplı sırtını ortaya çıkararak hızla soyundu ve suya daldı. Kabaran suların kanatlarındaki tüyler kapandı üzerine. İpe dizilmemiş inciler ve takma dişler... Kan damlaları, Merlot ve parçalanmış şamdan kristalleri... Yüzeye çıkan enkaz git gide, ellerini önünde göremeyeceği kadar çoğaldı. *Nerede bu? Nerede?*

Şloyim nihayet su yüzüne çıktığında, kanun adamı İzak M, *Buldun mu?* diye sordu. *Ne zamandır oradaymış, belli mi?*

"Toza: İnsandan Geldin ve İnsana Döneceksin" başlıklı yegâne dikkate değer çalışmasında sanat ve yaşamın kuramsal anlamda terse çevrilebileceğini öne süren merhum filozof Pinhas T'nin dulu, yaslı Şanda T, *Yalnız mıymış yoksa karısı yanında mıymış?* dedi.

Kasabanın tümüne ıslık çaldıran güçlü bir rüzgâr esti. Kısık ışıklar altında zorlu metinler hatmedenler kafalarını kaldırdılar.

Aflar dileyip vaatler veren âşıkların özür ve bahaneleri sessizliğe gömüldü. Mum ustası kimsesiz Mordehay C, ellerini sıcacık mavi balmumuyla dolu bir fıçıya daldırdı.

Sol elini pantolon cebine sokan Sofiovka, *Bir karısı vardı,* dedi. *İyi hatırlıyorum onu. Feci tahrik edici memeleri vardı kadının. Ah, Tanrım, müthiş memeleri vardı. Kim unutabilir öylesini? Memeleri, ah, Tanrım, müthişti. Yine genç olabilmek, ah, evet, evet, o memeleri adam gibi emebilmek uğruna o zamandan bu yana öğrendiğim tüm sözcükleri verirdim. Evet, verirdim! Kesin verirdim!*

Nereden biliyorsun bunları? dedi birisi.

Bir keresinde babam bir iş için beni Rovno'ya yollamıştı. Bu Trahim'in evine. Ön adı şimdi aklımda değil ama İ ile yazılan Trahim'di, eminim; müthiş memeli, genç bir karısı, bir sürü ıvır zıvırla dolu küçük bir dairesi ve gözünden ağzına veya ağzından gözüne uzanan bir yara izi vardı. Ya biri ya öteki işte.

Kızlar koşup dua şalının her iki ucunun altına sığınırken, Saygıdeğer Haham, *ARABAYLA GEÇERKEN YÜZÜNÜ GÖREBİLDİN Mİ YANİ?* diye seslendi. *YARAYI?*

Ve sonra, ay, ay, ay, onu bir kez daha, Lvov'a kendi işim için gittiğimde görmüştüm. Yanlış hatırlamıyorsam Trahim, sokağın karşısındaki kız yurduna şeftali getirmişti. Erik miydi yoksa? Yoksa postacı mıydı o? Evet, evet, aşk mektupları getirmişti.

Doktor Menaşe, çantasını açarken, *Tabii artık hayatta değildir,* dedi. Birkaç sayfa ölüm sertifikası çıkardı; başka bir esinti sayfaları kapıp ağaçlara savurdu. İçlerinden birkaçı eylülde yapraklarla birlikte dökülecekti. Bazılarıysa ancak nesiller sonra ağaçlarla inecekti yere.

Kocaman bir kayanın ardında kurulanan Şloyim, *Yaşasaydı bile kurtaramazdık,* dedi. *İçindekilerin hepsi yüzeye çıkmadan arabayı kaldırmak mümkün değil.*

Saygıdeğer Haham, daha yetkeli bir bağırışla, *KASABA İLÂMI ÇIKARTMALIYIZ*, diye duyurdu.

Menaşe, tüy kalemin ucunu diline götürdü. *Neydi tam adı?*

Yaslı Şanda, elini kalbine götürerek, *Kesinlikle bir karısı vardı diyebilir miyiz?* dedi.

Kendisi hiç yüzük takmamış (gerçi Saygıdeğer Haham, Lodz'da onu [sonsuza dek] mutlu edecek bir kadın tanıdığını söylemişti) olan mücevher ustası Avram R, *Kızlar bir şey görmüş mü?* diye sordu.

Kızlar hiçbir şey görmedi, dedi Sofiovka. *Hiçbir şey görmediklerini bizzat gördüm.*

Ve ikizler, bu sefer ikisi birden, ağlamaya başladı.

Şloyim, Sofiovka'yı işaret ederek, *Tümüyle onun sözüne güvenemeyiz gerçi,* dedi. Sofiovka, işareti kendine has bir işaretle iade etti.

Kızlara sormayın, dedi Yankel. *Rahat bırakın onları. Yeterince üzüldüler.*

Kasabanın yüz küsur sakini çoktan toplanmış, ne bilip bilmediklerini tartışmaya koyulmuştu. Vatandaş ne kadar az biliyorsa o ölçüde inatla tartışıyordu. Alışılmadık bir yanı yoktu bunun. Daha bir ay önce, çöreklerin ortasındaki deliği tıkamanın çocuklara daha iyi bir mesaj verip vermeyeceği sorusu üzerinde tartışılmıştı. Ondan iki ay önce dizgicilik konusunda acımasız ve komik bir tartışma yaşanmış, ondan önceyse birçoğunu ağlatıp birçoğunu güldüren ve hepsinin zihninde daha çok soru işareti yaratan Polonya kimliği sorusu gündeme gelmişti. Zamanın başlangıcından -her ne zamansa o- artık ne zaman bitecekse o zamana kadar sorular... *Küllerden? Küllere?*

BELKİ, dedi Saygıdeğer Haham, ellerini ve sesini iyice yükselterek, *MESELEYİ HALLETMEMİZ GEREKMİYORDUR. ÖLÜM BELGESİNİ DOLDURMASAK NE OLUR? CESET İÇİN*

GEREKENİ YAPSAK, KIYIYA VURAN NE VARSA YAKSAK VE YAŞAMIN BU ÖLÜME RAĞMEN DEVAM ETMESİNE İZİN VERSEK?

Ama bize bir ilâm gerek, dedi şekerci Froida Y.

Kasaba başka türlü ilâm ederse gerekmez, diye düzeltti İzak.

Belki karışma haber vermeye çalışmalıyız, dedi yaslı Şanda.

Belki kalanları toplamaya başlamalıyız, dedi dişçi Eliezar Z.

Ve babasının saçaklı şalının altından kafasını uzattığında Hanna'nın sesi, onca tartışmanın arasında az kalsın duyulmayacaktı.

Bir şey görüyorum.

NE? dedi babası, diğerlerini susturarak. *NE GÖRÜYORSUN?*

Şurada, dedi beriki, parmağıyla suyu işaret ederek.

Mumlar, ıslak kibritler, piyonlar ve denizanaları misali kıvrılıp bükülen saçaklı ipeklerle çevrili iplerle tüylerin ortasında hâlâ mukoza salgısıyla kaplı, erik içi kadar pembe bir kız bebek vardı.

İkizler, babalarının şalının altına iyice gizlendiler. Nehrin dibinde geceyle kefenlenmiş yatan at, koca gözlerini kapadı. Yankel'in yüzüğündeki bal renkli amberde, Nuh'un ilk tahtayı çakmasından çok daha önceden beri kıpırtısız duran tarih öncesi karınca, utanç içinde başını bir sürü bacağının arasına sakladı.

PİYANGO, 1791

BITZL BITZL R, birkaç gün sonra Kolki'den gelen bir grup kuvvetli adamın yardımıyla arabayı çıkarmayı başardı ve balık tuzakları hiç görmedikleri bereketi gördü. Ama geriye kalanları taradıklarında cesedi bulamadılar. Sonraki yüz elli yıl boyunca kasaba, yıllık Trahim'i "bulma" yarışmasına ev sahipliği yapacaktı. Ancak 1793 yılında konan ödül -Menaşe'nin, her cesedin suda geçen iki yıldan sonra dağılmaya başlayacağı, haliyle aramanın sadece anlamsızlaşmakla kalmayıp epey huzur kaçırıcı buluntulara, daha beteri, birden fazla ödüle varabileceği öğüdü üzerine- kaldırıldı. Böylece yarışma, sinirli fırıncılar sülalesi P'nin müthiş hamur işleri yaptığı, kasabanın genç kızlarının ikizlerin o meşum günde giydikleri bağcıklı yün külot pantolonlardan ve mavi saçaklı kelebek yaka keten bluzlardan giydiği festivalimsi bir etkinliğe dönüştü. Sal Kraliçesi'nin Brod nehrine attığı, biri altın, diğerleri toprakla dolu pamuk çuvalları bulmak için dalış amacıyla uzaklardan birçok genç adam geldi.

Trahim'in asla bulunamayacağını, akıntının bedenini gereğince gömecek miktarda tortu sürüklediğini düşünenler vardı. Bu insanlar, aylık mezarlık ziyaretlerinde kıyıya taşlar bıraktılar ve şöyle sözler söylediler:

Zavallı Trahim, onu pek tanımazdım ama elbette tanıyor olabilirdim.

Ya da

Seni özlüyorum, Trahim. Seni hiç tanımamama rağmen, özlüyorum.

Veya

Uyu Trahim, uyu. Ve değirmenimizi koru..

Trahim'in arabanın altında kalıp dibe çakılmadığından ve yaşamının sırlarını, sahilde romantik bir yürüyüşe çıkmış bir çift tarafından günün birinde bulunacak bir şişeye konmuş aşk mektubu misali içinde taşıyarak akıntıyla denize sürüklendiğinden kuşkulananlar vardı. Trahim'in veya bir parçasının Karadeniz kıyılarına veya Rio'ya vurması ya da ta Ellis Adası'na kadar gitmiş olması mümkündü.

Ya da kim bilir, belki bir dul bulup evine almıştı Trahim'i: Onu bir sallanan sandalyeye oturtmuş, her sabah kazağını değiştirmiş, sakalları çıkmayı bırakana kadar tıraş etmiş, her gece sadakatle yatağına almış, kulağından geriye kalana tatlı sözler fısıldamış, sararan resimlere bakıp onunla birlikte ağlamış, çocuk yapmak hakkında acemice konuşmuş, hastalanmadan önce onu özlemeye başlamış, mirasının tümünü ona bırakmış, ölürken sadece onu düşünmüş, gerçek olmadığını daima bilmiş ama gene de ona inanmıştı belki.

Ortada ceset falan yoktu diyenler vardı. Kurnaz sahtekâr Trahim, ölmeden ölü sayılmak istemişti. Arabasına nesi var nesi yoksa yüklemiş; tanımsız, adsız -kısa süre sonra tüm doğu Polonya'da yıllık festivali Trahim Günü'yle nam salacak ve adını yetim bebek misali taşıyacak (Sofiovka adıyla geçeceği haritalar ve Mormon nüfus kayıtları haricinde)- kasabaya sürmüş, atlamadan önce adsız atının kıçına son kez vurmuş ve arabayı akıntının derinlerine yollamıştı. Alacaklılarından mı kaçıyordu? İstemediği bir evlilik mi söz konusuydu? Yalanları mı açığa çıkmıştı? Yaşamının sürmesi için ölüm, sahnelenmesi gereken bir oyun muydu?

Tabii bir de Sofiovka'nın çatlaklığına işaret edenler; uzanan denizkızı çeşmesinde çırılçıplak oturup mermer kızın pullarını okşadığını, herhangi bir zamanda ve herhangi bir yerde çavuşu tokatlamanın hiçbir kötü yanı yokmuş gibi kendi alt yarısına dokunduğunu hatırlatanlar vardı. Ya da bir keresinde Saygıdeğer

Haham'ın bahçesinde beyaz iplerle boydan boya sarılı bulunduğunu ve esasen çok önemli bir şeyi unutmamak için işaretparmağına bir ip bağladığını ve o ipi neden bağladığını unutmaktan korkunca serçeparmağına, ardından belinden boynuna bir tane daha bağladığını ama sonra onları da unutmaktan korkup peyderpey dişinden tırnağına bir sürü ip bağladığını ve bedenini anımsamak için bedenini kullandığını ama sonunda sadece ipi anımsayabildiğini söylediğini hatırlatanlar çıkıyordu. E şimdi, böyle birinin anlattığı öyküye güvenilir miydi yani?

Ya bebek? Benim büyük-büyük-büyük-büyük-büyük-nenem? Bu daha zorlu bir soruydu çünkü bir yaşamın nehirde nasıl kaybolabileceğine dair akıl yürütmek kolaydı ya, peki, nehirden doğana ne demeliydi?

Kasabanın usta mantıkçısı ve mukim sapığı -yıllardır Tanrı'nın ayrım gözetmeyen sevenleri ayrım gözetmeksizin sevdiğine dair sağlam mantıklı kanıtların en sağlamlarını içereceğine yeminler ettiği başyapıtı "Kaldıranların Efendisi" üzerinde, eserin içeriğine dair yürütülebilecek tahminler kadar başarısızlıkla çalışıyordu- Harry V, bahtı kara arabada bir kişinin daha, Trahim'in karısının da bulunduğuna dair upuzun bir sav öne sürdü. Belki, diyordu, ikisi kasabalar arasındaki bir çayırda acılı yumurta yerken kadıncağızın suyu gelmişti ve Trahim, bebek balıkçının elinden debelenerek kurtulan bir balık misali anasının karnından fırlamadan önce doktora ulaşabilmek için arabayı tehlikeli bir hızla sürmüştü. Gelgitli kasılmalar ayyuka çıktığında, diyordu, belki Trahim nasırlı elleriyle karısının yumuşacık yüzünü okşamıştı; belki o sırada bakışlarını zikzaklı yoldan ayırmıştı ve belki arabayı bilmeden dosdoğru nehre sürmüştü. Belki araba yan yatmıştı, iki beden onun ağırlığı altında ezilmişti ve belki bebek, annesinin son nefesiyle babasının son kurtulma çabası arasında doğuvermişti. Ancak göbek bağının yokluğunu Harry bile açıklayamıyordu.

Sigara içmediklerinde bile sigara içecek denli yoğun sigara içen ve kasaba ilâmıyla çatılarda kiremit dizimi ve baca temizliği yaparak yaşamaya mahkûm edilmiş zanaatkâr sigara içiciler klanı Ardişt Süpürgeleri, büyük-büyük-büyük-büyük-büyüknenemin yeniden doğan Trahim olduğuna inanıyordu. Ölüm sonrası yargı anında, yumuşayan bedeni şu malum dikenli telli kapıların şanlı bekçisinin önüne getirildiğinde bir şeyler ters gitmiş olmalıydı. Yarım kalmış bir iş söz konusuydu. Ruh yükselmeye hazır değildi. Önceki neslin hatalarını düzeltme şansı verilerek gerisingeri yollanmıştı. Tabii bu, o kadar anlamlı değil. Ne anlamlı ki zaten?

Bebeğin geçmişinden ziyade geleceğiyle ilgilenen Saygıdeğer Haham, bebeğin kökenine dair kasabaya ve *Atalar Defteri*'ne hiçbir resmi yorum önermedi ama kızı, nihai yuvası kararlaştırılana kadar kendi sorumluluğu altına aldı. Onu Dikine Sinagog'a götürdü -çünkü bir bebek bile (o gün her neredeyse artık) Kambur Sinagog'a adım atmamalıdır, diyordu- ve uzun kara giysilere bürünmüş erkekler canhıraş dualar haykırırken eğreti beşiğini Ahit Sandığı'na yerleştirdi. *KUTLU, KUTLU, KUTLU EFENDİLERİN EFENDİSİ! ONUN ŞANIYLA DOLU DÜNYA!*

Dikine Sinagog'un müdavimleri, Muhterem Haham'ın her daim boğulduğumuz ve haliyle dualarımızın ruhani suların en derinlerinden imdat istemekten öteye geçmediği gerçeğini aydınlığa çıkarmasından beri, yani iki yüzyıldan uzun süredir bağırıyordu. *VE YAKARIMIZ ÇOK UMUTSUZSA*, demişti Muhterem Haham (cümlelerine sanki çok derinlerdeki düşüncelerinin mantıklı devamını dillendiriyormuş gibi daima "ve" ile başlardı) *ONA GÖRE DAVRANMAMIZ GEREKMEZ Mİ? VE SESİMİZİN UMUTSUZ İNSANLAR GİBİ ÇIKMASI GEREKMEZ Mİ?* Böylece bağırmaya başlamışlardı ve iki yüz yıldan beri bağırıyorlardı.

Ve bebeğe bir dakika uyuma fırsatı bırakmadan bağırdılar ve -bir elde dua kitabı, diğer el ipte- kemerlerine bağlı makara-

lardan sarktılar ve kara şapkalarının tepelerini tavana sürtmeyi sürdürdüler. *VE TANRIYA YAKIN DURMAYI İSTİYORSAK,* diye aydınlatmıştı onları Muhterem Haham, *ONA GÖRE DAVRANMAMIZ GEREKMEZ Mİ? VE KENDİMİZİ ONA YAKIN TUTMAMIZ GEREKMEZ Mİ?* Ki yeterince makuldü bu. Kutlu günlerin en kutlusu *Yom Kippur*'un arifesiydi; sivrisineğin teki sinagogun kapısının altından girivermiş ve iplerle havada asılı halde dua eden cemaati ısırmaya başlamıştı. Vızıldayarak bir surattan diğerine uçmuş, koca burunlara konmuş, kıllı kulaklara dalıp çıkmıştı. *VE BU BİR SINAVSA EĞER,* demişti cemaatini bir arada tutmaya çabalayan Muhterem Haham, *GİRMEMİZ GEREKMEZ Mİ? SİZLERE SÖYLÜYORUM: KUTSAL KİTABI ELİNİZDEN BIRAKMAKTANSA ÇAKILIN YERE!*

Fakat ne musallattı bu sinek! En gıdıklanan yerleri gıdıklıyordu. *VE TANRI NASIL İBRAHİM'E BIÇAĞI İSHAK'IN BOYNUNA DAYAMASINI SÖYLEDİYSE, ŞİMDİ DE BİZE KIÇLARIMIZI KAŞIMAMAMIZI SÖYLÜYOR! VE İLLA KAŞIMAK ZORUNDAYSAK, MUTLAKA SOL ELİMİZLE!* İplerden sarkan cemaatin yarısı Muhterem Haham'ın aydınlattığı bu hususu gözetmiş ve Kutsal Kitap yerine ipi bırakmıştı. İki yüz yıldan beri topallayarak yürümeyi sürdürüp kendilerine -ya da daha önemlisi, diğerlerine- önlerine konan sınava ne tepki verdiklerini, Kutsal Kelâm'ın üstün geldiğini hatırlatan hâlihazırdaki Dikine Sinagog cemaatinin ataları bu kişilerdi. (*BAĞIŞLAYIN HAHAM EFENDİ AMA HANGİ KELÂMDI O?* Muhterem Haham, öğrencisinin kafasına Tevrat çubuğunun ucunu indirivermişti: *VE BİR DE SORUYORSUN!*) Dikine cemaatinin bir kısmı, düşüşün dramatikliğini iyice vurgulamak adına yürümeyi hepten reddetmişti. Ki bu da elbette sinagoga gidememeleri demekti. *DUA ETMEMEK SURETİYLE DUA EDİYORUZ,* diyorlardı. *KANUNU, ÇİĞNEYEREK YERİNE GETİRİYORUZ.*

Yere düşmek yerine kaşınmak için kitabı atanlar, Kambur Sinagog -bu adı onlara Dikine cemaati vermişti- cemaati-

nin atalarıydı. Kol ağızlarına saçaklar dikerek kendilerine -ya da daha önemlisi, diğerlerine- önlerine konan sınava ne tepki verdiklerini, ipinizi daima yanınızda taşımanız gerektiğini ve Kutsal Kelâm'ın özünün daima üstün gelmesi gerektiğini hatırlatırlardı. (*Ya, pardon ama şu Kutsal Kelâm'da kastedilen şey neydi acaba?* Diğerleri omuz silkti ve on üç *knişin** kırk üç kişi arasında en iyi nasıl paylaştırılabileceği üzerine tartışmaya devam etti.) Âdetleri değişen Kamburlardı: ipli makaraların yerini yastıklar, İbranice dua kitabının yerini anlaşılması daha kolay Yidiş kitap ve Hahamın yerini, grup ayinleri ve ardından gelmesi gereken ama genellikle ayini yarıda kesen yemeli içmeli ve dedikodulu toplantılar aldı. Dikine cemaatinin üyeleri, gayet zavallıca *dinin yaşamla büyük ve gerekli uzlaşması* adını koydukları şey uğruna her türlü Yahudi kanununu çiğnemeye hevesli görünen Kamburlar cemaatinin üyelerini aşağıladılar. Onlara kötü lakaplar taktılar ve dünyevi rahatlığa hevesleri yüzünden öteki âlemde sonsuza dek sefalet çekeceklerine yeminler ettiler. Ama bağırsak düğümlü sütçü Şmul S gibi, Kamburlar bunu umursamadı. Kasabayı daha dünyevi veya Yahudi kılma çabasında her iki tarafın sinagogu diğer yöne itmeye kalkıştığı nadir anlar haricinde birbirlerini görmezden gelmeyi öğrendiler.

Kasaba sakinleri, Dikineler ve Kamburlar falan, büyükbüyük-vs-nenemi görebilme şansı için altı gün Dikine Sinagog'un kapısında kuyruklarda beklediler. Çoğu bir seferden fazla geldi. Erkekler bebeği görebiliyor, onunla konuşabiliyor hatta ona dokunabiliyordu. Kadınlarınsa elbette Dikine Sinagog'a girmesine izin verilmiyordu çünkü çok zaman öncesinde Muhterem Haham şöyle demişti: *VE DİĞER TARAFIMIZ BİZİ MALUM KONUYA YÖNELİK KİRLİ DÜŞÜNCELERE İTELERKEN ZİHİNLERİMİZİ VE YÜREKLERİMİZİ TANRIYLA DOLDURMAMIZ NASIL BEKLENEBİLİR?*

* Gelenekselinde sadece patates kullanılan ancak dolguda peynirden soğana birçok malzemeyle de yapılabilen bir tür börek.

Makul bir çözüme 1763'te kadınların özel yerleştirilmiş cam zeminin altındaki daracık ve rutubetli odada dua etmesine izin verilmesiyle ulaşıldı. Ama tavandan sarkan erkeklerin gözlerinin Büyük Kitap'tan altlarındaki göğüs çatalları korosuna kayması fazla sürmedi. Kara pantolonlarda yeni çıkıntılar peydahlandı, şu *diğer tarafların* dikildiği *malum konuya* yönelik fantezilerdekinden daha fazla salınma ve çarpışma yaşandı ve duaların en kutlusuna hiç farkına varılmadan fazladan bir kutlu eklendi: *KUTLU, KUTLU, KUTLU,* KUTLU *EFENDİLERİN EFENDİSİ! ONUN ŞANIYLA DOLU DÜNYA!*

Muhterem Haham, söz konusu asap bozucu konuya vaazlarından birinde değindi. *VE KUTSAL MESELLERİN EN HARİKULÂDESİNİ, CENNETLE CEHENNEMİN TAMAMLANMASINI HEPİMİZİN BİLMESİ GEREKİR. VE HEPİMİZİN BİLMESİ GEREKTİĞİ GİBİ, EFENDİMİZ YÜCE TANRI İKİNCİ GÜNDE HEPİMİZİN, BİZLERİN VE YANLARINA SADECE SÜVETERLERİNİ ALASICA ŞU KAMBURLARIN, SAYDIĞIM SIRADA GİDECEĞİ BİRBİRİNE ZIT CENNET VE CEHENNEM BÖLGELERİNİ YARATMIŞTIR. VE AMA UNUTMAMALIYIZ Kİ ÜÇÜNCÜ VE SONRAKİ GÜNDE TANRI CENNETİN İSTEDİĞİ CENNET GİBİ VE CEHENNEMİN İSTEDİĞİ CEHENNEM GİBİ DURMADIĞINI GÖRMÜŞTÜR. VE BÖYLECE, DAHA ÖNEMSİZ VE BULMASI ÇOK ZOR METİNLERDE BİZE SÖYLENDİĞİ ÜZERE O, BABALARIN BABASININ BABASI, İKİ KARŞIT BÖLGE ARASINDAKİ PERDEYİ KALDIRMIŞ VE KUTSANMIŞLARLA HÜKÜM GİYMİŞLERİN BİRBİRLERİNİ GÖRMELERİNE İZİN VERMİŞTİR. VE UMDUĞU ÜZERE, KUTSANMIŞLAR, HÜKÜM GİYMİŞLERİN ACISIYLA ŞEVKE DALMIŞ VE NEŞELERİ, HÜZÜN KARŞISINDA İYİCE BÜYÜMÜŞTÜR. VE HÜKÜM GİYMİŞLER KUTSANMIŞLARI GÖRMÜŞ, ONLARIN ISTAKOZLARINI VE SALAMLARINI GÖRMÜŞ, ÂDET GÖREN ŞİKSALARIN* ALTLARINA NE*

* Şiksa: Yidiş dilinde Yahudi olmayan ya da ortodoks bir yaşam biçimi benimsemeyen kadınlar için kullanılan küçültücü ifade.

KOYDUKLARINI GÖRMÜŞ VE BU ŞEKİLDE KENDİLERİNİ DAHA KÖTÜ HİSSETMİŞLERDİR. VE TANRI GÖRMÜŞTÜR Kİ BÖYLESİ DAHA İYİDİR. VE FAKAT ÇOK GEÇMEDEN PENCERENİN ÇEKİCİLİĞİ ÇOK GÜÇLENMİŞTİR. VE KUTSANMIŞLAR CENNET KRALLIĞININ SEFASINI SÜRMEK YERİNE CEHENNEMİN ZULMÜNDEN BÜYÜLENMİŞLERDİR. VE HÜKÜM GİYMİŞLER, BU ZULÜMLERİN ISTIRABINI ÇEKECEKLERİNE DİĞERLERİNİN YERİNE CENNETİN HAZLARINA DALMIŞLARDIR. VE BİR SÜRE SONRA BİR DENGEYE ULAŞILMIŞ, HER İKİ TARAF BİRBİRLERİNE BAKMAYA, KENDİLERİNİ GÖRMEYE BAŞLAMIŞLARDIR. VE PENCERE İÇİNDEN NE KUTSANMIŞLARIN NE DE HÜKÜM GİYMİŞLERİN ÇIKACAĞI VE ÇIKABİLECEĞİ BİR AYNAYA DÖNÜŞMÜŞTÜR. VE BÖYLECE TANRI İKİ KRALLIK ARASINDAKİ KAPIYI SONSUZA DEK KAPAYAN PERDEYİ İNDİRMİŞTİR. VE BU YÜZDEN BİZ DE KENDİ BAŞTAN ÇIKARICI PENCEREMİZ KARŞISINDA, ERKEKLİK VE KADINLIK ÂLEMLERİ ARASINDAKİ PERDEYİ İNDİRMELİYİZ.

Kiler kısmı Brod'dan çıkanlarla doluydu ve sinagogun arka duvarına yumurta büyüklüğünde bir delik açılmıştı; buradan her seferinde tek kadın bakabiliyor ve sadece sandıkla iplerden sarkan adamların ayaklarını görebiliyordu ki bu ayakların bazılarının tabanları, rezilliğe rezillik katarcasına bokluydu.

Kasabanın kadınları sıraya girip bu delikten büyük-büyük-büyük-büyük-büyük-neneme baktılar. Çoğu, belki gayet olgun yüz hatları yüzünden ki bizzat şeytanın işaretiydi bu, bebeğin saf kötülük cinsinden geldiğine kanaat getirdi. Ama delik daha ziyade karışık duygular uyandırıyordu. Bu kadar mesafeden -eller duvarda, tek göz yumurtanın yokluğunda- analık içgüdülerini tatmin edemiyorlardı. Delik, bebeğin tümünü tek seferde görmeye yetecek kadar bile büyük değildi ve kadınlar, bakışlarından edindikleri görüntü parçalarını zihinlerinde birleştirmek durumundaydı: parmaklar avuca, avuç bileklere, bilek kolun ka-

lanına, kol omuza... Kadınlar bebeğin bilinemezliğinden, dokunulamazlığından, kes-yapıştır resminden nefret ettiler.

Yedinci gün, Saygıdeğer Haham, şu duyuruyu haftalık gazetesinde yayınlaması için Şimon T'ye dört çeyrek tavuk ve bir avuç mavi bilye ödedi: Tam bilinemeyen bir nedenle kasabaya bir bebek verilmiştir; bebek çok güzeldir, iyi huyludur ve hiç pis kokmamaktadır. Haham, bebeği ve kendisini düşünerek bu yavruyu ona kızım demeye hazır dürüst bir adama vermeye kararlıdır.

Haham ertesi sabah Dikine Sinagog'un kapısının altından içeriye tavus kuşu tüyleri misali saçılmış elli iki not buldu.

Daha sadece iki hafta önce Yırtık Esvap Pogromu'nda eşini yitirmiş bakır telden ıvır zıvır imalatçısı Peşel S şöyle yazmıştı: *Kız için değilse, benim için. Ben dürüst bir adamım ve hak ettiğim şeyler var.*

Elleri asla çıkmayan balmumuyla kaplı mum üreticisi kimsesiz Mordehay C: *İşliğimde bütün gün yapayalnızım. Benden sonra mumcu kalmayacak. Anlamı yok mu bunun?*

Fısıh'ta*, dini âdet olduğundan değil de, o gece neden diğerlerinden farklı sayılsın diyerek yan gelip yatan işsiz Kambur Lumpl W: *Gelmiş geçmiş en müthiş adam değilim ama iyi baba olurum, biliyorsun.*

Değirmende kafasına kiriş düşmesi suretiyle ölen merhum filozof Pinhas T: *Onu suya geri ver ve bırak benle kalsın.*

Saygıdeğer Haham, Yahudi inancının büyük, ekstra-büyük ve ekstra-ekstra-büyük konularında derin bilgi sahibiydi ve en karanlık, en çözümlenemez dinsel ikilemlerden olanaksız görünen meseller çıkarmada ustaydı ancak yaşamın kendisine dair fazla bildiği yoktu ve bu nedenle, bebeğin metinlerde bir önceli bulunmadığından, kimsenin öğüdüne başvuramadığından -tüm öğütlerin kaynağının öğüt araması nasıl görünürdü?- ve bebek

* Hamursuz bayramı, Pesah.

yaşamla ilgili ve yaşamın kendisi olduğundan işin içinden çıkamayacağını anladı. *HEPSİ DÜRÜST ADAMLAR*, diye düşündü. *HEPSİ ORTALAMANIN BİRAZ ALTINDA BELKİ AMA ÖZÜNDE HOŞGÖRÜLEBİLİR KİŞİLER. PEKİ, EN HAK ETMEYENİ KİM?*

EN İYİ KARAR, KARAR VERMEMEKTİR, kararına vardı ve yollanmış mektupları beşiğe koyup büyük-büyük-büyük-büyük-büyük-nenemin -ve bir anlamda benim- tutacağı ilk mektubu yazan kişiye verileceğine yemin etti. Ama bebek mektupların hiçbirini tutmadı. Hiçbirine dikkat bile etmedi. İki gün boyunca hiç kıpırdamadı: ne ağladı ne de yemek için ağzını açtı. Kara şapkalı adamlar iplerin ucunda dualarını haykırmaya (*KUTLU, KUTLU, KUTLU...*) Brod'un üstünde salınmaya, Kutsal Kitap'a ipten daha sıkı tutunmaya ve dualarını birisi işitsin diye dua etmeye devam ettiler. Nihayet gecenin kör saatinde hâlâ süren ayinlerden birinde balık köftecisi Bitzl Bitzl R cemaatteki her erkeğin aklından geçeni haykırdı: *KOKU DAYANILIR GİBİ DEĞİL! BU BOKLU BURADAYKEN NASIL TANRIYA YAKINMIŞIM GİBİ YAPABİLİRİM?*

Fikri paylaşmazlık etmeyen Saygıdeğer Haham, duayı durdurdu. İpinden cam zemine indi ve sandığı açtı. Her şeye baskın, insanlık dışı ve bahane bulunamayacak iğrençlikte bir koku hızla ileri atıldı. Koku sandıktan aktı, sinagogu boydan boya geçti, kasabanın her sokağına, her aralığına uzandı, her yatak odasındaki her yastığın altına -uyuyanların burun deliklerinden girip bir sonraki horultuyla ayrılmadan önce düşlerinin yolunu şaşırtmaya yetecek denli içeride kalarak- sızdı ve sonunda Brod nehrine karıştı.

Bebek hâlâ sessizdi ve kıpırdamıyordu. Saygıdeğer Haham beşiği yere bıraktı. Beşikte ıpıslak olan tek kâğıdı aldı ve bağırdı: *ANLAŞILAN BEBEK KENDİSİNE YANKEL'İ BABA SEÇMİŞ!*

Emin ellerde olacaktık.

20 Temmuz 1997

Sevgili Jonathan,

Bu mektubun iyi olmasının özlemini çekmekteyim. Bildiğin gibi, İngilizcede birinci sınıf sayılmam. Rusçada fikirlerim anormal iyi değerleniyor fakat ikinci dilim o kadar kalite değil. Bana öğüt verdiğin şeyleri ekledim ve sözcüklerim çok değersiz veya uygunsuz göründüğünde aynı bana öğütlediğin gibi sözlüğe başvurdum. Yaptığımı beğenmezsen, bana geri göndermeni tasfiye ederim. Sen memnuniyet duyana kadar üzerinde didinmeye karar vermiş bulunuyorum.

Lutsk'un kartpostallarını, altı köyün savaş öncesinden nüfus kayıtlarını ve temkinli amaçlarla bana saklattığın fotoğrafları unutmadan istediğin bütün şeyleri zarfa sarmaladım. Çok, çok iyi bir şeydi bu, değil mi? Trende başına gelenler yüzünden affına sığınmalıyım. Kutu senin için, ikimiz için ne kadar önemliydi ve içindekiler ne kadar paha biçilmezdi biliyorum. Çalmak namussuzluktur ama Ukrayna'da trenlerde insanların başına sıkça gelir. Kutuyu çalan bekçinin adı dilinin ucunda olmadığına göre onu geri almak imkân dışındadır. O halde onu ebediyen kayıp ettiğini itiraf etmelisin. Ama lütfen bu deneyimin, feci şahane bir eski Sovyet cumhuriyeti olan Ukrayna'yı algılayışını değiştirmesin.

Bu fırsattan istifade seyahatinde bana katlandığın ve tahammül ettiğin için teşekkürümü dile getirmek istiyorum. Herhalde melekeleri daha fazla olan bir çevirmen bulma ümidi taşıyordun ama ben ancak orta halli bir iş becerebildiğimden eminim. Augustine'i bulamamaktan dolayı affına sığınmalıyım ama ne kadar zordu, çakmış olmalısın. Belki daha çok günümüz

olsaydı onu keşfedebilirdik. Altı köyü araştırabilir ve çok fazla insanı sorguya çekebilirdik. Her taşın altını kaldırabilirdik. Ama bu şeylerin hepsini çok defa dillendirdik.

Augustine ile ailesinin fotoğrafının reprodüksiyonu için teşekkür ederim. Ona âşık olmak hakkında söylediklerini hep düşündüm. Gerçekte, Ukrayna'da bunu dillendirdiğinde hiç anlayamamıştım. Ama şimdi anladığımdan eminim. Her sabah ve her gece hor'ları üretmeye başlamadan önce bir daha inceliyorum onu ve her seferinde yeni bir şey görüyorum: saçlarının nasıl gölgeler yaptığını veya dudaklarının açıları hülasa edişini...

Sana postaladığım birinci bölümden memnun kaldığın için çok mutluyum. Bilmelisin ki talep ettiğin düzeltmeleri gerçekleştirdim. Senin çok şımarık bir Yahudi olduğunla ilgili son satır için özür dilerim. Değiştirildi ve şimdi şöyle yazıldı: "şımarık bir Yahudi'ye bakıcılık etmek için çirkin bir kente kadar on saat araba kullanmak istemiyorum." Kendi hakkımdaki ilk kısmı uzunlaştırdım ve onlara hasta olmama rağmen bana emrettiğin gibi "zenciler" kelimesini yok ettim. "Bir gün sen de benim için nefret ettiğin şeyler yapacaksın. Aile demek bu demektir," cümlesini beğenmen beni mutlu kıldı. Ancak soruşturmam lazım: Basmakalıp söz de ne demek?

Nenemle ilgili kısmı uzatmakla ilgili söylediğini düşünüp taşındım. Bu konuda çok ısrar ettiğin için sanıyorum bana postaladığın kısımları katmak okeydir. Bu şeyleri çok ince elemedim ve çok sık dokumadım ama bu şeyleri ince eleyen ve sık dokuyan çeşit bir kişi olmaya gıpta ettiğimi söyleyebilirim. Hepsi çok güzeldi, Jonathan ve onları gerçek gibi hissettim.

Ve ne kadar uzun boylu olduğum hakkındaki anti-gerçekten bahsetmediğin için, dillendirmeye borçlu hissediyorum kendimi, teşekkür ederim. Uzun olursam daha süper olur diye düşünmüştüm.

Sonraki kısmı bana emrettiğin gibi becermek için çabaladım, tüm öğrettiklerini düşüncelerimde üste yerleştirdim. Gene

gösterimini yaptığın gibi, bariz veya yersiz biçimde incelikli olmamaya da kalkıştım. Yolladığın nakit için: bilmelisin ki bunları onun yokluğunda bile yazardım. Bir yazar için yazmak benim için azami bir onurdur. Özellikle yazar sen veya Ernest Hemingway gibi Amerikalı bir yazarsa.

Ve senin yazmandan bahsetmişken,"Dünyanın Başlangıcı Çoğu Zaman Gelir" çok ulu bir başlangıçtı. Anlamadığım parçalar vardı ama sanırım bunlar çok Yahudiydi ve bu kadar Yahudi bir şeyi sadece bir Yahudi insan anlayabilir çünkü. Tanrı tarafından seçildiğinize inanmanızın nedeni, kendiniz hakkında yaptığınız komiklikleri sadece kendinizin anlayabilmesi midir? Bu bölümle ilgili ufak bir talebim var: burada kullanıma aldığın pek çok adın gerçekçi Ukrayna adları olmadığını biliyor musun? Yankel, duyduğum bir ad ve Hanna da öyle ama diğerleri çok yabancı. Sen mi icat ettin onları? Böyle yanlışlıklar çok var, haberin olsun. Burada esprili bir yazar mı oluyorsun yoksa cahil mi?

Başka aydınlatıcı sözüm yok çünkü seni daha fazla aydınlatmak için romanın daha fazlasını görmem lazım. Şu an için, bil ki kendimden geçtim. Sen bana daha fazlasını sunduktan sonra bile sana danışmanlık yapacağım; dillendirecek çok akıllı şeylere sahip olmayabilirim ama her halükârda bazı işlere yarayabilirim. Belki yarım akıllı bir şey düşünürsem sana söylerim ve sen onu tam akıllı yaparsın. Bana bununla ilgili o kadar bilgi verdin ki göndereceklerini okumayı çok seveceğim ve mümkünse seni daha bolca düşüneceğim. Ha, cunnilingus ne demekti bu arada?

Ve şimdi de biraz özel meseleler. (Eğer seni sıkacaksa bu parçayı okumama kararı verebilirsin. Anlarım ama lütfen bana söyleme.) Dedem sağlıklı değil. Kalıcı olarak bizim hanemize geçti. Sammy Davis Junior Junior'la beraber Küçük İgor'un yatağında istirahat ediyor ve Küçük İgor da divanda istirahat ediyor. Bu Küçük İgor'u delirtmiyor çünkü o, herkesin zannet-

tiğinden çok daha fazlasını anlayan iyi bir çocuktur. Dedemi hasta eden benim bir fikrime göre melankoli. Onu kör yapan da o. Tabii gerçekten kör değil kendisi. Lutsk'tan döndüğümüzden beri azami kötüleşti. Bildiğin gibi Dedem, Augustine'i bulamama konusunda senden ve benden çok daha yenik düştü. Babamla, Dedemin melankolisi hakkında konuşmamak çok zor çünkü ikimiz de ağlamasına şahit olduk. Dün gece mutfaktaki masaya tünemiştik. Kara ekmek yiyor ve atletizmden bahsediyorduk. Üstümüzden bir ses geldi. Üstümüzde Küçük İgor'un odası vardı. Bunun Dedemin ağlaması olduğundan emindim ve Babam da emindi. Ayrıca alçak sesli bir rap duyuluyordu. (Normalde rap, mesela tümü sağır olan Dniproptrovsk Crew'unki gibi şahanedir ama bu, benim sevgi beslediğim türden değildi.) Duymazdan gelmek için çok çabaladık. Ses Küçük İgor'u istirahatından kaldırdı ve mutfağa getirdi. Babam, "Merhaba, Sakar," dedi çünkü Küçük İgor gene düşmüştü ve gene gözünü morartmıştı ama bu sefer sol gözünü morartmıştı. Küçük İgor, babama bakmadan, "Ben de kara ekmek isterim," dedi. Neredeyse on dördünde olan Küçük İgor, on üç yaşında olmasına rağmen çok akıllıdır. (Bunu belirttiğim tek kişi sensin. Lütfen bunu başka bir kişiye belirtme.)

Umut ederim ki mutlusundur ve ailen sağlık ve bolluk içindedir. Sen Ukrayna'dayken biz arkadaş gibi olduk, değil mi? Farklı bir dünyada gerçek arkadaşlar olabilirdik. Bir sonraki mektubun için beklemeye geçeceğim ve ayrıca romanının gelecek bölümü için de beklemeye geçtim. Sana bağışladığım yeni kısım için de affına sığınmaya mecburum ama anla ki en iyisini denedim ve elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım ki o da elimden gelenin en iyisiydi. Çok zor benim için bu. Lütfen doğrucu ol ama aynı zamanda insaniyetli de ol, lütfen.

Masumane,
Alexander

KAHRAMANLA KARŞILAŞMA İÇİN BİR AÇILIŞ VE ARDINDAN KAHRAMANLA KARŞILAŞMA

BEKLENTİLERİM DOĞRULTUSUNDA, yeni anayasanın ilk doğum gününü kutlamak için yanlarında olamayacak olmam kızlarımı çok üzdü. "Gece Boyu," dedi, kızlarımdan biri, "senin yokluğunda kendimi nasıl zevklendirmeyi umayım?" Bir fikrim vardı. "Bebeğim," dedi, kızlarımdan bir diğeri, "hiç hoş değil bu." Hepsine şöyle dedim: "Mümkün olsaydı, burada ebediyen sadece sizinle olurdum. Ama ben didinen ve gitmesi gereken yere gitmesi gereken bir erkeğim. Şöhretli gece kulüpleri için bize nakit lazım, değil mi? Sizin için nefret ettiğim bir şeyi yapıyorum ben. Aşk bu demektir. Dolayısıyla delirtmeyin beni." Ama gerçekte, Jonathan Safran Foer için çeviri yapmaya Lutsk'a gitme konusunda içimde en ufak oranda bir hüzün bile yoktu. Daha önce söylediğim gibi, yaşamım sıradandır. Ama Lutsk'a veya savaştan sonra hâlâ ayakta kalan sayısız minnacık köye hiç gitmemiştim. Yeni şeyler görmeyi arzuluyordum. Tonlarca deneyim arzuluyordum. Ve bir Amerikalıyla tanışmaktan şevk duyacaktım.

Babam, "Seyahat için yanında yiyecek götürmen gerekecek, Şapka," dedi. "Bana öyle deme," dedim. "Ve aynı zamanda içecek ve haritalar," dedi. "Yahudi'yi tren istasyonundan alacağınız Lvov neredeyse on saatlik yol." "Didinmelerime karşılık ne kadar nakit alacağım?" diye sorguladım çünkü bu soru üzerimde müthiş kütlesel ağırlık yapmıştı. "Hak ettiğini düşündüğünden az," dedi. "Ve hak ettiğinden fazla." Bu beni çok delirtti ve Babama, "O zaman belki de yapmak istemem," dedim. "Ne istediğin umurumda değil," dedi ve elini omzuma koymak için uzattı. Benim ailemde Babam, sohbet bitirmede dünya şampiyonudur.

Dedemle benim 1 Haziran gece yarısı yola çıkmamız konusunda anlaşılmıştı. Bu bize on beş saat sunacaktı. Lvov kentine girer girmez dosdoğru Lvov tren istasyonuna seyahat etmemiz gerektiği konusunda da Dedem ve ben haricinde herkes anlaşmıştı. Babam ayrıca, ben kitabın kahramanı için tren yolunda oyalanırken Dedemin de sabırla arabada oyalanması konusunda anlaşmaya varmıştı. Kahramanın dış görünüşünün nasıl olacağını bilmiyordum ve o da benim ne kadar seçkin ve uzun boylu olduğumu bilmiyordu. Bu, sonradan üzerinde çok atıştığımız bir konu oldu. Çok gerginmiş, öyle dedi. Yerinde duramamış, öyle dedi. Ben de ona yerimde duramadığımı söyledim ama neden bilmek istiyorsanız söyleyeyim, onu tanıyamayacağımdan değildi. Ukrayna'da bir Amerikalıyı tanımak kolaydır. Yerimde duramadım çünkü o bir Amerikalıydı ve benim de bir Amerikalı olabileceğimi ona göstermeyi arzuluyordum.

Daha çok yaşlandığımda Amerika'ya gitmek konusunda anormal çok düşündüm. Muhasebecilik için birçok süper okulları vardı, biliyordum. Biliyordum çünkü altmış-dokuzu icat eden kişinin yeğeninin bir arkadaşıyla yakından sosyalleşen arkadaşım Gregory, Amerika'da muhasebecilik için birçok süper okul bulunduğunu söylemişti. (Gregory her şeyi bilir.) Arkadaşlarım yaşamları boyunca Odessa'da kalmaktan memnundur. Ebeveynleri gibi yaşlanmaktan ve ebeveynleri gibi ebeveyn olmaktan memnundurlar. Bildikleri şeylerden fazlasını arzulamazlar. Okey ama bu bana göre değil ve Küçük İgor için de aynı durum geçerli.

Kahraman gelmeden birkaç gün önce Babama, üniversiteden mezun olunca Amerika'ya doğru gidebilip gidemeyeceğimi sordum. "Hayır," dedi. "Ama istiyorum," bilgisini verdim. "Ne istediğin umurumda değil," dedi ve genelde sohbetin sonu budur ama bu sefer öyle değildi. "Neden?" dedim. "Çünkü ne is-

tediğin benim için önemli değil, Şapka," dedi. "Hayır," dedim, "neden mezuniyetten sonra Amerika'ya gidemem?" Buzdolabının kapısını açıp içinde yiyecek araştırmaya başlarken, "Neden Amerika'ya gidemeyeceğini bilmek istiyorsan söyleyeyim," dedi, "gidemezsin çünkü Büyük Dede, Odessalıydı; Deden Odessalı ve Baban, yani ben, Odessalıyım ve senin oğulların da Odessalı olacak. Ayrıca, mezuniyetten sonra Atalar Turizm'de didineceksin. Bu gerekli bir iş: Deden için kaliteliydi, benim için yeterince kaliteli ve senin için de öyle olacak." "Ama ya arzuladığım bu değilse?" dedim. "Ya Atalar Turizm'de didinmek istemezsem ve onun yerine başka, sıradışı bir şey yapabileceğim ve minnacık bir miktar yerine bol nakit edineceğim bir iş yapabileceğim bir yere gitmek istersem? Ya oğullarımın burası yerine daha süper şeylere sahip daha süper bir yerde büyümesini istersem? Ya kızım olursa?" Babam buzdolabından üç parça buz çıkardı, dolabı kapadı ve bana bir yumruk attı. Buzu verirken, "Bunları yüzüne koy da," dedi, "feci görünme ve Lvov'da bir felaket üretme." Sohbetin sonu buydu. Daha akıllı olmalıydım.

Ve daha Dedemin Sammy Davis Junior Junior'u yanımıza almayı talep ettiğinden bahsetmedim. Bir diğer şey de buydu. "Saçmalık yapıyorsun," bilgisini verdi Babam. "Yolu görmek için ona ihtiyacım var," dedi Dedem parmaklarıyla gözlerini göstererek. "Körüm ben." "Sen kör değilsin ve kancığı götürmüyorsun." "Ben körüm ve kancık bizle geliyor." "Hayır," dedi babam, "kancığı götürmek profesyonelce değil." Dedemi savunacak bir şeyler dillendirebilirdim ama bir daha aptallık etmek istemedim. "Ya kancıkla giderim ya da gitmem." Babam iki arada bir deredeydi. Don'la Dinyeper arasında değil, başka türlü bir konumdaydı ki o da biraz aynı şeydi. Aralarında ateş vardı. Bunu daha önce de görmüştüm ve dünyada beni daha fazla korkutan bir şey yoktu. Sonunda Babam boyun eğdi ama Sammy Davis Junior Junior'un, Babamın üreteceği ve üzerinde RESMİ KÖR KAN-

CIK: ATALAR TURİZM yazacak bir gömlek giymesi konusunda anlaşıldı. Böylece profesyonel görünecekti.

Bedenini pencerelere fırlatma temayülü gösteren kaçık bir kancığı arabaya almanın yanı sıra yolculuk da zor oldu çünkü araba, benim koşabileceğimden daha hızlı gidemeyen (ki o da saatte altmış kilometredir) çok boktan bir arabaydı. Birçok araç bizi geçti ve özellikle ailelerle dolu arabalar ve bisikletliler bizi geçince kendimi çok ikinci sınıf hissettim. Dedem ve ben seyahate dair kötü sözcükler dillendirmedik ki bu anormal değildi çünkü biz asla çok fazla sözcük dillendirmeyiz. Onu delirtmemek için çabaladım ama buna rağmen delirttim. Örneğin haritayı incelemeyi unuttum ve süper-yola girişi kaçırdık. "Lütfen beni yumruklama," dedim, "fakat haritayla minyatür bir hata yaptım galiba." Dedem frene basınca yüzüm ön pencereye çak bir beşlik çekti. Bir dakikanın çoğunluğu boyunca hiçbir şey söylemedi. "Senden arabayı kullanmanı istedim mi?" diye sordu. "Araba kullanma ehliyetim yok benim," dedim. (Bunu sır olarak sakla, Jonathan.) "Burada yayılırken bana kahvaltı hazırla dedim mi?" dedi. "Hayır," dedim, "onda fazla başarılı değilim." "Senden kaç şey yapmanı istedim?" diye sordu. "Sadece bir," dedim ve kızdığını fark ettim, her yeri yanıyordu ve bana bir süre bağıracağı belliydi ve belki şiddet gösterebilirdi ki hak etmiştim ki yeni bir şey değildi bu. Ama yapmadı. (Yani bil ki Jonathan, bana ve Küçük İgor'a hiç şiddet göstermemiştir.) Ne yaptığını bilmek istiyorsanız söyleyeyim, arabanın rotasını terse döndürdü ve yanlışı ürettiğim yere geri gittik. Yirmi dakika aldı bu. O yere geldiğimiz zaman ona o yere geldik bilgisini verdim. "Acayip kesin misin?" dedi. Acayip kesin olduğumu söyledim. Arabayı yolun yanma çekti. "Burada duracak ve kahvaltı edeceğiz," dedi. "Burada mı?" dedim çünkü burası etkileyici bir yer değildi: yolla, yolu tarlalardan ayıran beton duvar arasındaki birkaç metrelik topraktı sadece. "Bence burası kalite bir yer," dedi ve tartışmamanın genel nezaket kuralı olacağını anladım. Çayıra yayıldık

ve yedik ve Sammy Davis Junior Junior, süper-yolun asfalttaki sarı çizgilerini yalayarak yutmaya çalıştı. Dedem, sosis çiğnerken, "Bir daha tökezlersen," dedi, "arabayı durduracağım ve arka tarafında bir ayakla dışarı çıkacaksın. Ayak benim ayağım olacak. Arka taraf da senin arka tarafın. Anladığın bir şey mi bu?"

Lvov'a sadece on bir saatte vardık ama derhal Babamın emrettiği gibi tren istasyonuna yollandık. Bulması zordu ve çoğu zaman yolu kaybettik. Dedeme öfke verdi bu. "Lvov'dan nefret ediyorum!" dedi. Daha on dakikadır oradaydık. Lvov büyük ve etkileyiciydi ama Odessa gibi değildi. Odessa çok güzeldir. Birçok şöhretli sahili vardır. Oralarda kızlar sırtüstü yatar ve birinci sınıf memelerini sergiler. Lvov, Amerika'daki New York Kenti gibidir. Gerçekte New York Kenti, Lvov model alınarak tasarlanmıştır. Çok uzun boylu binaları vardır (altı kata kadar hem de) ve kapsamlı sokakları vardır (hem de üç arabaya yetecek kadar) ve birçok cep telefonu. Lvov'da ise birçok heykel ve heykel konacak birçok yer vardı. Hiç bu kadar fazla betondan üretilmiş bir yere tanıklık etmemiştim. Her şey betondu ve her yer betondu ve size söyleyeyim, gri gökyüzü bile beton gibi görünüyordu. Bu; kahramanla benim, sözcüklerden yoksun kaldığımızda daha sonra konuştuğumuz bir konuydu. "Lvov'daki betonları hatırlıyor musun?" diye sormuştu. "Evet," demiştim. "Ben de," demişti. Lvov, Ukrayna tarihinde çok önemli bir kenttir. Nedenini bilmek istiyorsanız söyleyeyim, ben bilmiyorum ama arkadaşım Gregory'nin bildiğinden eminim.

Lvov, tren istasyonunun içinden çok etkileyici görünmüyordu. Kahraman için dört saat boyunca burada yayıldım. Treni geciktiriciliydi o yüzden beş saat geç geldi. Orada yapacak bir şeyden yoksun yayılmaktan delirmiştim; bir *hi-fi* bile yoktu ama arabaya dönüp aklını kaçıran Dedemle ve zaten aklını kaçırmış Sammy Davis Junior Junior'la bir arada bulunmayacak kadar akıllıydım. İstasyon sıradan görünmüyordu çünkü tavandan mavi ve sarı kâğıtlar sarkıyordu. Yeni anayasanın bi-

rinci yıldönümü nedeniyle sarkıyordu bunlar. Beni çok gururlandırmamışlardı ama kahraman Prag'dan gelen trenden inerken onları görecek diye memnundum. Ülkemizin kusursuz bir resmini elde edecekti. Belki mavi ve sarı kâğıtların kendisi için sarktığını düşünecekti çünkü onların Yahudi renkleri olduğunu biliyordum.

Sonunda treni geldiğinde, bu kadar süreliğine dikine bir insan olmaktan dolayı iki bacağım da karıncalaşmıştı. Yayılabilirdim tabii ama zemin çok pisti ve ben kahramanı etkilemek için eşsiz kot pantolonumu giymiştim. Hangi vagondan ineceğini biliyordum çünkü Babam söylemişti ve tren geldiğinde yürümeye çalıştım ama karıncalaşmış iki bacakla yürümek çok zordu. Önümde adını taşıyan bir işaret tuttum ve bacaklarım hep yana devrildi. Yanından geçtiğim her insanın gözünün içine baktım.

Birbirimizi bulduğumuz zaman görünüşü yüzünden küçük dilimi yuttum. Bu bir Amerikalı mı, diye düşündüm. Ve aynı zamanda bir Yahudi? Acımasızca kısa boyluydu. Gözlük takıyordu ve azalmış saçları vardı; hiçbir yerden ayrılmıyorlardı. Saçı kafasında Şapka gibi duruyordu. (Babam gibi olsaydım ben bile ona Şapka derdim.) Ne dergilerde gördüğüm sarışın ve kaslı Amerikalılara ne de tarih kitaplarında gördüğüm kel ve kemikleri çok belirgin Yahudilere benziyordu. Ne kot giymişti ne de üniforma. Gerçekte, hiç özel görünmüyordu. Etkileyicilikten maksimum uzaklıktaydı.

Tuttuğum işareti görmüş olmalıydı çünkü omzuma vurdu ve "Alex?" dedi. Ona, evet, dedim. "Sen benim çevirmenimsin, değil mi?" Ona dedim ki, yavaş ol, çünkü anlayamıyordum. Gerçekte dumur olmuş haldeydim. Sakin davranmaya kalkıştım. "Ders Bir: Merhaba. Bugün nasılsınız?" "Ne?" "Ders İki: Okey. Bugün hava şahane, değil mi?" Hareketler üreterek, "Sen benim çevirmenimsin," dedi, "değil mi?" "Evet," dedim elimi sunarak. "Ben, Alexander Perchov. Mütevazı çevirmeniniz benim." "Tanışıklığı-

mıza sevindim," dedi. "Ne?" dedim. "Tanışıklığımıza sevindim, dedim," dedi. "Ha," diyerek güldüm, "Ben de. İngilizce konuşmamı bağışlamanızı istirham ederim. Çok kalite değilim." "Jonathan Safran Foer," dedi ve elini sundu. "Ne?" "Ben, Jonathan Safran Foer." "Can-fın?" "Safran Foer." "Ben, Alex," dedim. "Biliyorum," dedi. Gözüme tanıklık ederek, "Birisi mi vurdu?" diye sorguladı. "Babam beni dövmek kibarlığını gösterdi," dedim. Çantalarını aldım ve arabaya doğru gittim.

"Tren yolculuğunuz sizi memnun etti mi?" diye sordum. "Ah, Tanrım," dedi, "yirmi altı saat; inanılmazdı siktiğimin." İnanılmaz adlı bu kız süper bir kızdı herhalde, diye düşündüm. "Hor yapabildiniz mi?" diye sordum. "Ne?" "İstirahat ettiniz mi?" "A, hayır," dedi, "hiç istirahat edemedim." "Ya sınırdaki bekçiler?" "Bir şey olmadı," dedi. "Onlar hakkında çok şey duymuştum; hani zorluk çıkarırlar falan diye. Ama geldiler, pasaportuma baktılar ve beni hiç rahatsız etmediler." "Ne?" "Sorun çıkarırlar diye duymuştum ama çıkarmadılar." "Öyle mi duymuştunuz?" "Hem de nasıl. Götün önde gidenleri diye duymuştum." Götün önde gidenleri... Beynime yazdım bunu.

Gerçekte, sınır bekçilerinin kahramanı herhangi bir yasal oturuma ve görüşmeye almaması karşısında küçük dilimi yutmuştum. Trenlerde insanların eşyasını sormadan almak gibi sevimsiz bir huyları vardır. Babam, Atalar Turizm işi için bir keresinde Prag'a gitmişti ve o istirahat ederken bekçiler çantasından bir sürü kalite eşya çalmıştı ve bu feciydi çünkü Babamın çok fazla kalite eşyası yoktur. (Birisinin Babamın canını yaktığını düşünmek çok tuhaf geliyor bana. Ben genellikle rolleri sabit düşünürüm.) Ayrıca belgelerini geri alabilmek için bekçilere nakit sunan yolcuların öyküleri hakkında da bilgilendirilmiştim. Amerikalılar için en iyisi veya en kötüsü olabiliyor. Bekçi Amerika'ya âşıksa ve Amerikalıyı kalite bir bekçi olarak şaşırtmak istiyorsa en iyisidir. Bu çeşit bekçiler bu Amerikalıyla Amerika'da bir daha karşılaşacaklarını ve Amerikalının onları

Chicago Bulls maçına götürmeyi teklif edeceğini ve onlara kot pantolon ve beyaz ekmek ve yumuşak tuvalet kâğıdı alacağını düşünürler. Bu bekçiler aksansız İngilizce konuşmayı ve dik başlı memelere sahip bir kadın edinmeyi düşlerler. Bu bekçiler yaşadıkları yeri sevmediklerini itiraf ederler.

Diğer bekçiler de Amerika'ya âşıktır ama onlar Amerikalılardan, Amerikalı oldukları için nefret ederler. En kötüsü budur. Bu bekçiler asla Amerika'ya gidemeyeceklerini ve Amerikalıyla bir daha karşılaşmayacaklarını bilir. Amerikalıdan hırsızlık yapar ve sırf yapabileceklerini göstermek için onu korkuturlar. Ukrayna'yı Amerika'dan ve kendilerini Amerikalıdan fazla yapmada yaşamlarındaki tek fırsat budur. Bunu Babam söyledi ve doğru olduğuna emin olduğuna eminim.

Arabaya vardığımızda Dedem, Babamın emrettiği gibi sabırla yayılıyordu. Çok, çok sabırlıydı. Horluyordu. O kadar yüksek sesle horluyordu ki pencereler kalkık olmasına rağmen kahraman ve ben sesini duyduk. Sanki araba çalışıyor gibiydi. "Bu, bizim şoförümüz," dedim. "Uzman bir şofördür." Kahramanımızın gülümsemesindeki gerginliği gözlemledim. Bu ikinci defaydı. Dört dakika geçmişti. "Okey mi o?" diye sordu. "Ne?" dedim. "Anlayamadım. Daha yavaş konuşun, lütfen." Kahramana zevzek görünmüş olmalıyım. "Şo... För... Sağ... Lık... Lı... Mı?" "Kesinlikle," dedim. "Ama size belirtmeliyim ki ben bu şoföre çok tanıdığım. Dedemdir benim." O anda Sammy Davis Junior Junior, arka koltuktan fırlayıp yüksek sesle havlamaya başlayarak kendisini açık etti. Kahraman korkuyla, "Aman Tanrım!" dedi ve arabadan uzağa kaçtı. Sammy Davis Junior Junior kafasını pencereye vururken, "Asabınızı bozmayın," dedim kahramana. "Bu sadece şoförün kör kancığıdır." Giydiği gömleği işaret ettim ama Sammy Davis Junior Junior çoğunu çiğnediği için sadece RESMİ KANCIK yazısı okunuyordu. "Aklından rahatsız," dedim. "Ama çok oyuncudur."

Dikilsin diye kolunu kaldırarak, "Dede," dedim. "Dede. Geldi." Dedem başını oradan buraya yönlendirdi. Kahramana, asabını bozmasın diye, "Hep istirahat eder," dedim. "İşini görüyordur," dedi. "Ne?" dedim. "İşini görüyordur, dedim," dedi. "İşini görmek ne demek?" diye sordum. "İşine yaramak. Faydalanmak yani. Peki, köpek ne iş?" Şimdi bu Amerikan özdeyişini çok kullanıyorum. Şöhretli bir gece kulübünde bir kıza, "Eşsiz memelerini izlerken gözlerim işimi görüyor," dedim. O zaman kızın benim çok kalite bir insan olduğumu algıladığını algılayabildim. Daha sonra feci cinsel takıldık; dizlerini kokladı ve benim dizlerimi de kokladı.

Dedemi istirahatından kaldırabildim. Nasıl yaptığımı bilmek isterseniz söyleyeyim, nefes alamasın diye parmaklarımla burnunu tıkadım. Nerede olduğunu anlayamadı. "Anna?" dedi. Bu, ta iki sene önce ölen nenemin adıdır. "Hayır, Dede," dedim, "benim, Saşa." Çok utandı. Bunu algıladım çünkü kafasının rotasını benden uzağa döndürdü. "Can-fın'ı aldım," dedim. Pencereyi yalayan Sammy Davis Junior Junior'u gözlemleyen kahraman, "Ee," dedi, "Jon-a-than, olacak." "Aldım onu. Treni geldi." Dedem, "Ha," dedi ve hâlâ rüyaya veda ettiğini algıladım. "Lutsk'a doğru gitmeliyiz," diye önerdim, "Babamın emrettiği gibi." "Ne?" diye sorguladı kahraman. "Ona Lutsk'a doğru gitmeliyiz dedim." "Eve, Lutsk... Oraya gideceğimiz söylenmişti bana ve oradan, Trahimbrod'a." "Ne?" "Önce Lutsk, sonra Trahimbrod." "Doğru," dedim. Dedem ellerini direksiyona koydu. Çok büyük nefeslerle nefes alıyordu. Uzunca bir süre boyunca önüne baktı. "E?" dedim. "Kes," diye bilgilendirdi beni. "Köpek nerede duracak?" diye sorguladı kahraman. "Ne?" "Kö... Pek... Ne... Re... De... Du... Ra... Cak?" "Anlamıyorum." "Köpeklerden korkarım," dedi. "Bazı kötü deneyimlerim var." Bunu, hâlâ yarısı rüyada bulunan Dedeme söyledim. "Kimse köpekten korkmaz," dedi. "Dedem bana kimsenin köpekten korkmadığı bilgisini veriyor." Kahraman gömleğini yukarı çekip bir yaranın kalıntılarını gös-

terdi. "Bu bir köpek ısırığından kalma," dedi. "Ne?" "Bu." "Ne?" "Bu işte." "Hangisi?" "Burada işte. Kesişen iki çizgi gibi görünüyor." "Görmüyorum." "Burada," dedi. "Nerede?" "Tam burada," dedi ve ben de "Ha, evet," dedim ama gerçekte hiçbir şeye tanıklık etmemiştim. "Annem köpeklerden korkar." "Yani?" "Yani ben de korkarım. Elimde değil." Durumu şimdi çakmıştım. Dedeme, "Sammy Davis Junior Junior önde bizimle yayılmak zorunda," dedim. Dedem horlarken topladığı bütün sabrı kaybederek, "Bininiz ulan arabaya," dedi. "Kancıkla Yahudi arka koltuğu paylaşacak. İkisine de yetecek yer var." Arka koltuğun birine bile yetmeyeceğinden söz etmedim. Kahraman arabaya yaklaşmaktan korkarak, "Ne yapacağız?" dedi. Bu sırada Sammy Davis Junior Junior'un ağzı, kuyruğunu çiğnemekten kan içinde kalmıştı.

TEKRARLAYAN DÜŞLER KİTABI, 1791

KISMETİNİN HABERİ Yankel D'ye, Kamburlar haftalık ayinlerini yaparken ulaştı.

Narkolepsiden mustarip patates ekicisi Didl S, salonundaki yastıklarda oturan cemaate, *Hatırlamamız çok önemli*, dedi. (Kambur cemaati geziciydi; her Şabatta ayrı bir cemaat üyesinin evinde toplanıyorlardı.)

Öğretmen Sadik P, her hecesinde sarı tebeşir tozları saçarak, *Neyi hatırlamalıyız?* dedi.

Ne olduğu, dedi Didl, *o kadar önemli değil ama hatırlamalıyız. Hatırlama eylemi, hatırlama süreci, geçmişimizin tanınması... Hatıralar Tanrıya edilmiş küçük dualardır, bu tür şeylere inanırsak... Çünkü bir yerde tam bununla ilgili veya bunun gibi bir şey söyleniyordu... Demin aklımdaydı... Yeminle, oradaydı.* Atalar Kitabı'nı *gören oldu mu buralarda? Daha demin şurada ilk baskılarından biri vardı... Hay! Nerede kalmıştım, birisi söyleyebilir mi? Şimdi iyice kafam karıştı ve utandım ve benim evde toplandığımızda hep çuvallı—*

Hatıralar, diyerek yardıma koştu yaslı Şanda ama Didl kontrol edemeden uykuya yenik düşmüştü bile. Adamı uyandırdı ve fısıldadı: *Hatıralar.*

—Ha, evet, dedi beriki ve esasen bir kümes kafesinden yapılma minberine yığılı kâğıtları sektirmeden taramaya koyuldu. *Hatıralar. Hatıralar ve çoğalma. Ve elbette, düşler. Düşlerimizi yorumlamazsak neden uyuyalım veya uyanıklığımızı yorumlamazsak neden düş görelim? Çemberler çemberi! Düşler, değil*

mi? Hayır mı? Evet. Bugün ilk Şabat. Ayın ilki. Ve ayın ilk Şabatında bulunmamız hasebiyle Tekrarlayan Düşler Kitabı'na *katkıda bulunmalıyız. Değil mi? Bunu da batırdım mı, birisi söylesin.*

Kutsal Kitabı elinden ilk bırakan kişinin soyundan gelen Lilla F, *İki haftadır sürekli tekrarlayan bir düş görüyorum,* dedi.

Didl S, esasen odun yaktığı fırın olan eğreti Ahit Sandığı'ndan *Tekrarlayan Düşler Kitabı*'nın IV. Cildini çekerek, *Harika,* dedi.

Ben de, diye ekledi Şloyim. *Bir sürü.*

Ben de tekrarlayan bir düş gördüm, dedi Yankel.

Harika, dedi Didl. *Çok iyi. Bir cildin daha tamamlanması uzun sürmeyecek!*

Ama önce, diye fısıldadı Şanda, *geçen aym girişlerini gözden geçirmeliyiz.*

Ama önce, dedi Didl, Haham yetkesini ele alarak, *geçen ayın girişlerini gözden geçirmeliyiz. İleri gitmek için geri gitmeliyiz.*

Ama uzun sürmesin, dedi Şloyim, *yoksa unutuyorum. Bu kadar uzununu hatırlamam bile şaşırtıcı.*

Ne kadar gerekiyorsa o kadar gidecektir, dedi Lilla.

Ne kadar gerekiyorsa o kadar gideceğim, dedi Didl ve elini, kitabın kalın deri cildi üzerinde birikmiş tozlarla kararttı. Sona yakın bir sayfayı açtı, esasen kurşundan bir bıçak olan gümüş dua çubuğunu aldı ve Kamburların düş yaşamlarının göbeğine bıçağın sırtıyla dalarak okumaya başladı:

> **4.512**— *Istırapsız Seks Düşü.* Dört gece önce düşümde evrenden aşağı saat akrep ve yelkovanlarının yağmur misali yağdığını, Ay'ın yeşil bir göz olduğunu, aynaları ve böcekleri ve asla esirgenmeyen sevgiyi gördüm. Gereksindiğim tamlık duygusu değil, bomboş olmama duygusuydu. Düş, kocam içime girdiğinde son buldu. **4.513**— *İnsanları Düşleyen Melekler Düşü.* Bir öğleden sonra kestirir-

ken düşümde bir merdiven gördüm. Basamaklarından gözleri kapalı, solukları ağır, kanatları gevşekçe sarkan uyurgezer melekler inip çıkıyordu. Yanından geçerken yaşlı bir meleğe çarptım, onu ürkütüp uyandırdım. Önceki sene, uykusunda ölebilmek için dua ederken ölen dedeme benziyordu. Ha, melek bana, ben de tam seni düşlüyordum, dedi. **4.514**— *Kulağa geldiği kadar saçma olan uçuş düşü.* **4.515**— *Oruç, açlık, oruç döngüsünün düşü.* **4.516**— *Bedeninden Ayrılmış Kuşlar Düşü (46.)* Bunu düş mü yoksa hatıra mı kabul edersiniz bilemiyorum ama uyuduğumda oğlumun yasını tuttuğum odayı görüyorum. Gelmiş olanlar, o odada nasıl konuşmadan oturduğumuzu, nasıl bize yetecek kadarını yediğimizi hatırlayacaklardır. Pencereye çarpıp odanın içine düşen kuşu da hatırlarsınız. Sizler, oraya gelmişler, kuşun ölmeden önce nasıl kanat çırptığını ve götürüldükten sonra zeminde kalan kan lekesini hatırlarsınız. Ama aranızda kuşun pencerede bıraktığı negatifi hatırlayan var mı acaba? Kuşun geride bıraktığı gölgeyi; izini sürmeye cüret gösteren her parmaktan kan çeken, kuşun varlığını kuşun kendisinden daha iyi kanıtlayan o gölgeyi ilk kim gördü? Oğlumun yasını tutarken, o kuşu ellerimle gömme bahanesiyle odadan çıktığımda kim benleydi? **4.517**— *Âşık olma, evlilik, ölüm, aşk düşü.* Bu düş, her seferinde tarladan dönmemle akşam yemeği için uyandırılmam arasında geçen beş dakika içinde yer almasına rağmen, hep saatlerce sürüyormuş gibi geliyor. Düşümde elli yıl öncesini, karımla tanıştığımı görüyorum ve tamamen nasıl olduysa öyle görüyorum. Evlenişimizi ve hatta babamın gurur gözyaşlarını bile görüyorum. Hepsini, nasıl yaşandıysa öyle görüyorum. Ama derken kendi ölümümü görüyorum ki duyduğuma

göre bu imkânsızmış ama inanın, görüyorum. Karımın ölüm döşeğimde bana beni sevdiğini söylemesini görüyorum ve söylediklerini duymadığımı sanmasına rağmen duyuyorum ve hiçbir pişmanlığı olmadığını, şans verilse bile hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini söylüyor. Bu an, sanki daha önce binlerce defa yaşadığım bir anmış, ölüm anıma dek sonsuz defa yaşanacakmış, sonsuz defa tanışacakmışız, evlenecekmişiz, çocuk yapacakmışız, aynı başarılara erişecek, aynı hataları yapacak, aynı hayal kırıklıklarına uğrayacak, her şey aynıyla yaşanacak ve her daim hiçbir şeyi değiştiremeyecekmişiz gibi tanıdık geliyor. Dur durak bilmez bir çarkın içindeyim ve gözlerimi, binlerce defa yaptığım gibi, ölüme kaparken uyanıyorum. **4.518**— *Bitimsiz Hareket Düşü.* **4.519**— *Basık Pencereler Düşü.* **4.520**— *Huzur ve Güven Düşü.* Düşümde tanımadığım birisinden doğuyorum. Bildiğim her yer ve şeyden çok, çok uzakta, gizli bir yerde doğuruyor beni. Beni doğurur doğurmaz, dostlar alışverişte görsün gibilerinden, anneme teslim ediyor ve annem, Teşekkür Ederim, diyor. Bana bir oğul verdin, yaşamın hediyesini verdin. Ve bu nedenle, bir yabancının bedeninden doğduğum için annemin bedeninden korkmuyor, utanmadan, salt sevgiyle sarılabiliyorum ona. Annemin bedeninden çıkmadığım için eve dönme, geri dönme arzum asla beni ona yöneltmiyor ve anneme Anne dediğimde, sadece Anne diyorum. **4.521**— *Bedeninden Ayrılmış Kuşlar Düşü (47.)* Her gece gördüğüm bu düş, akşam alacasında geçiyor ve karımla, gerçek karımla, yani otuz senedir evli olduğum kadınla sevişiyorum ve hepiniz onu sevdiğimi, ne kadar çok sevdiğimi bilirsiniz. Bacaklarına masaj yapıyorum ve ellerim yukarı, beline kayıyor ve göğüslerine dokunuyorum. He-

piniz biliyorsunuz, karım çok güzeldir ve düşte de öyle, aynı ölçüde güzel görünüyor. Göğüslerindeki ellerime -nasırlı, yıpranmış... damarlı, titrek, çırpınan erkek elleri- indiriyorum bakışlarımı ve hatırlıyorum. Nedenini bilmiyorum ama her gece böyle: Annemin, ben daha çocukken Varşova'dan getirdiği iki beyaz kuşu hatırlıyorum. Evin içinde uçmaları ve nereye isterlerse konmaları için salmıştık onları. Bana yumurta pişiren annemin sırtını görüşümü hatırlıyorum ve kuşların omuzlarına konuşunu, gagalarını sanki ona bir sır açıklayacaklarmış gibi kulaklarına yaklaştırmalarını hatırlıyorum. Annem, elini dolaba uzatıyor, hiç bakmadan üst raflardaki baharatlardan birini arıyor; belli belirsiz, pır pır eden bir şey yakalıyor, yemeğimin yanmasına izin vermiyor. **4.522**— *Kendi Gençliğiyle Karşılaşma Düşü.* **4.523**— *İkişerli Hayvanlar Düşü.* **4.524**— *Utanmama Düşü.* **4.525**—*Babalarımız Olduğumuz Düşü.* Nedenini bilmeden Brod'a yürüdüm ve sudaki yansımama baktım. Gözlerimi alamadım. Beni peşinden sürükleyen o imge neydi? Neydi o sevdiğim? Derken tanıdım. Çok basit. Suda babamın yüzünü görmüştüm ve o yüz, karşısında kendi babasının yüzünü görmüştü, o yüz de kendi babasının yüzünü görmüştü; vesaire, vesaire diye zamanın başına dek yansıyarak imgesinden yaratıldığımız Tanrı'nın yüzüne vardı. Kendimize aşkla yandık; bizler, hepimiz, biz ateşi başlatanlar çektik o aşkı ve aşkımızın ıstırabının tek devası gene aşkımız oldu...

Okuma kapıdan gelen gürültüyle kesildi. Cemaat üyelerinden kimse ayağa kalkamadan kara şapkalı iki adam topallayarak içeri girdi.

İkiliden uzunu, *DİKİNE CEMAAT ADINA BURADA BULUNUYORUZ*, diye bağırdı.

Kısa ve tıknaz olanı, *DİKİNE CEMAAT ADINA!* diye yankıladı.

Şşt! dedi Şanda.

İkiliden uzunu, Şanda'nın talebine cevap verircesine, *YANKEL BURADA MI?* dedi.

Kısa ve tıknaz olanı yankıladı: *EVET, BURADA MI YANKEL?*

Yankel yastığından kalkarak, *Burada. Buradayım*, dedi. Tanrıya hürmet o zamanlarda da tuzluya patladığından geçmişte pek çok defa yaptığı üzere, Saygıdeğer Haham'ın yine finansal hizmetlerine başvurmak üzere onu çağırttığını zannetmişti. *Ne yapabilirim sizin için?*

Uzunu, *IRMAKTAN ÇIKAN BEBEĞİN BABASI OLACAKSIN!* diye bağırdı.

BABASI OLACAKSIN! diye yankıladı kısası.

Didl, *Tekrarlayan Düşler Kitabı*'nın IV. cildini kapadığında kitaptan yükselen toz bulutuyla birlikte, *Harika*, dedi. *Çok iyi! Yankel babası olacak!*

Mazel Tov! diye şarkıya başladı cemaat. *Mazel Tov!*

Yankel'i birden; anne ve babasının doğal nedenlerle göçtüğü zamankinden, tek erkek kardeşinin değirmende öldüğü veya kendi çocuklarının öldüğü zamankinden; hatta çocukken, yaşamamanın -karanlık içinde, hissizlik içinde olmanın- varlık-dışı olmanın, olmamanın ne anlama geldiğini anlamak zorunda kaldığı zamankinden bile daha ağır bir ölüm korkusu bastı.

Kamburlar, omuzlarına ve sırtına vururken ağladığını fark etmeden kutladılar Yankel'i. *Teşekkürler*, dedi ve bir kez daha, kime teşekkür ettiğini düşünmeden teşekkür etti. *Çok teşekkürler*. Ona bir bebek, banaysa bir büyük-büyük-büyük-büyük-büyük-dede verilmişti.

AŞIK OLMAK, 1791-1796

AYIPLI TEFECİ YANKEL D, o akşam bebeği evine götürdü. *Geldik,* dedi, *işte ön basamak. İşte burası. Bu, senin kapın. Ve işte bu tuttuğum da senin kapının tutamağı. Ve işte, eve geldiğimizde ayakkabıları buraya koyarız. İşte, ceketlerimizi buraya asarız.* Bebek anlayabilirmiş gibi, asla yüksek ses veya tekli heceler ve saçma sapan sözcükler kullanmadan konuştu. *Seni beslediğim bu şey, süttür. Süt, bir gün tanışacağın sütçü Mordehay'dan gelir. O da sütü inekten alır. İnek, düşündüğünde çok tuhaf ve asap bozucu bir şeydir, o yüzden inek üstüne fazla düşünme... Yüzünü okşayan bu şey, benim elimdir. Bazı insanlar sağ elini, bazıları sol elini kullanır. Sen hangisisin henüz bilmiyoruz çünkü orada öylece oturup işleri bana bırakıyorsun... Buna öpücük denir. Dudaklar yapıştırılıp bir şeyin üstüne, bazen bir yanağa, bazen başka dudaklara, bazen başka şeylere bastırıldığında olan budur. Öpülen, duruma göre değişir... Bu, benim kalbimdir. Sen ona sol elinle dokunuyorsun; bunun nedeni solak olman değil ki öyle çıkabilirsin, sol elini tutup kalbime bastırmamdır. Şimdi duyduğun benim kalp atışlarımdır. Beni hayatta tutan budur.*

Derin bir ekmek pişirme kabının içini buruşturulmuş gazetelerle doldurarak yatak yaptı, bebeği içine koydu ve yatağı, dışarıdaki ufak çavlanların gürültüsü bebeği rahatsız etmesin diye özenle fırına yerleştirdi. Fırının kapağını açık bıraktı ve ekmeğin kabarmasını seyreder gibi saatlerce oturup bebeği, göğsünün art arda hızla inip kalkışını ve görünürde hiçbir neden yok-

ken yüzünü buruşturmasını izledi. *Düş görüyor mudur,* diye merak etti. *Görüyorsa, ne görüyordur? Bebekler düşlerinde ne görür? Herhalde, ben nasıl ölümümden sonrasını görüyorsam, o da yaşamından öncesini görüyordur.* Beslemek ya da sırf kucağına almak için kaldırdığında gazetelerdeki haberlerin bebeğin her tarafına çıktığını görüyordu. BOYALI ELLER DEVRİ NİHAYET SONA ERDİ! FARE ASILACAK! Veya TECAVÜZLE SUÇLANAN SOFİOVKA, PENİSİNE KANDIĞINI, "KONTROLDEN ÇIKTIĞINI" ÖNE SÜRDÜ. Veya DEĞİRMEN KAZASINDA CAN VEREN AVRAM R, GERİDE BİR ADET YETİM SİYAM KEDİSİ BIRAKTI. KEDİ KIRK SEKİZ YAŞINDADIR; TOMBİŞTİR AMA ŞİŞKO DENEMEZ; CANAYAKINDIR, BİRAZ ŞİŞKO DENEBİLİR; "MEYTUŞELAM"* DENDİĞİNDE GELİR, TAMAM, TAMAM, DOMUZ GİBİ ŞİŞKODUR. BULAN ALMAKTA SERBESTTİR. Kimi zaman bebeği kucağında pışpışladı, üzerinde yazanları okudu ve dünya hakkında gereksindiği her şeyi öğrendi. Bir şey bebeğin üstünde yazılı değilse, önemli değildi.

Yankel iki bebek yitirmişti; birini yüksek ateş, diğeriniyse kurulduğundan bu yana her sene bir kasaba sakininin canını alan değirmen öldürmüştü. Karısını da yitirmişti ya, onu alan ölüm değil, başka bir adamdı. Bir öğleden sonra, kütüphaneden eve geldiğinde konuklara ŞALOM demekle görevli paspasta şöyle bir not bulmuştu: *Kendi iyiliğim için bunu yapmak zorundaydım.*

Lilla F, papatyalarından birinin toprağını eşelemişti. Bitzl Bitzl mutfak penceresinde dikilmiş, tezgâhı temizliyormuş gibi yapmıştı. Şloyim W bir türlü ayrılamadığı kum saatlerinden birinin üst hunisinin ardından bakmıştı. Sanki karısının ortadan kayboluşunda en ufak bir terslik yokmuş veya Yankel'in bir kadınla evli yaşadığı o güne dek hiç fark edilmemiş gibi, o zaman ya da daha sonra bir söz söylenmedi.

---

* Hz. İdris'in oğlu, Hz. Nuh'un dedesi, Hz. İbrahim'in atasıdır. Eski Ahit'e göre 969 yıl yaşamıştır; adı "çok yaşlı" anlamında kullanılır.

Neden kapının altından atıvermemiş ki, diye düşünmüştü Yankel. *Neden en azından katlamamış?* Sanki bıraktığı not, *Tutamağı tamir eder misin* veya *Birazdan dönerim, merak etme* türü, her zaman bıraktıklarındandı. Bu derece farklı türde bir notun *-Kendi iyiliğim için bunu yapmak zorundaydım-* tıpkı diğerleri gibi önemsiz, dünyevi, hiçbir şeymiş gibi görünmesini çok garipsemişti. Karısından kendisini ele güne karşı ortada bıraktığı ve bu yaptığındaki apaçıklık yüzünden; hiçbir güzellik içermeyen, evet, bu benim yazdığım en ıstırap verici mesajdır, ve evet, bir daha böyle bir şey yazacağıma ölürüm demeyen mesaj yüzünden nefret edebilirdi. Kurumuş gözyaşları neredeydi hani? El yazısındaki titreklik neredeydi?

Ama karısı Yankel'in ilk ve tek aşkıydı ve ilk ve tek aşkları affetmek, bu minik kasabanın sakinlerinin doğasında vardı; bu yüzden Yankel onu anlamaya veya anlıyormuş gibi yapmaya çalıştı. Kadını, kendi rezil mahkemesinin karmaşık sürecinde bilirkişilik yapması için çağrılmış gezici ve bıyıklı bürokratla Kiev'e kaçtığı için bir kerecik dahi suçlamadı: Bürokrat, kadına gelecek vaat edebilir; onu her şeyden, düşüncelerden, itiraflardan veya ceza indiriminden uzak tutabilir, daha sakin bir yerde yaşatabilirdi. Hayır, bu değildi: Yankel'siz yaşatabilirdi onu. Kadın, Yankel'siz yaşamak istemişti.

Sonraki birkaç haftayı bürokratın karısını düdüklediği sahneleri aklından savmaya çabalamakla geçirmişti: yerde, yemek malzemeleri arasında... Ayakta, çoraplar çıkarılmadan... Hayalinde kadın, onunlayken çıkarmadığı iniltiler çıkarıyor, onun veremeyeceği -çünkü bürokrat erkekti ve o, değildi- zevkleri alıyordu. *Penisini emiyor mudur*, diye merak etti. *Biliyorum, aptalca bir düşünce bu; bana acı vermekten başka bir işe yaramıyor ama aklımdan çıkaramıyorum. Ve penisini emdiğinde ki emmeli, adam ne yapıyordur? Yüzünü görmek için saçına asılıp çekiyor mudur? Göğsünü elliyor mudur? Başkasını düşünüyor mudur? Düşünüyorsa gebertirim onu.*

Kasaba izlemeye devam ederken -Lilla toprağı eşeler, Bitzl Bitzl tezgâhı ovalar, Şloyim zamanı kumlarla ölçüyormuş gibi yaparken- notu katlamış, ceket cebine koymuş ve içeri girmişti. *Ne yapmalıyım, bilmiyorum,* diye düşünmüştü. *Kendimi öldürmeliyim, herhalde.*

Yaşamaya dayanamayacaktı ama ölmeye de dayanamadı. Karısının başkasıyla seviştiği düşüncesine katlanamazdı ama bu düşüncenin yokluğuna da katlanamıyordu. Nota gelince: onu ne saklamaya ne de yok etmeye dayanabildi. Bu yüzden, notu yitirmeyi denedi. Sürekli mum akıtan şamdanların yanında bıraktı; her Fısıh'ta matzaların arasına koydu, geri döndüğünde bulamayacağını umarak darmadağın masasındaki buruşuk kâğıt yığınlarının içine yerleştirdi. Ama not hep kaldı. Uzanan denizkızı çeşmesinin karşısındaki banka oturduğunda cebinden düşürmeyi denedi ama mendilini almak için elini cebine attığında düşmediğini gördü. En nefret ettiği romanın içine bir kitap ayracı gibi sakladı ama not birkaç gün sonra kasabada bir tek onun okuduğu Batı kitaplarından birinden çıktı ve kitaptan ebediyen nefret etmesine yol açtı. Tıpkı yaşamı gibi, notu da yitiremedi. Not döndü dolaştı, her seferinde geri geldi. Kaldı; bir doğum lekesi misali, uzuvlarından biri misali bir parçasına dönüştü. Tepesindeydi, içindeydi; not Yankel'e, Yankel'in ağıtına dönüştü: *Kendi iyiliğim için bunu yapmak zorundaydım.*

Zaman içinde pek çok kâğıt parçası yitirmişti. Anahtarlar, kalemler, gömlekler, gözlükler, saatler, çatal-kaşık yitirmişti. Bir ayakkabı tekini, en sevdiği opal kol düğmelerini (Kamburlara özgü saçaklı kol ağızları laf dinlemiyorlardı artık) Trahimbrod'dan uzakta üç yılını, yazayım dediği (kimi tümüyle özgün, kimi derin anlamlı) milyonlarca fikri yitirmişti; saçını, dik duruşunu, annesiyle babasını, iki bebeğini, karısını, para alışverişlerinde epey nakit ve sayılabilecekten fazla fırsat yitirmişti. Adını bile yitirmişti: kasabaya gelmeden önce, doğumundan ilk ölümüne kadar adı Safran'dı. Yitiremeyeceği hiçbir şey

yoktu sanki. Ama ne o kâğıt parçası, ne uzanmış yatan karısının imgesi ne de yaşamına son verse çok iyi edeceği düşüncesi yitip gidiyordu.

Mahkemeden önce eski Safran-Yankel'e sorgusuz hayranlık duyulurdu. İyi ve Güzel Sanatlar Komitesi'nin başkanı (ve hazinedarı ve sekreteri ve tek üyesi) evinde toplanan ve derslerine sadece kendisinin girdiği Yüksek Öğrenim Okulu'nun kurucusu, birden fazla dönemliğine başkanı ve tek öğretmeniydi. Bir ailenin Yankel'in onuruna (Yankel katılmasa bile) şölen vermesi veya varsıl cemaat üyelerinden birinin Yankel'in portresini yapması için gezici ressamlardan birini çağırması alışılmadık değildi. Ve portrelerde daima çok yakışıklı görünürdü. Eski Safran-Yankel herkesin hayranlık besleyip sevdiği ama hiç kimsenin tanımadığı birisiydi. Elinize almaktan hoşlandığınız, okumadan hakkında konuşabileceğiniz, tavsiye edebileceğiniz bir kitap gibiydi.

Ağzından çıkan her hece için havaya ayrı bir tırnak işareti çizen avukatı İzak M'nin önerisiyle ve cezasının hafifleyeceği umuduyla uygunsuz iş yürütmeye dair tüm suçlamaları kabul etmiş, sonundaysa tefecilik lisansını yitirmişti. Aslında yitirdiği daha fazlasıydı: itibarını yitirmişti ki söylenegeldiği üzere, itibar yitirmekten daha kötü tek şey, sağlığını yitirmekti. Gelip geçenler yüzüne bakıp sırıtmaya veya sansar, çakal, sahtekâr, köpek, pislik gibisinden mırıldanmaya başlamışlardı. Önceden onca sevilmese üstüne bunca nefret çekmeyecekti ama Yankel, Sıradan Haham ve Sofiovka'yla birlikte toplumun zirvesindeydi -göze görünmeyeniydi- ve ayıplanmasıyla birlikte bir dengesizlik, bir boşluk hissi doğmuştu.

Safran komşu köylere taşındı, uygulamalı ve kuramsal klavsen öğretmenliği, parfüm danışmanlığı (referans yokluğuna karşı kabul görsün diye kör ve sağır numarası yapmıştı) gibi işler buldu, hatta dünyanın en beceriksiz falcısı (*geleceğinizde ha-*

rika şeyler görüyorum deyip size yalan söylemeyeceğim...) sıfatıyla bile iş tuttu. Her sabaha; doğruyu yapmak, iyi ve anlamlı bir insan olmak arzusuyla ve imkânsızlığı kulağa basit geldiği ölçüde gerçek bir mutluluk hissiyle uyanırdı. Ve her gün yüreği göğsünden midesine iner; öğle vakti geldiğinde hiçbir şeyin yahut kendisi için hiçbir şeyin yolunda gitmediği duygusuna ve kendi başına kalma arzusuna yenilirdi. Çember akşam çöktüğünde kapanır, mahzunluğunun azameti altında yapayalnız, hedefsiz suçluluk duygusunda yapayalnız, hatta yapayalnızlığında bile yapayalnız kalırdı. *Mahzun değilim ben*, derdi kendi kendine defalarca, *mahzun değilim*. Sanki günün birinde kendi kendini ikna edecekmiş gibi... Ya da kandıracakmış gibi... Ya da başkalarını (mahzunluğunu bilmekten daha beter tek şey, başkalarının da bunu bilmesiydi)... *Mahzun değilim ben. Mahzun değilim ben.* Yaşamı sınırsız mutluluk potansiyeli barındırdığından, beyaz bir oda kadar boştu. Kalbini kendisine ait değilmiş gibi çıkarıp evcil bir hayvan misali ayakucuna yerleştirerek uyurdu. Ve her sabah önceki günkünden biraz daha ağır, biraz daha zayıf ama pompalamaya hâlâ devam eden yüreğini yine göğüs kafesinde bulurdu. Ve ikindiye doğru yine başka bir yerde, başka birisi, başka bir yerdeki başka birisi olma arzusu altında ezilirdi. *Mahzun değilim ben.*

Ayrıldıktan üç yıl sonra kasabaya dönmüştü -çekip giden herkesin bir gün geri döneceğinin son kanıtıyım ben- ve Trahimbrod'un kol ağzına dikilmiş bir Kambur saçağı misali sessiz, içe kapanık bir hayat sürmeye ve utancının nişanesi o feci tespihi mecburen boynunda taşımaya başlamıştı. Adını değiştirmiş ve karısıyla kaçan bürokratın adını, Yankel'i almıştı ve herkese, bir daha asla kendisine Safran dememelerini söylemişti (adının ara sıra ardından fısıldandığını duyacaktı gerçi.) Eski müşterilerinin çoğu geri dönmüştü; şaşaalı günlerindeki faiz oranlarını kabule kimse yanaşmamıştı ama sonunda kendisini doğduğu kasabaya tekrar kabul ettirmeyi başarmıştı. Sürülen herkes sonunda böyle yapmaya çabalardı.

Kara şapkalı adam bebeği ona verdiğinde Yankel kendisini yeniden masumiyete ve yanlış bir yaşamın tesellisi peşinde koşmadan, sadece ve imkânsızcasına mutlu ve ayıpsız yaşayabilme şansına sahip bir bebek gibi hissetmişti. Bebeğe, garip doğumunun gerçekleştiği nehrin adını koydu: Brod. Ve bebeğe, aile bileceği şeyden kendisini uzak hissetmesin diye mini minnacık abaküs boncuklardan bir kolye verdi.

Büyük-büyük-büyük-büyük-büyük-nenem büyürken, haliyle hiçbir şeyi hatırlamadı ve hiç kimse ona hiçbir şey anlatmadı. Yankel, annesinin erken ölmüş olduğuna *-doğumda, acı çekmeden-* dair bir öykü uydurdu ve sorduğu pek çok soruyu en az acı vereceğine inandığı şekillerde yanıtladı. Bu kocaman, harika kulaklar, anneden... Tüm oğlanların bayılıp bittiği espri anlayışın elbette anneden... Brod'a karısıyla çıktıkları tatilleri (Venedik'te topuğuna batan kıymığı çıkarışını, Paris'te kocaman bir çeşme önünde kırmızı kalemle portresini çizmesini) anlattı, birbirlerine yolladıkları aşk mektuplarını (Brod'a annesinden miras sol elle yazılmış) gösterdi ve kızını her gece aşk öyküleriyle uyuttu.

İlk bakışta aşk mıydı sizinki, Yankel?

Ben anneni daha görmeden sevdim—kokusuna tutuldum!

Nasıldı, gene anlatsana.

Sana benziyordu. Çok güzeldi; tıpkı seninkiler gibi, iki gözü farklıydı: tıpkı seninkiler gibi, biri mavi, diğeri kahverengiydi. Elmacık kemikleri tıpkı seninkiler gibi çıkık, teni tıpkı seninki gibi yumuşacıktı.

En sevdiği kitap hangisiydi?

Tekvin, elbette.

Tanrı'ya inanıyor muydu?

Bana asla söylemezdi.

Parmakları ne kadar uzundu?

Bu kadar.

Ya bacakları?

Böyle.

Seni öpmeden önce nasıl hep yüzüne üflediğini anlatsana gene.

E, öyleydi işte: beni öpmeden önce, sanki ben sıcak bir yemekmişim, sanki beni yiyecekmiş gibi dudaklarımı üflerdi.

Komik miydi? Benden daha mı komikti?

Dünyadaki en komik insandı. Aynen senin gibi.

Güzel miydi?

Kaçınılmaz olan gerçekleşti: Yankel asla var olmamış karısına âşık oldu. Yanındaki yatağı hiç çökertmemiş ağırlığı özleyerek uyanıyor, asla yapılmamış hareketleri, mimikleri hatırlıyor, kendi pek gerçek göğsünde yok-kolun yok-ağırlığını arıyor, dulluk anıları gittikçe daha ikna edici oluyor ve ıstırabı giderek gerçeğe dönüşüyordu. Onu yitirdiğini hissediyordu. Yitirmişti *onu*. Geceleri, hiç yazmadığı mektupları okuyordu.

Sevgili Yankel,

Yakında eve geleceğim, o yüzden, tatlılığı ayrı ama, beni fazla özlemeye kaptırma kendini. Çok şapşalsın. Biliyor musun? Ne kadar şapşalsın, biliyor musun? Belki seni bu yüzden çok seviyorumdur çünkü ben de çok şapşalım.

Burada her şey harika. Çok güzel bir yer, tıpkı dediğin gibi. Herkes çok kibar davranıyor; iyi yiyorum ve bunu sırf, sürekli kendime iyi bakmamamdan endişelendiğin için söylüyorum. Kendime iyi bakıyorum, endişelenme.

Seni sahiden özledim. Dayanılır gibi değil. Her günün her dakikasında yokluğunu düşünüyorum ve bu düşünceler beni neredeyse öldürüyor. Ama tabii yakında döneceğim ve seni özlememe ve bir şeylerin eksik kaldığını, her şeyin eksik kaldığını, burada bulunanın sadece burada bulunmayan ol-

duğunu bilmeme gerek kalmayacak. Yatmadan önce seni hayal ederek yastığımı öpüyorum. Senin yapacağın türde bir şey bu, biliyorum. Herhalde ondan yapıyorumdur.

Neredeyse işe yaramıştı. Tüm ayrıntıları o kadar çok tekrar etmişti ki onları gerçekten ayırmak imkânsızlaşmıştı. Ama gerçek not geri dönüp duruyordu ve emindi: en basit ve en imkânsız olandan, mutluluktan uzak kalmasına yol açan o nottu. *Kendi iyiliğim için bunu yapmak zorundaydım.* Brod notu çok küçükken buldu. Sanki kelimelerin iradesi varmış gibi, bir şekilde sağ cebine girmişti not. *Kendi iyiliğim için bunu yapmak zorundaydım.* Ya feci önemini hissettiğinden ya da tümden önemsiz saydığından Yankel'in başucundaki masaya bıraktı. Adam, gecenin birinde Brod'un annesinden ve kendi karısından gelmeyen mektuplardan birini okuduktan sonra bulacaktı notu. *Kendi iyiliğim için bunu yapmak zorundaydım.*

Mahzun değilim ben.

BİR PİYANGO DAHA, 1791

SAYGIDEĞER HAHAM, şu ilanın Şimon T'nin haftalık gazetesinde yayınlanması için yarım düzine yumurta ve bir avuç ahududu ödedi: Lvov'dan huysuz bir yargıç, adsız kasaba için bir ad istendiğini, işbu adın yeni harita ve nüfus kayıtlarında kullanılacağını ve seçilecek adın Ukrayna veya Polonya halklarının hassasiyetlerine dokunmaması ya da çok zor telaffuz edilmemesi ve hafta sonuna dek saptanması gerektiğini bildirmiştir.

OYLAMA, diye haykırdı Saygıdeğer Haham. *OYLAMA YAPACAĞIZ.* Çünkü Muhterem Haham, bir zamanlar şu aydınlatmada bulunmuştu: *VE EĞER HER AKLI BAŞINDA, AHLAKI YERİNDE, ORTALAMANIN ÜSTÜNDE, MÜLK SAHİBİ, GÖZLEMCİ YETİŞKİN YAHUDİ ERKEĞİN DUYULMASI ELZEM BİR SESLE DOĞDUĞUNA İNANIYORSAK, HEPSİNİNKİNİ BİRDEN DUYMAMIZ GEREKMEZ Mİ?*

Ertesi sabah Dikine Sinagog'un önüne bir oy sandığı kondu ve oy verme niteliğine sahip sakinler Yahudi/Beşeri fay hattı boyunca kuyruğa girdi. Bitzl Bitzl R, oyunu "Balıkköfteliköy"den yana, merhum filozof Pinhas T ise "Toz ve İpten Zaman Kapsülü"nden yana kullandı. Saygıdeğer Haham'ın oyu ise *"DİNDAR DİKİNE CEMAATİ VE TATİLİNİ ALEVLER ARASINDA GEÇİRMEK İSTEYENLER DIŞINDA HİÇBİR SAYGIN YAHUDİ'NİN HOŞBEŞE GİRMEMESİ GEREKEN ÖNEMSİZ KAMBUR CEMAATİNİN KASABASI"*na gitti.

Onca boş zamanı ve yapacak pek az şeyi bulunan çatlak zengin Sofiovka N, sandığı koruma ve ardından aynı akşam Lvov'daki yargıca teslim etme görevlerini üstlendi. Sabaha durum resmiyet kazandı: Lvov'un yirmi üç kilometre güneydo-

ğusunda, Kolki'nin dört kilometre kuzeyinde ve dikenli tele takılmış da üstüne ışık tutulmuş bir çalı parçası misali Polonya-Ukrayna sınırında bulunan bu kasabanın adı artık Sofiovka'ydı. Taşımak zorunda kalacakların dehşetine inat, bu yeni ad resmi ve kalıcıydı. Kasabanın adı, kasaba ortadan kalkana kadar Sofiovka olacaktı.

Tabii, Sofiovka'da yaşayan hiç kimse Sofiovka'ya Sofiovka demedi. Böylesi tatsız bir resmi ad alana kadar kasabaya kimse ad koyma ihtiyacı duymamıştı. Ama şimdi ortada bir hakaret vardı -kasabanın şu bok kafalının adını taşıması- ve kasaba sakinlerinin istemediği bir ad söz konusuydu. Kasabaya yeni bir ad seçildikten sonra bile buraya Nah-Sofiovka diyenler çıkacaktı.

Saygıdeğer Haham bir oylama çağrısı daha yaptı. *RESMİ AD DEĞİŞTİRİLEMİYOR*, dedi, *ANCAK AMAÇLARIMIZA UYGUN, MAKUL BİR ADIMIZ OLMALI.* Hiç kimse bahsi geçen amaçlara dair bir fikre sahip değildi -*Önceden amaçlarımız var mıydı bizim? Amaçlarımız arasında benim amacım tam olarak ne?*- ama ikinci oylama sorgusuz gerekli görünüyordu. Oy sandığı gene Dikine Sinagog'un önüne yerleştirildi ama bu sefer Saygıdeğer Haham'ın ikizleri tarafından korundu.

Romatizmadan mustarip çilingir İshak W, "Sınırköy" adını önerdi. Kanun adamı İzak M'nin oyu "Basiretlikasaba"ya gitti. Kitabı elinden bırakan ilk Kamburun soyundan gelen Lilla F, ikizleri ikna ederek araya bir oy sokuşturdu: "Pinhas." (İkizler de oy kullandı: Hanna oyuna "Şana," Şana'ysa "Hanna" yazdı.)

Saygıdeğer Haham o akşam oyları saydı. Eşitlik söz konusuydu çünkü herkes farklı bir ad önermişti: Küçük Lutsk, *DİKİNEKÖY*, Yeni Umut, Fay Hattı, Yeşu, Kilit ve Anahtar... Fiyaskonun iyice ayyuka çıkacağını kestiren Saygıdeğer Haham, Tanrı'nın böyle bir durumda ne yapacağını düşündü ve elini sandığa daldırma ve ilk çekeceği kâğıtta yazan adı kasabaya verme kararına vardı.

Artık iyice tanıdık gelen el yazısına bakarak kafasını salladı. *GENE YANKEL KAZANDI*, dedi. *ADIMIZI TRAHİMBROD KOYDU.*

23 Eylül 1997

Sevgili Jonathan,

Mektubunu almak ve son yılın için yeniden üniversiteye yerleştirildiğini öğrenmek beni dili tutulmuş bir insan yaptı. Bana gelince, benim hâlâ iki yılı kalmış çalışmam var. Ondan sonra neye girişeceğimi bilmiyorum. Düşlerin peşine düşmek ve iyi ve anlamlı bir düşün varsa onu aramaya mecbur olmak gibi, Haziranda beni bilgilendirdiğin konuların pek çoğu hâlâ benim için çok önemli. Ama sen benden daha kolay başlayabilirsin arayışa.

Bundan bahsetmeye hasret değilim ama edeceğim. Yakında Amerika'ya bir uçak bileti satın alacak kadar nakit sahibi olacağım. Babamın haberi yok. Elimde ne varsa hepsini şöhretli kulüplerde saçtığımı zannediyor ama ben çoktandır sık sık plaja gidip saatlerce yayılıyorum ve böylece nakit saçmama gerek kalmıyor. Plajda yayıldığım zaman senin ne kadar şanslı olduğunu düşünüyorum.

Dün, Küçük İgor'un on dördüncü yaş günüydü. Önceki gün kolunu kırdı çünkü inanabiliyorsan söyleyeyim, bu sefer üzerinde yürüdüğü çitten düştü. Hepimiz yılmadan onu mutlu kılmaya çalıştık ve Annem bir sürü katlı kalite bir pasta hazırladı ve minik bir festival yaptık. Dedem de vardı tabii. Senin nasıl olduğunu sorguladı ve ben de ona, senin eylülde yani şimdi üniversiteye geçtiğini söyledim. Ona bekçinin Augustine'in kutusunu çaldığını bildirmedim çünkü utanç duyardı, biliyorum ve senden haber almak onu çok mutlu etti ve o hiç mutlu değildir. Benden sana mümkünse Augustine'in fotoğrafından bir röprodüksiyon postalar mısın diye talep etmemi istedi. Dedi ki masrafları neyse sana sunacakmış. Son mektubumda bildirdi-

ğim gibi, onun için çok endişeliyim. Sağlığı gittikçe kötülüyor. Delirecek enerjiye pek sahip değil ve genellikle sessiz. Gerçekte, bana bağırsa, hatta yumruk atsa bile tercih ederim.

Babam Küçük İgor'a yaş günü için yeni bir bisiklet aldı ki bu süper bir hediyeydi çünkü Babamda bisiklet gibi hediyeler alacak nakit olmadığını biliyorum. Elini Küçük İgor'un omzuna uzatarak, "Zavallı Sakar," dedi, "yaş gününde mutlu olmalı." Zarfa bisikletin bir resmini yerleştirdim. Müthişse söyle. Lütfen doğru söyle. Müthiş değil dersen kızmayacağım.

Dün gece şöhretli yerlere gitmeme kararını aldım. Bunun yerine, sahilde yayıldım. Ama normal yalnızlığımda değildim çünkü yanıma Augustine'in fotoğrafını almıştım. Sana itiraf etmeliyim ki onu tekrar tekrar inceliyorum ve senin, ona âşık olmak üzerine söylediklerini azimle düşünüyorum. Çok güzelmiş. Haklısın.

Bu kadar dırdır yeter. Seni çok sıkkın kılıyorum. Şimdi öykü işi hakkında konuşacağım. İkinci bölümden çok memnun kalmadığını algılamış oluyorum. Bunun için ikinci defa affına sığınacağım. Ama düzeltmelerin çok kolaydı. "Yerinde durmamak" yerine "yerinde duramamak" için teşekkür ederim. Deyişleri doğru bilmek çok işimi görüyor. Gerekli. Bana hataları değiştirmememi çünkü komik göründüklerini ve üzgün bir öyküyü anlatmanın tek gerçek yolu komik görünmektir dediğini biliyorum ama onları değiştireceğimi düşünüyorum. Lütfen benden nefret etme.

Emrettiğin bütün düzeltmeleri yaptım. Bana emrettiğini seninle tanıştığım zaman bölümüne yerleştirdim. (Bizim benzer olduğumuzu mu düşünüyorsun?) Emrettiğin gibi, "Acımasızca kısa boyluydu," cümlesini çıkarıp yerine "Tıpkı benim gibi uzun boylu değildi," cümlesini yerleştirdim. Ve emrettiğin gibi, "'Ha,' dedi ve hâlâ rüyaya veda ettiğini algıladım," cümlesine "Nenem hakkında mıydı acaba?" cümlesini ekledim.

Bu değişikliklerle birlikte öykünün ikinci kısmının kusursuzluğa ulaştığına güvenim tamdır. Bana gene nakit postaladığını gözlemlemekten kendimi alamadım. Bunun için sana yine teşekkür ederim. Ama daha önce dillendirdiğim konuda yine öteceğim: sana postaladıklarımdan memnun değilsen ve nakitlerinin geri postalanmasını istersen derhal geri postalarım. Başka türlü gurur duyamam.

Bundan sonraki bölüm için feci ağır didindim. Şimdiye kadar en zor bölüm buydu. Değiştirmemi emredeceğin bazı şeyleri tahmin etmeye kalkıştım ve hepsini bizzat değiştirdim. Örneğin mesela "delirtmek" fiilini o kadar çok sık kullanmadım çünkü mektubundaki "Şu 'delirtmek' fiilini kullanmayı bırak, asabımı bozuyor," cümlesinden bu fiilin asabını bozduğunu algılamış bulunuyorum. Ayrıca seni memnun edeceğini düşündüğüm komik ve üzgün şeyler uydurdum. Çok abarttığım yerlerde beni bilgilendireceğinden eminim.

Senin yazdıklarına gelince, bana çok fazla sayfa yollamışsın ama bil ki hepsini okudum. Tekrarlayan Düşler Kitabı çok güzeldi ve söylemeliyim ki babalarımız olduğumuz düşü beni melankoli yaptı. Niyetin buydu, değil mi? Tabii ben baba değilim, o zaman belki romanındaki nadir kuşumdur. Yansımaya baktığımda gördüğüm Baba değil, Baba'nın negatifi çünkü.

Yankel. O, iyi bir adam, değil mi? Sence o adama yıllar önce neden kazık atmış? Belki çok acımasızca nakit ihtiyacı duymuştur. Gerçi ben kimseye kazık atmadım ama nasıl olduğunu biliyorum. Bir kez daha, bu sefer kasabaya ad takmak için piyango düzenlemeni çok tahrik edici buldum. Bu bölüm bana, elime böyle bir güç verilse Odessa'ya ne ad takardım, onu düşündürdü. Alex adını koyardım çünkü o zaman herkes benim Alex olduğumu ve kentin adının Alex olduğunu bilir ve demek ki Alex çok kalite bir kişiymiş derdi. Kente Küçük İgor adını da koyabilirdim çünkü o zaman insanlar kardeşimin kalite bir kişi oldu-

ğunu düşünürdü ki zaten öyledir ama herkesin öyle düşünmesi iyi olurdu. (Kendim için dilediğim her şeyin aynısını ve daha çoğunu kardeşim için dilemem tuhaf aslında.) Belki kente Trahimbrod adını koyardım çünkü o zaman Trahimbrod var olabilirdi ve aynı zamanda herkes senin kitabını satın alırdı ve çok şöhretli olurdun.

Bu mektubu bitirdiğime pişman oldum. Bence konuşmaya en yakın olan şey bu. Umuyorum ki üçüncü bölümden memnunluk duyarsın ve her zamanki gibi affını talep ederim. Bana söylediğin gibi doğrucu ve güzel olmaya kalkıştım.

Ha, evet. Bir ilave konu daha var. Bana yok etmem gerektiğini söylemene rağmen Sammy Davis Junior Junior'u öyküden yok etmedim. O yokken öykü daha "rafine" olur demiştin ve rafinenin cilalı ve iyi soydan gelen anlamlarına geldiğini biliyorum ama sana bildirmeliyim ki Sammy Davis Junior Junior, rengârenk tatlara ve duygu dizilerine sahip ayrıksı bir karakterdir. Evrimini gözlemleyelim ve sonra karara varalım.

Masumane,
Alex

LUTSK'A DOĞRU GİDİŞ

SAMMY DAVIS JUNIOR Junior dikkatini kendi kuyruğunu çiğnemekten alıp kahramanın gözlüklerini yalayarak temizleme çabalarına verdi ve size söylemeliyim, gözlüklerin temizliğe ihtiyacı vardı. Çabalarına diye yazdım çünkü kahraman ona pek dostça davranmıyordu. Bedenini topa dönüştürerek, "Lütfen şu köpeği benden uzaklaştırır mısın?" dedi. "Lütfen, sahiden hoşlanmam köpeklerden." Sammy Davis Junior Junior, üstüne binip arka bacaklarıyla onu tekmelemeye başladığında, "Sadece seninle oyun yapıyor," dedim. "Bu, senden hoşlandığına işaret eder." Köpeği üstünden itmeye kalkışarak, "Lütfen," dedi. Sammy Davis Junior Junior kahramanın yüzüne oturmuş yukarı ve aynı zamanda aşağı zıplıyordu. "Ondan hoşlanmıyorum. Oyun havamda değilim. Gözlüğümü kıracak."

Şimdi söylemeliyim ki Sammy Davis Junior Junior yeni dostlara karşı daima çok dost canlısıdır ama böyle bir şeye hiç tanıklık etmemiştim. Bundan kahramana âşık olduğunu çıkardım. "Kolonya sürüyor musun?" dedim. "Ne?" "Herhangi bir kolonya sürüyor musun?" Yüzünü koltuğa getirecek ve Sammy Davis Junior Junior'dan uzağa götürecek şekilde bedeninin rotasını çevirdi. Elleriyle kafasının arkasını koruyarak, "Belki biraz," dedi. "Çünkü Sammy Davis Junior Junior kolonyayı sever. Kolonya onu cinsel açıdan tahrik eder." "Tanrım." "Seninle seks yapmaya çalışıyor. Bu, iyi bir işaret. Seni ısırmayacak demektir." Kahraman, 'İmdat!" dediğinde Sammy Davis Junior Junior, altmış-dokuz konumunu almıştı. Bunlar bir yanda dururken Dedem hâlâ istirahatinden geri dönüyordu. "Hoşlanmıyor

köpekten," dedim. Dedem, "Hoşlanıyor," dedi ve hepsi buydu. "Sammy Davis Junior Junior!" dedim. "Otur!" Ve ne yaptı dersiniz? Oturdu. Kahramanın üstüne. Altmış-dokuz konumundayken. "Sammy Davis Junior Junior! Arka koltuğun kendi tarafında otur. İn kahramanın üstünden!" Beni anladığını düşünüyorum çünkü kahramanın üstünden indi ve diğer taraftaki pencereye yüzünü vurmaya başladı. Ya da belki kahramanın yüzündeki bütün kolonyayı yalamıştı ve artık onunla cinsel yönden değil, sadece arkadaşça ilgileniyordu. Kahraman ensesindeki ıslaklığı silerken, "Cidden feci bir koku alıyor musun?" diye sorguladı. "Hayır," dedim. Yerinde bir anti-gerçekti bu. "Feci bir koku var. Arabada biri ölmüş gibi... Ne bu?" "Bilmiyorum," dedim ama aslında bir fikrim vardı.

Lvov tren istasyonuyla süper-yol arasında kaybolduğumuzda arabada şaşıran bir kişi bulunduğunu zannetmiyorum. Dedem rotasını kahramana doğru çevirerek, "Lvov'dan nefret ederim," dedi. "Ne diyor?" diye bana sordu kahraman. "Uzun sürmez, diyor," dedim. Bir başka yerinde anti-gerçek. "Ne uzun sürmezmiş?" diye sordu kahraman. Dedeme, "Bana kibar davranman gerekmiyor ama Yahudi'ye bulaşma," dedim. "Ona ne istersem söylerim," dedi. "Anlamaz." Kafamı kahraman yararına dikine çevirdim. "Lutsk'a giden süper-yola varmamız uzun sürmez, diyor." "Peki, oradan?" dedi kahraman. "Oradan Lutsk ne kadar sürer?" Dikkatini kafasını pencereye vurmakta olan Sammy Davis Junior Junior'a sabitlemişti. (Ama söylemeliyim ki Sammy Davis Junior Junior iyi bir kancık gibi davranıyordu çünkü kafasını sadece kendi tarafındaki pencereye vuruyordu. Kancık veya değil, arabadaysanız kendi tarafınızda kaldığınız sürece ne isterseniz yapabilirsiniz. Ayrıca çok fazla osurmuyordu.) "Söyle, kessin sesini," dedi Dedem. "Konuşacaksa süremem arabayı." "Şoförümüz, Lutsk'ta çok bina vardır, diyor," dedim kahramana. "Konuşmasını dinlemek için muhteşem para aldık," dedim Dedeme. "Ben almadım," dedi. "Ben de," dedim. "Ama birileri aldı." "Ne?"

"Diyor ki süper-yoldan Lutsk'a varmak iki saatten fazla sürmezmiş ve orada dehşet bir otel bulacakmışız." "Ne demek dehşet?" "Ne?" "Yani... Otel... Dehşet... Derken... Ne... Kastettin?" "Söyle kapasın çenesini." "Dedem diyor ki bir şeyler görmek istiyorsan pencereden dışarı bakmalıymışsın." "Ya şu dehşet otel?" "A, onu söylediğimi unutmanı istirham ederim." "Lvov'dan nefret ederim. Lutsk'tan nefret ederim. Nefret ettiğim arabanın arka koltuğunda oturan Yahudi'den nefret ederim." "Her şeyi yokuşa sürüyorsun." "Körüm ben. Nereye gittiğimi bilmemem normal." "Ne konuşuyorsunuz siz? Ve bu koku ne?" "Ne?" "Söyle çenesini kapasın yoksa arabayı yoldan çıkarırım." "Ne... Konuşuyorsunuz... Siz?" "Yahudi susmalı. Hepimizi öldürürüm yoksa." "Diyorduk ki seyahat arzuladığımızdan uzun sürebilir."

Seyahat beş uzun saat aldı. Nedenini bilmek isterseniz söyleyeyim çünkü Dedem önce Dede, sonra şofördür. Hep yolumuzu kaybetti ve sinirleri tepesine dolaştı. Öfkesini kahramana faydalı bilgi olarak çevirmek zorunda kaldım. Dedem, "Siktir," dedi. "Heykellere bakarsan, bazılarının artık yaşamadığını görürsün," diyor dedim. "Bunlar komünist heykelleriydi." "Gelmişini, geçmişini, sülalesini!" diye bağırdı Dedem. "Ha," dedim, "şu binanın, şu ve bir de şu binanın çok önemli olduğunu bilmeni istiyor." "Neden?" diye sorguladı kahraman. "Anasını!" dedi Dedem. "Hatırlamadığını söylüyor," dedim.

"Klimayı açabilir misin?" diye emretti kahraman. Maksimum utanç içindeydim. "Bu arabanın kliması yok," dedim. "Affına sığınıyorum." "E, pencereyi açamaz mıyız? Burası çok sıcak ve bir şey ölmüş gibi kokuyor." "Açarsam Sammy Davis Junior Junior dışarı atlar." "Kim?" "Kancık. Adı, Sammy Davis Junior Junior'dur." "Dalga mı geçiyorsun?" "Hayır, cidden atlar dışarı." "Herifin adını diyorum." "O bir kız," dedim çünkü bu konuda acayip hassasımdır. "Söyle dudaklarına zamk sürsün," dedi Dedem. "Diyor ki köpeğe en sevdiği şarkıcı Sammy Davis Junior'un adını vermiş." "Bir Yahudi," dedi kahraman. "Ne?" "Sammy Davis

Junior, Yahudi'ydi." "Mümkün değil," dedim. "Dönmedir. Tanrıyı Yahudi Tanrısında bulmuş. Komik." Bunu Dedeme söyledim. "Sammy Davis Junior, Yahudi değildi!" diye bağırdı. "Rat Pack'in Zencisiydi o!" "Yahudi bundan emin ama." "Müzik-Adam? Yahudi? Mümkün değil!" "Öyle söylüyor." Dedem arka koltuğa bağırdı: "Dean Martin Junior! Buraya gel kızım!" "Pencereyi açabilir miyiz?" dedi kahraman. "Bu kokuyla yaşayamam." Bunun üzerine bir daha affına sığındım. "Sammy Davis Junior Junior'un yüzünden. Arabada feci osuruyor çünkü arabanın şok emicileri veya kemerleri yok ama pencereyi açarsak dışarı atlar ve ona ihtiyacımız var çünkü o, aynı zamanda Dedem olan kör şoförümüzün kör kancığıdır. Neyi anlamıyorsun?"

Lvov tren istasyonundan Lutsk'a seyahatin sürdüğü beş saatte kahraman bana neden Ukrayna'ya geldiğini açıkladı. Çantasından çeşitli şeyler çıkarttı. Önce bir fotoğraf sergiledi. Fotoğraf sarıydı; katlanmıştı ve birçok yapıştırıcı tarafından tek parça kılınmıştı. "Görüyor musun bunu?" dedi. "Şuradaki benim dedem Safran." Kahramana çok benzeyen ve kahramanın kendisi olamayacak bir adamı gösteriyordu. "Savaşta çekilmiş bu." "Neresinden?" "Yok, öyle çekilmiş değil. Fotoğraf çekmek." "Anlıyorum." "Yanındaki insanlar, onu Nazilerden kurtaran aile." "Ne?" "Onu... Nazilerden... Kurtaran... Aile..." "Trahimbrod'da mı?" "Hayır, Trahimbrod dışında bir yerde. Dedem, Trahimbrod'a yapılan Nazi baskınından kaçmış. Kalan herkes öldürülmüş. Eşini ve bebeğini yitirmiş." "Yitirmiş mi?" "Naziler öldürmüş onları." "Ama Trahimbrod'da olmamışsa neden Trahimbrod'a gidiyoruz? Ve nasıl bulacağız bu aileyi?" Aileyi değil, bu kızı aradığımızı söyledi. Hâlâ yaşayan bir tek o olabilirmiş.

Kızdan bahsederken parmağını fotoğraftaki yüzde dolaştırdı. Kız resimde dedesinin sağında duruyordu. Bence kesin babası olan bir adamın yanındaydı ve bence kesin annesi olan bir kadının arkasında duruyordu. Annesiyle babası kesinlikle Rus gibi görünüyordu ama kız öyle görünmüyordu. Kız Amerikalı

görünüyordu. Genç bir kızdı, belki on beş yaşında. Ama daha fazla yaş yaşamış olması mümkündü. Kahraman ve ben kadar yaşlı olabilirdi ki kahramanın dedesi de o kadar yaşlı olabilirdi. Kıza birçok dakika boyunca baktım. Şöyle böyle güzeldi. Saçları kahverengiydi ve sadece omuzlarına geliyordu. Gözleri üzgün ve zekâ dolu görünüyordu.

"Trahimbrod'u görmek istiyorum," dedi kahraman. "Neye benzediğini, dedemin nasıl büyüdüğünü ve savaş çıkmasa ben ne olurdum görmek istiyorum." "Ukraynalı olurdun." "Doğru." "Benim gibi." "Herhalde." "Ama tam benim gibi değil çünkü anti-etkileyici bir köyde çiftçilik yapardın o zaman ve ben daha çok Miami'ye benzeyen Odessa'da yaşıyorum." "Şimdi neye benzediğini görmek istiyorum. Fazla Yahudi kaldığını sanmam ama belki birkaç kişi vardır. Ve kasabalarda sadece Yahudiler yaşamazdı, yani konuşabileceğimiz başkaları da vardır." "Nerelerde?" "Kasaba. *Stetl* yani köy gibi bir şeydir." "E, neden köy demiyorsun o zaman?" "Yahudi sözcüğü." "Yahudi sözcüğü mü?" "Yidiş dilinde. *Schmuck* gibi." "*Schmuck* ne demek?" "Saçma bir iş yapana *schmuck* denir." "Bir tane daha öğret." "*Putz*." "O ne demek?" "*Schmuck* gibi." "Bir tane daha öğret." "*Schmendrik*." "O ne demek?" "O da *schmuck* gibi." "*Schmuck* gibi olmayan sözcük bilmiyor musun?" Bir an düşüncelere daldı. "*Şalom*," dedi. "Ki esasen üç sözcüktür ama bu Yidiş değil, İbranice. Aklıma gelen her şey özünde *schmuck*. Eskimoların kar için dört yüz ayrı sözcüğü var; Yahudilerin de *schmuck* için." Eskimo neydi, merak ettim.

"Yani kasaba gezeceğiz?" dedim kahramana. "Arayışımıza başlamak için iyi bir yer, diye düşünmüştüm." "Arayış?" "Augustine'i." "Augustine kim?" "Fotoğraftaki kız. Hâlâ yaşıyor olabilecek tek kişi o." "Ha. Dedeni Nazilerden kurtardığını düşündüğün Augustine'i arayacağız." "Evet." Çok sessiz bir an geçti. "Onu bulmak isterdim," dedim. Bunun kahramanın hoşuna gittiğini algıladım ama hoşuna gitsin diye söylememiştim. Böy-

le dedim çünkü inancım buydu. "Ya sonra?" dedim, "onu bulursak?" Kahraman düşünceli bir kişi oldu. "Sonrasını bilmiyorum. Herhalde teşekkür ederim." "Dedeni kurtardı diye." "Evet." "Çok tuhaf olacak, değil mi?" "Ne?" "Onu bulduğumuzda." "Bulursak." "Bulacağız." "Muhtemelen bulamayız," dedi. "O zaman niye arıyoruz?" diye sorguladım ama o yanıt veremeden bir başka sorguyla kendi sözümü kestim. "Peki, adının Augustine olduğunu nereden biliyorsun?" "Galiba aslında bilmiyorum. Bak, fotoğrafın arkasında bir şeyler yazıyor; dedemin el yazısı bu, galiba. Belki değildir. Yidiş dilinde. 'Ben ve Augustine, 21 Şubat 1943' yazıyor." "Okuması çok zor." "Evet." "Sence neden sadece Augustine ile kendisini belirtip diğer ikisinden bahsetmemiş?" "Bilmiyorum." "Tuhaf, değil mi? Sadece onu belirtmesi çok tuhaf. Ona âşık mıymış sence?" "Ne?" "Sadece onu belirtmiş ya." "Yani?" "Yani belki onu seviyordu." "Bunu düşünmen ilginç. Galiba aynı şeyi düşünüyoruz." (Teşekkürler, Jonathan.) "Aslında elle tutulur bir neden olmasa da bu konuda çok düşündüm. Dedem on sekiz yaşındaymış ve o... Kaçtır dersin? On beş? Naziler kasabayı bastıklarında karısını ve bebeğini daha yeni yitirmişti." "Trahimbrod'u mu?" "Öyle. Kim bilir, belki arkadaki yazının fotoğrafla ilgisi yoktur. Müsvedde diye kullanmış bile olabilir." "Müsvedde?" "Önemsiz kâğıt. Üstüne bir şeyler yazmak için." "Ha." "Yani aslında bir şey bildiğim yok. Ona âşık olması pek mümkün değil. Ama resimde, birbirlerine bakmamalarına rağmen bir tuhaflık, ikisi arasında bir yakınlık yok mu? Birbirlerine *bakmayışlarında*... Mesafe. Çok güçlü, değil mi? Ve arkadaki yazı..." "Evet." "Ve ikimizin de ona âşık olduğunu düşünmemiz tuhaf." "Evet," dedim. "Bir yanım onu sevmesini istiyor ve diğer yanım bu fikirden nefret ediyor." "Onu sevmesi fikrinden nefret eden tarafın hangisi?" "Şey, bazı şeylerin yerinin doldurulamayacağını düşünmek iyidir." "Anlamıyorum. Şimdiki nenenle evlenmiş işte. Yani bir şeyin yeri doldurulmuş olmalı." "Ama o farklı." "Neden?" "Çünkü o, benim nenem." "Augustine de nenen

olabilirdi." "Hayır, o, başkasının nenesi olabilir. Kim bilir, belki öyledir. Belki ondan çocuk yapmıştır." "Deden için böyle konuşma." "E, önceden başka çocuğu varmış, neden bundan olmasın?" "Ya bir kardeş bulursak sana?" "Bulmayacağız." Fotoğrafı pencereye tutarak, "Peki, bu fotoğrafı nasıl ele geçirdin?" dedim. "İki yıl önce nenem anneme vermiş ve dedemi Nazilerden kurtaran aile olduğunu söylemiş." "Neden sadece iki yıl?" "Nasıl yani?" "Neden annene bu kadar geç vermiş?" "Ha, anladım. Kendine göre nedenleri vardı." "Neydi o nedenler?" "Bilmiyorum." "Arkadaki yazı için onu sorguladın mı?" "Hayır. Ona bu konuda hiçbir şey soramadık." "Niye?" "Fotoğrafı elli sene saklamış. Bir şey söylemek isteseydi, söylerdi." "Ne dediğini şimdi anlıyorum." "Ona Ukrayna'ya gittiğimi bile söyleyemedim. Beni hâlâ Prag'da sanıyor." "O niye?" "Ukrayna anıları iyi değil. Onun kasabası Kolki, Trahimbrod'a birkaç kilometre mesafede; herhalde oraya da gideriz. Ama bütün ailesi, annesi, babası, kız kardeşleri, dedesi, nenesi, hepsi öldürülmüş." "Onu da bir Ukraynalı mı kurtarmış?" "Yok, savaştan önce kaçmış. Gençmiş ve ailesini arkada bırakmış." Ailesini arkada bırakmış; beynime yazdım bunu. "Ailesini kimsenin kurtarmaması beni şaşırttı," dedim. "Şaşırtmamalı. O zamanlar Ukraynalılar, Yahudilere karşı çok kötüymüş. Neredeyse Naziler kadar. Farklı bir dünyaymış. Savaşın başında birçok Yahudi, Ukraynalılardan korunmak için Nazilere sığınmış." "Doğru değil bu." "Doğru." "Söylediğine inanmam mümkün değil." "Tarih kitaplarına bak." "Tarih kitaplarında böyle söylemiyor." "Eh, böyleymiş ama. Ukraynalılar, Yahudilere karşı kötülükleriyle tanınırmış. Polonyalılar da. Bak, sana hakaret etmek niyetinde değilim; bunların senle ilgisi yok. Elli yıl öncesinden bahsediyoruz." "Bence yanılıyorsun," dedim kahramana. "Ne diyeyim, bilmiyorum." "Yanılıyorum de." "Diyemem." "Demelisin."

Çantasından birkaç parça kâğıt ortaya çıkararak, "İşte haritalarım," dedi. Sammy Davis Junior Junior yüzünden ıslak ola-

nı işaret ediyordu. Umarım dilindendir, diye düşündüm. "Şurası Trahimbrod," dedi. "Bazı haritalarda Sofiovka diye geçiyor. Şurası Lutsk. Şurası da Kolki. Eski bir harita bu. Aradığımız yerlerin çoğu yeni haritalarda yok. Bak," diyerek haritayı bana sundu. "Nereye gitmemiz gerektiğini görebilirsin. Elimde sadece bunlar var: haritalar ve fotoğraf. Fazla değil." "Bu Augustine'i bulacağımıza sana söz verebilirim," dedim. Bunun kahramanı memnun kıldığını algılayabiliyordum. Beni de memnun kıldı. Tekrar rotamı öne çevirerek, "Dede," dedim. Kahramanın az önce bana dillendirdiği her şeyi anlattım. Augustine hakkında, haritalar ve kahramanın nenesi hakkında bilgilendirdim. "Kolki mi?" diye sordu. "Kolki," dedim. Her ayrıntıya karıştım ve Dedem öyküyü iyice anlasın diye birçok yeni ayrıntı icat ettim. Öykünün Dedemi çok melankoli yaptığını algıladım. "Augustine," dedi ve Sammy Davis Junior Junior'u bana itekledi. Ben direksiyonu yakalarken kaşlarını çatarak fotoğrafı inceledi. Yüzüne, sanki koklamak veya gözleriyle dokunmak istiyormuş gibi yakın tuttu. "Augustine." "Aradığımız kişi o," dedim. Kafasını şöyle ve böyle oynattı. "Bulacağız," dedi. "Biliyorum," dedim. Ama bilmiyordum. Dedem de.

Otele vardığımızda karanlık çoktan çökmüştü. Kahramana, "Arabada kalmalısın," dedim çünkü otelin sahibi kahramanın Amerikalı olduğunu anlardı ve Babam, Amerikalılara fazladan para yazdıklarını söylemişti. "Neden?" diye sordu. Nedenini söyledim. "Amerikalı olduğumu nereden anlayacaklar?" Dedem, "Söyle, arabada kalsın," dedi, "yoksa iki kat yazarlar." "Çaba gösteriyorum," dedim. Kahraman, "Sizinle gelmek isterim," dedi, "mekânı göreyim diye." "Niye?" "Bir bakayım diye. Nasıl bir yer, göreyim." "Ben odaları tuttuktan sonra nasılmış görebilirsin." "Şimdi görmeyi tercih ederim," dedi ve itiraf etmeliyim ki sinirlerime basmaya başlamıştı. Dedem, "Ne bok yemeye konuşuyor bu hâlâ?" dedi. "Benimle içeri gelmek istiyor." "Niye?" "Amerikalı çünkü." Bir kez daha, "İçeri gelebilir miyim?" diye sordu. De-

dem ona döndü ve bana, "Para onun. Fazla ödemek istiyorsa, bırak fazla ödesin," dedi. Böylece iki oda parası ödemek üzere otele onunla girdim. Neden iki oda, merak ediyorsanız söyleyeyim çünkü biri Dedemle benim, diğeri kahraman içindi. Babam böyle olmalı demişti.

Otele girdiğimizde kahramana konuşmamasını söyledim. "Konuşma," dedim. "Neden?" diye sordu. Fazla ses yükseltmeden, "Konuşma," dedim. "Neden?" "Daha sonra öğretirim. Şşş!" Ama sorgulamaya devam etti ve eminim ki otel sahibi tarafından duyuldu. "Belgelerinizi gözden geçirmem gerek," dedi otel sahibi. Kahramana, "Belgelerimizi gözden geçirmesi gerekiyormuş," dedim. "Neden?" "Ver onları bana." "Neden?" "Odamız olacaksa belgelerimizi gözden geçirmesi gerekli." "Anlamıyorum." "Anlayacak bir şey yok." Otel sahibi bana, "Bir sorun mu var?" diye sorguladı. "Çünkü gecenin bu saatinde odaya hâlâ sahip Lutsk'taki tek otel burası," dedim kahramana. "Şansını sokakta mı denemek arzusundasın?"

Sonunda kahramanı, belgelerini verme konusunda yenmeyi başarmıştım. Belgelerini kemerinin altındaki bir şeyde depolamıştı. Daha sonra bana bunun bir bel çantası olduğunu ve bel çantalarının Amerika'da *cool* sayılmadığını ve bel çantasını sadece bir rehberde belgelerini orta kısmına yakın tutabilmesi için takması gerektiği söylendiği için taktığını söyledi. Kesinlikle bildiğim üzere, otelin sahibi kahramana özel yabancı tarifesinden yazdı. Kahramanı bu konuda aydınlatmadım çünkü iki değil, dört kat ödeyene veya hiç oda edinemeyip Dedemin alıştığı gibi arabada uyumak zorunda kalana kadar sorgular üreteceğini biliyordum.

Arabaya geri döndüğümüzde Sammy Davis Junior Junior yine kuyruğunu çiğniyor ve Dedem yine horlamalar üretiyordu. "Dede," dedim kolunu düzelterek, "bir oda elde ettik." Uyandırabilmek için onu çok şiddetle hareket ettirmem gerekti. Gözle-

rini kapamaya son verince nerede olduğunu anlamadı. "Anna?" diye sordu. "Hayır, Dede," dedim, "benim, Saşa." Çok utandı ve yüzünü benden sakladı. "Bir oda elde ettik," dedim. Kahraman, "İyi mi o?" dedi. "Evet. Yorgun." "Yarın okey olacak mı?" "Elbette." Ama gerçekte Dedem normal kendisi değildi. Veya belki normal kendisiydi. Normal kendisi nasıldı, bilmiyordum. Babamın bana söylediği bir şeyi hatırladım. Ben küçükken Dedem benim; Babamın, Annemin, Brejnev'in ve kendimin bir bileşimi gibi göründüğümü söylermiş. Lutsk'taki otelin önündeki arabadaki o ana kadar bu öyküyü hep çok komik diye düşünmüştüm.

Kahramana çantalarının hiçbirini arabada bırakmamasını söyledim. Ukrayna'da insanların başkalarının eşyasını sormadan almak gibi kötü ve yaygın bir alışkanlığı vardır. New York kentinin çok tehlikeli olduğunu okumuştum ama Ukrayna'nın daha tehlikeli olduğunu söylemeliyim. İnsanların eşyanızı sormadan alması durumunda sizi kim koruyacak diye sorarsanız söyleyeyim, polis. Sizi polisten kimin koruyacağını sorarsanız söyleyeyim, sormadan eşyanızı alanlar koruyacaktır. Ve çoğu zaman ikisi de aynı kişiler olur.

Dedem, "Yemek yiyelim," dedi ve arabayı sürmeye başladı. Yine Sammy Davis Junior Junior'un seks nesnesine dönüşmüş olan kahramana, "Aç mısın?" diye sordum. "Çek şunu üstümden," dedi. "Aç mısın?" diye tekrarladım. "Lütfen!" diyerek rica etti. Sammy Davis Junior Junior'u çağırdım ve yanıt vermeyince yüzüne yumruğu indirdim. Arka koltuğun kendi tarafına hareket etti çünkü artık yanlış kişiye aptallık yapmak ne demek anlamıştı ve ağlamaya başladı. Feci hissetmedim mi? Kahraman başını dizlerinin arasından kaldırarak, "Karnım zil çalıyor," dedi. "Ne?" "Evet, açım." "Açsın yani?" "Evet." "İyi. Şoförümüz—" "Dedem diyebilirsin, beni bozmaz." "Niye bozsun seni Dedem?" "Bozmaz dedim zaten." "Ne demek bozmaz?" "Koymaz yani." "O ne demek?" "Rahatsız etmez, demek." "Rahatsız etmeyi anlıyorum." "Yani ona dede diyebilirsin, onu söylüyorum."

Konuşmakla epey iştigal ettik. Rotamı Dedeme geri çevirince yine Augustine'i incelediğini gördüm. Fotoğrafla arasında bir hüzün vardı ve dünyada beni bundan daha çok korkutan bir şey olamazdı. "Yiyeceğiz," dedim. "İyi," diyerek fotoğrafı yüzüne çok yakına götürdü. Sammy Davis Junior Junior ısrarla ağlamaya devam ediyordu. "Yalnız, bir şey var," dedi kahraman. "Ne?" "Bilmeniz gerekir ki..." "E?" "Ben bir... Nasıl demeli..." "Ne?" "Ben..." "Çok açsın, değil mi?" "Ben bir vejetaryenim." "Anlamıyorum." "Et yemiyorum." "Niye?" "Yemiyorum." "Nasıl et yiyemezsin?" "Yemiyorum işte." "Et yemiyormuş," dedim Dedeme. "Yiyordur," bilgisini verdi. Aynı şekilde, "Yiyorsundur," dedim kahramana. "Hayır. Yemiyorum." Bir kez daha, "Neden?" diye sorguladım. "Yemiyorum. Et yok." "Domuz?" "Hayır." "Et?" "Yok." "Biftek?" "I-ıh." "Tavuk?" "Cık." "Kuzu yer misin?" "Ah, Tanrım. Kesinlikle hayır." "Ya sosis?" "Sosis de." Bunları Dedeme söyledim ve bana çok bozuk bir bakış sundu. "Derdi neymiş?" dedi. "Derdin ne?" diye sordum. "Ben böyleyim," dedi. "Hamburger?" "Yok." "Dil?" "Hayır." Dedem, "Neymiş derdi?" diye sordu. "Böyleymiş, o kadar." "Sosis yiyor muymuş?" "Yok." "Sosis yemiyor!" "Hayır. Sosis yemediğini söylüyor." "Sahi mi?" "Öyle diyor." "Ama sosis..." "Biliyorum." "Sahiden hiç mi sosis yemiyorsun?" "Yemiyorum." "Yemiyormuş." Gözlerini kapadı ve ellerini karnına götürmek istedi ama yapamadı çünkü direksiyon yüzünden yer yoktu. Görünüşe göre kahraman sosis yemediği için Dedemin midesi bulanıyordu. "İyi, bırakalım ne yiyeceğini kendisi bulsun. En yaklaşık lokantaya gideceğiz." Kahramana, "Sen bir *schmuck*sın," bilgisini verdim. "Sözcüğü doğru kullanmadın," dedi. "Kullandım," dedim.

Garson kadın, "Et yemiyor da ne demek?" dedi ve Dedem başını ellerinin arasına aldı. "Derdi ne bunun?" diye sordu kadın. "Hangisinin? Et yemeyenin mi başını ellerinin arasına alanın mı yoksa kuyruğunu çiğneyen kancığın mı?" "Et yemeyenin." "O, öyle işte." Kahraman neden bahsettiğimizi sordu. "Etsiz bir şey-

leri yokmuş," diye bilgilendirdim. Kadın bir daha, "Hiç mi et yemiyormuş?" diye sorguladı. "Öyle," dedim. "Sosis?" Dedem kafasını oradan oraya hareket ettirerek garson kadına, "Sosis de," dedi. "Belki biraz yiyebilirsin," dedim kahramana, "çünkü etsiz bir şeyleri yok." "Patates falan yok muymuş?" Garson kadına, "Patates var mı?" dedim. "Veya falan?" "Patates sadece etle gelir," dedi. Kahramana söyledim. "Bir tabak patates alamaz mıyım?" "Ne?" "İki veya üç patates... Etsiz." Garson kadına sordum; gidip şefe soruşturacağını söyledi. Dedem, "Sor bakalım, ciğer yer miymiş?" dedi.

Garson kadın geri döndü ve "Söyleyeceğim şudur," dedi. "Ona iki patates ayrıcalığı tanıyabiliriz ama patatesler tabakta etle gelirler. Şef bunun pazarlığa açık olmayacağını söyledi. Yemesi gerekecek." "İki patates iyi mi?" dedim kahramana. "Ah, çok iyi." Dedemle ben domuz bifteği emrettik ve bir tane de, kahramanın bacağına dostça davranmaya başlayan Sammy Davis Junior Junior için söyledik.

Yemek geldiği zaman kahraman tabağından eti almamı istedi. "Ben dokunmasam daha iyi," dedi. Bu, asabımı maksimum bozdu. Nedenini bilmek isterseniz söyleyeyim: bozdu çünkü kahramanın bizim yemeklerimizin kendisine göre kötü olduğunu algıladığını algıladım. Eti tabağından aldım çünkü Babam öyle isterdi ve hiçbir şey dillendirmedim. Dedem, "Söyle, yarın sabah çok erkenden başlayacağız," dedi. "Erken mi?" "Ki arayış için günden olabildiğince çok yararlanalım. Gece arayış zor olur." Kahramana, "Yarın sabah çok erkenden başlayacağız," dedim. Bacağını sallayarak, "İyi," dedi. Dedemin sabah erkenden ilerlememizi arzulaması karşısında küçük dilimi yutmuştum. Gecikmeli istirahat etmekten nefret ederdi. Hiç istirahat etmemekten de. Ayrıca Lutsk'tan, arabadan ve kahramandan ve son zamanda benden de nefret ediyordu. Erkenden çıkmak ona hepimizle daha fazla zaman tanıyacaktı. "Bir tetkik edeyim şu haritaları," dedi. Kahramandan haritalarını istedim. Bel çantasını

araştırırken bir tekme daha savurdu; Sammy Davis Junior Junior bu tekmeyle birlikte masayla çok yakınlaştı ve aynı zamanda tabakları hareket ettirdi. Kahramanın patateslerinden biri yere indi. Patates yere çarptığında bir ses çıkardı. PLOMP. Yuvarlandı ve sonra eylemsiz kaldı. Dedemle ben birbirimizi inceledik. Ne yapacağımı bilemedim. Dedem, "Feci bir şey meydana geldi," dedi. Kahraman yerdeki patatesi gözden geçirmeye devam etti. Kirli bir yerdi bu. Kahramanın iki patatesinden biriydi. Dedem usulca, "Feci bu," dedi ve tabağını yana çekti. "Feci." Haklıydı.

Garson kadın emrettiğimiz kolalarla geri geldi. "İşte kola—" diye söze başladı ama yerdeki patatese tanıklık edince hızla uzaklaştı. Kahraman hâlâ yerdeki patatese tanıklık ediyordu. Kesin emin değilim ama patatesi alıp tabağına geri koyarak yiyebileceğini veya yerde bırakıp bu feci olay hiç gerçekleşmemiş gibi hareketler yapıp tek patatesini yiyerek mutlu rolü oynayabileceğini ya da patatesi ayağıyla, kirli yerde yattığı için onu yemeyecek denli aristokratik olan Sammy Davis Junior Junior'a tekmeleyebileceğini veya garson kadına bir tane daha emredebileceğini ki o da, etten iğreneceği için tabaktan almam gerekecek demekti veya umudum yönünde, daha önce tabağından aldığım eti yemekle yetinebileceğini düşündüğünü düşündüm. Ne yaptığını öğrenmek istiyorsanız söyleyeyim, hiçbir şey yapmadı. Patatese tanıklık ederek sessiz kaldık. Dedem çatalını patatese geçirdi, yerden aldı ve kendi tabağına koydu. Patatesi dört parçaya kesti, birini masanın altındaki Sammy Davis Junior Junior'a, birini bana ve birini de kahramana verdi. Kendi parçasından bir parça kesti ve yedi. Sonra bana baktı. İstemiyordum ama yapmak zorundaydım, biliyordum. Lezzetli değil diye belirtmek abartı olurdu. Sonra kahramana baktık. Kahraman önce yere sonra tabağına baktı. Kendi parçasından bir parça kesip baktı. Dedem ona, "Ukrayna'ya hoş geldin," dedi ve sırtıma bir yumruk attı ki bayıldım buna. Sonra Dedem gülmeye başladı. "Ukrayna'ya hoş geldin," diye çevirdim ve gülmeye başladım. Sonra kahra-

man gülmeye başladı. Uzun süre boyunca çok şiddetle güldük. Lokantadaki herkesin dikkatini ele geçirdik. Şiddetle güldük ve sonra daha da şiddetle güldük. Her birimizin gözünden gözyaşı ürettiğine tanıklık ettim. Her birimizin farklı bir nedenle güldüğümüzü ve bu nedenlerden hiçbirinin patatesle ilgisi bulunmadığını çok sonra anladım.

Daha önce bahsetmediğim bir şey var ki şimdi dillendirmem uygun. (Lütfen, Jonathan, istirham ediyorum bunu kimseye sergileme. Buraya neden yazıyorum, bilmiyorum.) Bir gece şöhretli bir gece kulübünden eve dönmüştüm ve televizyona bakmak istemiştim. Televizyonun zaten açık olduğunu duyduğumda çok şaşırmıştım çünkü saat çok gecikmişti. Düşündüm ki bu Dedem. Daha önceden aydınlattığım gibi, istirahat edemediğinde çoğu zaman bizim evimize gelirdi. Bizde yaşamaya gelmeden önceydi bu. Televizyona bakarken istirahata başlardı ama sonra birkaç saat sonra kalkar ve kendi evine dönerdi. Uyumazsam ve uyuyamazsam Dedemin televizyona baktığını duyacağım için önceki gece evde miydi ertesi gün bilemezdim. Her gece orada olabilirdi. Asla bilemediğim için onu hayalet zannederdim.

Dedem televizyona bakarken ona hiç merhaba demem çünkü onunla kapışmak istemem. O yüzden o gece çok yavaş ve sessiz yürüdüm. Tuhaf bir şey duyduğumda çoktan dördüncü merdivene çıkmıştım. Tam ağlamak değildi bu. Ağlamaktan daha azıydı. Dört merdiveni yavaşça indim. Parmak uçlarımda mutfağa yürüdüm ve köşeden, televizyon odasıyla mutfağın arasını gözlemledim. Önce televizyona tanıklık ettim. Bir futbol maçı sergiliyordu. (Kimle kim oynuyordu hatırlamıyorum ama biz kazanıyorduk, eminim.) Dedemin televizyona bakarken oturmayı sevdiği sandalyede bir el gördüm. Ama bu el, Dedemin eli değildi. Daha çok görmeye çalıştım ve az kalsın düşüyordum. Ağlamaktan daha az olan bu sesi tanımam gerekirdi, biliyorum. Küçük İgor'du bu. (Çok aptal bir salağım ben.)

Bu beni ıstıraplı bir kişi yaptı. Nedenini söyleyeceğim. Neden ağlamaktan daha azını yapıyordu, biliyordum. Çok iyi biliyordum ve gidip benim de tıpkı onun gibi ağlamaktan azını yaptığımı ve her ne kadar büyüyüp benim gibi bir sürü kıza ve gidecek yere sahip kalite biri olamayacakmış gibi görünse bile öyle olacağını söylemek istedim. Tıpkı benim gibi olacaktı. Ve bak bana Küçük İgor, morluklar geçer ve nefretin de ve bu hayatta başına gelen her şeyi hak ettiğin duygusu da.

Ama ona bu şeylerin hiçbirini söyleyemedim. Ondan sadece birkaç metre mesafede mutfak zeminine yayıldım ve gülmeye başladım. Neden güldüğümü bilmiyordum ama duramıyordum. Ses üretmeyeyim diye elimi ağzıma bastırdım. Gülmem arttıkça arttı, karnım acıyana kadar. Odama gidebileyim diye kalkmaya kalkıştım ama gülmemi kontrol edemeyeceğimden korkuyordum. Çok, pek çok dakikalarca orada kaldım. Kardeşim azimle ağlamaktan azını yapmaya devam etti ki bu, sessiz gülmemi daha çok artırdı. O gülmemin Lutsk'taki lokantadaki gülmemle aynı, Dedem ve kahramanın gülmelerindeki karanlığa sahip gülme olduğunu şimdi anlayabiliyorum. (Bunu yazdığım için hoşgörü rica ediyorum. Belki sana postalamadan önce bu bölümü iptal ederim. Özür dilerim.) Sammy Davis Junior Junior'a gelince: o, patates parçasını yemedi.

Kahraman ve ben yemekte çok konuştuk ve çoğunlukla Amerika hakkında konuştuk. "Bana Amerika'da sahip olduğun şeyleri anlat," dedim. "Nedir bilmek istediğin?" "Arkadaşım Gregory bana, Amerika'da çok iyi muhasebe okulları var bilgisini veriyor. Doğru mu?" "Vardır herhalde. Bilmiyorum aslında. Döndüğümde öğrenebilirim." "Teşekkür ederim," dedim çünkü artık Amerika'da bir bağlantım vardı ve yalnız değildim. Ardından, "Ne yapmak istiyorsun?" dedim. "Ne mi yapmak istiyorum?" "Evet. Ne olacaksın?" "Ha... Bilmiyorum." "Biliyorsundur." "Bilmiyorum." "Ne demek bilmiyorum?" "Henüz emin değilim, demek." "Babam bu seyahat üzerine bir kitap yazdığın bilgisini ver-

di." "Yazmak hoşuma gidiyor." Sırtına yumruk attım. "Sen bir yazarsın!" "Şşş." "Ama bu iyi bir kariyer, değil mi?" "Ne?" "Yazmak. Çok asil." "Asil? Bilmem." "Yayınlanmış kitabın var mı?" "Yok. Ama daha gencim." "Yayınlanmış öykülerin var mı?" "Yok. Şey... Bir-iki tane." "Adları ne?" "Boş ver." "Birinci sınıf bir başlık bu." "Hayır, adlarını boş ver demek istedim." "Öykülerini okumayı çok isterdim." "Muhtemelen beğenmezsin." "Niye öyle dedin?" "*Ben* bile beğenmiyorum." "Ha." "Çırak işleri." "Ne demek çırak işleri?" "Gerçek öykü değil yani. Şimdilik yazmayı öğreniyorum." "Ama bir gün öğrenmiş olacaksın." "Umudum o yönde." "Muhasebeci olmak gibi." "Belki." "Niye yazmak istiyorsun?" "Bilmem. Yazmak için doğduğumu düşünürdüm. Yok, asla gerçekten böyle düşünmedim. Öylesine bir laf işte." "Hayır, değil. Ben gerçekten muhasebeci olmak için doğduğumu hissediyorum." "Şanslısın." "Belki sen de yazmak için doğmuşsundur?" "Bilmem. Belki. Söylemesi berbat geliyor. Ucuz." "Ne ucuz ne de berbat." "Kendini ifade etmek de zor." "Anlıyorum bunu." "Kendimi ifade etmek istiyorum." "Benim için de geçerli aynısı." "Sesimi arıyorum." "Ağzında ya?" "Utanmayacağım bir şey yapmak istiyorum." "Gurur duyacağın bir şey, değil mi?" "O bile değil. Utanmayayım, yeter." "Birçok kalite Rus yazar var, değil mi?" "A, tabii. Tonlarca." "Tolstoy, değil mi? O *Savaş*'ı bir de *Barış*'ı yazdı ki kalite kitaplardır ve ayrıca yazı dalında Nobel Barış Ödülü de kazandı, çok yanılmıyorsam." "Tolstoy. Bely. Turgenyev." "Bir soru." "Evet?" "Diyecek bir şeyin var diye mi yazıyorsun?" "Hayır." "Ve bir başka temaya girmeme izin verirsen: bir muhasebeci Amerika'da ne kadar nakit kazanır?" "Emin değilim. Adamın ne kadar iyi olduğuna bakar. Veya kadının. Çok herhalde." "Kadın?" "Veya adam." "Zenci muhasebeciler var mı peki?" "Evet, Afrikalı-Amerikalı muhasebeciler var. O kelimeyi kullanmasan iyi edersin, Alex." "Ya homoseksüel muhasebeciler?" "Her şeyin homoseksüeli var. Homoseksüel çöpçüler bile." "Homoseksüel bir zenci muhasebeci ne kadar kazanır?" "O kelimeyi kullanma-

malısın." "Hangi kelimeyi?" "Homoseksüelden sonra söylediğini." "Ne?" "Z ile başlayan kelimeyi." "Zenci mi?" "Şşş." "Hastayım zencilere ben." "Söylememelisin bunu." "Ama acayip hastayım onlara. Kalite insanlar." "Kelime mesele. Hoş değil söylemesi." "Zenci mi?" "Lütfen." "Zencinin nesi yanlış?" "Şşş." "Amerika'da bir fincan kahve kaça?" "Değişir. Bir dolar belki." "Bir dolar mı? Bedava bu! Ukrayna'da bir fincan kahve beş dolar!" "E, aslında kapuçinolardan bahsetmiyordum. Onlar beş veya altı dolara kadar çıkabiliyor." Ellerimi başımın üstüne yükselterek, "Kapuçino," dedim, "Doyamam kapuçinoya!" "Ukrayna'da latte var mı?" "Latte ne?" "Çünkü onlar Amerika'da çok *cool*. Cidden, herkes içiyor." "Amerika'da moka var mı?" "Tabii ama sadece çocuklar içer. Amerika'da *cool* değildir moka." "Evet, burada da öyle. Bizde mokaçino da var." "Evet, elbette. Amerika'da da var. Yedi dolar olmaları gerek." "Çok sevilen bir şey midir?" "Mokaçino mu?" "Evet." "Bence onlar kahve içmek isteyen ama aslında sıcak çikolata sevenler içindir." "Anlıyorum. Peki, Amerika'daki kızlar?" "Ne olmuş onlara?" "Kukuları konusunda çok gayri resmiler, değil mi?" "Öyle söyleniyor ama benim onları tanıyan kimsem yok." "Sık sık cinsel takılır mısın?" "Sen?" "Ben sana sorguladım. Evet?" "Ya sen?" "Önce ben sorguladım. Takılır mısın?" "Pek değil." "Ne demek pek değil?" "Papaz değilim ama John Holmes da değilim." "Biliyorum o John Holmes'u ben," diyerek ellerimi yanlarıma açtım, "Kalite penis." "İşte o," diyerek güldü. Komiklik yaparak onu güldürmüştüm. "Ukrayna'da herkesin penisi böyledir." Gene güldü. "Kadınların bile mi?" diye sordu. "Komiklik mi yaptın?" diye sordum. "Evet," dedi. O zaman güldüm. Kahramana, "Hiç kız arkadaşın oldu mu?" diye sordum. "Senin?" "Ben sana sorguladım." "Oldu gibi," dedi. "Gibi derken neye işaret ettin?" "Resmi sayılmazdı. Yani kız arkadaş anlamında kız arkadaş değil. Bir veya iki defa çıktım galiba. Resmi olmak istemem ben." "İşler bende de öyle," dedim. "Ben de resmi olmak istemiyorum. Tek bir kıza kelepçelenmek istemiyorum." "Aynen," dedi.

"Yani, kızlarla takılırım." "Tabii." "Sakso." "Evet, tabii." "Ama kız arkadaşın oldu mu, biliyorsun işte." "Evet, biliyorum."

"Bir soru," dedim. "Sence Ukraynalı kadınlar birinci sınıf mı?" "Geldiğimden bu yana pek fazlasını görmedim." "Amerika'da böyle kadınlarınız var mı?" "Amerika'da her şeyden en az bir tane vardır." "Duymuştum bunu. Çok motosikletiniz var mı sizin Amerika'da?" "Tabii." "Ya faks makineleriniz?" "Her yerde." "Senin faks makinen var mı?" "Hayır. Çok demode artık onlar." "Demode ne demek?" "Modası geçmiş demek. Kâğıt çok sıkıcı." "Sıkıcı?" "Bıktık yani." "Dediğini anlıyorum ve uyumluyum. Ben hiç kâğıt kullanmam. Uykulu insan yapıyor beni." "Karmakarışık." "Evet, doğru ve insanı uyutuyor. Bir soru daha: Amerika'daki çoğu genç insanın etkileyici arabaları var mı? Lotus Esprit V8 Twin Turbolar mesela?" "Var denemez. Benim yok. Boktan bir Toyota'm var." "Kahverengi mi?" "Hayır, deyiş öyle." "Araban nasıl bir deyiş olabilir?" "Bok kadar kötü bir arabam var yani. Bok gibi kokuyor ve bok gibi görünüyor, falan." "Peki, iyi bir muhasebeciysen etkileyici bir araba alabilir misin?" "Kesinlikle. Muhtemelen canın ne isterse alırsın." "İyi bir muhasebecinin nasıl bir karısı olur?" "Kim bilir?" "Katı memeleri olur mu?" "Kesin olur diyemem." "Ama olabilir?" "Herhalde." "Hastayım buna ben. Katı memelere hastayım." "Ama çirkin karıları olan çok iyi muhasebeciler de vardır. Hayat böyle." "John Holmes birinci sınıf bir muhasebeci olsaydı, istediği her kadınla evlenebilirdi, değil mi?" "Muhtemelen." "Benim penisim çok büyüktür." "Peki."

Lokantada yemek yedikten sonra otele döndük. Bildiğim üzere, burası anti-etkileyici bir oteldi. Yüzmek için yer ve şöhretli bir diskotek yoktu. Kahramanın odasının kapısını açtığımızda gerildiğini algıladım. "Güzel," dedi çünkü gerildiğini algıladığımı algıladı. "Sahiden sırf uyumak için." Bir komiklik yaptım: "Amerika'da böyle otelleriniz yoktur!" "Yok," dedi ve güldü. Arkadaş gibiydik. Hatırlayabildiğim kadarıyla ilk defa tamamen iyi hissettim. "Biz odamıza gittikten sonra kapını kilitlemeyi unutma," dedim. "Kor-

kudan dili tutulmuş bir kişi kılmak istemem seni ama Amerikalılardan sormadan eşya alan ve ayrıca onları kaçıran birçok tehlikeli insan var. İyi geceler." Kahraman gene güldü çünkü komiklik yapmadığımı anlamamıştı. Dedem kancığa, "Gel, Sammy Davis Junior Junior!" diye seslendi ama kancık kapıdan ayrılmadı. "Gel." Yok. "Gel!" diye bağırdı ama kancık kımıldamıyordu. Şarkı söylemeyi denedim; özellikle Michael Jackson'dan "Billie Jean"i söylediğimde bayılırdı. "*Sevgilisi olduğumu öne süren kızın teki.*" Ama kımıldamadı. Sadece kafasını kahramanın kapısına dayadı. Dedem onu zorla kımıldatmaya kalkışınca ağlamaya başladı. Kapıyı çaldım ve kahraman ağzında diş fırçasıyla çıktı. "Sammy Davis Junior Junior, bu gece hor'ları seninle üretecek," dedim ama bunun başarıya ulaşmayacağını biliyordum. "Hayır," dedi ve başka bir şey demedi. "Kapından ayrılmıyor," dedim. "Koridorda uyusun o zaman." "Sana faydası olurdu." "İlgilenmiyorum." "Sadece bir gecelik." "Biri bile fazla. Öldürür beni." "Sanmam." "Deli ama?" "Evet, onu tartışamam. Ama aynı zamanda şefkatlidir." Üstün gelemeyeceğimi anladım. "Bak," dedi kahraman, "illa odada uyuyacaksa, ben memnuniyetle koridorda yatarım. Ama odada yatacaksam, yalnız yatacağım." "Belki ikiniz de koridorda yatabilirsiniz," önerisini önerdim.

Kahramanla kancığı istirahate -kahraman odada, kancık koridorda- bıraktıktan sonra Dedemle otelin alt katma votka içmeye indik. Dedemin fikriydi bu. Gerçekte ben onunla yalnız kalmaktan azıcık korkuyordum. "İyi bir çocuk," dedi Dedem. Beni sorguluyor mu yoksa eğitiyor mu algılayamadım. "İyiye benziyor," dedim. Dedem elini, gün boyunca sakallarla kaplanmış yüzüne götürdü. Ellerinin hâlâ titrediğini ve bütün gün titreyip durduğunu ancak o zaman fark ettim. "Yılmadan yardım etmeliyiz ona." "Etmeliyiz," dedim. "Augustine'i bulmayı çok isterim," dedi. "Ben de."

Geceki bütün konuşmamız buydu. Üçer votka içtik ve barın arkasında duran televizyonda hava raporuna baktık. Gelecek

günde havanın normal olacağını söyledi. Havanın normal olması beni memnun kılmıştı. Arayışımızı kolaylaştıracaktı. Votkadan sonra kahramanın odası yanındaki odamıza gittik. Dedem, "Ben yatakta istirahat edeceğim ve sen yerde istirahat edeceksin," dedi. "Tabii," dedim. "Alarmımı sabah altıya yapacağım." "Altı mı?" diye sorguladım. Neden sorguladın derseniz söyleyeyim çünkü altı benim için sabahın erken değil, gecenin geç saatidir. Dedem, "Altı," dedi ve sohbetin bittiğini anladım.

Dedem dişlerini yıkarken her şeyin kabullenebilirliğinden emin olmak için kahramanın odasına gittim. Hor'ları üretip üretmediğini tespit etmek için kapısını dinledim ve pencerelerden içeri dalan rüzgâr ile böceklerin seslerinden başka anormal bir şey duyamadım. İyi, dedim beynimden, rahat istirahat ediyor. Sabah yorgun olmayacak. Kapının kilitlendiğinden emin olmak için açmaya çalıştım. Kapı bir miktar açıldı ve hâlâ bilinçli bekleyen Sammy Davis Junior Junior içeri girdi. Kahramanın huzurla istirahat ettiği yatağın yanına yatışını izledim. Kabul edilebilir diye düşündüm ve sessizlik içinde kapıyı kapadım. Dedemle benim odama geri döndüm. Işıklar çoktan kapanmıştı ama Dedemin henüz istirahat etmediğini algılayabiliyordum. Bedeninin rotası durmadan değişiyordu. Rota sürekli değiştikçe çarşaflar hareket etti, yastık sesler çıkardı. Sürekli. Büyük nefesler alışını duydum. Bedeninin hareketini duydum. Gece boyu böyleydi. Neden istirahat edemediğini biliyordum. Benim istirahat edememem aynı nedendendi. İkimiz de aynı şeyi düşünüyorduk: Savaşta ne yapmıştı?

AŞIK OLMAK, 1791-1803

TRAHİMBROD, ÖNCEDEN aynı yerde bulunan adsız kasabadan biraz farklıydı. İşler her zamanki gibi devam ediyordu. Dikineler bağırmaya, asılmaya, topallamaya ve kol ağızlarındaki püsküllerle oynamaya devam eden ve ayinlerin ardından ama daha ziyade ayinler sırasında kurabiye ve *kniş* yemeyi sürdüren Kamburları hor görmeye devam ediyordu. Yaslı Şanda, kasaba siyasetinde etkin bir rol oynamaya devam eden müteveffa filozof kocası Pinhas'ın yasını tutmaya devam ediyordu. Yankel hâlâ doğru yolda gitmeye, sürekli kendi kendisine mahzun olmadığını söylemeye ve sonunda daima mahzun olmaya devam ediyordu. Sinagog tekerlekleri üzerinde hareket etmeye ve gezenti Yahudi/Beşeri fay hattı üzerinde yerini bulmaya çabalamaya devam ediyordu. Sofiovka hâlâ her zamanki kadar deliydi; hâlâ bolca mastürbasyon yapıyor, hâlâ kendisini iplere sarıyor, hatırlamak için bedenini kullanıyor ve hâlâ sadece ipi hatırlıyordu. Adla birlikte kendisini sık sık utanç verici yollardan ortaya koyan bir bilinçlilik hali gelmişti üzerine.

Kasabanın kadınları o etkileyici burunlarını büyük-büyük-büyük-büyük-neneme kıvırdılar. Arkasından *pis nehir kızı* veya *subebesi* gibi adlar mırıldandılar. Ona öyküsünün aslını anlatmayacak kadar batıl inançlarına bağlıydılar ama kendi yaşında arkadaş edinmesini engellemekten (çocuklarına aslında o kadar eğlenceli veya aslında göründüğü kadar iyi olmadığını söyleyerek) ve sadece Yankel veya karısı tarafından görülme tehlikesini göze alabilecek denli cesur erkekler ile ilintilenmesini -ki öylesi pek azdı- sağlamaktan geri durmadılar. Kendinden en emin

beyefendinin bile büyük-büyük-büyük-büyük-nenem karşısında eli ayağına dolaşıyordu. Sadece on yıl içinde kasabanın en çok arzulanan yaratığına dönüşmüş ve namı komşu kasabalara dalga dalga yayılmıştı.

Defalarca hayalimde canlandırdım onu. Yaşına göre bile biraz kısa boylu sayılırdı; öyle aşırı kısa değil, çocukça ama kötü beslenmiş çocuklara has bir kısalıktaydı. Aynı durum sıskalığı için de geçerliydi. Yankel onu her gece yatağına yatırmadan önce, sanki gün içinde bir tanesi yok olarak yeni birisiyle yaşaması için tohum ve toprağa dönüşecekmiş gibi kaburgalarını sayardı. Kız yeterince yiyordu ve şu zamana dek hiç hastalanmamıştı ama bedeni, sürekli hastalanan, biyolojik bir mengenede debelenen ya da açlık çeken, bir deri-bir kemik, tümüyle özgürleşmemiş bir kızın bedeniydi. Saçları kalın telli ve siyah, dudaklarıysa ipince, parlak ve bembeyazdı. Başka ne olabilirdi?

Brod'un kalın telli saçlarını kesmek istemesi, Yankel'i iyice endişeye düşürdü.

Hiç hanımlara göre değil bu, dedi Yankel. *Bu kadar kısayken küçük oğlan çocuklarına benziyorsun.*

Saçmalama, dedi Brod.

Ama rahatsız etmez mi seni bu?

Saçmalaman beni elbette rahatsız ediyor.

Saçın, dedi.

Bence gayet güzel.

Kimseye güzel gelmezse güzel olur mu hiç?

Güzel bence.

Tek beğenen sensen?

Daha güzel.

Ya oğlanlar? Onlar seni güzel bulsun istemiyor musun?

Ben bulmadığım sürece beni güzel bulan bir oğlanı zaten istemem.

Bence böyle güzel. Bence çok güzel.

Bir daha söylersen uzatırım.

Biliyorum, dedi ve kulaklarından tutup alnını öperken güldü Yankel.

Dikiş öğrenimi (Yankel'in Lvov'dan getirdiği bir kitaptan) kendi eliyle yapmadığı giysileri giymeyi reddetmesiyle çakıştı ve Yankel hayvan fizyolojisiyle ilgili bir kitap getirdiğinde Brod resimleri adamın burnuna dayayıp, *Onları yememiz,* dedi, *sana da garip gelmiyor mu, Yankel?*

Hiç resim yemedim ben.

Hayvanları yememiz... Garip gelmiyor mu sana? Bana daha önce garip gelmeyişine şaşıyorum. Kendi adın gibi: onca zaman fark etmezsin ama fark ettiğinde art arda söylemeden, o adı taşıman gerekmesinin garipliğini ve herkesin hayatın boyunca seni o adla çağırdığını düşünmeden edemezsin...

Yankel. Yankel. Yankel. Bana hiç garip gelmiyor.

Yemeyeceğim onları. En azından bana garip gelmeyene kadar.

Brod her şeye direniyor, kimseye pes etmiyordu; ona meydan okunamaz veya meydan okunmazdı.

Bir öğleden sonra, tatlıdan önce yemek yemeyi reddettiğinde Yankel, *Bence inatçı değilsin sen,* dedi.

İnatçıyım işte!

Ve bu yüzden sevildi. Herkes, hatta nefret edenler bile sevdi onu. Dünyaya geliş biçimi erkeklerin ilgisini çekiyordu ama onları sokaklarda peşinden yürüten, pencerelerden baktıran, geceleri düş -kendilerine dair değil, karılarına dair bile değil- kurduran; Brod'un zekice yönlendirmeleri, sahte mimikleri, hareketleri, muazzam cümleleri, varlıklarını kabullenme veya görmezden gelmeyi reddedişiydi.

Evet, Yoske. Değirmende çalışan erkekler çok güçlü ve cesur.

Evet, Feivel. Evet, iyi bir kızım ben.

Evet, Saul. Evet, evet, şeker severim.

Evet, oh evet, İtzik. Oh, evet.

Yankel ona, ben senin baban değilim ve sen sorgusuz kasabanın en sevilen kızı olduğun için değil, sağlam erkeklerin çıkarmak için dibe daldıkları gerçek baban suyun dibinde yattığı için Trahim Günü'nün Sal Kraliçesisin diyecek yüreği hiç bulamadı. Geniş hayalgücünün ürünü olan ve havalı karakterlerle dolu daha çok öykü uydurdu. Elbette; o hâlâ bir çocuktu ve henüz ilk ölümünün tozunu üstünden silkiyordu. Başka ne yapabilirdi Brod? Ve Yankel kendi ikinci ölümünün tozlarını çoktan toplamaya başlamıştı. *O*, başka ne yapabilirdi?

Büyük-vs-nenem, kasabanın arzu yüklü erkekleri ve nefret yüklü kadınlarının yardımıyla birtakım özel ilgi alanları geliştirerek içine kapandı. Bunlar dokuma, bahçıvanlık ve eline ne geçerse okumaktı ki o da Yankel'in tavana kadar kitapla dolu olan ve günün birinde Trahimbrod'un ilk halk kütüphanesi görevini üstlenecek muazzam kütüphanesindeki kitaplar demekti. Trahimbrod'un, zorlu matematik veya mantık sorunlarını çözmek için çağrılan -Saygıdeğer Haham, bir keresinde karanlıkta, *KUTSAL KELÂM*, diye sormuştu *Kİ O DA HANGİSİDİR, BROD?*- en zeki sakini değildi sadece o; aynı zamanda en yalnız ve kederli sakiniydi. Brod, bir hüzün dehasıydı; hüznün içine dalıyor, en göze batmayan farklılıklarını keşfediyor, hüznü tel tel ayırıyordu. Brod, hüznün sonsuz bir tayfa bölünerek ayrışabileceği bir prizmaydı.

Bir sabah, kahvaltıda, *Sen hüzünlü müsün, Yankel?* deyiverdi.

Yankel, titrek bir kaşıkla kızın ağzına kavun lokmaları sokmaya çalışırken, *Elbette,* dedi.

Neden?

Çünkü yemek yiyeceğine konuşuyorsun.

Ondan önce hüzünlü müydün peki?

Elbette.

Neden?

Çünkü o zaman yemeğini yiyordun ve ben senin sesini duymayınca hüzünleniyorum.

İnsanları dans ederken seyretmek hüzünlendirir mi seni?

Elbette.

Beni de. Neden sence?

Kızı alnından öptü, parmağıyla çenesini kaldırdı. *Cidden yemelisin,* dedi. *Geç oluyor.*

Bitzl Bitzl özellikle mahzun birisi mi sence?

Bilmem.

Ya yaslı Şanda?

A, evet, o, özellikle mahzundur.

Çok açık, değil mi? Ya Şloyim?

Kim bilir?

İkizler?

Belki. Bizi ilgilendirmez.

Peki, ya Tanrı?

Mahzun olması için var olması gerekir, değil mi?

Brod, Yankel'in omzuna hafifçe vurarak, *Biliyorum,* dedi. *O yüzden sordum; nihayet inanıp inanmadığını anlayabileyim diye!*

E, bak şöyle diyeyim: Tanrı eğer varsa, hüzünlenecek çok şeyi vardır. Eğer yoksa bu da O'nu hüzünlendirecektir herhalde. Kısacası sorunun cevabı bu: Tanrı mahzun olmalı.

Yankel! Boynuna, onu kendi içine veya kendisini onun içine çekmek istermiş gibi sarıldı.

Brod, her biri kesinlikle eşsiz; diğer hüzünlere öfkeden, coşkudan, suçluluk duygusundan veya içerlemekten daha fazla benzemeyen 613 ayrı hüzün keşfetti. Ayna Hüznü. Evcil Kuşlar Hüznü. Kişinin Ebeveyni Önünde Hüzün Duyması Hüznü. Neşe Hüznü. Salıverilmekten Yoksun Sevginin Hüznü.

Brod, boğulmamak için çırpınır, kendisini kurtarabilecek herhangi bir şeye uzanmaya çalışır gibiydi. Yaşamı, yaşamını doğrulamaya yönelik acil ve umutsuz bir çırpınıştı. Kemanıyla şarkılar çalmayı öğrendi; inanılmaz güçlükte, bilebileceğini düşündüğünün ötesinde ve her seferinde ağlayarak Yankel'e koşup, *Bunu da öğrenmeyi başardım! Feci bu! Asla çalamayacağım bir şey bestelemeliyim,* diyeceği şarkılar. Yankel'in Lutsk'tan sırf onun için aldığı sanat kitaplarına gecelerini harcadı ve her sabah kahvaltısında suratını astı. *İyiler ve hoşlar ama güzel değiller. Hayır, kendime dürüst davranmadığımdan değil. Onlar sadece var olanların en iyileri.* Bir öğleden sonrayı evlerinin giriş kapısına bakarak geçirdi.

Birisini mi bekliyorsun? dedi Yankel.

Hangi renk bu?

Yankel kapının dibine girdi, burnu gözetleme deliğine değdi. Ahşabı yaladı ve gülerek, *Tadı kesinlikle kırmızı,* dedi.

Evet, kırmızı, değil mi?

Öyle görünüyor.

Başını ellerinin arasına aldı. *Ama azıcık daha kırmızı olamaz mıydı?*

Brod dünyanın kendisi için yaratılmadığını ve herhangi bir nedenle aynı anda hem mutlu hem de dürüst olamayacağını yavaş yavaş fark ediyordu. Daima içi sanki sevgiyle dolup taşıyormuş, içinde ordularca sevgi üretiyormuş gibi geliyordu. Ama azat, salıverme söz konusu değildi. Masa, fildişinden fil biblosu, gökkuşağı, soğan, saç modeli, yumuşakçalar, Şabat günleri, şiddet, tırnak derisi, melodram, suyolu, bal, dantel... Hiçbiri içini kıpırdatmıyordu. Dünyasını dürüstlükle ele alıyor, içindeki hacimler dolusu sevgiyi hak edecek bir şeyler arıyor ama her bulduğuna, *seni sevmiyorum,* demek durumunda kalıyordu. Ağaç kabuğu kahverengisi çit: *Seni sevmiyorum.* Fazla uzun şiir: *Seni sevmiyorum.* Bir kâse yemek: *Seni sevmiyorum.* Hiçbir şey ol-

duğundan fazla değildi. Hiçbir şey, kendi şeyliğine karışmış bir şeyden öte değildi.

Kaybetme veya keşfedilip okunma korkusundan değil, günün birinde nihayet hakkında yazmaya ve hatırlamaya değecek bir şeye rastladığında üstüne yazacak bir şey bulamayacağı endişesiyle sürekli yanında taşıdığı güncesinden gelişigüzel bir sayfa açsaydık şu duygunun çeşitlemelerinden birini bulurduk: *Âşık değilim.*

Böylece kendisini aşk *fikriyle*, varlıklarını zerre umursamadığı şeylerin sevgisini sevmekle tatmin etmek durumunda kaldı. Bizzat aşk, aşkının hedefi oldu. Kendi âşıklığını sevdi, aşkı sevmeyi sevdiği için aşkı sevmeyi sevdi ve umduğuna yetmeyen dünyada teselliyi bu yolla bulabildi. Müthiş ve yalansız olan dünya değil; onun, dünyayı güzel ve âdil kılma çabasıydı. Herkesin varlığını sürdürdüğü yerde dolaylı olarak yaşıyordu o.

Kasabanın oğlanları, delikanlıları, erkekleri ve yaşlıları gecegündüz penceresinin önüne dikilip çalışmaları (elbette gereksinmediği ve izin verse bile edemeyecekleri) veya (büyülüymüşçesine gelişen, lalelerin ve güllerin ve portakalların ve camgüzellerinin açtığı) bahçesi için yardım sunmayı ya da nehir kıyısında şöyle bir yürüyüşe çıkmayı (ki Brod kendi başına yürüyüşe rahatça çıkabilirdi, kusura bakmayınız) teklif ettiler. Asla evet veya asla hayır demedi ama iplerini bir çekti, bir bıraktı, bir çekti...

Çek: *Ne iyi giderdi, biliyor musunuz,* diyordu, *şöyle bir bardak buzlu çay.* Erkekler derhal koşuşturuyordu. İlk getiren alın nahiyesine bir öpücük (bırak) veya (daha sonra yerine getirilebilecek) bir yürüyüş sözü (çek) ya da basit bir *teşekkürler, hoşça kal,* (bırak) kazanırdı. Penceresi önünde özenli bir denge korudu, erkeklerin asla fazla yaklaşmasına ya da fazla uzaklaşmasına izin vermedi. Onlara sırf ufak iyilikleri için değil, sırf Yankel için getirebilecekleri ve Yankel'in almaya gücünün yetmeyeceği

şeyler için değil; yaşamı sevmediği gerçeğini ayakta tutan hendeği sağlamlaştıran fazladan parmaklar oldukları için feci muhtaçtı. Yaşamak için hiçbir ikna edici neden yoktu.

At arabası ırmağa düştüğünde Yankel yetmiş iki yaşındaydı ve evi, doğumdan ziyade cenazeye hazırdı. Brod, dantelli şallarla örtülü solgun ışıklı gaz lambasının loşluğunda okudu ve kayıp düşmeyi engellemek amacıyla zımpara kâğıdıyla bezenmiş bir küvette yıkandı. Yankel, bilgisi yetmeyecek seviyeye gelene dek Brod'a edebiyat ve basit matematik öğretti, ortada gülünecek hiçbir şey yokken bile onunla birlikte güldü, her gece uyumadan önce ona başucunda öyküler okudu. Yankel, Brod'un arkadaş saydığı tek kişiydi. Brod onun sarsak yürüyüşünü aldı; onun vurgularıyla konuştu, hatta hayatının hiçbir gününün hiçbir anında yanaklarında bulunmayan sakalı bile ovuşturdu.

Akşam alacasına ve dünyanın kalanına kapıyı kaparken, *Sana Lutsk'tan birkaç kitap getirdim,* dedi.

Brod, ağır çantayı alırken, *Bunları almaya gücümüz yetmez,* dedi. *Yarın hepsini iade edeceğim.*

Ama bunları almamaya da gücümüz yetmez. Hangisine daha fazla gücümüz var? Almaya mı almamaya mı? Bana göre her halükârda zarardayız. Benim yolumdan gidersek, en azından kitaplı zarardayız.

Saçmalıyorsun, Yankel.

Biliyorum, dedi Yankel, *çünkü sana mimar arkadaşımdan bir pergel ve birkaç Fransızca şiir kitabı da getirdim.*

Ama ben Fransızca bilmiyorum.

Öğrenmek için bundan iyi fırsat olur mu?

Fransızca öğreten bir kitap?

Ha, doğru, bunu boşuna almadığımı biliyordum zaten, diyerek çantanın ta dibinden kalın bir kitap çıkardı Yankel.

İnanılır gibi değilsin, Yankel!

İnanılır ölçüde inanılmazım.

Brod, *Teşekkür ederim,* dedi ve adamı, bugüne dek öptüğü veya öpüldüğü ya da öpüleceği ve okuduğu onca romandan bilmese insanın öpülebilecek tek yeri zannedeceği yerinden, alnından öptü.

Yankel'in satın aldığı pek çok şeyi gizlice iade etmek zorunda kaldı. Yankel hiç farkına varmadı çünkü neler aldığını hiç hatırlamazdı. Kütüphanelerini halka açmak ve ödünç kitaplar için cüzi bir ücret talep etmek, Brod'un fikriydi. Ona tutulan erkeklerden edindikleriyle beraber geçimlerini sağlayan bu paraydı.

Yankel, Brod'un kendisini yabancı hissetmemesi, aralarındaki yaş ve cinsiyet ayrılığını fark etmemesi için elinden gelen tüm çabayı gösterdi. Çişini yaparken daima kapıyı açık bıraktı (daima oturdu ve daima işi bitince silindi) ve ara sıra, sırf kendisini kötü hissetmesin diye Brod'un bilerek altına ettiğinden habersiz, sırf, *Bak, ben de yapıyorum,* demek adına altına etti. Brod salıncaktan düştüğünde kendi dizlerini zımparalayarak, *Bak, ben de düştüm,* dedi. Göğüsleri büyümeye başlayınca gömleğini sıyırıp yaşlı, sarkmış memelerini göstererek, *Yalnız değilsin,* dedi.

Büyüdüğü dünya buydu Brod'un. Trahimbrod'un içinde kendilerine Trahimbrod'dan uzak bir sığınak, dünyanın kalanına hiç benzemeyen bir yaşam alanı yaratmışlardı. Asla kötü söz söylenmiyor, hiçbir zaman el kalkmıyordu. Ağızlardan asla öfkeli sözler dökülmüyor ve hiçbir şey inkâr edilmiyordu. Daha da fazlası, asla sevgiden yoksun sözler sarf edilmiyordu ve her şey, her şeyin öyle değil, böyle olabileceğinin kanıtının ufak parçaları kabul ediliyordu. Madem dünyada gerçek sevgi yok, o zaman yeni bir dünya kurarız; kocaman duvarlar öreriz ve içini yumuşacık kırmızılarla döşeriz ve kapısına bir mücevhercinin mücevher kutusuna düşen elmastan çıkacak sesi çıkaracak ve böylece

sesini hiç duymayacağımız bir tokmak takarız... Sev beni çünkü sevgi yok ve var olan her şeyi denedim.

Ama büyük-büyük-vs-nenem Yankel'i sözcüğün basit ve imkânsız anlamıyla sevmemişti. İşin aslı, onu pek tanımıyordu. Ve Yankel de onu pek tanımadı. Birbirlerine dair özellikleri içten içe biliyor ve taşıyorlardı ama birbirlerini bilmiyorlardı. Yankel, Brod'un neler düşlediğini bilebilir miydi? Brod, Yankel'in geceleri dolaşmaya çıktığını tahmin edebilir miydi ya da tahmin etme zahmetine girebilir miydi? Yabancıydılar birbirlerine; nenemle ben gibi.

Ama...

Ama ikisi de birbirleri için verilecek sevgiyi hak etmeye en yakın şeylerdi. O yüzden sevgilerinin tümünü birbirlerine verdiler. Yankel dizini bereledi ve *Bak, ben de düştüm,* dedi. Brod, Yankel kendisini yapayalnız hissetmesin diye altına etti. Yankel, Brod'a tespihi verdi. Brod, tespihi taktı. Ve Yankel, Brod'a senin için canımı veririm derken içtendi ama uğrunda öleceği şey aslında Brod değil, Brod'a duyduğu sevgiydi. Ve Brod, *Seni seviyorum, Baba,* dediğinde ne saf ne de dürüstlükten uzaktı; tam tersi: bilgeydi ve yalan söylemeyi bilecek denli dürüsttü. Kendilerine yazdıkları rolleri istekle oynayarak, yaşam için gerekli kurguları istekle yaratıp onlara inanarak birbirlerine müthiş ve kurtarıcı bir yalan -şeylere olan aşkımızın, şeylere olan aşkımıza duyduğumuz aşktan büyük olduğunu- söylediler.

Brod on iki, Yankel'se en az seksen dördündeydi. Doksanımı görsem bile, diye düşündü Yankel, ancak on sekizine basacak. Ve Yankel, doksanını göremeyeceğini biliyordu. Zayıflığını gizliyor ve gizlice acı çekiyordu. Öldüğünde kim bakacaktı Brod'a? Uykuya daldıktan çok sonra kim ona şarkı söyleyecek ve sevdiği şekilde sırtını gıdıklayacaktı? Gerçek babasını nasıl öğrenecekti? Günlük şiddetten, kasıtlı ve kasıtsız şiddetten uzak kalabileceğinden nasıl emin olabilirdi? Asla değişmeyeceğinden nasıl emin olabilirdi?

Hızla çürüyüp gidişini yavaşlatmak için elinden geleni yaptı. Aç değilken bile doğru dürüst yemeye çalıştı ve midesini düğümleyeceğini bilmesine rağmen öğünler arasında biraz votka içti. Bacaklarının ağrımasının iyi olduğu anlamına geldiğini bilerek her öğleden sonra uzun yürüyüşlere çıktı ve kollarındaki ağrının hastalık değil, sağlık ağrısı olduğunu bilerek her sabah odun kırdı.

Sıklaşan hafıza sorunlarından korkarak, Brod'un çekmecelerinden birinde çoraba sarılı bulduğu rujla odasının tavanına hayatından parçalar yazmaya başladı. Bu sayede her sabah uyandığında ilkin ve yatarken en son yaşamını görecekti. Çalışma masasının üstünde, *Evliydin ama seni terk etti*, tavanın en uzak köşesinde, *yeşil sebzelerden nefret ediyorsun*, tavanın kapıyla birleştiği yerde, *Sen Kambur'sun*, tavandan sarkan lambanın dibindeki çemberin etrafındaysa *ölümden sonra yaşama inanmıyorsun*, yazıyordu. Hafızasının nasıl bir cam tabakasına dönüştüğünü ve karmaşa kaynadığını, düşüncelerin nasıl kayıp gittiğini ve Brod'un söylediklerinin çoğunu anlayamadığını, kendi adını nasıl sürekli unuttuğunu ve hatta ölen küçücük bir parçası gibi onunkini bile bazen unuttuğunu bilmesini istemiyordu.

> **4.812**— *Sonsuza dek Brod'la yaşama düşü.* Her gece görüyorum bu düşü. Sabah uyanıp hatırlamadığımda bile, sevgili kalktığında yastıkta kalan iz gibi orada kaldığını biliyorum. Onunla yaşlandığımı değil, onunla ikimizin hiç yaşlanmadığımızı görüyorum. Beni asla bırakmıyor ve ben de onu asla bırakmıyorum. Doğru, ölmekten korkuyorum. Dünyanın bensiz dönmesinden, yokluğumun fark edilmemesinden ya da beteri, yaşamı devam etmeye zorlayan bir doğa gücü olmasından korkuyorum. Bencilce mi bu? Dünya benim hatırıma sona ersin demiyorum ama tüm gözler benle kapansa... Bazen

Brod'la sonsuza dek yaşama düşüm Brod'la birlikte ölme düşüne dönüşüyor. Ölümden sonra yaşam yok, biliyorum. Aptal değilim. Tanrı da yok, biliyorum. Gereksindiğim Brod'un varlığı değil, onun benim varlığımı gereksinmeyeceğini veya gereksinmezlik etmeyeceğini bilmek. Bensiz yaşadığını hayal ediyorum ve feci kıskanıyorum. Evlenecek ve çocuk yapacak ve benim asla dokunamayacaklarıma, beni mutlu kılması gereken her şeye yaklaşacak. Tabii bu düşümden ona bahsedemem ama bahsetmeyi çok istiyorum. Benim için önem taşıyan tek şey o.

Yatakta ona öyküler okudu ve sözünü hiç kesmeden yorumlarını dinledi; bir kere bile onunla ne kadar gurur duyduğunu, ne kadar akıllı ve güzel olduğunu söylemedi. İyi geceler öpücüğünü verip iyi uykular diledikten sonra mutfağa gitti, midesinin kaldıracağı birkaç damla votka içti ve lambayı söndürdü. Karanlık koridora çıktı ve yatak odasının kapısının altından sızan sıcak parıltıya doğru yürüdü. Brod'un odasının önünden geçerken önce kitap yığınlarından birine, ardından çantasına takılıp tökezledi. Odasına girerken o gece yatağında öleceğini düşündü. Brod'un sabah onu nasıl bulacağını hayal etti. Hangi konumda yatacağını, yünündeki ifadeyi hayal etti. Ne hissedeceğini veya hissetmeyeceğini hayal etti. *Geç oldu,* diye düşündü, *sabah erken kalkıp okuldan önce Brod'a kahvaltı hazırlamalıyım.* Yere uzandı, gücü yettiğince iki-üç şınav çekti ve doğruldu. *Geç oldu,* diye düşündü, *elimdekilere şükretmeli ve yitirdiğim ve yitirmediğim her şeyle barışmalıyım. Bugün iyi bir insan olmak, varsa Tanrı'nın isteyeceği şeyleri yapmak için çok çabaladım. Yaşam ve Brod hediyelerin için teşekkür ederim,* diye düşündü, *ayrıca sana da teşekkürler Brod. Bana yaşam nedeni verdiğin için. Mahzun değilim ben.* Kırmızı yün yorganın altına süzüldü ve dosdoğru yukarı, tavana baktı: *Sen, Yankel'sin. Brod'u seviyorsun.*

TEKRARLAYAN SIRLAR, 1791-1943

YANKEL'İN SAATİ KARA örtüyle örtmesi bir sırdı. Saygıdeğer Haham'ın bir sabah dilinin ucunda AMA *YA?* cümlesiyle uyanışı bir sırdı. Ve tabii Kamburların en çok sesi çıkanı Raşel F'nin dilinin ucunda *Ama ya?* sorusuyla uyanması da bir sırdı. Brod'un donunda kırmızı lekeler bulduğunu Yankel'e söylemeyi düşünmemesi ve öleceğinden emin olması ve böyle ölmenin çok şiirsel olacağını sanması sır değildi. Ama Yankel'e söylemeyi düşünmüş ve sonra söylememiş olması sırdı. Bunlar Sofiovka'nın en az birkaç defa haklarında mastürbasyon yaptığı sırlardı ki aynı zamanda Sofiovka'yı Trahimbrod'daki ve muhtemelen diğer her yerdeki gelmiş geçmiş en büyük sır saklayıcı yapıyorlardı. Yaslı Şanda'nın yas tutmadığı anlar bir sırdı. Ve Haham'ın ikizlerinin 18 Mart 1791'de, Trahim B'nin at arabasının Brod Nehri'ne yuvarlandığında veya yuvarlanmadığında hiçbir şey görmediklerini ve hiçbir şey bilmediklerini ima etmiş olmaları sırdı.

Yankel, kara çarşaflarla evde dolanıyor. Ayaklı saati kara örtülerle örtüyor ve gümüş cep saatini kara bir keten parçasına sarıyor. Bir haftanın daha bittiğini kabul etmek istemediğinden Şabatları gözlemeyi bırakıyor ve güneşten kaçıyor çünkü gölgeler de saat. İçinden, *Ara sıra Brod'a vurma dürtüsüne kapıldım,* diyor, *yaramazlık yaptığından değil, onu çok sevdiğimden.* Ki o da bir sır. Yatak odasının penceresini kara bir kumaşla örtüyor. Takvimi, bir armağanmışçasına kara kâğıda sarıyor. Brod yıkanırken, onun güncesini okuyor ki günce bir sır ve bu feci bir şey, biliyor ama babaların, hatta sahte babaların bile yapma hakları olan bazı feci şeyler vardır.

18 Mart 1803
...İyice bunaldım. Yankel'in satın aldığı adama iade etmem gerektiği için Kopernik biyografisinin ilk cildini yarına kalmadan bitirmem lazım. Ardından halledilmesi gereken Yunan ve Roma kahramanlarıyla yorumlanacak İncil öyküleri var ve sonra —sanki bir günde yeterince saat varmış gibi— bir de matematik. Kendim kaşınıyorum gerçi...

20 Haziran 1803
... "Derinlerde gençler, yaşlılardan daha yalnızdır." Bunu bir kitapta okudum ve kafama takıldı. Belki doğrudur. Belki değildir. Daha mümkünü gençlerle yaşlıların yalnızlıklarının farklı, kendilerine has olması...

23 Eylül, 1803
...Bugün dünyada günceme yazmaktan daha çok sevdiğim bir şey bulunmadığını fark ettim. Güncem beni hiç yanlış anlamıyor ve ben onu hiç yanlış anlamıyorum. Yekvücut, kusursuz âşıklar gibiyiz. Bazen yatağa alıyor ve uyurken sarılıyorum ona. Bazen art arda sayfalarını öpüyorum. En azından şimdilik yeterli...

Ki bu da bir sır çünkü Brod kendi yaşamını kendisinden bir sır gibi saklıyor. Yankel gibi, bir sürü şeyi gerçeğe dönüşene veya gerçek mi değil mi ayırt edemeyene dek tekrarlıyor. *Nedir*, *Neydi*, *Ne Olmalı* ve *Ne Olabilirdi*'yi birbirine karıştırmada uzmanlaştı. Aynalardan kaçınıyor ve kendisini bulmak için kocaman bir teleskoptan bakıyor. Teleskopu göğe nişanlıyor ve gözünden başlayıp dar bir evde biten bir yay çizerek mavinin, karanın, hatta yıldızların ötesini ve gerisingeri gelip farklı bir karayı, farklı bir maviyi görebiliyor veya görebildiğini zannediyor. Evin yüzeylerini inceliyor, kapı çerçevesinde ahşabın yamulup aşındığı noktalara, yağmur borularının beyaz izler bı-

raktığı yerlere dikkat ediyor ve ardından teker teker pencerelerden bakıyor. Sol alt pencerede elinde bezle tabak ovalayan bir kadın görüyor. Kadın kendi kendine şarkı söylüyor gibi ve Brod kadının, Yankel'in yeminler ederek söylediği gibi doğumda acı çekmeden ölmeseydi annesinin başucunda ona söyleyeceği şarkının aynısını söylediğini hayal ediyor. Kadın tabaktaki yansımasına bakıyor ve tabağı yanındaki yığının üzerine bırakıyor. Saçını, Brod yüzünü görebilsin diye arkaya atıyor veya Brod öyle yaptığını düşünüyor. Kadının kemiklerine göre fazla derisi ve yaşına göre fazla kırışığı var; yüzü sanki ayrı bir hayvan; kafasından aşağı yavaşça iniyor; günün birinde çenesinden sarkacak ve günün birinde kadının ellerine, *İşte hayatım boyunca taşıdığım yüz bu,* desin diye tümden düşüverecek sanki. Sağ alt pencerede kitaplar, kâğıtlar ve resimlerle -bir adam ve bir kadının, çocukların ve çocukların çocuklarının resimleri- dolu bir masa dışında bir şey görünmüyor. *Ne harika portreler,* diye düşünüyor, *ne kadar ufak, ne kadar isabetli!* Fotoğraflardan birine odaklanıyor. Annesinin elini tutan bir kızın fotoğrafı bu. Bir sahildeler ya da bu mesafeden öyle görünüyor. Kız, sanki gülümsesin diye şaklabanlık yapan birisi varmış gibi farklı bir yöne, fotoğraftan dışarıya ve anne -kızın annesidir herhalde diyor- kıza bakıyor. Brod daha fazla, bu sefer annenin gözlerine odaklanıyor. Gözlerinin yeşil ve adını taşıyan ırmak gibi koyu olduğunu varsayıyor. Brod çenesini pervaza dayayıp merakla düşünüyor: *Ağlıyor mu? Yoksa sanatçı onu daha mı güzel göstermeye çalışmış?* Çünkü kadın, Brod'a göre güzel. Tamı tamına Brod'un hayallerindeki annesine benziyor.

Yukarı... Yukarı...

Üst katlarda bir yatak odasına bakıyor ve boş bir yatak görüyor. Yastık, kusursuz bir dikdörtgen. Çarşaflar su denli pürüzsüz. Brod, *Bu yatakta belki şimdiye dek hiç kimse yatmamıştır,* diye düşünüyor. *Ya da belki yatakta uygunsuz bir olay yaşandı ve delilleri alelacele yok etmek için yenileri yaratıldı. El-*

leri onca ovalamadan kırmızıya kesmese, Leydi Macbeth bile o lanet lekeyi çıkarmaz mıydı? Yatağın başucundaki komodinde bir bardak su duruyor ve Brod, suda bir dalgalanma gördüğünü sanıyor.

Sola... Sola...

Bir başka odaya bakıyor. Bir çalışma odası mı? Oyun odası mı? Kestirmek imkânsız. Yeni bir bakış açısı kazanabilecekmiş gibi teleskopu başka yöne çevirip aniden tekrar odaya dönüyor ama oda bilmecesini koruyor. Parçaları birleştirmeyi deniyor: Kül tablasının kenarındaki yarısı içilmiş sigara... Pencerenin yanında ıslak bir bez. Çalışma masasında bir kâğıt parçası; üstündeki el yazısı onunkine benziyor: *Ben ve Augustine, 21 Şubat 1943.*

Daha yukarı.

Ama tavan arasının penceresi yok. O da içeriye duvardan bakıyor ki bu zor değil çünkü duvarlar ince ve teleskopu çok güçlü. Yerde bir kız ve bir oğlan yatıyor; yüzleri meyilli çatıya dönük. Yaşıtı görünen oğlana odaklanıyor. Ve o mesafeden bile oğlanın elinde tuttuğu *Atalar Kitabı* nüshasını kıza okuduğunu görebiliyor.

Ah, diye düşünüyor, *bu gördüğüm Trahimbrod!*

Oğlanın ağzı, kızın kulakları. Oğlanın gözleri, ağzı, kızın kulakları. Yazıcının eli, oğlanın gözleri, oğlanın ağzı, kızın kulakları. Hattı gerisingeri takip ediyor; yazıcının yüzündeki esine ve âşığın dudaklarına ve yazıcının ebeveyninin avuçlarına ve onların âşıklarının dudaklarına ve ebeveynlerinin avuçlarına ve komşularının dizlerine ve düşmanlarına ve onların âşıklarının âşıklarına, ebeveynlerinin ebeveynlerine, komşularının komşularına, düşmanlarının düşmanlarına ve nihayet kitabı kıza sadece oğlanın değil herkesin, gelmiş geçmiş herkesin okuduğuna kanaat getirene kadar izliyor. Onlar okudukça, onlarla okuyor:

BROD D'NİN İLK DEFA TECAVÜZE UĞRAYIŞI

Brod D ilk defa 18 Mart 1804'te, on üçüncü Trahim Günü festivalini izleyen kutlamalar sırasında tecavüze uğradı. Köyün çatlak zengini Sofiovka yanına yanaştığında Brod, mavi çiçeklerle bezeli -üzerinde pürüzsüz güzelliğiyle saatler boyunca denizkızı kuyruğunu sadece uygun zamanlarda sallayıp ağır çuvalları adını taşıyan nehrin derinliklerine Haham gerekli baş onayını verdiğinde atarak beklediği- saldan inmiş, evine dönüyordu. Sofiovka'nın adı bugün kasabamız tarafından haritalarda ve Mormon

Oğlan uyuyakalıyor ve kız, başını onun göğsüne yaslıyor. Brod daha fazlasını okumak -*OKUYUN! BİLMEM GEREK!* diye bağırmak- istiyor ama bulunduğu yerden onu duymaları imkânsız; çeviremiyor sayfayı. Bulunduğu yerden sayfa -kâğıt inceliğindeki geleceği- sonsuz ağırlıkta.

BİR GEÇİT TÖRENİ, BİR ÖLÜM, BİR TEKLİF, 1804-1969

BÜYÜK-BÜYÜK-BÜYÜK-BÜYÜK-BÜYÜK-nenem on ikinci yaş gününe kadar Trahimbrod sakinlerinin hepsinden en az bir evlenme teklifi almıştı. Evli adamlardan, verandalarında onlarca yıl önce yaşanmış veya yaşanmamış şeyler üzerine tartışıp duran yaşlılardan, daha koltukaltında kıl bitmemiş oğlanlardan, koltukaltları kıllı kadınlardan ve "Toza: İnsandan Geldin ve İnsana Döneceksin" başlıklı tek dikkate değer eserinde sanat ve yaşamın kuramsal anlamda terse çevrilebileceğini öne süren merhum filozof Pinhas T'den... Zorla yüzünü kızarttı, kirpiklerini kırpıştırdı ve her birine, *Belki, hayır. Yankel henüz çok genç sin diyor. Ama teklif pek akıl çelici,* dedi.

Yankel'e geri döndü, *Çok salak bunlar.*

Kitabını kapadı Yankel, *Ben ölene dek bekle. O zaman hangisini istersen seçersin. Ama ben yaşarken değil.*

Alnından öptü, *İstemem hiçbirini. Bana uygun değiller. Ayrıca,* gülerek, *Trahimbrod'un en yakışıklı erkeği zaten benim,* dedi.

Kimmiş o? Kucağına oturttu kızını. *Söyle, geberteyim.*

Serçeparmağıyla burnuna fiske atarak, *Sensin, şapşal,* dedi.

Ne yani, kendini gebert mi diyorsun?

Diyorum galiba.

Daha az yakışıklı olamaz mıyım? Kendi elimle ölmekten kurtulacaksam eğer? Birazcık çirkin olamaz mıyım?

Tamam, dedi Brod gülerek, *Galiba burnun biraz eğri senin; ayrıca iyice yakından bakınca gülümsemen de o kadar güzel değil.*

İşte şimdi sen beni öldürüyorsun, dedi Yankel, gülerek.

Kendini öldürmenden daha iyi.

Doğru galiba. Böylece sonrasında suçluluk duymam.

Sana büyük bir hizmette bulunuyorum.

Öyleyse teşekkürler sana, tatlım. İyiliğine nasıl karşılık verebilirim acaba?

Öldün sen. Hiçbir şey yapamazsın.

Sırf karşılığını vermek için dirilirim. Söyle, yeter.

E, o zaman herhalde beni öldürmeni isterim. Suçluluk duygusundan kurtarırsın.

Oldu bil.

Birbirimize sahip olduğumuz için feci şanslı değil miyiz?

On üçüncü Trahim Günü festivali için Sal Kraliçesi kostümünü giyişi, Bitzl Bitzl'ın evlenme teklifinden -*Çok üzgünüm ama Yankel beklesen daha iyi, diyor*- sonraydı. Yankel kadınların kızı hakkında konuştuklarını duymuş (sağır değildi) ve erkeklerin ona bakışlarını görmüştü (kör değildi) ama denizkızı kostümünü giymesine yardım etmek ve kemikli omuzlarına askıları bağlamak diğer her şeyi kolay gibi göstermişti (insandı sonuçta.)

Brod'un incecik kollarını, kızın geçen sekiz yılın her birinde yeniden dikip düzenlediği denizkızı kostümünün uzun yenlerine sokarken, *İstemiyorsan bunları giymen gerekmiyor,* dedi. *Sal Kraliçesi olmak zorunda değilsin, biliyorsun.*

Olmalıyım elbette, dedi Brod. *Trahimbrod'un en güzel kızı benim.*

Güzel olmayı istemediğini sanıyordum.

Beriki, tespih-kolyesini kostümün üstüne çıkararak, *İstemiyorum,* dedi. *Feci bir yük. Ama elimden ne gelir? Lanetlenmişim bir kere.*

Yankel, *Yapmak zorunda değilsin gene de,* diyerek tespihi kostümün içine geri sokuşturdu. *Bu yıl başka bir kız seçebilirler. Başkalarına da şans tanımalısın.*

Bana göre değil.

Ama gene de yapabilirsin.

Cık.

Ama bu tören ve ayinlerin aptal oldukları konusunda hemfikirdik.

Ama yalnızca dışarıdan bakanlar için aptallığında da hemfikirdik. Ben bunun merkezindeyim.

Yankel, işe yaramayacağını bilerek, *Gitmemeni emrediyorum,* dedi.

Brod, *Bana emretmemeni emrediyorum,* dedi.

Yaşım önceliği bana veriyor.

Niye?

Çünkü senden yaşlıyım.

Aptalca.

O zaman çünkü ilk ben emrettim diye.

Aynı şey.

Ama hoşuna bile gitmiyor bu... Her seferinde bittikten sonra söyleniyorsun.

Biliyorum, dedi Brod. Mavi payetlerle bezeli kuyruğunu düzeltti.

Öyleyse neden?

Annemi düşünmek hoşuna gidiyor mu?

Hayır.

Düşündükten sonra için acıyor mu?

Evet.

Öyleyse neden düşünmeyi sürdürüyorsun? Ve tecavüz edilişinin tarifini hatırlayarak, neden, diye düşündü, peşini bırakmıyoruz?

Yankel, defalarca cümlesine başlamaya çalışarak düşünceler arasında yitti.

Makul bir yanıt bulduğunda tahtımdan feragat edeceğim. Adamı alnından öptü ve evden çıkıp adını taşıyan ırmağa yollandı.

Yankel pencerenin önünde dikildi ve bekledi.

İnce beyaz ipin saçakları, on üç yıldır her Trahim Günü'nde yaptıkları gibi 1804 baharında da Trahimbrod'un daracık pis sokaklarına yayılmıştı. At arabasının yüzeye çıkmayı reddedişini bu yolla anma fikri ilk Bitzl Bitzl'dan çıkmıştı. Bir ucu sarhoş Omeler S'nin dökümtü kulübesinin zemininde duran yarısı boş eski vermut şişesinin ağzına, diğer ucu Hoşgörülü Haham'ın çamurlu Şelister Sokağı'ndaki dört odalı tuğla evinin yemek salonunda bulunan masanın üstünde duran lekeli gümüş şamdana bağlanan ve bir üçüncü kat fahişesinin yatağının sol başından Yahudi olmayan Kerman K'nin bodrum katındaki levazımatçı dükkânının içinde bulunan buzluğun şık bakır tutamağına bir çamaşır ipi misali uzanan ince beyaz ip, Brod Nehri'nin sakin (ve beklentiyle nefesini tutmuş) yüzeyi üzerinden geçip kasaba meydanındaki uzanan denizkızı çeşmesinin tepesinde çeşitkenar bir üçgen çizerek kasabı çöpçatana, marangozu mumcuya, mumcuyu ebeye bağlıyordu.

Sallar geçidi ufak çavlanlardan oyuncak ve hamur işi tezgâhlarına doğru yolunu bulurken yakışıklı erkekler kıyı boyunca sıralandılar. Tezgâhlar at arabasının devrildiği veya devrilmediği ve suya düştüğü veya düşmediği yeri belirleyen levhanın yanına kurulmuşlardı. Levhada şunlar yazıyordu:

İŞBU LEVHA
TRAHİM B.'NİN AT ARABASININ
(ZANNIMIZA GÖRE)
SUYA DÜŞTÜĞÜ NOKTAYI
(VEYA O NOKTAYA YAKIN BİR NOKTAYI)
BELİRTMEKTEDİR.

Kasaba İlâmı, 1791

Hoşgörülü Haham'ın gerekli baş onayını verdiği pencerenin önünden ilk önce Kolki salı geçti. Alt tarafına bağlı hayvan leşleri birleşimine üşüşen kırmızılı turunculu binlerce kelebekle süslenmişti. Üstünde turuncu bol pantolonlu ve gömlekli, kırmızı saçlı bir oğlan dikiliyordu. Onun üstünde gerili bezdeyse şunlar yazıyordu: KOLKİ SAKİNLERİ TRAHİMBROD'LU KOMŞULARIYLA BİR ARADA KUTLAMA YAPIYOR! Kızıl saçlı oğlan, geçişini izleyen çocuklar büyüyüp ellerinde sulu boyalarıyla döküntü verandalarında pinekliklerinde birçok resmin konusu olacaktı. Ama tıpkı günün birinde bunları yazacağımı bilmedikleri gibi, o an bunu ne o ne de diğerleri biliyordu.

Ardından Rovno'nun, bir ucundan diğerine yeşil kelebeklerle kaplı salı geldi. Onu Lutsk, Sarni, Kivertsi, Sokereçi ve Kovel'in salları izledi. Her biri kanlı leşlere üşüşen kelebeklerin renkleriyle kaplıydı: kahverengi kelebekler, mor kelebekler, sarı kelebekler, pembe kelebekler, beyaz... Geçit yolunun kenarlarına dizilen insanlar aşılmaz bir ses duvarı yaratacak denli coşku ve insaniyetsizlikle, tıpkı sessizlik gibi her yana sinen, istikrarlı ve bayağı bir vaveylayla haykırdı.

Trahimbrod'un salı mavi kelebeklerle kaplanmıştı. Brod, ortasındaki yüksek platforma oturmuştu; etrafında kasabanın, mavi dantellere bürünmüş ve kollarını dalgalar misali sallayan genç sal prensesleri vardı. Salın ön tarafında bir keman dörtlüsü ulusal Polonya şarkıları çalarken arka taraftaki bir diğer dörtlü geleneksel Ukrayna ezgileri icra ediyordu ve bu ikisinin birbirine karışmasıyla ortaya sadece Brod ile sal prenseslerinin duyabildiği ahenksiz bir üçüncü şarkı çıkıyordu. Yankel hepsini penceresinden, son altmış yılda yitirdiği tüm ağırlığı taşıyor görünen tespihini çekerek izledi.

Trahimbrod salı oyuncak ve hamur işi tezgâhlarına eriştiğinde Hoşgörülü Haham başıyla, Brod'a çuvalları nehre atma onayı verdi. *Yukarı, yukarı...* Toplu bakışın çizdiği -Brod'un avu-

cundan nehrinkine- yay, o an için evrende var olan tek şeydi: silinmez, tek bir gökkuşağı. *Aşağı, aşağı...* Hoşgörülü Haham çuvalların aşağı yukarı nehrin dibine ulaştığını kestirdiğinde erkeklere peşlerinden dalma iznini -dramatik baş onaylarından bir diğeriyle- verdi.

Sıçrayan onca su arasında nehirde neler yaşandığını görmek imkânsızdı. Erkekler hırsla kulaçlar, avantajı ele geçirmek için birbirlerinin kolunu bacağını yakalayıp çekiştirirlerken kadın ve çocuklar hırsla destek çığlıkları attılar. Kimi zaman ellerinde veya ağızlarında çuvallarla dalgaların üzerinde göründüler, ardından toplayabildikleri tüm enerjiyle tekrar dibe daldılar. Sular dalgalandı, ağaçlar beklentiyle salındı; gök, geceyi ortaya sermek için yavaşça mavi giysisini çıkardı.

Ve derken...

Buldum! Nehrin ta ucundan bağırıyordu adam. *Buldum!* Diğer yüzücülerin kimisi hayal kırıklığıyla iç çekip sırtüstü yüzerek kıyıya döndü, kimisi olduğu yerde kalıp bulanın şansına sövdü. Büyük-büyük-büyük-büyük-büyük-dedemse altın çuvalını kafasının üstünde tutarak kıyıya çıktı. Dizleri üstüne çöküp çuvalı yere boşalttığında kalabalık çevresini sarmıştı. On sekiz altın para. Bir yıllık kazancın yarısı.

Hoşgörülü haham sordu: *ADIN NEDİR?*

Şalom, dedi beriki. *Kolkili'yim.*

Haham, coşku arasında başındaki *yarmulke*yi yitirerek ilâmı verdi: *GÜNÜN GALİBİ KOLKİLİ!*

Çekirgelerin cırıltıları karanlığı iyice çöktürürken Brod, festival kutlamalarının başlangıcını erkek tacizinden uzakta izlemek için salda kaldı. Geçide katılanlarla kasaba halkı çoktan kafayı bulmuştu. Akıllarda Brod, kollar kollara, eller ellere karışmış; parmaklar araştırmalara, uyluklar konukseverliğe girişmişti. İpler sarkmaya başladı (kuşların konması ipleri alçaltıyor, çıkan rüzgârlar dalgalar misali oradan oraya sallıyordu) ve pren-

sesler kıyıya, altınları görmeye ve konuk erkeklere yanaşmaya koşturdu.

Önce sis çöktü; ardından yağmur, damlaların düşerken izlenebileceği yavaşlıkta indi. Klezmerciler müziklerini sokaklara akıtırken erkek ve kadınlar hoplamalı zıplamalı danslarına devam ettiler. Genç kızlar tülbentlerle ateşböcekleri yakaladılar. Lambalarını çıkarıp fosforesansla göz kapaklarını boyadılar. Oğlanlar, nedenini hiç bilmeden parmaklarıyla karınca ezdiler.

Yağmur şiddetini artırdı ve geçide katılanlar ev yapımı votka ve birayı fenalaşana dek içtiler. Evlerin birleştiği karanlık köşelerde ve salkım söğütlerin sarkık dalları altında vahşice seviştiler. Çiftlerin sırtları Brod'un sığ sularının çakılları, kabukları ve dal parçalarıyla çizildi. Çayırlarda alt alta, üst üsteydiler: şehvete kapılmış cazgır delikanlılar; camlardaki nefesten bile daha kuru, bıkkın kadınlar; kör gibi davranan bakir oğlanlar; peçelerini açan, bacaklarını ayıran, yalvaran (kime?) dullar...

Astronotlar, sevişen insanları uzaydan minicik bir ışık noktacığı kılığında görebilirler. Tam ışık değildir bu aslında; ışık sanılabilecek, karanlığın içinden astronotun gözlerine bal misali akması nesiller süren bir çiftleşme parıltısıdır.

Yaklaşık bir buçuk asır sonra -parıltıyı yaratan âşıklar bir daha kalkmamak üzere sırtüstü yatışlarına başladıktan çok sonra- büyük kentler uzaydan görülebilecekti. Yıl boyu parıldayacaklardı. Daha ufak kentler ve kasabalar da, daha zor olsa da, görülebilecekti. Kasabaların yerini bulmak neredeyse tümden imkânsızlaşacaktı. Âşıklarsa görünmez olacaklardı.

Parıltı binlerce aşkın toplamından doğar; benzini bitmiş çakmaklar misali kıvılcım saçan yeni evliler ve yeniyetmelerden, hızla ve ışıltıyla yanan erkek çiftlerden, yumuşacık toplu parlamalarla saatlerce aydınlık saçan kadın çiftlerden, panayırlarda satılan çatapatlar misali toplu sevişmelerden, hüsran dolu imge-

leri ani bir ışık parlamasının gözünüzü kapamanızdan sonra geride bıraktığı patlama misali kıtaya saçılan, çocuk yapma çabalarında başarısız çiftlerden...

Bazı geceler, bazı yerler daha parlaktır. Sevgililer Günü'nde New York'a veya Aziz Patrick Günü'nde Dublin'e bakmak zordur. Duvarlı eski Kudüs kenti, Hanuka'nın sekiz gecesi boyunca şamdan misali yanar. Polonya-Ukrayna göklerini aydınlatacak miktarda cinsel enerji voltajının toplandığı Trahim Günü, bütün yıl boyunca minnacık kasabanın uzaydan görülebileceği tek zamandır. 1804'ün parıltısı bir buçuk asır sonra *buradayız,* diyecek. *Buradayız ve yaşıyoruz.*

Ama Brod bu özel ışığın içindeki noktalardan biri değildi; cereyanını toplam voltaja katmıyordu. Saldan indi, yağmur gölcükleri kaburgaları arasındaki suyollarıyla birleşti; Yahudi/Beşeri fay hattını izleyerek cümbüş ve gürültülerin uzaktan gözlenebileceği evine yürüdü. Kadınlar yüzüne tükürürcesine sırıttı ve erkekler sarhoşluklarını bahane ederek sağdan soldan ona çarpmaya, sürtünmeye ve yüzlerini ona, kokusunu almaya veya yanağına bir öpücük kondurmaya yetecek denli yaklaştırmaya başladılar.

Brod, seni pis nehir kızı seni!

Elimi tutmaz mıydın, Brod?

Baban ahlaksızın teki, Brod.

Haydi, yapabilirsin. Minik bir haz çığlığı...

Hepsini görmezden geldi. Ayaklarına tükürmelerini ve kalçasını çimdiklemelerini görmezden geldi. Belalar okuyup öptüklerinde ve öpücükleriyle bela okuduklarında görmezden geldi. Ondan bir kadın yarattıklarında bile hepsini görmezden geldi; hepsini, bir zamanlar ona bu denli uzak olmayan dünyanın şeylerini görmezden gelmeyi öğrendiği gibi görmezden geldi.

Yankel, dedi kapıyı açarak. *Yankel, eve geldim. Haydi, çatıdan dansları izleyip ananas yiyelim!*

Kendisinden altı kat yaşlı bir erkek gibi topallıyordu. Denizkızı kostümünü sürüyüp babasını arayarak çalışma odasından, ardından mutfaktan ve yatak odasından geçti. Ev, sanki pencerenin teki bütün Doğu Avrupa ruhlarını davet edercesine açık bırakılmış gibi rutubet ve çürüme kokuyordu. Ama bu, kapalı bir ağızdaki dişlerin arasından süzülen hava misali tahta kiremitlerdeki boşluklardan sızan suyun ve ölümün kokusuydu.

Çırpı bacaklarını denizkızının kuyruğundan kurtarıp net bir üçgen çizecek denli taze ve kıvırcık kasık kıllarını meydana çıkarırken, *Yankel*, diye seslendi.

Dışarıda: ahırlarda, samanlar üzerinde dudaklar dudaklara kilitlendi ve parmaklar uyluklarla, uyluklar dudaklarla, dudaklar kulaklarla, dizlerin altları yabancıların çayırlarına serilen battaniyelerle buluştu; her kafada Brod vardı; herkes Brod'u düşlüyordu.

Yankel? Evde misin? Odadan odaya dolanarak seslendi; soğuktan meme uçları kaskatıydı ve mora kesmişlerdi, teni bembeyaz ve tüyleri diken dikendi, kirpiklerinin uçlarında yağmurdan inciler diziliydi.

Dışarıda: Nasırlı eller sıktı memeleri. Bir sürü düğme çözüldü. Cümleler sözcüklere, sözcükler iç çekmelere, iç çekmeler iniltilere, iniltiler çığlıklara, çığlıklar ışığa dönüştü.

Yankel? Çatıdan seyrederiz demiştin!

Yankel'i kütüphanede buldu. Ama kuşkulandığı gibi kucağında açık bir kitapla en sevdiği sandalyesinde uyuyakalmamıştı. Yerdeydi; cenin gibi bükülmüştü ve elinde tortop edilmiş bir kâğıt parçası vardı. Bunun dışında oda tümüyle tertipliydi. Kafasına sökün eden ilk ısı dalgasını hissettiği anda ortalığı batırmamaya karar vermişti. Bacakları boşalıverdiğinde utanç duymuş, yerde, Brod'a o gün ne kadar güzel göründüğünü ve ne kadar iyi bir yürek (ki iyi bir beyinden daha değerliydi) barındırdığını ve gerçek babası olmadığını ama hayatının her gün ve ge-

cesinde, keşke gerçek baban olsaydım dediğini anlatamamanın hüznüyle; birlikte sonsuza dek yaşama, onunla ölme veya asla ölmeme düşünden bahsedemeden, yapayalnızlığın muazzam kederiyle ölüvereceğini kavrayınca utanmıştı. Bir elinde buruşuk kâğıt parçası, diğerinde abaküs tespihiyle ölmüştü.

Sular boşluklardan içeri, sanki ev bir mağaraymışçasına sızıyordu. Yankel'in rujdan özyaşamöyküsü yatak odası tavanından aşağı süzülüyor, kana bulanmış kar taneleri misali usulca yere damlıyordu. *Sen, Yankel'sin... Brod'u seviyorsun... Sen Kambur'sun... Evliydin ama seni terk etti... Ölümden sonra yaşama inanmıyorsun...* Brod gözünden süzülecek bir damlanın bile yaşlı evin duvarlarını çökertivereceğinden korkunca gözyaşlarının ardına kum torbaları dizdi; hepsini çok derinlere, çok güvenli bir yerlere sürgüne yolladı.

Yağmurla, ölüm korkusuyla ve ölümün kendisiyle nemlenmiş kâğıt parçasını Yankel'in elinden aldı. Çocuklarınkine benzer bir el yazısı vardı kâğıtta: *Her şey Brod için.*

Şimşeğin parıltısı pencerede Kolkili'yi aydınlattı. Güçlü kuvvetli, meşe kabuğu rengi gözlerinin üstünde kalın, fırlak kaşları olan bir gençti. Brod, paralarla su yüzüne çıktığında ve paraları altın kusmuk misali kıyıya saçtığında onu görmüş ama pek dikkat etmemişti.

Çıplak göğsünü kollarıyla kapadı ve Yankel'e dönüp iki bedeni Kolkili'nin bakışlarından koruyarak, *Git buradan!* diye haykırdı. Ama beriki kımıldamadı.

Git!

Sensiz gitmem, diye seslendi beriki pencereden.

Git! Git buradan!

Yağmur altdudağından damlıyordu. *Sensiz gitmem.*

Kendimi öldürürüm! diye bağırdı Brod.

Delikanlı, elleri camda, *O zaman ben de cesedini götürürüm,* dedi.

Git!

Gitmem!

Ölüm katılaşmasına geçen Yankel aniden seğirerek gaz lambasına çarptı; lamba yere düşerek söndü ve odayı karanlığa boğdu. Yanakları gerildi ve yasaklı gölgelere hoşnut bir gülümseme sundu. Brod kollarını iki yana bıraktı ve büyük-büyük-büyük-büyük-büyük-dedeme döndü.

Madem öyle o zaman benim için yapman gereken bir şey var, dedi.

Bir ateşböceğinin ışığı misali aydınlanan karnı, ilk defa sevişen yüz bin bakireninkinden daha parlaktı.

Nenem, *Gebraya!* diye bağırıyor anneme. *Hade!* Annem yirmi bir yaşında. Benim bu sözcükleri yazdığım yaşta. Evde oturuyor, geceleri okula gidiyor, üç işte çalışıyor, babamı bulup onunla evlenmek istiyor, benim için her gün defalarca yaratmak ve sevmek ve şarkılar söylemek ve ölmek istiyor. Nenem televizyonun parıltısını göstererek *Şunbak*, diyor. *Bak*. Elini annemin elinin üstüne koyuyor ve damarlarında akan kendi kanını ve (Birleşik Devletlere geldikten sadece beş hafta ve annemin doğumundan altı ay sonra ölen) dedemin kanını ve annemin kanını ve benim kanımı ve benim çocuklarımın ve torunlarımın kanını hissediyor. Bir çıtırtı duyuluyor: *Bu, insanlık için küçük bir adım...* Boşlukta salınan mavi bilyeye bakıyorlar. Çok uzaklardan eve dönüş. Nenem, sesini kontrol etmeye çabalayarak, *Baban bungörmey çokisteedi*, diyor. Mavi bilyenin yerini gözlüklerini çıkarmış, gözlerini ovuşturan bir sunucu alıyor. *Bayanlar, baylar, Amerika bu gece Ay'a bir insan çıkardı.* Nenem sarsıla debelene ayağa kalkıyor -o zaman bile yaşlı- ve gözlerinde bin bir çeşit yaşla, *Şaane!* diyor. Annemi öpüyor, parmaklarını annemin saçlarına gömüyor ve *Şaane!* diyor. Yanak yanağa ağlıyorlar. Ve ikisi de Ay ufkundan minnacık Trahimbrod köyüne bakan astronotun ne fısıldadığını duymuyor: *Bir şey görüyorum. Orada kesinlikle bir şey var.*

28 Ekim 1997

Sevgili Jonathan,

Mektubunu almanın sefasını sürüyorum. Bana daima çok çabuk yazıyorsun. Çırak değil, gerçek bir yazar olduğunda bu çok verimli olacak senin için. Mazel tov!

Dedem kopya fotoğraf için sana teşekkür etmemi emretti. Postalaman ve ondan nakit talep etmemen senin cömertliğindi. Babamın ona seyahat için hiç nakit vermediğinden emindim çünkü Dedem çoğu zaman elinde nakit bulunmadığından söz eder ve Babamı bu meselelerde iyi tanırım. Çok öfkeli bir kişi oldum (uygunsuz kullandığımı belirttiğin üzere delirmek veya asabı bozulmak demiyorum) ve Babama gittim. Bağırdı bana: "DEDENE NAKİT SAÇMAYA KALKIŞTIM AMA ALMADI." Ona inanmadığımı söyledim. Beni itti ve konu hakkında Dedemi sorgulamamı söyledi ama elbette bunu yapamam. Ben yerdeyken bildiğimi sandığım her şeyi bilmediğimi söyledi. (Ama sana söyleyeyim Jonathan: Her şeyi bildiğimi sanmıyorum ben.) Para aldığım için kendimi schmendrik hissettim. Ama almaya mecburdum çünkü seni bilgilendirdiğim üzere, bir gün hanemi Amerika'ya taşıma düşleri kuruyorum. Dedemin böyle düşleri yok ve bu yüzden nakde ihtiyacı da yok. Ardından Dedeme kinlendim: neden Babamdan para alıp bana sunmuyordu?

Kimseye bildirme ama tüm nakit birikimlerimi mutfaktaki kurabiye kavanozuna saklıyorum. Buraya kimse bakmıyor çünkü Annem on yıldır kurabiye üretmedi. Hesapladım ki kurabiye kavanozu tam dolduğunda hanemi Amerika'ya taşımak için yeterince nakdim olacak. Temkinli bir kişi oluyorum çünkü Times Meydanı'nda ben ve Küçük İgor için koskocaman, lüks

bir daireye yetecek kadar nakit topladığımdan çok emin olmak arzusundayım. Basketbol izlemek için geniş ekran bir televizyonumuz, bir jakuzimiz ve gerçi yuvamızda olacağız ama bir de yuva özlemimiz için bir hi-fi olacak. Tabii Küçük İgor, ne olursa olsun benimle gelecek.

Görünüşe göre önceki bölümle ilgili pek fazla itirazın yok. Eğer herhangi bir şekilde seni kızdırdıysam hoşgörünü rica ediyorum ama tavsiyen üzerine doğrucu ve mizahlı yazmaya çalıştım. Sence ben mizahlı bir kişi miyim? Aptalca şeyler yaptığımdan değil, bilinçli mizahlı mıyım demek istiyorum. Annem bir kere mizahlısm demişti ama o, bana bir Ferrari Testarossa satın almasını istediğim zamandı. Alay etmesin diye talebimi değiştirip jant kapakları istemiştim.

Bana postaladığın seyrek değişiklikleri bizzat uyguladım. Lutsk'taki otelle ilgili bölümü değiştirdim. Artık sadece bir defa ödüyorsun. Otel sahibini, "İkinci sınıf vatandaş muamelesi görmeyeceğim!" diyerek azarlıyorsun ve bu arada sana söylemem gerekir, sen ikinci, üçüncü veya dördüncü sınıf vatandaş değilsin. Otel sahibi, "Kazandın," diyor, "Kazandın. Katakulli çevireyim demiştim (Katakulli ne demek?) ama sen kazandın. Okey. Sadece bir defa ödeyeceksin." Bu sahne şimdi şahane oldu. Böyle daha çok sahnen olsun diye seni Ukraynaca konuşturmayı düşündüm ama öylesi beni yararsız bir kişi yapacaktı çünkü sen Ukraynaca konuşursan şoför ihtiyacın devam edecek ama çeviri yapacak birisine ihtiyacın kalmayacaktı. Dedemi yok etmeyi de düşündüm ki şoför ben olabileyim ama eğer Dedem bunu görürse dedim, çok ağır yaralanır ve biz bunu arzulamıyoruz, değil mi? Hem ben ehliyete sahip değilim.

Sonunda Sammy Davis Junior Junior'un sana duyduğu tutku bölümünü değiştirdim. Bir kez daha tekrarlayarak söyleyeceğim, onu öyküden koparıp atmak veya onu, önerdiğin üzere "otele gitmek için karşıdan karşıya geçerken trajikomik bir

kazayla öldürmek" bence uygun değil. Seni memnun kılmak için sahnenizi sizin ikinizin âşık veya can düşmanından çok arkadaş gibi görüneceğiniz şekilde değiştirdim. Mesela örneğin, Sammy Davis Junior Junior senle altmış-dokuz yapmak için artık rotasını çevirmiyor. Sana sadece sakso yapıyor.

Tıpkı senin, nenem hakkında yazmak çok zor geliyor dediğin gibi, Dedem hakkında yazmak çok zor geliyor. Eğer seni bozmazsa nenen hakkında fazlasını öğrenmek isterim. O zaman Dedem hakkında yazmak daha az çok zor olacak. Seyahatimiz hakkında neneni aydınlatmadın, değil mi? Aydınlatsaydm bana söylerdin, eminim. Bu konuda düşüncelerimi biliyorsun.

Dedeme gelince, gittikçe kötüye gidiyor. En beterin beteri dediğim anda daha da beterin beteri oluyor. Bir şey oluyor olmalı. Artık melankolisini ustalıkla gizlemiyor. Bu hafta üç defa ağladığına tanıklık ettim; hepsi sahilde yayılmaktan gecikerek eve döndüğüm sıralardaydı. Sana söyleyeyim (çünkü söylemem gereken bir tek sen varsın) ki ara sıra televizyon odasıyla mutfağın arasında kalan köşeden ona KGB yapıyorum. Ağladığına tanıklık ettiğim ilk gece, içi Augustine'in kutuları gibi bir sürü fotoğraf ve kâğıt parçasıyla dolu, çok eski bir deri çantayı araştırıyordu. Fotoğraflar sarıydı ve kâğıtlar da sarıydı. Eminim yaşlı bir adam değil sadece bir delikanlı olduğu zamanlardan kalma hatıralarını hatırlıyordu. Ağladığı ikinci gece elinde Augustine'in fotoğrafı vardı. Hava durumu açıktı ama saat o kadar geçti ki havayı göstermeden sadece Dünya gezegeninin bir haritasını gösteriyorlardı. "Augustine," dediğini duydum. "Augustine." Ağladığı üçüncü geceyse elinde senin bir fotoğrafın vardı. Bunu sadece bana postaladığın bütün fotoğrafları emniyete aldığım çekmeceden almış olabilir. Yine, "Augustine," diyordu ama bu sefer neden diyordu, anlamadım.

Küçük İgor sana kendisi adına merhabasını dillendirmemi istiyor. Tabii o, seni tanımıyor ama ben, ona, seninle ilgi-

li birçok bilgiler verdim. Ona senin ne kadar akıllı, ne kadar komik olduğunun ve ayrıca seninle osuruklar gibi azami önemli konuları da konuştuğumuzun bilgisini verdim. Hatta Trahimbrod'dayken nasıl torbalara toprak doldurduğunu bile bildirdim. Senin hakkında hatırlayabildiğim her şeyi ona bildirdim çünkü seni bilmesini istiyorum ve ayrıca böylece uzağa gitmemişsin, hâlâ yakındaymışsın gibi oluyor. Güleceksin ama ona, yolladığın fotoğraflarımızdan birini sundum. O çok iyi bir çocuktur, hatta benden bile iyidir ve hâlâ çok iyi bir adam olma şansı var. Ondan memnun kalırdın, eminim.

Annem ve Babam her zamanki gibiler ama daha mütevazılar. Annem, akşam yemeğine eve gelmiyor diye cezalandırmak için Babama akşam yemeği hazırlamayı bıraktı. Onu öfkelendirmek istiyor ama Babam iplemiyor (böyle denir, değil mi?) çünkü hiç akşam yemeğine gelmiyor. Çoğu zaman lokantalarda arkadaşlarıyla yiyor ve ayrıca kulüplerde votka içiyor ama şöhretli kulüplerde değil. Babamın elinde, ailemizin kalanının toplamından fazla arkadaş bulunduğuna eminim. Gece eve geldiğinde pek çok eşya deviriyor. Temizleyip eşyayı gerekli yerlere geri koyan Küçük İgor ve beniz. (Bu tür durumlarda Küçük İgor'u yanımda tutuyorum.) Lamba şuraya. Duvara asılı resim şuraya. Tepsi şuraya. Telefon şuraya. (Küçük İgor'la kendi dairemiz olduğunda her şeyi aşırı temiz tutacağız. Bir tanecik toz parçası bile olmayacak.) Doğrucu olmak gerekirse, dışarıda çok kaldığı zaman Babamı fazla özlemiyorum. Her gece dışarıda arkadaşlarıyla var olabilir ve ben memnun kalırım. Bil ki dün gece arkadaşlarıyla votkadan döndüğünde Küçük İgor'u uyandırdı. Hata benim çünkü Küçük İgor'a şimdi yaptığı gibi hor'ları yanımda üretmesi için ısrar etmemiştim. Uyku uyuyormuş gibi numara mı yapmalıydım? Ya Annem? O sırada yatağımdaydım ve çok kozmik bir olay bu çünkü o sırada Yankel'in ölümü bölümünü okuyordum. "Her şey Brod için," diye yazıyordu ve düşündüm: "Her şey Küçük İgor için."

Romanına gelince, Brod yüzünden çok moralim bozuk. Kötü bir dünyada yaşayan iyi bir kişi o. Herkes ona yalan söylüyor. Babası olmayan babası bile. Birbirlerinden sırlar saklıyorlar. Brod "aynı anda hem mutlu hem dürüst olamayacağını" söylediğinde bunu düşündüm. Böyle mi hissediyorsun?

Brod'un Yankel'i sevmediğini yazdığında ne yazdığını anlıyorum. Bu, ona tonlarca sevgi beslemediğine veya vadesi dolduğunda melankoli olmayacağına işaret etmiyor. Başka bir şey bu. Senin yazdığında aşk, doğruluğun sabitliği oluyor. Brod hiçbir şeye karşı dürüst değil. Ne kendisine ne Yankel'e. Her şey gerçek dünyadan uzaktaki bir dünyada. Bir anlam üretti mi bu? Derin bir düşünür gibi konuşuyorsam yazmana saygımdandır.

Bana verdiğin nihai kısım, şu Trahim Günü, kesinlikle en nihaisiydi. Hakkında dillendirecek bir şeyim kalmadı. Brod'un Yankel'e acı verdiği halde neden annesini düşündüğünü sorması ve onun da nedenini bilmediğini söylemesi muazzamdı. Neden yaparız böyle şeyleri? Neden acı veren şeyler daima elektromanyetiktir? Seks ışığı kısmına gelince sana söylemeliyim ki ben böylesini daha önce gördüm. Bir keresinde bir kızla cinsel takılmıştım ve arkalarının arasında minnacık bir ışık görmüştüm. Uzaydan algılanabilmesi için kaç tanesinin gerektiğini kavrayabiliyorum. Nihai bölümün nihai bölümündeyse bir önerim var: belki Bay Armstrong yerine bir Rus kozmonot koyabilirsin. 1961'de ilk yörüngesel uzay uçuşunu yapan ilk insan evlâdı Yuri Alekseyeviç Gagarin'i deneyebilirsin mesela.

Son olarak, eğer elinde sevdiğin dergiler veya makaleler varsa bana postalarsan çok memnun kalırım. Her kuruşuna kadar masraflarını öderim. Amerika hakkında makaleleri kastediyorum, biliyorsun. Amerikan sporları hakkında ya da Amerikan filmleri veya tabii Amerikan kızları ya da Amerikan muhasebecilik okulları hakkında. Bundan daha fazla dillendirmeyeceğim. Şu anda romanının ne kadarı varlığına kavuştu bil-

miyorum ama görmeyi talep ediyorum. Brod ile Kolkili'ye neler oluyor, çok merak ediyorum. Sevecek mi onu Brod? Evet, de. Umarım evet dersin. Evet dersen sevinirim. Ayrıca belki sen yazdıkça sana yardım etmeye devam edebilirim. Ama asabın bozulmasın. Kapakta adımın yazmasını talep etmeyeceğim. Kitap sadece seninmiş gibi yapabilirsin.

Ailene benden merhaba de, lütfen. Nenen hariç tabii çünkü o, benim varlığımı bilmiyor. Eğer ailen hakkında herhangi bir şeyleri bildirmek istersen memnun kalarak dinlerim. Mesela örneğin bana, benim Küçük İgor'u sevdiğim gibi sevdiğini bildiğim küçük kardeşinden bahsedebilirsin. Bana annenle babandan bahsedebilirsin. Annem dün seni sordu. "Sorun çıkaran Yahudi'den ne haber?" dedi. Ona senin sorun çıkarmadığını aksine iyi birisi olduğunu ve büyük harf Y ile yazılanlardan değil, Albert Einstein veya Jerry Seinfeld gibi bir yahudi olduğunu bildirdim.

Sonraki mektubunu ve romanın sonraki bölümünü tüylerim ürpererek bekliyorum. Bu arada benim sonraki bölümümü sevdiğini umuyorum. Lütfen beğen, lütfen.

Masumane,
Alex

ÇOK ZOR ARAYIŞ

ALARM SABAH 6.00'da ses çıkardı ama bu diğer seslerin devamı değildi çünkü Dedemle ben bir tane bile hor üretememiştik. Dedem, "Git, Yahudi'yi kaldır," dedi. "Ben aşağıda oyalanacağım." "Kahvaltı?" diye sordum. "Ha," dedi, "lokantaya inelim ve kahvaltı edelim. Sonra gidip kaldırırsın Yahudi'yi." "Ya onun kahvaltısı?" "Nasılsa etsiz bir şeyleri yoktur, boşuna rahatsız bir kişi yapmayalım onu." "Akıllısın," dedim.

Odamızdan çıkış yaptığımızda çok dikkatliydik ki herhangi bir ses üretmeyelim. Kahramanın yediğimizin farkına varmasını istemiyorduk. Lokantada yayıldığımızda Dedem, "Çok fazla ye," dedi. "Uzun bir gün olacak ve bir daha ne zaman yeriz, kim bilir?" Bundan dolayı ikimiz için üç kişilik kahvaltı emrettik ve çok fazla sosis yedik ki sosis çok lezzetli bir gıdadır. Bitirdiğimizde garson kadından sakız aldık ki kahraman ağızlarımızdan kahvaltıyı keşfetmesin. "Yahudi'yi getir," dedi Dedem. "Arabada sabırla yayılacağım ben."

Kahramanın istirahat etmediğine eminim çünkü kapıyı, ben daha ikinci defa çalmadan açtı. Çoktan giysilerinin içine girmişti. Bel çantasını kuşandığını gördüm. "Sammy Davis Junior Junior belgelerimin hepsini yemiş." "İmkânsız," dedim ama gerçekte imkânlıydı, biliyordum. "Yatmadan önce başucumdaki komodinin üstüne koymuştum ve sabah uyandığımda onları çiğnediğini gördüm. Kurtarabildiklerim sadece bunlar." Yarısı çiğnenmiş bir pasaport ve birkaç harita parçası sergiledi. "Fotoğraf!" dedim. "Okeydir o," dedi. "Bende çok kopyası var. Ben durdurana kadar sadece birkaçını götürmüştü." "Çok utançlıyım."

"Beni esas sıkan," dedi, "kapıyı kapatıp yattığımda odada bulunmaması." "Çok zeki bir kancıktır." Kahraman, x-ışınlı bakışlarını üstüme dikerek, "Öyle anlaşılan," dedi. "Yahudi de ondan." "Eh, şükür gözlüğümü yememiş." "Gözlüğünü yemezdi." "Ehliyetimi yemiş. Öğrenci kimliğimi, kredi kartımı, bir sürü sigarayı, paramın bir kısmını..." "Ama gözlüğünü yemez. Hayvanın teki değildir kendisi."

"E," dedi kahraman, "şöyle hafif bir kahvaltı etsek mi?" "Ne?" Ellerini karnına götürerek, "Kahvaltı," dedi. "Hayır," dedim, "bence arayışa başlamak daha süper. Işık varken mümkün mertebe çok araştırmak istiyoruz." "Ama saat daha 6.30?" "Evet. Ama sonsuza dek 6.30 kalmayacak. Bak," diyerek Bulgaristan malı Rolex saatimi gösterdim, "6.31 oldu bile. Zamanı kaybediyoruz." "Azıcık bir şey?" dedi. "Ne?" "Bir tane bisküvi, falan. Cidden açım." "Tartışmaya açık değil. Bence en iyisi—" "Bir-iki dakikamız vardır. Ağzın ne kokuyor senin?" "Aşağıdaki lokantada bir mokaçino içeceksin ve bu sohbet buraya kadar. Katakulli yapmaya çalışmayı bırakmalısın." Bir şey söyleyecekti ama parmağımı dudaklarıma götürdüm. Bu, SUS demektir.

Garson kadın, "Yine kahvaltı mı edeceksiniz?" dedi. "Günaydın, mokaçino ister misiniz, diyor," dedim. "Ha," dedi kahraman. "Evet, de. Bir de ekmek falan varsa..." "Amerikalı," dedim. "Biliyorum," dedi kadın garson, "görüyorum." "Ama et yemiyor, o yüzden bir mokaçino verin, yeter." "Et yemiyor!" "Hızlı bağırsak işlemleri," dedim çünkü kahraman utansın istemedim. "Ne anlatıyorsun ona?" "Çok sulu yapmamasını söyledim." "İyi. Sulandırılmışını sevmem." "Yani bir mokaçino yeter," dedim garson kadına. Garson gördüğüm en fazla memeye sahip güzel bir kızdı. "Yok bizde." "O zaman kapuçino ver." "Kapuçino da yok." "Ne diyor?" "Diyor ki mokaçino bugünün spesiyaliymiş çünkü kahveymiş." "Ne?" "Bu gece şöhretli bir diskotekte benle Elektrikli Kay-Kay yapar mısın?" dedim garson kadına. "Amerikalıyı getirecek misin?" dedi. Ah, nasıl asabım bozuldu! "O, bir Yahu-

di," dedim ve bunu dillendirmemeliydim, biliyorum ama kendimi feci çok kötü hissetmeye başlamıştım. Sorunsa, dillendirdikten sonra daha feci çok kötü hissetmemdi. "A," dedi kız, "daha önce hiç Yahudi görmemiştim. Boynuzlarını görebilir miyim?" (Bunu talep etmediğini düşünmen mümkün, Jonathan, ama etti. Senin boynuzların yok kuşkusuz, o yüzden kıza kendisinin işine bakmasını ve sadece Yahudi için kahve ile kancık için iki sosis getirmesini söyledim çünkü bir daha ne zaman yiyebileceğini kimse bilemezdi.)

Kahve geldiğinde kahraman sadece küçük bir miktar içti. "Tadı berbat bunun," dedi. Et yememesi bir şey, Dedemin arabada uykuyla oyalanması başka bir şeydi ama kahvemize laf söylemesi bambaşka bir şeydi. "FİNCANIN DİBİNDEN YÜZÜMÜ GÖRENE DEK KAHVE İÇECEKSİN!" Kükremek istememiştim. "Ama fincan seramik?" "İPLEMİYORUM!" Kahvesini bitirdi. "Hepsini bitirmen gerekmiyor," dedim çünkü altına ettikleriyle Çin Seddi kurmaya başladığını görmüştüm. "Okeydir," dedi ve fincanı masaya koydu. "Kahve cidden iyiydi. Lezzetli. Tıka basa doldum." "Ne?" "Ne zaman istersen gidebiliriz." Saf, diye düşündüm. Çok.

Dedemi uykudan kaldırmak birkaç dakika aldı. Kendisini arabanın içine kilitlemişti ve pencereleri kapatmıştı. Uyumaması için camı çok şiddetle yumruklamam gerekti. Camın parçalanmamasına şaşırdım. Dedem nihayet gözünü açtığında nerede olduğunu bilemedi. "Anna?" "Hayır, Dede," dedim pencerenin arkasından, "benim, Saşa." Ellerini ve aynı zamanda gözlerini kapadı. "Seni başkası sandım." Başıyla direksiyona dokundu. "Gitmeye hazırlıklıyız," dedim pencerenin ardından. "Dede?" Kocaman bir soluk soludu ve kapıları açtı.

Dedem önde oturan bana -çünkü ben arabada, eğer araba bir motosiklet değilse (motosiklet kullanmayı bilmiyorum ama yakında öğreneceğim) hep önde otururum- "Nasıl gidece-

ğiz oraya?" dedi. Kahraman arka koltukta Sammy Davis Junior Junior'la oturuyordu ve ikisi de işlerine bakıyorlardı: kahraman tırnaklarını ve Sammy Davis Junior Junior kuyruğunu çiğniyordu. "Bilmiyorum," dedim. Dedem, "Yahudi'yi sorgula," diye emretti, ben de öyle yaptım. "Bilmiyorum," dedi. "Bilmiyormuş." "Ne demek bilmiyormuş?" dedi Dedem. "Arabadayız. Seyahatimizde ileri gitmeye hazırlıklıyız. Nasıl bilmez?" Sesi yükselmişti; Sammy Davis Junior Junior korktu ve havlamaya başladı. HAV. Kahramana, "Bilmiyorum derken ne demek istedin?" dedim. "Bildiğim her şeyi anlattım size. İkinizden birinin eğitimli ve sertifikalı Atalar rehberi olduğunu sanıyordum. Sertifikalı rehber için para verdim, biliyorsun." Dedem arabanın kornasını yumrukladı ve kornadan bir ses çıktı. DAT. "Dedem sertifikalıdır!" bilgisini verdim, HAV, ki Dedem araba kullanmada sertifikalıydı gerçi, kayıp tarih bulmada değil ama gene de dediğim yeterince doğruydu. DAT. "Lütfen," dedim Dedeme. HAV. DAT. "Lütfen! İşi iyice yokuşa sürüyorsun!" DAT. HAV. "Kes!" dedi. "Kancık da sussun ve Yahudi de!" HAV. "Lütfen!" DAT! "Sertifikalı... Emin misin?" "Tabii," dedim. DAT! "Yalan söyleyecek değilim." HAV! Dedeme, "Bir şeyler yap!" dedim. DAT! "Onu değil!" dedim yüksek sesle. HAV! Kullanmada sertifikalı olduğu arabayı sürmeye başladı. "Nereye gidiyoruz?" Kahramanla ben bu sorguyu aynı anda yaptık. DEDEM, "KES!" dedi ve bunu kahramana çevirmem gerekmedi.

Dedem bizi önceki gece otele giderken geçtiğimiz bir petrolcüye götürdü. Petrol makinesinin önünde durakladık. Pencereye bir adam geldi. Fidan gibiydi ve gözlerinde petrol vardı. "Evet?" dedi adam. Dedem, "Trahimbrod'u arıyorduk," dedi. "Burada öyle birisi yok," dedi adam. "Adam değil, bir yer bu. Bulmaya çalışıyoruz." Adam, dükkânın önünde duran bir grup adama döndü. "Bizde Trahimbrod diye bir yer var mı?" Adamların hepsi birden omuzlarını kaldırdılar ve kendileriyle konuşmaya devam ettiler. "Kusura bakmayın," dedi adam, "yokmuş." "Yok,"

dedim, "bizim aradığımız yerin adı bu. Dedesini Nazilerden kurtaran kızı bulmaya çalışıyoruz." Kahramanı işaret ettim. "Ne?" dedi adam. "Ne?" dedi kahraman. "Kes!" dedi Dedem. "Bir haritamız var," dedim adama. Kahramana emrettim: "Haritayı sun bana." Çantasını araştırdı. "Sammy Davis Junior Junior, yemiş." "İmkânsız," dedim ama imkânlıydı, biliyordum. "Diğer kasabaların adlarını say, belki biri adama tanıdık gelir." Petrolcü adam kafasını arabaya yasladı. "Kovel," dedi kahraman. "Kivertsi, Sokereçi." "Kolki," dedi Dedem. "Evet, evet," dedi petrolcü adam, "hepsini duydum bu köylerin." "Bizi onlara doğru yöneltebilir misiniz?" dedim. "Elbette. Çok yaklaşıklardır. Belki otuz kilometre mesafe. Daha fazla değil. Sadece süper-yoldan kuzeye seyahat edin sonra da tarlalardan doğuya." "Ama Trahimbrod'u hiç mi duymamıştınız?" "Neydi? Bir daha söyle bakayım." "Trahimbrod." "Duymadım ama bir sürü kasabanın adı değişti." Arkaya dönerek, "Can-fın," dedim, "Trahimbrod'un öbür adı neydi?" "Sofiovka." "Adama, "Sofiovka'yı biliyor musunuz?" dedim. "Hayır," dedi, "gerçi sanki duyduğum bir şeye benziyor. O bölgede çok köy vardır. Belki dokuz veya daha fazla. Yaklaşık olduğunuzda herhangi birisine sorarsanız aradığınızın nerede bulunduğunu size daha iyi bildirebilirler." (Jonathan, o adam iyi Ukraynaca konuşamıyordu ama öykü için yaptığım çeviride anormal iyi konuşmasını sağladım. Eğer memnun kalacaksan standart altı söylemlerini geri yerleştirebilirim.) Adam, düşlerimin arabasına kavuşunca kremli prezervatiflerimi (zevk için tırtıklı olanlarından değil çünkü gerek yok, anlıyorsundur) içinde bulunduracağım torpido gözünden dedemin çıkardığı kâğıt parçasının üzerine bir harita üretti. Birçok dakika boyunca harita hakkında sohbet ettiler. "Buyurun," dedi kahraman. Petrolcü adama bir paket Marlboro sigarası uzatıyordu. Dedem, "Ne yapıyor ulan bu?" diye sorguladı. "Ne yapıyor ulan bu?" dedi petrolcü adam. "Ne yapıyorsun ulan sen?" dedim kahramana. "Yardım ettiği için," dedi kahraman, "rehber kitabımda buralarda Marl-

boro bulmanın zorluğu ve yolcunun yanında bahşiş olarak vermek üzere birkaç paket bulundurması gerektiği yazıyordu." "Ha, bir dakika, sana bu seyahati nakitle ödeyeceğin bilgisi verildi, değil mi?" "Yok, öyle değil," dedi kahraman. "Bahşiş ufak şeyler içindir. Yol gösterene veya valeye verilir." "Vale?" Dedem, petrolcü adama, "Et yemiyor," dedi. "Ya." "Vale," dedi kahraman, "arabanı senin yerine park eden kişi yani." Amerika düşündüğümden daha müthiş olduğunu sürekli kanıtlıyordu.

Tekrar yola başladığımızda saat 7.10'a gelmişti. Süper-yolu bulmamız sadece birkaç dakikamızı aldı. İtiraf etmeliyim ki bolca güneş ışıklı, güzel bir gündü. "Güzel, değil mi?" dedim kahramana. "Ne?" "Gün. Güzel bir gün." Penceresinin camını indirdi ki kabul edilebilirdi bu çünkü Sammy Davis Junior Junior uyuyordu. Kafasını arabanın dışına çıkardı ve "Evet," dedi, "kesinlikle güzel." Bununla gurur duydum ve Dedeme söyledim; Dedem gülümsedi ve onun da çok gurur duyduğunu gördüm. "Ona Odessa hakkında bilgi ver," dedi. "Oralar ne kadar güzel, bilsin." Rotamı kahramana çevirerek, "Odessa," dedim, "buradan bile güzeldir. Benzer bir şeye tanıklık etmemişsindir." "Dinlemek isterim," dedi ve güncesini açtı. Dedeme, "Odessa'yı dinlemek istiyor," dedim çünkü kahramandan hoşlanmasını istiyordum. "Onu bilgilendir ki kıyılardaki kumlar kadınların saçlarından daha yumuşaktır ve su, bir kadının ağzının içi gibidir." "Kıyılardaki kumlar bir kadının ağzı gibidir." "Bilgilendir ki Odessa âşık olmak için en güzel yerdir ve aile kurmak için de." Hemen kahramanı bilgilendirdim. "Odessa," dedim, "âşık olmak için en güzel yerdir ve aile kurmak için de." Kahraman, "Sen hiç âşık oldun mu?" diye sorguladı ki bu bana çok tuhaf geldi, hemen rotamı ona döndürdüm. "Sen?" "Bilmiyorum," dedi. "Ben de," dedim. "Aşka yaklaştım." "Evet." "Çok ama. Şu kadar." "Neredeyse." "Ama hiç olmadım." "Hayır." "Belki Odessa'ya gitmeliyim," dedi. "Âşık olabilirim. Trahimbrod'a gitmekten daha akla yatkın görünüyor." Güldük. Dedem, "Ne diyor?" dedi. Söyledim, o da

güldü. Bunların hepsi şahaneydi. "Haritayı göster," dedi Dedem. Arabayı kullanırken aynı anda haritayı inceledi ki bu hareketi, itiraf etmeliyim, körlüğünün inanılırlığını azalttı.

Süper-yoldan çıkış yaptık. Dedem haritayı bana geri verdi. "Yaklaşık yirmi kilometre gideceğiz ve sonra birilerine Trahimbrod'u sorgulayacağız." "Mantıklı," dedim. Kulağa söylemesi tuhaf gelmişti ama zaten Dedeme tuhaf gelmeyecek bir laf söyleyememişimdir hiç. "Mantıklı olduğunu biliyorum," dedi. "Elbette mantıklı." "Gene görebilir miyim Augustine'i?" diye sordum kahramana. (Burada itiraf etmeliyim ki kahraman bana resmi sergilediğinden beri onu tekrar görmeyi arzuluyordum. Ama bunun bilinmesinden utanıyordum.) "Elbette," dedi ve bel çantasını araştırdı. Yanında birçok kopya vardı ve içlerinden birini iskambil kâğıdı gibi kaldırdı. "Al bakalım."

O güzel günü incelerken ben fotoğrafı inceledim. Augustine'in çok güzel saçları vardı. İncecik saçlardı bunlar. Emin olmak için dokunmam gerekmiyordu. Gözleri maviydi. Fotoğraf renkten yoksundu ama gözleri maviydi, eminim. Kahraman, parmağı arabanın dışında, "Şu araziye bak," dedi. "Ne kadar yeşil." Kahramanın söylediğini Dedeme söyledim. "Söyle ona, buralarda çiftçilik için kalite araziler vardır." "Dedem sana buralara çiftçilik için çok kalite araziler olduğunu söylememi arzuluyor." "Ve de ki bu arazilerin çoğu Naziler geldiğinde mahvolmuştu ve onlardan önce daha da güzeldi. Uçaklarla bombaladılar ve içinden tanklarla geçtiler." "Ama öyle görünmüyor." "Savaştan sonra hepsi baştan yapıldı. Öncesinde farklıydı." "Savaş öncesinde burada mıydın sen?" Kahraman, arka koltuktan, "Tarlalarda iç çamaşırlarıyla çalışan şu insanlara bakın," dedi. Dedeme bunu sorguladım. "Anormal değil," dedi. Kahramana, "Sabahları çok sıcak olur," dedim. "Giyim için endişelenilmeyecek kadar." Güncesindeki pek çok sayfayı dolduruyordu. Dedemin önceki konuşmayı sürdürmesini ve bana ne zaman bu bölgede bulunduğunu söylemesini istiyordum ama sohbetin bittiğini algıladım. "Çalı-

şanlar ne kadar yaşlı," dedi kahraman. "Bu kadınların bazıları altmış veya yetmiş yaşında vardır." Dedeme sorguladım çünkü bana inanılır gelmemişti. "İnanılır," dedi. "İnsan tarlada didinemeyene kadar didinir. Senin büyük deden tarlada ölmüştü." "Büyük nenem de tarlada mı çalışıyordu?" "Deden öldüğünde yanındaydı." Kahraman, "Ne diyor?" diye sorguladı ve bir kez daha Dedemin konuşmasının devamını engelledi ve ona bakınca bir kez daha sohbetin bittiğini algıladım.

Dedemin kendi ailesinden bahsettiğini ilk defa duyuyordum ve onlar hakkında çok şey bilmeyi çok istiyordum. Savaşta ne yapmışlardı? Kimi kurtarmışlardı? Ama konu hakkında sessiz kalmak bana genel nezaket kuralı gibi göründü. Dedem konuşması gerektiğinde konuşacaktı ve ben o zamana kadar sessizliğimi koruyacaktım. Böylece ben de kahramanın yaptığını yaptım ki o da pencereden bakmaktı. Ne kadar zaman aktı bilmiyorum ama çok aktı. Rotamı çevirmeden, "Güzel, değil mi?" dedim. "Evet." Sonraki dakikalarda hiç sözcük kullanmadık ve sadece tarlalara tanıklık ettik. Dedem, "Birilerine Trahimbrod'u sormak için mantıklı zaman," dedi. "On kilometreden uzun uzaklık kalmadığını düşünüyorum."

Arabayı yolun kenarına sürdük. Gerçi yolun nerede bittiğini ve kenarın nerede başladığını algılamak zordu. "Git birilerini sorgula," dedi Dedem. "Yahudi'yi de götür." "Sen gelecek misin?" dedim. "Hayır," dedi. "Lütfen." "Hayır." Kahramana, "Gel," bilgisini verdim. "Nereye?" Tarlada sigara içen insan sürüsünü işaret ettim. "Seninle gelmemi mi istiyorsun?" "Elbette," dedim çünkü kahramanın seyahatin her tarafına karıştığını hissetmesini istiyordum. Ama gerçeği, bir de tarladaki adamlardan korkuyordum. Böyle fakir çiftçi insanlarla daha önce hiç konuşmamıştım ve Odessa'daki birçok kişi gibi Rusçayla Ukraynaca karışımı konuşuyordum ve onlar sadece Ukraynaca konuşurlardı ve Rusçayla Ukraynaca kulağa çok benzer gelmekle birlikte kimi zaman sadece Ukraynaca konuşan insanlar Rusçayla Ukraynaca

karışımı konuşanlardan nefret ederler çünkü Rusçayla Ukraynaca konuşan insanlar çoğunlukla kentlerden gelirler ve kendilerini, çoğunlukla tarlalardan gelen ve sadece Ukraynaca konuşan insanlardan üstün görürler. Bizler böyle düşünürüz çünkü onlardan üstünüzdür ama bu, başka bir hikâyedir.

Kahramana konuşmamasını söyledim çünkü Rusçayla Ukraynaca karışımı konuşan insanlardan nefret eden sadece Ukraynaca konuşan insanlar aynı zamanda kimi zaman İngilizce konuşanlardan da nefret ederlerdi. Ukraynaca, Rusça Ukraynaca karışımı veya İngilizce konuşmamasına rağmen Sammy Davis Junior Junior'u da bu yüzden yanımıza almıştım. HAV. "Neden?" diye sorguladı kahraman. "Ne neden?" "Neden konuşamıyorum?" "İngilizce duymak bazı insanları bozar. Dudaklarını açmazsan yardım istihsalinde kolaylık yaşarız." "Ne?" "Sus." "Hayır, şu söylediğin sözcük... Neydi?" "Hangisi?" "Yardımdan sonraki. İ ile başlayan." Çok gurur duydum çünkü bir Amerikalı olan kahramanın bilmediği bir sözcük biliyordum. "İstihsal. Almak, elde etmek, sağlamak, kazanmak ve edinmek. Sus artık, *putz*."

Adamlardan biri, ağzının yanında sigarasıyla, "Hiç duymadım," dedi. "Ben de," dedi bir başkası ve arkalarını sergilediler. "Teşekkürler," dedim. Kahraman kolunun bükülen yeriyle yanımı yumrukladı. Sözcük kullanmadan bir şey söylemeye çalışıyordu. "Ne?" diye fısıldadım. Sessizce, "Sofiovka," dedi ama bir şey fark etmezdi. Fark etmezdi çünkü adamlar bize dikkat etmiyorlardı. "Ha, evet," dedim adamlara. Bana bakmak için rotalarını döndürmediler. "Sofiovka da deniyor. Biliyor musunuz orayı?" İçlerinden biri, konuyu diğerleriyle tartışmadan, "Hiç duymadık," dedi. Sigarasını yere attı. Kahramana bilmediklerini bildirmek üzere kafamı bir o yana bir bu yana salladım. Kahraman, bel çantasından Augustine'in fotoğrafının kopyalarından birini çıkartarak, "Belki bu kadını görmüşsünüzdür," dedi. "Koy onu yerine!" dedim. Adamlardan birisi, "Sizin niyetiniz nedir?" dedi

ve o da sigarasını yere attı. Kahraman, "Ne dedi?" dedi. "Trahimbrod kasabasını arıyoruz," bilgisini verdim ve beni sevmediklerini algıladım. "Trahimbrod diye bir yer yok dedik sana." Bir başkası, "Rahat bırak bizi," dedi. "Marlboro sigarası ister miydiniz?" önerisini önerdim çünkü aklıma başka şey gelmiyordu. Adamlardan biri, "Defolun buradan," dedi. "Kiev'e dönün." "Ben Odessa'dan geldim," dedim ve adamlar buna çok fazla güldü. "O zaman Odessa'ya dön." Kahraman, "Bize yardım edebilecekler mi?" diye sorguladı. "Bir şey biliyorlar mıymış?" "Gel," dedim ve elini tuttum ve arabaya döndük. Maksimum utanmıştım. "Gel, Sammy Davis Junior Junior!" Ama gelmedi. Hem de sigara içen adamların alaylarına rağmen. Geriye tek seçenek kalmıştı. "Billie Jean benim sevgilim değil. Sevgilisi olduğumu öne süren kızın teki." Maksimum utanç daha maksimuma çıkmıştı.

"Ne demeye İngilizce konuştun?" dedim. "Sana İngilizce konuşmamanı emretmiştim! Anlamıştın beni, değil mi?" "Evet." "Öyleyse neden İngilizce konuştun?" "Bilmiyorum." "Bilmiyorsun! Sana kahvaltı hazırla dedim mi?" "Ne?" "Yeni bir tekerlek icat et, dedim mi?" "Ama ben—" "Hayır, senden tek bir tek şey istedim ve onu da batırdın! Aptal!" "İşe yarar sanmıştım." "Ama yaramadı. Kızdırdın o adamları!" "İngilizce konuşarak mı?" "Sana konuşmamanı emrettim ve sen konuştun. Her şeyi berbat edebilirdin." "Özür dilerim. Düşündüm ki resim..." "Düşünmeyi ben yapacağım. Sen, sessizlik yapacaksın." "Üzgünüm." "Ben üzgünüm esas! Bu seyahatte seni yanıma aldığım için üzgünüm!"

Adamların benimle konuşma tarzlarından çok utanmıştım ve Dedeme olanları bildirmek istemedim çünkü onun da utanacağını biliyordum. Ama arabaya döndüğümüzde ona hiçbir bilgi vermeme gerek kalmadığını fark ettim. Nedenini bilmek isterseniz söyleyeyim çünkü onu uykusundan kaldırmam gerekti. "Dede," dedim koluna dokunarak. "Dede. Benim, Saşa." "Düş görüyordum," dedi ve çok şaşırdım. Anne veya Babanızın ya da yaşlılarınızdan birisinin düş gördüğünü hayal etmek çok garip-

ti. Düş görüyorlarsa siz burada yokken olan şeyleri ve siz olmayan şeyleri düşünüyorlar demekti. Ayrıca düş görüyorlarsa düşleri var demekti ki bu da düşünecek daha çok şey demekti. "Trahimbrod nerede, bilmiyorlarmış." "İyi, arabaya girin." Ellerini gözleri üstünde hareket ettirdi. "Yola devam edeceğiz ve sorgulayacak başka birisini arayacağız."

Sorgulayacak birçok başka insan keşfettik ama gerçeği, her insan bize aynı baktı. Yaşlı bir adam, "Defolun," dedi. Sarı elbiseli bir kadın, "Neden şimdi?" sorusunu dillendirdi. İçlerinden hiçbiri Trahimbrod'un yerini bilmiyordu ve içlerinden hiçbiri hiç duymamıştı ama sorduğumda hepsi ya öfkelendi ya sustu. Dedemin bana yardım etmesini dilerdim ama arabadan çıkmayı reddediyordu. Araba sürmeyi sürdürdük; artık her türlü işaretten yoksun tali yollardaydık. Evler birbirlerine daha yaklaşıktı ve bir kişiyi görmek bile anormaldi. Yaşlı bir adam kendisini ağacın altındaki sandalyesinden kaldırmadan, "Hayatım boyunca burada yaşadım ben," dedi, "Trahimbrod diye bir yer olmadığını onaylayabilirim." Toprak yolda bir ineğe eşlik eden bir diğer yaşlı adam, "Aramayı durdurun. Bir şey bulamayacağınıza garanti veririm," dedi. Bunu kahramana söylemedim. Belki iyi biri olduğumdan ya da belki kötü biri olduğumdandır. Gerçeğe yaklaşıklık için ona her bir kişinin bize daha fazla gitmemizi ve daha fazla gidersek Trahimbrod'u bilen birisini keşfedeceğimizi söylediğini söyledim. Trahimbrod'u bulana kadar ve Augustine'i bulana kadar gidecektik. Biz de gittik çünkü acımasızca yolu kaybetmiştik ve çünkü başka ne yapacağımızı bilmiyorduk. Bazı yollarda arabanın seyahat etmesi çok zordu çünkü birçok taş ve delik vardı. Kahramana, "Bozulma," dedim. "Bir şey bulacağız. Arabayı sürmeyi sürdürürsek eminim ki Trahimbrod'u bulacağız ve sonra Augustine'i de bulacağız. Her şey tasarımla ahenk içinde."

Günün ortasından sonraydı. Dedeme, "Ne yapacağız?" diye sorguladım. "Birçok saattir gidiyoruz ve birkaç saat öncekinden daha yakın değiliz." "Bilmiyorum," dedi. "Yoruldun mu?"

"Hayır." "Aç mısın?" "Hayır." Aynı daireler içinde uzaklara ve daha uzaklara gittik. Araba pek çok defa yere sabitleşti ve kurtarmak için kahraman ve ben defalarca inip itmek durumunda kaldık. "Kolay değil," dedi kahraman. "Değil," diyerek boyun eğdim görüşüne. "Ama herhalde devam etmeliyiz. Değil mi? Yani insanlar bize hep öyle söylediyse..." Sürekli güncesini doldurduğunu gördüm. Ne kadar az şey görürsek o kadar fazla yazdı. Kahramanın adlarını petrolcü adama saydığı kasabaların çoğundan geçtik. Kovel, Sokereçi, Kivertsi... Ortalıkta hiçbir kimse yoktu ve bir kimse olduğundaysa o kimse bize yardım edemiyordu. "Defolun." "Trahimbrod yok burada." "Neden bahsettiğinizi bilmiyorum." "Kaybolmuşsunuz siz." Sanki yanlış ülkeye gelmiştik veya yanlış yüzyıldaydık ya da sanki Trahimbrod, kendisiyle ilgili hatıraları da alıp yok olmuştu.

Daha önce geçtiğimiz yollardan geçtik, daha önce tanıklık ettiğimiz tarlalara tanıklık ettik ve Dedemle ben kahramanın bunu fark etmemesini umduk. Ben çocukken Babamın bana vurup "Acıtmıyor, acıtmıyor," demesini hatırladım. Ne kadar çok dillendirirse o kadar gerçek gelirdi. Kısmen Babam olduğundan ve kısmen ben de acıtmasın istediğimden inanırdım ona. Yolda giderken kahraman için hissettiklerim bunlardı. Sanki ona, "Onu bulacağız, onu bulacağız," diyordum. Onu kandırıyordum ve kandırılmak istediğinden emindim. Böylece toprak yollarda daha fazla daire çizdik.

"Şu," dedi Dedem. Parmağı, minnacık bir evin basamaklarında yayılmış bir kişiyi işaret ediyordu. Birçok dakikadan beri gördüğümüz ilk kişiydi. Daha önce görmüş müydük bu kişiyi? Daha önce verimsiz bir sorgulamada bulunmuş muyduk? Dedem arabayı durdurdu. "Yürü." "Sen gelecek misin?" diye sordum. "Yürü." Başka ne diyeceğimi bilemediğim için, "Okey," dedim ve başka ne yapacağımı bilemediğim için kendimi arabadan dışarı attım. Kahramana, "Gel," dedim. Yanıt gelmedi. "Gel," dedim ve rotamı ona çevirdim. Kahraman, tıpkı Sammy Davis Ju-

nior Junior gibi horlamalar üretiyordu. Beynime dedim ki onları uyandırmam gerekli değil. Augustine'in fotoğrafının kopyasını yanıma aldım ve arabanın kapısını kapatırken onları rahatsız etmemeye dikkat ettim.

Ev, kırık dökük beyaz tahtadandı. Dört pencere vardı ve içlerinden biri kırıktı. Yürüdüm ve yaklaştıkça basamaklarda yayılan bir kadın gördüm. Çok yaşlıydı ve mısır kabuğu soyuyordu. Bahçesinde birçok çamaşır vardı. Temizlik sonrası kuruduklarından eminim ama anormal düzenlerdeydiler ve görünmez ölü bedenlere aitmiş gibi duruyorlardı. Evde birçok kişi bulunduğu sonucuna vardım çünkü erkek ve kadın elbiseleri ve çocuk elbiseleri ve hatta bebek elbiseleri vardı. Hâlâ bir miktar mesafedeyken, "Affedersiniz," dedim. Böyle dedim çünkü onu korkmuş bir kişi yapmak istemedim. "Size bir sorgum var." Beyaz bir gömlek ve beyaz bir elbise giymişti ama hepsi toprakla kaplıydı ve kimi yerlerinde sıvılar kurumuştu. Fakir bir kadın olduğunu algılayabiliyordum. Küçük kasabalardaki her insan fakirdir ama bu kadın daha fakirdi. Çok belliydi çünkü çok narindi ve eşyası çok kırıktı. Bu kadar çok kişiye bakmak çok pahalı olmalı, diye düşündüm. Amerika'da zengin bir kişiye dönüştüğümde bu kadına biraz nakit vermeye karar verdim.

Ben ona yaklaştıkça gülümsedi ve hiç dişi bulunmadığını gördüm. Saçları beyazdı; cildinde kahverengi lekeler vardı ve gözleri maviydi. Kadın yanı fazla kalmamıştı ve burada demek istediğim, çok kırılgandı ve tek bir parmakla yok edilebilirmiş gibi görünüyordu. Yaklaşırken mırıldandığını duydum. (Mırıldanmak denir, değil mi?) "Affedersiniz," dedim, "sizi sıkmak istemiyorum." "Böyle güzel bir günde ne sıkabilir beni?" "Evet, güzel." "Evet," dedi. "Nereden geliyorsun?" diye sordu. Utandım. Ne diyeceğimi kafamda döndürdüm ve doğruyu söylemeye karar verdim. "Odessa." Mısırı yere bırakıp bir diğerini aldı. "Ben hiç gitmedim Odessa'ya," dedi ve yüzünün ön kısmında bulunan saçları kulağının arkasına taşıdı. O ana kadar saçlarının ne ka-

dar uzun olduğunu anlamamıştım. "Gitmelisiniz," dedim. "Biliyorum. Gitmeliyim. Yapmam gereken birçok şey var, eminim." "Ve yapmamanız gereken de." Onu sakinleşmiş bir kişi kılmaya çalışıyordum ve başardım. Güldü. "Tatlı bir çocuksun sen." "Trahimbrod adı verilmiş bir köy duydunuz mu hiç?" diye sorguladım. "Buralarda birilerinin bileceği bilgisi verildi bana." Mısırı kucağına koydu ve sorgulu baktı. "Sizi sıkmak istemiyorum," dedim, "fakat acaba Trahimbrod adı verilmiş bir köy duydunuz mu hiç?" Kadın, mısırı tekrar alıp soymaya başlayarak, "Hayır," dedi. "Sofiovka adı verilmiş bir köy peki?" "Onu da hiç duymadım." "Zamanınızı çaldığım için özür dilerim," dedim. "İyi günler." Bana, Yankel'in yüzüğündeki karıncanın yüzünü sakladığındakine benzeyen üzgün bir gülümseme sundu; bir simgeydi bu, anlamıştım ama neyin simgesiydi, bilmiyordum.

Uzağa doğru yürümeye başladığımda mırıltısını duydum. Hor üretmeyi bitirdiğinde kahramana ne bilgisi verecektim? Dedeme ne bilgi verecektim? Teslim olana dek daha ne kadar başarısızlığa uğrayabilirdik? Bütün ağırlık üzerimde oturuyormuş gibi hissettim. Babamla olduğu gibi, acıdan daha fazla acı vermeye başlamadan önce ancak bir yere kadar, "Acımıyor," denebilirdi. Acı çekme duygusunu duyma konusunda aydınlanırdınız ki eminim, var olan acıdan daha fenaydı. Anti-gerçekler önümde meyveler gibi sallanıyordu. Hangisini koparıp vermeliydim kahramana? Hangisini Dedem için seçmeliydim? Hangisini kendime, hangisini Küçük İgor'a almalıydım? Derken Augustine'in fotoğrafını yanıma aldığımı hatırladım ve beni bunu yapmaya iten neydi bilmiyorum ama rotamı geri döndürdüm ve fotoğrafı kadına sergiledim.

"Bu resimdeki kişilerden birisine tanıklık ettiniz mi hiç?"

Birkaç an boyunca fotoğrafı inceledi kadın. "Hayır."

Neden bilmiyorum ama bir daha sorguladım.

"Bu resimdeki kişilerden birisine tanıklık ettiniz mi hiç?"

Kadın bir daha, "Hayır," dedi ama bu ikincisi papağan tekrarlaması gibi değil, başka türlü bir hayır gibiydi.

Bir daha, "Bu resimdeki kişilerden birisine tanıklık ettiniz mi hiç?" diye sorguladım ve fotoğrafı, Dedemin kendi yüzüne yaklaşık tuttuğu gibi kadının yüzüne yaklaşık tuttum.

Kadın gene, "Hayır," dedi ve bu seferki üçüncü bir hayır türü gibiydi.

Fotoğrafı eline koydum.

"Bu resimdeki kişilerden birisine tanıklık ettiniz mi hiç?"

Kadın başparmağını yüzlerin üzerine, sanki yüzleri silmek istermiş gibi sürttü. "Hayır."

"Bu resimdeki kişilerden birisine tanıklık ettiniz mi hiç?" diye sorguladım.

"Hayır," dedi; hâlâ fotoğrafı inceliyordu ama sadece gözlerinin ucuyla inceliyordu.

"Bu resimdeki kişilerden birisine tanıklık ettiniz mi hiç?"

"Hayır." Mırıldanmaya başladı ama bu sefer yüksek sesle mırıldanmaya başladı.

"Bu resimdeki kişilerden birisine tanıklık ettiniz mi hiç?"

"Hayır," dedi. "Hayır." Beyaz elbisesine inen bir gözyaşı gördüm. O da kuruyacak ve iz bırakacaktı.

"Bu resimdeki kişilerden birisine tanıklık ettiniz mi hiç?" dedim ve kendimi zalim, berbat bir kişi gibi hissettim ama doğru şeyi yaptığıma emindim.

"Hayır," dedi kadın. "Etmedim. Hepsi yabancı görünüyor bana."

Her şeyi tehlikeye attım.

"Peki, bu resimdeki kişilerden birisi size tanıklık etti mi hiç?"

Bir gözyaşı daha indi.

"O kadar uzun zamandır bekliyordum ki sizi..."

Arabayı işaret ettim. "Trahimbrod'u arıyoruz biz."

"Ah," dedi kadın ve bir gözyaşı ırmağı salıverdi. "Buldunuz... Trahimbrod, benim."

GÜNEŞ SAATİ, 1941-1804-1941

DANTEL KÜLOTUNU BELİNDEN indirirken başparmaklarını kullandı. Yanında pıtrak, huş ağacı, yanık lastik ve et suyu kokuları getiren ve belirgin esansını, bir çocuk oyununda kulaktan kulağa iletilen ve sıranın en sonundakinin *Borç çorbası mı?* diyeceği şekilde hissettiren nemli yaz havasının muzip tatminine kan hücum etmiş mahremlerini sundu. Bizzat eylemin kendisi doğumunu, ebeveyninin saatler dolusu emeğini ve her nefesinde tükettiği oksijeni meşru kılacakmış gibi, sanki sırf bu eylem, çocuk sahibi olamadan kasabanın geri kalanıyla -kasabanın geri kalanı gibi gencecik- suda ölmeseydi de gereğince ölseydi çocuklarının dökeceği gözyaşlarını meşru kılacakmış gibi sıradışı bir dikkatle külotu ayak bileklerine indirdi. Ardından altı kere katladı ve kara damat ceketinin klapasının az altındaki cebe, doğru yerleştirilmiş bir mendilin durması gerektiği gibi kenarları cebin ağzından taçyapraklar misali görünecek biçimde yerleştirdi.

Böylece beni düşüneceksin, dedi, *ta ki—*

Bana hatırlatıcılar gerekmez, diyerek üstdudağının üstündeki nemli çimleri öptü beriki.

Bir eliyle kravatını, diğer eliyle bacakları arasındaki ipi sıkarak, *Acele et*, dedi. *Geç kalacaksın. Koş bakalım Saat'e.*

Söyleyeceği her neyse, onu bir öpücükle susturdu ve gitmesi için itekledi.

Yaz gelmişti bile. Sinagogun sundurmasına tırmanan sarmaşığın yumruları kararıyordu. Toprak yoğun kızıl kahverengi-

liğine kavuşmuştu ve nane ile domates için yine yeterince yumuşamıştı. Leylak çalıları veranda tırabzanlarıyla flörtteydi; tırabzanlar yarılmaya başlamıştı ve yaz meltemleri kıymıkları üfürüyordu. Dedem geldiğinde, kasabanın erkekleri çoktan Güneş Saati'nin etrafında toplanmışlardı; soluk soluğa ve ter içindeydiler.

Dikine Haham, toplananların alkışları arasında, *Safran geldi*, diye duyurdu. *Damat geldi!* Keman yedilisi, geleneksel Güneş Saati Valsi'ne başladı; yaşlılar her ölçüde el çırptı, çocuklar her *ta-ta*da ıslık öttürdü.

YAKINDA EVLENECEK ERKEKLER İÇİN
GÜNEŞ SAATİ VALSİ ŞARKISININ NAKARATI

Ah, toplanın, [Damadın adı] burada,
Çekidüzen vermişse kendine iyi, düğünü yakın çünkü.
Müthiş bir piyango çıktı ona,
[Gelinin adı] kemer gevşettirecek bir kız çünkü.
Ö-ö-ö-ö-p dudaklarını, kokla dizlerini,
Bol olsun diye dua edin dünyadaki izleri,
Mutlu olsun
Evliliğiniz, sonra yatağa, ohhhhhhh...

[Baştan alarak biteviye tekrarlayınız]

Dedem toparlandı, pantolonunun fermuarını çekip çekmediğini kontrol etti ve Güneş Saati'nin upuzun gölgesine yürüdü. Büyük-büyük-büyük-dedesinin trajik değirmen kazasında ölümünden beri Trahimbrod'da evlenen her erkeğin yerine getirdiği kutsal ayini gerçekleştirmesi gerekiyordu. Bekâretini ve cinsel maceralarını (sözde) rüzgâra savuracaktı. Ama (yavaş, temkinli adımlarla) Güneş Saati'ne yaklaşırken üstüne çöken, töre-

nin güzelliği veya düzenlenmiş geçiş ayinlerinin doğasında bulunan samimiyetsizlik ya da gerçek aşkıyla evlenebilmesi için yanında şu an Çingene kızın bulunmasını ne kadar çok dilediği değil, artık bir delikanlı olmadığıydı. Büyüyordu ve büyük-büyük-büyük-dedesine benzemeye başlamıştı: gür kaşları yumuşak, kadınsı gözlerini gölgeliyor, burun kemerinde benzer bir çıkıntı iyice belirginleşiyor, dudaklarının bir yanı U, öteki yanı V çiziyordu. Güven duygusu ve derinlemesine hüzün: büyüyüp ailedeki yerini alıyordu; babasının babasının babasının babasının babasına şaşılacak ölçüde benziyordu ve bu yüzden, çukur çenesinin aynı kırma gen-bulamacını (büyük savaşlar, hastalıklar, fırsatlar, aşk ve sahte aşkla karıştırılmış) göstermesi yüzünden, belli birtakım varlık ve kalıcılık garantilerinin yanında yüklü bir eylem kısıtlılığı da getiren upuzun bir soy çizgisinde yer ediniyordu. Özgür değildi.

Dizlerini yerleştirdiği toprak üzerinde zamanında her biri diz çöküp kendi sadakat yeminini etmiş, her biri akıl sağlığı için, beden sağlığı için, yakışıklı oğullar için, dolgun kazançlar için ve sönmeyecek bir libido için dualarını mırıldanmış evli erkekler arasında aldığı yerin de farkındaydı. Güneş Saati'nin öyküsü, yaratılışına yol açan trajik şartlar ve gücünün azameti her birine binlerce defa anlatılmıştı. Değirmenin, genç işçilerinin yaşamlarını hiç uyarmadan alıverme lanetinden haberdar olan büyük-büyük-büyük-nenesi Brod'un yeni kocasına, *Gitme*, dediğini her biri biliyordu. *Gitme, başka bir iş bul ya da hiç çalışma. Gitmeyeceğine söz ver, yeter.*

Ve herkes Kolkili'nin verdiği yanıtı, karısının yedinci ayında bile bolca bir giysiyle gizlenebilen karnını okşayarak, *Saçmalama, Brod*, dediğini biliyordu. *Çok iyi bir iş bu; çok dikkatli davranacağım, o kadar.*

Aşk bu, diye düşünmüştü, *değil mi? Birinin yokluğunu fark etmek ve her şeyden çok onun yokluğundan nefret etmek... Var-*

lığını sevmekten de mi çok peki? Her gün pencerede Kolkili'yi nasıl beklediğini, pencereyi nasıl tanıdığını; nerelerinin hafifçe aşındığını, nerelerinde renginin azıcık kaçtığını, nerelerinin saydamlaştığını nasıl öğrendiğini herkes biliyordu. Camın minicik çatlaklarını ve kabarcıklarını öğrenmişti. Dil öğrenen kör bir kadın misali parmaklarını üstünde gezdirir ve dil öğrenen kör bir kadın misali kurtulduğunu hissederdi. Pencerenin çerçevesi, onu özgür kılan hapishanenin duvarlarıydı. Kolkili'yi beklemenin yaşattığı hisleri, mutluluk için tamamen Kolkili'ye bel bağlamayı, önceden hep çok gülünç olduğunu düşündüğü birisinin karısı olma halini sevdi. Bir şeyi, o şeye duyduğu sevgiyi sevmekten öte sadece sevmeyi içeren yeni dili ve yanında gelen, gerçek dünyada yaşamanın kırılganlığını sevdi. *Nihayet*, diye düşündü, *nihayet. Keşke Yankel ne kadar mutlu olduğumu bilebilseydi.*

Kâbuslarından ağlayarak uyandığında Kolkili yanından ayrılmıyor, saçlarını okşuyor ve gözyaşlarını, ertesi sabah içebilmesi için yüksüklere dolduruyordu (*Hüznü aşmanın tek yolu onu tüketmektir*, demişti) ve ötesi vardı: Brod'un gözleri kapanıp uykuya geri döndüğünde Kolkili uykusuzluk yüküyle kalakalıyordu. Hızla yuvarlanan bir bilardo topunun durana çarpmasındaki gibi tümden bir aktarım gerçekleşiyordu. Brod'un morali bozulursa -hep bozuktu- Kolkili yanına oturuyor ve onu herhangi bir sorun bulunmadığına ikna edene dek yanından kalkmıyordu. Yok bir şey. Her şey yolunda. Cidden. Brod toparlanıp yaşama döndüğünde Kolkili, adını koyamadığı ve kendisine ait olmayan hüzünle kıpırtısız, arkada kalıveriyordu. Brod hastalandığında, Kolkili hafta sonuna yorgan döşek yatıyordu. Brod fazla dil bilmekten, fazla gerçek bilmekten, mutluluk için gereğinden fazla bilgi barındırmaktan sıkılırsa Kolkili, ertesi sabah karısını memnun edecek ufak tefek sohbetleri yapabilmek için bütün gece oturuyor, kitapları okuyor, resimleri inceliyordu.

Brod, kimi matematiksel dizilimlerin bir yanında bolca sayı varken diğer yanında azıcık bulunabilmesi ne tuhaf, değil mi? Büyüleyici! Ve hayata dair söyledikleri! Brod, bak, gene şu kocaman makaraya sarılmışa benzer müzik aletini çalan adam gibi yüzünü asıyorsun. Brod, derdi minnacık evlerinin teneke damında sırtüstü yatarlarken Kastor'u göstererek, *şu var ya, işte o bir yıldız. Şu da,* diyerek Polluks'u işaret ederdi, *eminim. Şunlar da. Evet, şunlar çok tanıdık yıldızlar. Diğerlerinden yüzde yüz emin değilim. Onları tanımıyorum.*

Brod, sanki Kolkili bir başka pencereymiş gibi ardından bakardı. Daima Kolkili hakkında bilinebilecek her şeyi bildiğini, basit olduğundan değil, yapılacak işler listesi veya bir ansiklopedi misali bilinebilir olduğunu hissederdi. Kolkili'nin sol ayağının üçüncü parmağında bir doğum lekesi vardı. Birileri duyacak diye rahat işeyemezdi. Salatalığı sever, turşusunaysa bayılırdı; öyle bayılırdı ki gerçekten bunlar zaten sevdiğim salatalıktan mı yapılıyor, diye sorardı. Shakespeare'i duymamıştı ama Hamlet ona tanıdık gelirdi. Arkadan yapmayı severdi. Böylesi, diye düşünürdü, olabileceğin en naziğidir. Kendi annesi ve Brod dışında hiçbir kadını öpmemişti. Altın çuval için nehre dalmasının tek nedeni Brod'u etkilemekti. Bazen saatlerce aynaya bakar, çeşitli surat şekilleri yapar, kaslarını gerer, yüzünü buruşturur, gülümser, kaş çatardı. Hayatında başka çıplak erkek görmediği için kendi bedeni normal miydi, bilmezdi. Nedenini bilmezdi ama "kelebek" sözcüğünü duyunca yüzü kızarırdı. Ukrayna dışına hiç çıkmamıştı. Bir zamanlar dünyanın evrenin merkezi olduğunu düşünmüş ama sonra doğrusunu öğrenmişti. Numaralarındaki sırları öğrendiğinde sihirbazlara olan hayranlığı artmıştı.

Hediyeler getirdiğinde, *Ne tatlı bir kocasın sen,* dedi.

Sadece senin için öyle olmak istiyorum.

Biliyorum, dedi, *öylesin zaten.*

Ama sana veremediğim çok şey var.

Ama verebildiğin de çok şey var.

Akıllı bir adam değilim ben—

Sus, dedi Brod, *sus*. Akıllı olması, Kolkili'den isteyeceği son şeydi. Bunun her şeyi mahvedeceğini biliyordu. Özleyeceği, dokunacağı, bir çocukla konuşur gibi konuşacağı ve bir çocukla konuşur gibi konuşacak birisinden fazlasını istemiyordu. Böyle iyiydi Kolkili. Ve Brod, âşıktı.

Akıllı olmayan benim, dedi.

Hayatımda duyduğum en salak laf bu, Brod.

Aynen, dedi, kolunu boynuna doladı, yüzünü göğsüne yasladı.

Brod, ciddi konuşmaya çalışıyorum senle. Bazen ne dersem diyeyim ağzımdan yanlış bir şey çıkacakmış gibi geliyor.

Ne yapıyorsun o zaman?

Konuşmuyorum.

E, akıllıca işte bu, dedi, çenesinin altındaki gevşek deriyi gıdıklayarak.

Brod, dedi Kolkili geri çekilerek, *beni ciddiye almıyorsun.* Başını iyice yasladı ve kediler gibi gözlerini kapadı. *Liste yaptım*, dedi beriki, kollarını çekerek.

Harika, tatlım.

Ne listesi, sormayacak mısın?

Bilmemi isteseydin söylerdin, dedim. Söylemeyince, üstüme vazife değil herhalde, dedim. Sormamı mı istiyorsun?

Sor.

Peki. Neymiş bakalım bu gizli liste?

Evlendiğimizden bu yana yaptığımız sohbetlerin listesini tuttum. Kaç tane, tahmin etmek ister misin?

Cidden lazım mı bu?

Sadece altı. Brod, neredeyse üç yılda sadece altı sohbet yapmışız.

Bu dâhil mi?

Beni ciddiye almıyorsun sen.

Tabii ki alıyorum.

Hayır, ya daima şaka yapıyorsun ya da daha bir şey diyemeden sohbeti kapatıyorsun.

Öyle yapıyorsam özür dilerim. Hiç fark etmemiştim. İlla şimdi mi konuşmalıyız? Zaten hep konuşuyoruz.

Konuşmaktan bahsetmiyorum ben, Brod. Sohbetten bahsediyorum. Beş dakikadan uzun süren şeylerden.

Dur bir dakika: konuşmaktan bahsetmiyorsun, öyle mi? Sohbet üzerine sohbet edelim istiyorsun, öyle mi?

Altı kere sohbet etmişiz. Acması, biliyorum ama saydım. Bunların dışında hep değersiz sözcükler... Salatalıklardan ve turşuyu nasıl daha çok sevdiğimden bahsediyoruz. Şu sözcüğü duyduğumda kızarmamdan bahsediyoruz. Yaslı Şanda ve Pinhas'tan ve morlukların darbeden bazen bir veya iki gün sonra ortaya çıkışından bahsediyoruz. Laf, laf, laf. Hiçbir şeyden bahsetmiyoruz aslında. Salatalıklar, kelebekler, morluklar... Hiç bunlar.

Bir şey olan ne peki? Savaştan mı bahsetmek istersin biraz? Ya da edebiyattan? Nedir söyle, konuşalım. Tanrı? O'ndan bahsedebiliriz.

Gene aynı şeyi yapıyorsun.

Ne yapıyorum?

Beni ciddiye almıyorsun.

Kazanman gereken bir ayrıcalık o.

Çabalıyorum.

Biraz daha çabala, dedi ve Kolkili'nin pantolonunu indirdi. Boynundan çenesine kadar yaladı, gömleğini pantolonundan,

pantolonunu belinden sıyırdı ve yedinci sohbetlerini tomurcuklanırken budadı. Kolkili'den tek istediği kucaklaşma ve çığlıklardı. Fısıltılar. Teminatlar. Defalarca ettirdiği sadakat ve dürüstlük yeminleri... Bir başka kadını asla öpmeyeceksin, bir başka kadını hiç düşünmeyeceksin, beni asla yalnız bırakmayacaksın...

Bir daha söyle.

Seni asla yalnız bırakmayacağım.

Bir daha.

Seni asla yalnız bırakmayacağım.

Bir daha.

Bırakmayacağım.

Neyi bırakmayacaksın?

Seni.

Nasıl?

Yalnız.

Değirmenden iki adam kapıyı çaldıklarında çalışmaya başlamasının ikinci ayının ortalarıydı. Neden geldiklerini sorması gerekmiyordu; eşiğe yığılıverdi.

Ellerini, öğrenilecek yeni bir dilmiş gibi, bir başka pencereymiş gibi bu kez halının üzerinde gezdirerek, *Defolun!* diye bağırdı.

Hiç acı hissetmedi, dediler. *Cidden*. Bu, Brod'u daha çok, daha da çığlık çığlığa ağlattı. Ölüm, yaşamda gerçekleştiği gibi bilinmesi gerekli olan tek şeydi.

Küspe ayırmada kullanılan döner testere bıçaklarından biri yatağından fırlamış, değirmen içinde herkes yere yatıp korunmaya çalışırken duvarlardan ve kirişlerden sekmişti. Kolkili o sırada üst üste yığılı un çuvallarının üstüne oturmuş, etrafındaki keşmekeşten kopuk bir halde, Brod'un bir şeyler hakkında söylediği bir şeylere dalmış, peynirli sandviçini dişliyordu. Daha sonra yıldırım çarpacak dikkatsiz bir işçinin yere bıraktığı demir

çubuktan seken tırtıklı yuvarlak bıçak, kafatasına tamı tamına diklemesine saplanmıştı. Kolkili kafasını kaldırıp bakmış, sandviçini yere düşürmüş -tanıklar ekmek dilimlerinin havada yer değiştirdiklerini söylüyorlardı- ve gözlerini yummuştu.

Bırakın beni! diye bağırdı eşikte suskun dikilen adamlara. *Bırakın!*

Ama bize dendi ki—

Gidin! dedi bağrını döverek, *Gidin!*

Ama patron dedi ki—

Piçler! diye haykırdı, *Bırakın da yasımı tutayım!*

Ölmedi yalnız, diye düzeltti şişmanca olanı.

Ne?

Ölmedi.

Ölmedi mi? Kafasını yerden kaldırdı.

Yok, dedi diğeri. *Doktorun yanında. Yalnız biraz kalıcı hasar var galiba. İstiyorsan gidip görebilirsin. Kesinlikle iğrenç değil görünüşü. Şey, belki biraz öyle ama kulaklarından ve burnundan akan dışında pek kan yok ve görünüşe göre dönerbıçak her şeyi yerli yerinde tutuyor. Aşağı yukarı.*

Çiçeği burnunda kocasının ölmediği haberiyle daha çok ağlamaya başlayan Brod adamlara önce sarıldı, ardından on beş yaşlık çelimsiz yumruğunu var gücüyle burunlarına vurdu.

İşin aslı, Kolkili'nin pek canı yanmamıştı. Birkaç dakika sonra kendine gelmiş ve kendi başına yürümüş, dolambaçlı ve bulanık kılcal damar labirentlerinden geçerek Dr. (ve müşterisiz gıda bayii) Abraham M'nin muayenehanesine ulaşabilmişti.

Adın ne? Dairesel bıçağı ölçüyordu doktor.

Kolkili.

Çok iyi. Doktor, bıçağın sivri dişlerinden birine hafifçe dokundu. *Peki, karının adını hatırlayabiliyor musun?*

Brod, elbette. Karımın adı, Brod.

Çok iyi. Pekâlâ, ne geldi başına?

Bir döner-bıçak saplandı kafama.

Çok iyi. Doktor çeşitli açılardan bıçağı inceledi. Bıçak, Kolkili'nin kafasının ufkunda batan bir güneş gibi göründü ki bu manzarayla günün en sevdiği öğününün, akşam yemeği saatinin yaklaştığını hatırladı. *Canın yanıyor mu?*

Yok. Ama tuhaf bir his var. Acı değil. Sıla hasreti gibi.

Çok iyi. Sıla hasreti. Pekâlâ, gözlerinle parmağımı takip edebilir misin? Hayır, hayır. Bu parmağı... Çok iyi. Şuraya kadar yürüyebilir misin? Çok iyi.

Kolkili birden yumruğunu muayene masasına indirdi ve bağırdı: *Sikkafalı şişko!*

Pardon?

Ne oldu?

Bana sikkafalı dedin.

Dedim mi?

Dedin.

Özür dilerim. Öyle değilsiniz. Çok özür dilerim.

Muhtemelen—

Ama öyle! diye haykırdı Kolkili. *Sikkafalımn önde gidenisin! Hem de şişkosun! Daha önce söylemediysem yani...*

Fakat ben anla—

Bir şey mi dedim şimdi? Kolkili çılgın gözlerle etrafına bakınıyordu.

Sikkafalımn önde gidenisin dedin.

Ama bana inanın... Götün kocaman ulan! Özür dilerim, bu ben değilim... Çok özür dilerim, koca götlü sikkafalı! Ben—

Bana koca götlü mü dedin?

Hayır! Evet!

Bu pantolonla da mı? Hâlbuki kesimi gayet—

Koca götlü!

Koca?

Götlü!

Sen kendini ne sanıyorsun?

Hayır! Evet!

Defol buradan!

Hayır! Evet!

Hay testeresine de! Doktor oflayarak çantasını kapadı ve sert adımlarla kendi muayenehanesini terk etti.

Doktor, Kolkili'nin kötücül infilaklarının ilk kurbanıydı ve bu infilaklar, yaşamının sonuna kadar ufka tam dik açıyla kafatasında gömülü kalacak döner-bıçağın tek yan etkisiydi.

Yataklarının başucu tahtasının kaldırılması ve üç oğullarından ilkinin doğumuyla evlilikleri kurtulabildi ama Kolkili kesinlikle farklıydı. Brod'un vaktinden evvel yaşlanmış bacakları uyuşup ağrıdığında masaj yapan, yanıklarına yapacak başka şey kalmayınca süt süren, sırf Brod hoşlanıyor diye ayak parmaklarını sayan adam artık ona söver olmuştu. Bu durum sofraya konan etin sıcaklığı veya yakada kalmış sabun artığı gibi şeylere mırıldanarak lanet okumalarla başlamıştı. Brod bunu görmezden gelebiliyor, hatta bazen sevimli bile buluyordu.

Nerede ulan benim çoraplarım? Gene başka yere koymuşsun.

Biliyorum, diyordu Brod; takdir görmemenin ve itilip kakılmanın hazzına içinden gülümsüyordu. *Haklısın. Bir daha yapmam.*

Şu makaralı aletin adını niye hatırlayamıyorum be?

Benim yüzümden. Hata benim.

Zamanla kötüleşti. Tozun tozlu olması nutuklara zemin açtı. Küvetteki su ıslak diye komşular panjurları kapamak zorunda kalana dek bağırıldı (azıcık sükûnet ve huzur, kasaba halkının

paylaştığı yegâne arzulardı.) Kazanın üzerinden bir yıl geçmeden Kolkili, Brod'u dövmeye başladı. Ama Brod, zamanın önemli bir bölümü değil, diye avundu; haftada bir, bilemedin iki defa. Fazlası değil. Ayrıca, "havaya" girmediğinde karısına karşı tüm kocalardan daha nazikti. Girdiği havalar, o değildi; beynindeki metal dişlerin doğurduğu diğer Kolkili'ydiler. Ve Brod âşıktı ve ona yaşama amacını veren bu aşktı.

Diğer Kolkili, kolları havada, *Zehirli orospu kaltak!* diye bağırıyor, ardından Kolkili, aynı kollarla Brod'a, tanıştıkları gecedeki gibi sarılıyordu.

Rezil ırmak canavarı! Elin tersi yanakta patlıyor, ardından nazikçe Brod'u (veya Brod, Kolkili'yi) yatağa götürüyordu.

Sevişmenin ortasında sövebiliyor, dövebiliyor ya da yataktan atabiliyordu. Brod gerisingeri yatağa çıkıyor ve kaldıkları yerden devam ediyorlardı. Ne yapacağını ikisi de bilmiyordu.

Altı köyde ne kadar doktor varsa göründüler-Kolkili, ayrı yatakta yatmalarını öneren Lutsk'lu genç doktorun burnunu kırdı- ve hepsi aynı sonuca vardı: Kolkili sadece kafasındaki bıçağın alınmasıyla iyileşebilirdi ve bıçağı çıkarmak, ölmesi demekti.

Kasabanın kadınları Brod'un acı çekmesinden memnundu. On altı yıldan sonra bile hâlâ Brod'u; sayesinde asla tümüyle göremedikleri, sayesinde asla annelik edemedikleri, sayesinde nefret ettikleri iğrenç deliğin ürünü olarak görüyorlardı. Yataktaki soğukluğu (üç yıllık evliliklerinde sadece iki çocuk yapmışlardı!) ve ev kadınlığındaki yetersizliği nedeniyle Kolkili'den dayak yediği dedikodusu yayıldı.

Öyle kırıtsam benim de gözüm morarırdı!

Bahçelerinin halini gördün mü? Domuz ahırı!

Dünyada adalet diye bir şey var, canım! İşte kanıtı!

Kolkili bu yüzden kendisinden, veya bu diğer kendisinden nefret etti. Geceleri yatak odasını arşınlıyor, diğer kendisiyle

paylaştığı akciğerlerini yırtarcasına kavga ediyor, akciğerlerine ev sahipliği yapan bağrını veya yüzünü yumrukluyordu. Birkaç gece Brod'u fena dövdükten sonra (Brod'un itirazlarına rağmen) kırık burunlu doktora hak verdi: ayrı yataklarda yatmalıydılar.

Olmaz.

Sana söz düşmez.

O zaman terk et beni daha iyi. Ya da öldür. Terk etmenden daha iyi.

Saçmalıyorsun, Brod. Altı üstü gidip diğer odada uyuyacağım.

Ama aşk bir odadır, dedi Brod. *Budur aşk.*

Yapmamız gereken bu.

Yapmamız gereken bu değil.

Bu.

Birkaç aylığına işe yaradı. Ara sıra yaşanan şiddet patlamalarıyla birlikte düzenli bir günlük yaşama geçtiler ve her gece ayrılıp, ayrı odalarda yalnız başlarına soyundular. Düşlerini sabah kahvaltılarında birbirlerine anlattılar ve uyuyamama konumlarını tarif ettiler. Bu durum onlara, aceleye gelmiş evliliklerinin hiç doğurmadığı fırsatları; cilve yapma, ağırdan alma, birbirini belli bir mesafeden tanıyabilme olanaklarını sunuyordu. Yedinci, sekizinci ve dokuzuncu sohbetlerini gerçekleştirdiler. Kolkili söylemek istediklerini özenle söylemeye çalıştı ve her seferinde ağzından yanlış şeyler döküldü. Brod âşıktı ve yaşamak için bir nedene sahipti.

Kolkili'nin rahatsızlığı kötüleşti. Bir süre sonra Brod, her sabah kocası işe (Kolkili, tüm doktorları şaşırtacak şekilde işte herhangi bir infilak yaşamıyordu) gitmeden ve her akşamüzeri yemekten önce sıkı bir dayak yemeyi bekler oldu. Kolkili, Brod'u mutfaktaki tencere ve tavaların önünde, oturma odasında iki çocuklarının önünde ve kilerdeki aynanın karşısında kendi ken-

dilerinin önünde dövüyordu. Brod, Kolkili'nin yumruklarından kaçmıyor, aksine, edineceği morlukların şiddet değil, aşk morlukları olacağı inancıyla darbeleri alıyor, onlara doğru koşuyordu. Kırılmaz bir şişeye konmuş, yazısı hiç silinmeyen veya mürekkebi hiç dağılmayan ve yazıldığı sevgilinin gözlerinin asla değmediği bir aşk mektubu misali kendi bedeninde hapis Kolkili, en nazik, en yumuşak davranmak istediği kişinin canını yakmaya zorlanıyordu.

En sonlara doğru bile kendisine geldiği, kimisi günlerce sürebilen aralıklar yaşadı.

Brod'u elinden tutup mutfaktan geçirerek bahçeye çıkarırken, *Sana bir sürprizim var,* dedi.

Güvenli bir mesafede kalmaya gayret etmeden, *Neymiş?* dedi, Brod. (Artık güvenli mesafe diye bir şey kalmamıştı. Her şey ya çok yakın, ya çok uzaktı.)

Doğum günün için. Sana bir hediye aldım.

Doğum günüm mü bugün?

Doğum günün.

On yedi olsam gerek.

On sekiz.

Sürpriz neymiş peki?

Söylersem bozulur.

Sürprizlerden nefret ederim ben, dedi Brod.

Ben severim ama.

Hediye kime peki? Sana mı, bana mı?

Hediye sana, dedi Kolkili. *Sürpriz bana.*

Hediye kalsın deyip sürprizi ben yaparsam? O zaman sürpriz bana, hediye sana olur.

Ama sen sürprizlerden nefret ediyorsun.

Biliyorum. Öyleyse ver hemen hediyeyi.

Kolkili, Brod'a ufak bir paket verdi. Mavi tirşeye sarılmış ve açık mavi bir kurdeleyle bağlanmıştı.

Ne bu?

O kısmı geçmiştik, dedi Kolkili. *Bu, sana sürpriz hediyem. Aç.*

Hayır, dedi Brod ambalajı göstererek, *bu.*

Ne demek istiyorsun? Bu, kâğıt sadece.

Paketi yere bıraktı ve ağlamaya başladı. Kolkili, Brod'u hiç ağlarken görmemişti.

Ne oldu Brod? Ne var? Seni mutlu etmekti amaç...

Beş yıl önceki Trahim Günü'nden, nehirden eve dönerken karşısına çıkıp kızlığını sonlandıran çatlak zengin Sofiovka N ile karşılaştığından bu yana ağlamamıştı.

Seni sevmiyorum, dedi.

Ne?

Seni sevmiyorum, diyerek itti Kolkili'yi. *Üzgünüm.*

Brod, dedi Kolkili, elini omzuna koyarak.

Bırak beni! diye bağırarak geri çekildi Brod. *Dokunma bana! Bir daha asla!* Kafasını yana çevirdi ve çimlere kustu.

Kaçtı. Kovaladı. Brod evin etrafını defalarca döndü, kapının önünden, kıvrılan bahçe yolundan, arka kapıdan, domuz ahırı bahçeden, yan bahçeden ve yine ön kapıdan geçti. Kolkili hep peşinde kaldı ve daha hızlı koşabileceği gerçeğine rağmen Brod'u yakalamamaya, geri dönüp turunun sonunda kucağına düşüvermesini beklememeye karar verdi. Böylece dönüp durdular: kapı, bahçe yolu, domuz ahırı bahçe, yan bahçe, kapı, bahçe yolu, domuz ahırı bahçe, yan bahçe... Sonunda, öğlen saatleri akşamlıklarını giyerken, Brod yorgunluktan bahçeye yığıldı.

Yoruldum, dedi.

Kolkili yanma oturdu. *Hiç mi sevmedin beni?*

Brod kafasını diğer yana çevirdi. *Hayır. Hiç.*

Ben seni hep sevdim, dedi Kolkili.

Yazık.

Feci birisin sen.

Biliyorum.

Bildiğimi bilmeni istedim.

Bil ki biliyorum.

Elinin tersini, terini siliyormuş pozlarında Brod'un yanağında gezdirdi. *Beni sevebilir miydin peki?*

Sanmıyorum.

Yeterince iyi değilim diye...

İlgisi yok.

Akıllı değilim diye...

Cık.

Beni sevemeyeceğin için...

Seni sevemeyeceğim için.

Kalktı, eve girdi.

Brod, benim büyük-büyük-büyük-büyük-büyük-nenem, bahçede yapayalnız kalmıştı. Rüzgâr yaprakları havalandırdı, çimleri dalgalandırdı. Yüzüne erişti, terini kuruttu, daha fazla gözyaşı çağırdı. Brod elinden bırakmadığını anca fark ettiği paketi açtı. Mavi kurdele, mavi tirşe, kutu... Bir parfüm şişesi. Geçen hafta Lutsk'tan almıştı herhalde. Ne hoş bir davranış. Bileğine azıcık sıktı. Zarifti. Fazla saf değil. *Ne?* dedi, önce kendi kendine, ardından yüksek sesle. *Ne?* Sanki hızla dönen bir küre, bir parmağın hafif dokunuşuyla aniden duruvermiş gibi tümüyle yerini şaşırmış hissetti. Nasıl gelmişti buraya, bu hale? Bu kadar fazla şey -onca an, onca insan ve şey, onca bıçak ve yastık, onca saat ve tabut- o farkına varamadan nasıl yaşanmıştı? Yaşamı, varlığından yoksun bir halde nasıl yaşanmıştı?

Parfümü, mavi kurdele ve mavi tirşeyle birlikte kutuya koyup eve girdi. Kolkili mutfağın altını üstüne getirmişti. Baharatlar yere saçılmıştı. Çizik içindeki tezgâhta yamulmuş çatal ve kaşıklar vardı. Dolapların kapakları açıktı; döküntüler ve cam kırıkları her yandaydı. Yapılacak iş çoktu; bir sürüsü toplanıp atılacak, kurtarılabilecekler kurtarılacak ve kurtarılabilecekler kurtarıldıktan sonra etraf süpürülecek ve süpürüldükten sonra sabunlu suyla silinecek ve sabunlu suyla silindikten sonra toz alınacak ve toz alındıktan sonra başka bir şey daha yapılacak ve başka bir şey daha yapıldıktan sonra başka bir şey daha yapılacaktı. Bir sürü küçük şey. Yüz milyonlarca. Evrendeki her şey yapılacak bir iş gibi geldi ona. Yerde kendisine bir yer açtı, uzandı ve aklından liste çıkarmaya koyuldu.

Çekirgelerin sesiyle uyandığında hava neredeyse tamamen kararmıştı. Şabat mumlarını yaktı, ellerine düşen gölgelere baktı, gözlerini kapadı, dua etti ve Kolkili'nin yatağına yollandı. Adamın yüzü yara bere içinde ve şişti.

Kolkili, *Brod*, dedi ama beriki susmasını işaret etti. Kilerden ufak bir buz parçası getirdi ve Kolkili'nin yüzü ve kendi eli hissizleşene kadar gözüne bastırdı.

Seni seviyorum, dedi. *Seviyorum.*

Hayır, dedi Kolkili, *sevmiyorsun.*

Ama seviyorum, dedi Brod, saçına dokunarak.

Hayır. Önemli değil. Benden çok daha akıllısın, Brod, biliyorum ve sana yetecek denli iyi değilim, farkındayım. Hep fark etmeni bekledim. Her gün. Çarın, yemeğe zehir katılacağı günü bekleyen çeşnicibaşısı gibiydim.

Sus, dedi Brod. *Doğru değil bu. Seni seviyorum.*

Sen sus esas.

Ama seni seviyorum.

Sorun değil. İyiyim ben. Brod, Kolkili'nin gözündeki mor şişliğe dokundu. Döner-bıçağın yardığı yastıktan çıkan kuştüyleri yanaklarındaki gözyaşlarına yapıştı. *Yakında,* dedi Kolkili, *öleceğim.*

Sus.

İkimiz de biliyoruz.

Sus.

Görmezden gelmenin yararı yok.

Sus.

Acaba diyorum, kısa bir süreliğine birbirimizi seviyormuşuz gibi yapabilir miyiz? Ben ölene kadar...

Sessizlik.

Onu ilk gördüğünde, Kolkili camda aydınlandığında, kolları iki yana düşüp yüzünü ona döndüğünde hissettiklerini hissetti yine.

Yapabiliriz, dedi.

Konuşabilsinler diye bitişik yatak odalarının duvarına, odasından Kolkili'nin kendi kendisini sürgüne yolladığı odaya bakan bir delik açtı ve kapısının altına, yiyecekleri sürebilmek için tek tarafa açılan bir kapak takıldı. Evliliklerinin son yılını böyle geçirdiler. Brod, arzu dolu sövgü mırıltılarını duyabilmek ve delikten uzanan, ne canını yakabilen ne de okşayabilen parmağın kıpırdanışını hissedebilmek için yatağını duvara dayadı. Yeterince cesaret toplayabildiğinde kendi parmağını deliğe soktu (kafesindeki aslanı kızdırmak istercesine) ve çamdan duvara aşkını ilan etti.

Ne yapıyorsun? diye fısıldadı Kolkili.

Konuşuyorum senle.

Gözünü deliğe getirdi beriki. *Çok güzel görünüyorsun.*

Teşekkürler. Ben sana bakabilir miyim?

Kolkili, Brod en azından birazını görebilsin diye delikten geri çekildi.

Gömleğini çıkarmayacak mısın? diye sordu.

Utanıyorum. Güldü ve gömleğini çıkardı. *Sen de çıkarabilir misin? Kendimi tuhaf hissediyorum böyle.*

Çıkarsam daha mı az tuhaf hissedeceksin kendini? Güldü Brod. Ama gömleğini çıkardı ve Kolkili'nin yeterince görebilmesi için delikten uzaklaştı.

Çoraplarını da çıkaracak mısın? diye sordu. *Ve pantolonunu? Ya sen?*

Brod, *Ben de utanıyorum,* dedi ki bu, birbirlerini yüzlerce ve muhtemelen binlerce defa çıplak görmüşlüklerine rağmen doğruydu. Birbirlerini hiç böyle uzaktan görmemişlerdi. Sadece uzaktan elde edilebilen derin yakınlığı hiç bilmemişlerdi. Brod deliğe gitti ve dakikalarca Kolkili'yi seyretti. Ardından geri çekildi ve bu sefer Kolkili onu, sessiz dakikalar boyu seyretti. Sessizlikte bir başka mahremiyete, konuşmadan söylenen sözcüklerin mahremiyetine eriştiler.

Donunu çıkaracak mısın peki? diye sordu Brod.

Sen?

Sen seninkini çıkarırsan.

Çıkaracak mısın?

Evet.

Söz mü?

Donlarını çıkardılar ve sırayla birbirlerini izlediler; birbirlerinin bedenlerini keşfetmenin ani ve derin coşkusunu ve birbirlerini aynı anda keşfedememenin acısını tattılar.

Ellerin benim ellerimmiş gibi dokun kendine, dedi Brod.

Brod—

Lütfen.

Kolkili utanmasına, delikten bir beden uzaklığında durmasına rağmen söyleneni yaptı. Ve gözden fazlasını görmemesine rağmen -kapkara uzamda bir mavi bilye- Kolkili yaptığını yaparken Brod da aynısını, onun ellerini hatırlamak için kendi ellerini kullanarak yaptı. Arkasına yaslandı ve sağ elinin ortaparma-

ğıyla çam duvardaki deliği parmakladı ve sol elinin ortaparmağıyla en büyük sırrının üstünde ki o da bir başka delik, bir başka negatif uzamdı, daireler çizdi. Yeterince kanıt ne zaman yeterli sayılırdı?

Gelecek misin bana? diye sordu Brod.

Geleceğim.

Gelecek misin?

Geleceğim.

Delikten seviştiler. Üç sevgili, birbirine hiç tamamen dokunamadan birbirinin üstüne abandı. Kolkili duvarı öptü; Brod duvarı öptü ama bencil duvar öpücüklere karşılık vermedi. Kolkili avuçlarını duvara bastırdı ve Brod, aşkı alabilmek için kalçalarını duvara bastırdı ama duvar aldırmadı, onca çabayla uğraştıkları şeyi hiç takdir etmedi.

Delikle yaşadılar. Deliği tanımlayan yokluk onları tanımlayan bir varlığa dönüştü. Hayat ebedi yalnızlıktan kesilip çıkartılmış minnacık bir negatif-uzamdı ve ona ilk defa değerli -hiçbir anlama varmayan onca sözcüğün aksine- boğulan bir kurbanın son nefesi gibi değerli geliyordu.

Doktor, Kolkili'nin bedenini muayene edemeden, birtakım noktalı çizgiler görebildi diye tükeniş teşhisini koydu. Brod, genç eşinin tükenişini kapkara duvardaki delikten izledi. Yankel'in öldüğü gece çakan şimşekle aydınlanan güçlü kuvvetli, sırım gibi adam; Brod'a ilk âdetinin doğallığını açıklayan, sırf ona bakabilmek uğruna sabah erkenden çalışmaya gidip geç saatlerde dönen, asla el kaldırmayan ama yumruğunun gücünü hiç esirgemeyen bu adam artık seksen yaşında gibi görünüyordu. Şakakları kırlaştı, tepesi açıldı. Zamanından önce kırışan ellerinde zonklayan damarlar belirdi. Karnı sarktı. Memeleri Brod'unkilerden daha büyükleşti ki bu, Brod'a acının boyutunu değil, hacmini gösterdi.

Brod, Kolkili'yi adını ikinci defa değiştirmeye ikna etti. Belki böylece, Kolkili'yi almaya geldiğinde, Ölüm Meleği'nin kafa-

sı karışabilirdi. (Kaçınılmaz, sonuçta kaçınılmazdı bu.) Belki Kolkili'nin kendisini inandırdığı gibi, O da Kolkili'nin başka birisi olduğuna inandırılabilirdi. Böylece Brod ona, özlemle anımsadığı babasının tavanındaki bir paragrafta geçen Safran adını koydu. (Güneş Saati'nin önünde diz çöken damada, yani dedeme adı verilen Safran, bu Safran'dı.) Ama işe yaramadı. Önce-Şalom-Sonra-Kolkili-ve Şimdi Safran'ın hastalığı iyice arttı, yıllar günlere dönerek geçti ve kederi yüzünden canını alabilmek için kafasında duran bıçağın dişlerine bileklerini sürtecek gücü bulamayacak denli zayıf düştü.

Ardişt Süpürgeleri, çatılara sürgün edilmelerinin üzerinden fazla zaman geçmeden sevgili sigaralarını yakacak kibritlerinin kısa sürede tükeneceğini kavramışlardı. Kibritlerini bacalarının en uzununun yanma tebeşirle işaretleyerek saydılar. Beş yüz. Ertesi gün tebeşirle çizili çizgi sayısı üç yüze indi. Sonraki gün yüz çizgi kaldı. Kibritleri bölüştüler; her biriyle en az otuz sigara yakacak şekilde, kibriti çakanın parmakları yanana dek kullandılar. Yirmi kibritleri kaldığında, kibrit çakmak bir törene dönüştü. On tane kaldığında kadınlar ağlıyordu. Dokuz. Sekiz. Klanın reisi yedinciyi kazayla çatıdan düşürdü ve ardından utanç içinde peşinden atladı. Altı. Beş. Kaçınılmazdı. Dördüncü kibrit, ardından kendi iradesiyle olmamakla birlikte selefi gibi damdan atlayacak yeni klan reisinin dikkatsizliği yüzünden meltemde söndü. Üç: *Onlarsız yaşamayız.* İki: *Istırap dayanılır gibi değil.* Derken o kurtarıcı, müthiş fikir, umutsuzluğun doruğundayken ve elbette çocuklardan birinden çıktı. Çözüm basitti: daima sigara içen en az bir kişi bulunmalıydı. Her sigara bir öncekiyle yakılabilirdi. Yanan bir sigara varsa, bir diğeri için umut da var demekti. Uzayan külün ardındaki parıltı, devamlılığın tohumuydu. Hemen iş çizelgeleri hazırlandı: şafak vazifesi, sabah içişi, öğlen içişi, öğleden sonra ve ikindi görevleri, alacakaranlık içişleri, gece yarısı nöbet içişleri... Gökyüzü daima bir sigaranın ışığıyla, umuda yakılan mumla aydınlanacaktı.

Kolkili'nin sayılı günü kaldığını bilen Brod için de durum aynıydı; bu yüzden Kolkili ölmeden onun yasını tutmaya başladı. Kapkara giysilere büründü ve basık, tahta bir tabureye oturdu. Hatta Safran'ın duyabileceği kadar yüksek sesle Yas Kadişi'ni bile okudu. Sadece haftalar kaldı, diye düşündü. Günler. Gözyaşı dökmemekle birlikte feryat etti ve hiçbir şey kusmadan defalarca öğürdü (Karnındaki büyük-büyük-büyük-büyük-dedeme -Brod, delikten hamile kalmıştı- iyi gelmemiştir muhakkak.) Derken, zihinsel ayılma anlarından birinde, Önce-Şalom-Sonra-Kolkili-ve Şimdi Safran duvarın ardından seslendi: *Ben hâlâ buradayım. Bana, ben ölene dek beni seviyormuş gibi yapacağına söz vermiştin ama ölmüşüm gibi davranıyorsun.*

Doğru, diye düşündü Brod. *Sözümü bozuyorum.*

Böylece dakikalarını inciler misali saatlik iplere dizdiler. İkisi de uyumadı. Yanakları çam duvara yaslı; okul çocukları gibi delikten birbirlerine notlar, türlü bayağılıklar, öpücükler, şarkılar ve küfürler ilettiler.

Ağlama sevdiğim,
Ağlama sevdiğim,
Benle yüreğin.
Ulan orospu,
Nankör kaltak,
Benle yüreğin.
Ah sakın korkma,
Yakından daha yakınım sana,
Benle yüreğin.
Oyacağım gözlerini,
Patlatacağım beynini,
Ulan adi orospu,
Benle yüreğin.

Son sohbetleri (doksan sekiz, doksan dokuz ve yüzüncü) Brod'un, Yankel'in en sevdiği kitaplardan birinden -yere düşmüş bir kâğıt parçası: *Kendi iyiliğim için bunu yapmam gerekti-* okuyacağı sonelere dönüşecek karşılıklı yeminlerle ve Önce-Şalom-Sonra-Kolkili-ve Şimdi Safran'ın en nefret yüklü, aslında içten gelmeyen ama sadece karısının anlayabileceği ahenklerle söylenen küfürleriyle doldu. *Yaşamın bu hale geldiği için üzgünüm. Benimle birlikte rol yaptığın için müteşekkirim.*

Ölüyorsun, dedi Brod çünkü her şeyi tüketen, itiraf edilmemiş tek gerçek buydu ve gerçek olmayanları söylemekten yorulmuştu.

Ölüyorum.

Nasıl bir şey?

Bilmiyorum, dedi beriki delikten. *Korkuyorum.*

Korkmana gerek yok, dedi Brod. *Her şey yoluna girecek.*

Nasıl?

Canın yanmayacak.

Korktuğum o değil.

Ne peki?

Yaşamıyor olmak.

Korkmana gerek yok.

Sessizlik.

Kolkili, parmağını delikten uzattı.

Sana bir şey söylemeliyim, Brod.

Ne?

Seninle tanıştığımız andan beri söylemek istediğim ve çok uzun süre önce söylemiş olmam gereken ama bekledikçe söylemesi imkânsızlaşan bir şey. Benden nefret etmeni istemiyorum.

Nefret edemem senden, dedi Brod ve delikten uzanan parmağı tuttu.

Baştan aşağı yanlış... Böyle olsun istememiştim. Bilmelisin...

Şşş... Şşşş...

Çok daha fazlasını borçluyum sana.

Hiçbir borcun yok bana. Şşş...

Kötü biriyim ben.

Sen, iyi birisin.

Sana söylemem gereken bir şey var.

Önemli değil.

Dudaklarını deliğe yaklaştırdı: *Yankel senin gerçek baban değildi.*

Dakikalar ipten koptular; yere saçıldılar ve evin her yanına dağılarak kayboldular.

Brod, *Seni seviyorum*, dedi. Hayatında ilk defa sözcükler anlam kazandı.

Bebek -Brod'un göbeğine yasladığı kulağı sayesinde her şeyi duymuştu- on sekiz gün sonra doğdu. Brod, doğum sonrası bitkinliğiyle nihayet uykuya daldı. Önce-Şalom-Sonra-Kolkili-ve Şimdi Safran, birkaç dakika sonrasında veya tam doğum anında -ev kendisini yeni yaşama öyle kaptırmıştı ki kimse yeni ölümü fark etmemişti- üçüncü çocuğunu göremeden ölmüştü. Brod, daha sonraları kocasının tam ne zaman öldüğünü bilememekten pişmanlık duydu. Doğumundan önce öldüyse çocuğun adını Şalom, Kolkili veya Safran koyabilirdi. Ama Yahudi gelenekleri yaşayan akrabanın adını çocuğa vermeyi yasaklıyordu. Bunun kötü şans getireceğine inanılıyordu. O yüzden Brod üçüncü oğluna, diğer ikisi gibi, Yankel adını koydu.

Son aylarında Kolkili'yle kendisini ayıran deliği, etrafını keserek duvardan çıkardı ve çamdan çemberi, çok zaman önce Yankel'in verdiği abaküs tespihin yanına, boynuna astı. Bu ikinci kolye Brod'a on sekiz yılda kaybettiği ikinci erkeği ve delikten

öğrendiğinin yaşamda bir istisna değil, kural olduğunu hatırlatacaktı. Delik, boşluk değildi; boşluk, deliğin çevresiydi.

Brod'u sevdikleri kadar sevilmek de isteyen, onun için bir şeyler yapmaya yanıp tutuşan değirmenci erkekler Kolkili'nin bedeninin bronz kalıba alınması ve heykelinin bir güç ve tetikte bulunma simgesi babında meydana dikilmesi için kasaba konseyine başvurdular. Ayrıca heykel, döner-bıçağın ufka kusursuz biçimde dik olması sayesinde güneşe göre aşağı yukarı zamanı belirlemeye yarayacaktı.

Ama Kolkili, güç ve tetikte bulunma yerine kısa sürede şansın simgesine dönüştü. Sonuçta Trahim Günü'nde altın çuvalı eline tutuşturan ve onu, Yankel bıraktığı sırada Brod'a götüren şanstı. Kafasına bıçağı saplayan ve orada kalmasını sağlayan da şanstı ve ölümünü oğlunun doğumuyla çakıştıran, yine şanstı.

Uzak kasabalardan erkek ve kadınlar burnunu ovalamaya geldiler; burun bir ay içinde aşındı; et ortaya çıktı ve yeniden bronz kaplama gerektirdi. Yıldırımdan, nazardan ve serseri partizan kurşunlarından korunmaları için bebekler ayağına getirildi (daima öğlen saatinde, hemen hiç gölge düşürmediği sıralarda.) Yaşlılar, hoşuna gideceğini ve onlara acıyıp birkaç yıl daha bahşedebileceğini umarak ona sırlarını anlattılar. Evde kalmış kadınlar aşk dualarıyla gelip dudaklarını öptüler; o kadar çok öptüler ki sonunda dudakları aşınarak içe göçtü ve bir daha bronz kaplama gerekti. Çeşitli dileklerle gelen pek çok kişi muhtelif yerlerini öptü, okşadı, ovaladı ve bir süre sonra bedenin tümü her ay yeniden bronz kaplanmaya başladı. Değişen, inananları tarafından yok edilip yeniden yaratılan, inançlarıyla yok edildikten sonra yeniden yaratılan bir tanrıya dönüşmüştü.

Her yeniden bronz kaplamada boyutları hafifçe değişti. Zaman içinde kolları santim santim, her iki yandan havaya kalktı. Yaşamının sonunda sıskalaşan kolları kalınlaşmış ve böyle-

ce iktidar kazanmıştı. O kadar çok yakaran el sürüldü ve o kadar çok defa yeniden kaplandı ki yüzü, sonunda kendisine ilk dua eden birkaç kişinin hatırladığından farklılaştı. Her yeniden kaplamada, her yeniden modellemede ustalar Güneş Saati'nin yüzünü Kolkili'nin erkek torunlarından birisine bakarak şekillendirerek tersine bir soyaçekim yarattılar. (Yani dedem, büyüdükçe büyük-büyük-büyük-dedesine benzediğini düşünürken aslında gördüğü büyük-büyük-büyük-dedesinin gittikçe kendisine benzediğiydi. Aslında fark ettiği, heykelin ona ne kadar benzediğiydi.) Duaya gelenler gittikçe kendi yaradılışlarının Tanrısı'na daha az, kendi inançlarınınkine daha çok inanmaya başladılar. Evde kalmış kadınlar Güneş Saati'nin hırpalanmış dudaklarını öperken tanrılarına değil, öpücüğe sadıktılar: Kendi kendilerini öpüyorlardı. Ve önünde diz çöken damatların inandığı o değil, diz çöküştü; tanrının bronz dizleri değil, kendi bereli dizleri.

Gencecik dedem, büyük-büyük-büyük-nenesi Brod'un pencerede aydınlanıveren Kolkili'yi görüşünden neredeyse yüz elli sene sonra -tamamen düzenli bir zincirin tamamen eşsiz halkası- diz çöktü. Sağlam sol eliyle mendilini çıkarıp önce alnında, sonra üstdudağında biriken teri sildi.

Büyük-büyük-büyük-dede, diye iç çekti, *lütfen dönüştüğüm kişiden nefret etmeyeyim.*

Devam edebileceğine -törene, öğleden sonraya, yaşamına- kanaat getirdiğinde kalktı ve bir kez daha kasaba erkeklerinin alkışlarıyla karşılandı.

Hurra! Damat!

Yaşasın!

Sinagoga!

Dedemi omuzlarına alarak sokaklardan geçirdiler. Pencerelerden uzun beyaz flamalar sallanıyordu ve kaldırım taşları unla beyaza bulanmıştı (bir bilselerdi.) Grubun önünde kemancılar,

bu sefer erkeklerin bir ağızdan söylediği daha hızlı *Klezmer* melodileri çalmayı sürdürdüler.

Bidl bidl bidl bidl
Bop
Bidl bop...

Dedemle eşi Kambur cemaatindendi; o yüzden chuppah* altındaki tören son derece kısa sürdü. İyicil Haham yedi duayı okudu, dedem uygun anda -Haham bir anlığına Sandık'a döndüğünde ona alelacele, çapkınca göz kırpan- eşinin duvağını açtı ve esasen cam olan kristali ayağıyla kırdı.

* Musevi evlenme törenlerinde gelin, damat ve hahamın altında durduğu bir tür çardak.

17 Kasım 1997

Sevgili Jonathan,

Of. Sana bildirecek çok şeyim varmış gibi geliyor. Başlangıçlar çok zordur, değil mi? Daha az zor olan konuyla başlayacağım ki o da yazı. Son bölümden memnun kaldın mı, algılayamadım. Anlamıyorum, nereye alıp götürdü seni? Sana kahveyi fincanda yüzümü görene kadar içmeni emrettiğim ve senin fincan seramik dediğin kısımdaki icadım konusunda güler yüzlü olmana sevindim. Bence ben komik bir kişiyim. Gerçi, Küçük İgor sadece komik göründüğümü söylüyor. Diğer icatlarım da birinci sınıf, değil mi? Soruyorum çünkü mektubunda onlar hakkında hiçbir şey dillendirmemişsin. Ah, elbette "İstihsal" kelimesiyle ve ne anlamına geldiğini bilmemenle ilgili icat ettiğim kısım için affına sığınıyorum. Kaldırıldı ve tabii küstahlığım da kaldırıldı. Bazen Alf'in bile komik olamadığı oluyor. Bana birçok defa yapmamı emrettiğin gibi seni daha az kaygılı bir kişilik gibi göstermeye çabaladım. Bunu başarmak zordu çünkü gerçekte sen çok kaygılı bir kişisin. Belki de ilaç kullanıcısı olmalısın.

Öyküne gelince: söylemeliyim ki ilk önce çok şaşkın oldum. Bu yeni Safran kim, Güneş Saati kim ve evlenen kim? İlk önce Brod ve Kolkili'nin düğünü sandım ama öyle değilmiş, öğrendim, düşündüm. Neden öyküleri devam etmedi? Bilmek hoşuna gidecektir ki yazdıklarını çöpe atma dürtümü askıya alarak devam ettim ve hepsi aydınlandı. Brod ve Kolkili'ye geri dönmene çok sevindim yalnız Kolkili'nin döner-bıçak yüzünden dönüştüğü kişiye dönüşmesine sevinmedim (o zamanlar o tür bıçaklar kullandıklarını zannetmiyorum ama cehaletinin altında kesin

iyi bir amaç vardır) fakat bir tür aşk keşfetmelerine sevindim, yalnız sevinmedim çünkü keşfettikleri gerçek aşk değildi, değil mi? İnsan, Brod ve Kolkili'nin evliliğinden çok şey öğrenebilir. Nedir bilmiyorum ama aşkla ilgisi olduğuna eminim. Ve bir de neden ona "Kolkili" adını koydun? "Ukraynalı" demekle aynı, bana manasız geldi.

Eğer bir öneri dillendirmemi hoş görürsen, lütfen Brod'un mutlu olmasına izin ver. Çok mu imkânsız bir şey bu? Belki hâlâ var olabilir ve deden Safran'la yakın olabilir. Ya da işte sana muhteşem bir fikir: Brod, belki de Augustine olabilir. Bu ne demek anlıyor musun? Tabii öykünü çok değiştirmen gerekecek ve o da çok, çok yaşlı olacak ama böylelikle her şey mükemmel olmaz mı?

Mektubunda nenenle ilgili yazdığın şeyler aklıma Augustine'in basamaklarında otururken küçükken nenenin eteği altında nasıl oturduğunu ve bunun sana nasıl güvenlik ve huzur sunduğunu anlatmanı getirdi. İtiraf etmeliyim ki o zaman melankoli olmuştum ve hâlâ melankoliyim. Ayrıca bir de nenenin kocasız bir anne olmasının ne denli olanaksız olması gerektiği hakkında yazdıkların da beni alıp götürdü (bu deyim böyle mi kullanılıyor?) Evet, dedenin onca şeyi atlatıp Amerika'ya gelir gelmez ölmesi şayanı hayret sahiden, değil mi? Sanki o kadar çok şeyi atlattıktan sonra artık atlatacak bir şey kalmamış gibi. Senin dedenin erken ölümü hakkında yazman, bazı yollardan, Dedemin, nenem öldüğünden beri hissettiği melankoliyi anlamama yardım etti ve ikisi de kanserden öldüğü için değil. Tabii anneni tanımıyorum ama seni tanıyorum ve söyleyebilirim ki Deden çok gurur duyardı. Ben de umarım nenemin çok, çok gurur duyacağı bir kişi olurum.

Ve şimdi, nenene seyahatimizi bildirme meselesine gelince, onu ağlatsa bile bunu yapman sorgusuz şarttır. Gerçekte, büyük ebeveynlerin ağlamasına tanıklık etmek anormal bir şey.

Sana Dedemin ağlamasına tanıklık ettiğimi söylemiştim ve şimdi kendi kendime diyorum ki umarım ona bir daha ağlarken tanıklık etmem. Eğer bu, onun ağlamaması için bir şeyler yapmam gerek demekse o şeyleri yapacağım. Eğer bu, o ağlarken bakmamam lazım demekse, bakmayacağım. Bu bakımdan sen benden çok farklısın. Galiba senin nenenin ağladığını görmen gerekiyor ve bu, onun ağlaması için bir şeyler yapman gerekiyor demekse onları yapmalısın ve eğer bu, o ağlarken ona bakman gerekiyor demekse bakmalısın.

Nenen, Ukrayna'da yaptıklarından memnun kalmanın bir yolunu bulmalı. Bilgilendirdiğinde seni affedeceğine eminim. Ama onu hiç bilgilendirmezsen seni hiç affedemez. Ve senin arzun da bu, değil mi? Seni affetmesi? Her şeyi bu nedenle yapmadın mı? Mektubunun bir kısmı beni melankoli yaptı. Kimseyi tanımadığını ve buna kendinin de dâhil olduğunu söylediğin kısımdı. Ne söylediğini çok iyi anlıyorum. Dedemin nasıl benim, Babamın, Annemin, Brejnev'in ve kendimin karışımına benzediğimi söylediğini yazdığım bölümü hatırlıyor musun? Yazdığını okuduğumda bunu hatırladım. (Yazarak birbirimize bir şeyleri hatırlatıyoruz. Bir öykü yapıyoruz, değil mi?) Şimdi seni bilgilendirmem gereken bir şey var. Bu şeyi kimseye bildirmedim ve sen de bana, kimseye bildirmeyeceğine söz vermelisin. Ben bir kızla hiç cinsel takılmadım. Biliyorum. Biliyorum. İnanamıyorsun ama sana kızlarımın bana Gece Boyu, Bebeğim ve Nakit adlarını verdiğini anlattığım hikâyelerin hepsi anti-gerçekti ve uygun anti-gerçekler değildi. Bu anti-gerçekleri üretmemin nedeni galiba kendimi kalite bir kişilik gibi hissetmemi sağlamaları. Babam bana kızları ve hangi kızlarla cinsel takıldığımı ve hangi düzenlemelerde takıldığımızı çok sık soruyor. Özellikle geceleri votkayla dolu olduğu zaman bunları anlatmama gülmeyi seviyor. Gerçekte nasıl biri olduğumu bilse hayalleri yıkılırdı, biliyorum.

Ama fazlası, Küçük İgor için de anti-gerçekler üretiyorum. Sanki cool bir ağabeyi varmış gibi, sanki günün birinde hayatını taklit etmek isteyeceği bir ağabeyi varmış gibi hissetsin istiyorum. Küçük İgor'un arkadaşlarına ağabeyini anlatarak övünmesini ve ağabeyiyle halka açık yerlerde görünmek istemesini istiyorum. Bu anti-gerçekler sayesinde kendim gibi değil, Küçük İgor'un beni görmesini istediğim gibi olabiliyorum. Komik olabilirim çünkü nasıl komik olunacağını düşünmek için zamanım var ve hatalar yaptığımda hatalarımı tamir edebilirim ve hem ilgi çekici hem de melankoli bir kişi olabilirim, sırf melankoli değil. Yazıyla ikinci şanslarımız oluyor. Seyahatimizin ilk akşamında yazar olmak için doğmuş olabileceğini düşündüğünü söylemiştin. Ne acayip bir şey diye düşünmüştüm. Ama sana söylemeliyim ki bunu söylediğin zaman söylediğinin anlamını bildiğini düşünmüyorum. Nasıl yazmak istediğine ve tam bunun gibi olmayan ya da tam böyle olan sözcükler hayal etmenin nasıl ilginç olduğuna dair önermeler yapıyordun. Şu doğru ve eminim ki sen benden pek çok daha fazla kitap yazacaksın ama yazarlık için doğmuş olan sen değilsin, benim.

Dedem her gün beni senin hakkında sorguluyor. Savaş ve Hirşel ile ilgili sana söyledikleri için onu affedip affetmediğini bilmek istiyor. (Değiştirebilirsin, Jonathan. Benim için değil, onun için. Romanın şimdi savaşın kıyısında. Mümkün bu.) Kötü bir kişi değil o. O, kötü zamanlarda yaşamış iyi bir kişi. Bunu dediği zamanı hatırlıyor musun? Geçmişini hatırlamak onu çok melankoli yapıyor. Neredeyse her gece ağladığını keşfediyorum ama istirahat ediyor numarası yapmam gerekiyor. Küçük İgor da onu ağlarken keşfediyor ve Babam da keşfediyor ve Babamın, bana asla bildirmese bile, babasının ağladığını görünce melankoli olduğuna eminim.

Her şey şimdi böyle çünkü eskiden de böyleydi. Bazen kendimi bunun içinde kapana kısılmış, sanki ne yaparsam yapayım olacaklar daima önceden belirlenmişmiş gibi hissediyorum. Be-

nim için okey ama Küçük İgor için istediklerim var. Çevresinde çok fazla şiddet mevcut ve bahsettiğim şiddet, sırf yumrukların karıştığı değil. Artık şiddet tatmasın istiyorum ve ayrıca günün birinde başkalarına da şiddet tattırmasın.

Babam artık hiç evde değil çünkü eve geldiğinde Dedemin ağladığına tanıklık ediyor. Fikrim bu. Geçen hafta televizyon odasından Dedemi duyduğumuzda, "Karnı," dedi bana. "Karnı." Ama karnı değil, anlıyorum ve Babam da anlıyor. (Babamı bu yüzden affediyorum. Sevmiyorum onu. Ondan nefret ediyorum. Ama onu her şey için affediyorum.) Yine söylüyorum, Jonathan: Dedem kötü biri değil. Herkes kötü eylemler yapar. Ben yapıyorum. Babam yapıyor. Sen bile yapıyorsundur. Kötü kişi, kötü eylemlerini keder etmeyen kimsedir. Dedem şimdi bu yüzden ölüyor. Yakarırım sana bizi affet ve bizi olduğumuzdan iyi yap. İyi yap bizi.

Masumane,
Alexander

ÂŞIK OLMAK

"CAN-FIN," dedim, "Can-fın, dikil! Bak kimi edindim!" "Ha?" "Bak," dedim ve Augustine'i işaret ettim. "Ne zamandır uyuyorum ben?" diye sordu. "Neredeyiz?" "Trahimbrod! Trahimbrod'dayız!" Gururla dolmuştum. "Dede," dedim ve Dedemi şiddetle hareket ettirdim. "Ne?" "Bak, Dede! Bak kimi buldum!" Ellerini gözlerine götürdü. "Augustine?" dedi ve hâlâ düşlerde olup olmadığına emin değilmiş gibi göründü. "Sammy Davis Junior Junior!" dedim kancığı sallayarak, "Geldik!" Augustine, "Kim bu insanlar?" diye sordu. Israrla ağlıyordu. Elbisesinin eteğiyle gözyaşlarını kuruladı ki bu hareket, eteğini bacaklarını sergileyecek kadar kaldırması demekti. Ama utanmadı. Kahraman, "Augustine?" diye sordu. "Yayılalım," dedim. "Ve her şeyi aydınlatalım." Kahramanla kancık kendilerini arabadan attılar. Dedemin geleceğinden emin değildim ama geldi. Augustine, "Aç mısınız?" diye sordu. Kahraman biraz Ukraynaca edinmişti herhalde ki elini karnına koydu. Başımı, evet, bazılarımız çok aç kişilerdir demek için hareket ettirdim. Augustine, "Gelin," dedi ve kesinlikle melankoli değil, kontrolsüz biçimde mutlu olduğunu tespit ettim. Elimi tuttu. "İçeri gelin. Yemek düzenleyeceğim ve yiyeceğiz." Ona yayılırken tanıklık ettiğim tahta basamaklardan çıktık ve evinin içine girdik. Sammy Davis Junior Junior evin dışında yayıldı ve yerdeki elbiseleri kokladı.

İlk önce Augustine'in sıradışı yürüdüğünü, ağır ağır şuradan buraya giden bir yürüyüşü olduğunu tasvir etmeliyim. Yavaştan daha hızlı hareket edemiyordu. Bacağı hasarlıymış gibi görünüyordu. (O zaman bilseydik, Jonathan, gene de içeri girer

miydik?) İkincisi, evini tasvir etmeliyim. Gördüğüm diğer evlere benzer değildi ve buraya ev adını verebileceğimi sanmıyorum. Ne adını verebileceğimi sorarsanız söyleyeyim, iki oda adını verirdim. Odalardan birinde bir yatak, bir küçük sıra, bir masa ve aralarında elbiseler ve değişik numara ve tarzlarda ayakkabıların bulunduğu, yerden tavana yığınlar vardı. Fotoğraflardan duvar görünmüyordu. Sanki birçok farklı aileden geliyordu bunlar ama birkaç kişinin bir veya ikisinde bulunduğunu da gördüm. Tüm ayakkabı, elbise ve fotoğraflara bakarak bu odada en az yüz kişinin yaşadığını hesapladım. Diğer oda da kalabalıktı. İçleri dolup taşan birçok kutu vardı. Bu kutuların yanlarında da yazılar. DÜĞÜNLER VE DİĞER KUTLAMALAR yazılı kutudan beyaz bir kumaş taşıyordu. ÖZEL EŞYALAR: KARALAMA DEFTERLERİ / GÜNCELER / ÇİZİMLER / İÇ ÇAMAŞIRLARI yazan kutu patlayacak kadar doluydu. Kutulardan birinde GÜMÜŞ / PARFÜM / FIRILDAKLAR, bir diğerinde SAATLER / KIŞ ve bir başkasında HEYKELCİKLER / GÖZLÜKLER yazıyordu. Akıllı birisi olsaydım tüm bu adları, kahramanın kendi güncesine yazdığı gibi bir kâğıda yazardım ama ben akıllı bir kişi değilim ve o zamandan beri çoğunu unuttum. Üzerinde KARANLIK veya kurşunkalemle İLK DOĞANIN ÖLÜMÜ yazanlar gibi isimlerin bazılarını kavrayamadım. Bu kutu gökdelenlerinin bir tanesinin üstünde, üzerinde TOZ yazanı dikkatimi çekmişti.

Bu odada minik bir fırın, sebzeler ve patateslerle dolu bir raf ve tahta bir masa vardı. Tahta masaya oturduk. Sandalyeleri hareket ettirmek zordu çünkü kutulardan neredeyse yer kalmamıştı. Augustine, tüm sözcüklerini ve bakışlarını bana vererek, "İzin verin size küçük bir şey pişireyim," dedi. Dedem, "Lütfen hiç çaba etmeyin," dedi. "Önemli değil," dedi Augustine "ama size söylemeliyim ki benim çok nakdim yok ve bu yüzden etim yok." Dedem bana baktı ve gözlerinden birini kapadı. "Patates ve lahana sever misiniz?" diye sordu Augustine. Dedem, "Mükemmel," dedi. Çok fazla gülümsüyordu ve size nenem öldüğünden

bu yana hiç bu kadar fazla gülümsememişti dersem yalan söylemem. Augustine yerdeki tahta kutudan lahana almak için rotasını döndürdüğünde Dedemin cebinden çıkma bir tarakla saçlarını düzenlediğini gördüm.

Kahraman, "Ona, onunla tanıştığım için çok memnun olduğumu söyle," dedi. "Sizinle tanıştığımıza hepimiz çok memnunuz," dedim ve o sırada kazayla YASTIK KILIFLARI yazan kutuyu dirseğimle devirdim. "Sizi ne kadar çok uzun zamandır aradığımızı kavramanız imkânsız." Fırında ateş yaktı ve yemeği pişirmeye başladı. Kahraman, "Bize her şeyi anlatmasını iste," dedi. "Dedemle nasıl tanıştıklarını ve neden onu kurtarmaya karar verdiğini ve ailesine ne olduğunu ve dedemle savaştan sonra hiç konuşup konuşmadığını sor. Bak bakalım," dedi usulca, sanki kadın kavrayabilirmiş gibi, "birbirlerine âşık mıymışlar?" "Yavaş," dedim çünkü Augustine dumur olsun istemiyordum. Dedem, "Çok naziksiniz," dedi, "bizi evinize aldınız ve bize yemek pişiriyorsunuz. Çok naziksiniz." Augustine, "Siz daha naziksiniz," dedi ve beni şaşırtan bir şey yaptı. Fırının üstündeki pencerede yansımasına baktı ve sanıyorum ki nasıl göründüğünü görmek istedi. Bu sadece benim fikrim ama doğruluğuna eminim.

Onu, sanki bütün dünya ve geleceğin nedeni oymuş gibi izledik. Lahanayı küçük parçalara bölerken, kahraman, bıçakla birlikte kafasını bir öyle bir böyle hareket ettirdi. Bu parçaları tavaya koyduğunda Dedem gülümsedi ve ellerinden birini öteki eliyle tuttu. Bana gelince, ben gözlerimi ondan alamıyordum. İnce parmakları ve çıkmış kemikleri vardı. Saçları, söylediğim gibi, beyaz ve uzundular. Uçları zeminde hareket ediyor, tozu ve kiri topluyorlardı. Gözlerini incelemek çok zordu çünkü gözleri yüzünde çok arkalardaydı ama bana baktığında gözlerinin mavi ve göz alıcı olduklarını gördüm. Resimdeki Augustine olduğunu sorgusuz anlamamın nedeni gözleriydi. Ve gözlerine bakınca emin oldum ki kahramanın dedesini ve muhtemel daha birçok

dedeyi kurtaran oydu. Beynimde günlerin fotoğraftaki kızı odada bizimle bulunan bu kadına nasıl bağladıklarını hayal edebiliyordum. Her gün bir başka fotoğraf gibiydi. Hayatı bir fotoğraflar kitabıydı onun. Biri kahramanın dedesindeydi ve biri de artık bizdeydi.

Dakikalarca pişirme sonunda yemek hazır olduğunda, yemeği tabaklarla (her birimize bir tabak) masaya taşıdı (kendisine tabak yoktu.) Patateslerden biri yere indi, PLOMP! İyi bir yazarın aydınlatması gerekmeyen nedenlerle hepimiz güldük. Ama Augustine gülmedi. Çok utandı herhalde ki bize bir daha bakmadan önce uzun zaman yüzünü sakladı. Dedem, "İyi misiniz?" dedi. Augustine yanıt vermedi. "İyi misiniz?" Ve aniden bize geri döndü. "Seyahatten yorulmuş olmalısınız," dedi. Dedem, "Evet," dedi ve utanmış gibi kafasının rotasını çevirdi ama neden utandığını bilmiyorum. Augustine, "Bakkala yürüyüp soğuk içecek alabilirim," dedi, "kola veya başka bir şey isterseniz." "Gereksiz. Cömertlik ediyorsunuz. Lütfen, oturunuz." Dedem sandalyelerden birini masadan ayırdı ve kazayla üzerinde MENORALAR* / MÜREKKEP / ANAHTARLAR yazan kutuya vurdu. Augustine, "Teşekkür ederim," dedi ve başını indirdi. Dedem, "Çok güzelsiniz," dedi. Bunu demesini beklemiyordum. Galiba o da bunu söylemeyi beklemiyordu. Augustine, "Teşekkür ederim," dedi ve gözlerini ondan aldı. "Cömert olan sizsiniz." "Ama siz güzelsiniz," dedi Dedem. "Hayır," dedi Augustine, "değilim." "Bence güzelsiniz," dedim. Bunu söylemeyi beklemiyordum ama pişmanlık çekmedim. Hiç tanışamayacağınız ama hep tanışmayı düşlediğiniz, sizin için fazla iyi birisiymiş gibi çok güzeldi. Algıladım ki aynı zamanda çok utangaçtı. Bize bakmak ona zor geliyordu ve ellerini ceplerine yerleştirdi. Şunu söyleyeyim ki ne zaman bize bir bakış atsa asla bize değil, hep bana bakıyordu.

---

* Musevilikte yaradılışın yedi gününü ve daimi ışığı temsil ettiği söylenen ve kimi törenlerde kullanılan yedi kollu şamdan.

Kahraman, "Neden bahsediyorsunuz?" dedi. "Dedemden söz etti mi?" Augustine, "Ukraynaca bilmiyor mu?" dedi. "Hayır," dedim. "Nereli?" "Amerika." "Polonya'da mı orası?" Buna, yani Amerika'yı bilmemesine inanamadım ve söylemeliyim ki bu, onu bana daha da güzel gösterdi. "Hayır, çok uzaklarda. Uçakla geldi." "Neyle?" "Uçak," dedim, "havada." Elimi bir uçak gibi yaptım ve kazayla üstünde DOLGU MALZEMESİ yazan kutuya hafif bir darbe vurdum. Ağzımla uçak sesi çıkardım. Bu Augustine'i bozdu. "Yeter," dedi. "Ne?" "Lütfen?" dedi. Dedem, "Savaştan mı?" diye sordu. Augustine bir şey söylemedi. "Sizi görmeye geldi," dedim. "Amerika'dan sizin için geldi." Augustine bana, "Ben gelen sensin sanmıştım," dedi. "O sensin sanmıştım." Buna güldüm ve Dedem de güldü. "Hayır," dedim, "o." Elimi kahramanın kafasının üstüne koydum. "Sizi bulmak için dünyayı seyahat eden kişi bu." Augustine yine ağlamaya başladı ki niyetim bu değildi ama herhalde uygun bir şey söylemiştim. Kahramana, "Benim için mi geldin?" dedi. "Onun için mi geldiğini soruyor." "Evet," dedi kahraman, "evet de." "Evet," dedim, "her şey sizin için." "Neden?" diye sordu. "Neden?" dedim kahramana. "Çünkü o olmasa, ben onu bulmak için burada olmazdım. Arayışı mümkün kılan o." "Çünkü onu yaratan sizmişsiniz," dedim Augustine'e, "dedesini kurtararak doğabilmesini sağlamışsınız." Augustine'in nefesleri kısaya dönüştü. Kahraman, "Ona bir şey vermek istiyorum," dedi. Bel çantasından bir zarf meydana çıkardı. "Söyle ona, bunda para var. Yeterli değil, biliyorum. Yeterli olması mümkün değil. Bu sadece annemle babamın ona, hayatını kolaylaştırması için yolladığı para. Bunu ona ver." Zarfı ele geçirdim. Taşıyordu. İçinde birçok bin dolar olmalıydı. Dedem, "Augustine," dedi, "bizimle dönmek ister misiniz? Odessa'ya?" Augustine cevap vermedi. "Size bakabiliriz biz. Aileniz var mı burada? Onları da evimize alabiliriz." Çevremizdeki kargaşaya işaret ederek, "Böyle yaşanmaz," dedi. "Biz size yeni bir yaşam veririz." Dedemin söylediklerini kahramana söyledim. Gözlerinde asılı duran yaşları

gördüm. "Augustine," dedi Dedem, "sizi tüm bunlardan kurtarabiliriz." Yine evi ve kutuları işaret etti. SAÇ / EL AYNALARI, ŞİİRLER / TIRNAKLAR / BALIKLAR, SATRANÇ / ESKİ ESERLER / KARA BÜYÜ, YILDIZLAR / MÜZİK KUTULARI, UYKU / UYKU / UYKU, ÇORAPLAR / KİDUŞ* KUPALARI, SUYU KANA ÇEVİRMEK**.

Augustine, "Augustine de kim?" dedi.

"Ne?" dedim. "Augustine kim?" "Augustine mi?" "Ne diyor?" "Dedem, "Fotoğraf," dedi. "Arkasında yazanı bilmiyoruz. Onun adı olmayabilir." Fotoğrafı bir daha sergiledim. Bir daha ağladı Augustine. Dedem parmağını fotoğraftaki yüzünün altına koyarak, "Bu, sizsiniz," dedi. "İşte. Bu kız sizsiniz." Augustine, hayır, bu ben değilim, ben o değilim anlamında kafasını hareket ettirdi. Dedem bana, "Bu çok eski bir fotoğraf," dedi, "unutmuştur." Ama Dedemin kendi yüreğine izin vermediği şeyi ben çoktan algılamıştım. Nakit parayı kahramana geri yolladım. Dedem parmağını kahramanın dedesinin üstüne koydu ve bu sefer sorgulamadan, "Bu adamı tanıyorsunuz," dedi. "Evet. Safran bu." Dedem önce ona, sonra bize baktı, "Evet," dedi. "Ve sizinle birlikte." Augustine, "Hayır," dedi, "diğerleri kim, bilmiyorum. Trahimbrod'dan değiller." "Onu siz kurtardınız." "Hayır, kurtarmadım." "Augustine?" dedi Dedem. Kadın, "Hayır," dedi ve masadan kalktı. Dedem, "Onu sen kurtardın," dedi. Kadın ellerini yüzüne koydu. Kahramana, "Augustine değilmiş," dedim. "Ne?" "Augustine değil işte." "Anlamıyorum." "Evet," dedi Dedem. "Hayır," dedi kadın. "Augustine değil," dedim kahramana, "o sanmıştım ama değilmiş." Dedem, "Augustine," dedi ama kadın başka bir odadaydı. "Utangaç," dedi Dedem. "Çok şaşırttık onu." "Belki gitsek daha iyi," dedim. "Hiçbir yere gitmiyoruz. Hatırlamasına yardım etmeliyiz. Birçok insan savaştan sonra artık ha-

* Şabatta içilen şarabın ardından okunan dua.

** Kutsal Kitap, Mezmurlar, 105–29: "[RAB] Kana çevirdi sularını / Öldürdü balıklarını."

tırlamasınlar diye unutmak için çok çabaladı." "Durum bu değil," dedim. Kahraman, "Ne diyorsunuz?" diye sordu. "Dedem onun Augustine olduğunu düşünüyor," dedim. "Olmadığını söylemesine rağmen mi?" "Evet," dedim. "Makul davranmıyor."

Kadın diğer odadan bir kutuyla döndü. Üzerinde KALANLAR yazıyordu. Masaya koydu ve kapağını kaldırdı. Kutunun içi pek çok fotoğrafla ve kâğıt parçasıyla ve kurdelelerle ve kumaşlarla ve taraklar, yüzükler ve kâğıda dönüşmüş çiçekler gibi tuhaf şeylerle tıka basa doluydu. Her bir şeyi teker teker çıkardı ve sergiledi ama hâlâ bütün dikkatini bana veriyor olduğunu söyleyebilirdim. "Bu, Baruh'un eski kütüphanenin önünde çekilmiş fotoğrafı. Bütün gün orada otururdu ve biliyor musunuz, okuma yazması yoktu! Kitapları düşünmeyi, okumadan düşünmeyi sevdiğini söylerdi. Her zaman kolunun altında bir kitapla dolaşırdı ve kütüphaneden, kasabadaki herkesten daha fazla kitap alırdı. Ne saçma! Bu da," diyerek kutudan bir fotoğraf daha aldı, "Yozef ve kardeşi Zvi. Okuldan eve geldiğimde onlarla oynardım. Zvi'ye hep azıcık vurgundum ama ona hiç söylemedim. Söylemeyi planladım ama hiç söylemedim. Çok tuhaf kızdım ben; daima içimde ufak tefek sırlar saklardım. Bunları anlattığımda Lea çıldırır, 'Tüm bu ufak şeyler yüzünden içinde kana yer kalmayacak!' derdi." Bu laf üzerine kendi kendine güldü, sonra sustu.

Dedem, "Augustine?" diye sordu ama kadın duymamış olmalı ki rotasını Dedeme çevirmedi ve elleriyle kutudaki şeyleri, suyu karıştırırmış gibi karıştırmaya devam etti. Artık benden başka kimseye bakmıyordu. Dedem ve kahraman onun için artık yoklardı.

"İşte Rivka'nın nikâh yüzüğü," dedi ve yüzüğü parmağına taktı. "Bir kavanoza koyup toprağa gömmüştü. Biliyorum çünkü bana söylemişti. 'Ne olur ne olmaz,' demişti. Çok kişi yapmıştı böyle. Toprak hâlâ yüzüklerle, paralarla, fotoğraflarla ve Yahudi eşyasıyla dolu. Ben pek azını bulabildim ama yer bunlar-

la dolu." Kahraman bir kere bile ne söylediğini sormadı. Söylediklerini biliyor muydu veya sormaması gerektiğini mi biliyordu, emin değilim.

Kadın, bir fotoğrafı pencerenin ışığına kaldırarak, "İşte Hirşel," dedi. Dedem, "Gidiyoruz," dedi. "Şuna gideceğimizi söyle." Kadın, "Gitmeyin," dedi. Dedem, "Sus," dedi. Augustine olmasa bile bir hanıma böyle söylememeliydi. Kadına, "Özür dilerim," dedim, "lütfen devam ediniz." "Kolki'de yaşardı; Kolki, Trahimbrod'a yakın bir kasabaydı. Hirşel ile Eli sıkı dosttular ve Eli, Hirşel'i vurmak zorunda kaldı çünkü vurmasa onu vuracaklardı." Dedem bir daha, "Sus," dedi ve bu sefer masayı yumrukladı. Ama kadın susmadı. "Eli ateş etmek istemedi ama etti." "Hepsi yalan bunların." Kadına, "Kasten yapmıyor," dedim ama Dedemin neden böyle yaptığını kavrayamıyordum. "Dede—" "Anti-gerçeklerini kendine sakla," dedi kadına. "Ben bu öyküyü duymuştum," dedi kadın "ve gerçek olduğuna inanıyorum." Dedemin kadını ağlattığını algıladım.

"İşte bir toka," dedi kadın, "Miriam bunu yüzüne düşmesinler diye saçlarına takardı. Hep oradan oraya koştururdu. Biliyor musunuz, otursa ölürdü çünkü sürekli bir şeyler yapmak isterdi. Bunu yastığının altında bulmuştum. Gerçek bu. Tokası neden yastığının altındaydı, bilmek istersiniz herhalde. Sırrı şuydu: gece boyunca tokayı tutardı ki parmağını emmesin! Ta on iki yaşına kadar yapmıştı bu kötü şeyi! Bir ben biliyorum. Parmağını emdiğini söylediğimi bilse beni öldürürdü ama ne, biliyor musunuz, dikkat ederseniz parmağının hep kırmızı olduğunu görürdünüz. Hep utanırdı bundan." Tokayı KALANLAR kutusuna geri koydu ve bir başka fotoğraf çıkardı.

"İşte, ah, bunu hatırlıyorum; Kalman ve İzi bunlar; ne şakacıydılar!" Dedem, Augustine dışında hiçbir şeye bakmadı. "Bakın, Kalman nasıl yakalamış İzi'nin burnunu! Ne şakacıydı! Bütün gün o kadar çok şaka yaparlardı ki Babam onlara

Trahimbrod'un soytarıları derdi. 'Bunlar öyle soytarı ki sirkler bile almaz bunları,' derdi. "Siz Trahimbrod'dan mısınız?" diye sordum. Dedem, "Trahimbrod'dan falan değil o," dedi ve kafasının rotasını başka tarafa çevirdi. Kadın, "Öyleyim," dedi. "Kalan tek kişi benim." "Neye işaret ediyorsunuz?" dedim çünkü anlamadım. "Hepsi öldürüldü," dedi ve bu noktadan itibaren kahramana çeviri yapmaya başladım, "kaçabilen bir veya iki kişi dışında." "Siz şanslı olanlardınız," dedim. "Biz şanslı-değil olanlardık," dedi. Dedem, "Bu doğru değil," dedi ve hangi kısma doğru değil dediğini anlayamadıydım. "Doğru. İnsan asla kalanlardan olmamalı." Dedem, "Diğerleriyle birlikte ölmeliydin," dedi. (Bunun öyküde yer almasına izin vermeyeceğim.)

"Sorsana, dedemi tanıyor muymuş?" "Fotoğraftaki adamı tanıyor musunuz? Bu oğlanın dedesi." Fotoğrafı bir kez daha sundum. "Elbette," dedi ve yine gözlerini bana verdi. "Safran'dı bu. Öptüğüm ilk oğlandı. O kadar yaşlı bir kadınım ki artık utanacak değilim. Daha bir kızken öptüm onu ve o da daha çocuktu. Söyle ona," dedi ve elimi kendi eline aldı. "De ki ona, dedesi ilk öptüğüm oğlandı." "Diyor ki deden ilk öptüğü oğlanmış." "Çok yakın arkadaştık. Savaşta karısını ve iki bebeğini yitirdi. Biliyor mu bunu?" "İki bebek mi?" diye sordum. "Evet," dedi. "Biliyor," dedim. KALANLAR kutusunu araştırdı, fotoğraflar alıp masaya koydu. Dedem, "Nasıl yapabilirsin bunu?" dedi.

"İşte," dedi uzun bir arayıştan sonra. "Bu, Safran ve benim bir fotoğrafımız." Kahramanın yüzünden aşağı ufak ırmakların aktığını gördüm ve elimi yüzüne koymak, destek yapmak istedim. "Önünde durduğumuz onun evi," dedi kadın, "o günü çok iyi hatırlıyorum. Bu fotoğrafı annem çekti. Safran'a çok düşkündü. Galiba onunla evlenmemi istiyordu ve hahama da söylemişti." "O zaman onun nenesi olurdunuz," dedim. Güldü ve gülmesi bana iyi geldi. "Annem onu severdi çünkü çok kibar bir oğlandı ve çok utangaçtı ve güzel değilken bile anneme güzelsiniz derdi." "Adı neydi?" dedim ve kibarlık yapmaya kalkışıyordum ama

kadın kafasının rotasını bana, hayır, adını hiç dillendirmeyeceğim demeye çevirdi. Ve o anda kadının adını bilmediğimi fark ettim. Ona Augustine diye bakmaya ısrar ediyordum çünkü Dedem gibi, onun Augustine olduğunu arzulamayı kesemiyordum. "Biliyorum bende bir tane daha var," dedi ve gene KALANLAR kutusunu araştırdı. Dedem kadına bakmıyordu. Bir başka sarı fotoğraf meydana çıkararak, "Evet," dedi, "işte burada Safran ve karısı; evlenmelerinden sonra, evlerinin önünde."

Kadının bana verdiği her resmi kahramana verdim ve kahraman her birini titreme içindeki elleri yüzünden zorlukla tuttu. Görünüşe göre içinde bir şey olan bitene ait her kelimeyi, her şeyi güncesine yazmak istiyordu ve içinde bir başka şey tek kelime bile yazmayı reddediyordu. Güncesini açtı ve kapadı, açtı ve kapadı; günce elinden uçup gitmek istiyormuş gibi göründü. "Söyle ona, düğünlerinde vardım. Söyle." "Dedenle ilk karısının düğünündeymiş," dedim. "Sorsana, nasılmış?" dedi kahraman. "Çok güzeldi," dedi kadın. "*Chuppa* direklerinden birini kardeşimin taşıdığını hatırlıyorum. Bir bahar günüydü. Zoşa çok tatlı bir kızdı." "Çok güzelmiş," dedim kahramana. "Her yer bembeyazdı; çiçekler ve bir sürü çocuk ve upuzun gelinliğiyle gelin vardı. Zoşa çok güzel bir kızdı ve diğer erkekler kıskanç kişilerdi." Kahraman fotoğrafı işaret ederek, "Bu evi görebilir miyiz, sorsana," dedi. "Bu evi sergileyebilir misiniz?" dedim. "Hiçbir şey kalmadı," dedi kadın. "Size söyledim. Hiçbir şey... Buradan dört kilometre uzaktaydı ama Trahimbrod'dan kalan her şey şimdi bu evde." "Buradan dört kilometre mi diyorsunuz?" "Artık Trahimbrod yok. Elli yıl önce sona erdi." Dedem, "Bizi oraya götür," dedi. "Görecek hiçbir şey yok. Orası sadece arazi şimdi. Size herhangi bir araziyi sergileyebilirim ve Trahimbrod'u sergilemekten farkı olmaz." "Trahimbrod'u görmeye geldik biz," dedi Dedem, "sen bizi Trahimbrod'a götüreceksin."

Kadın bana baktı ve elini yüzüme koydu. "Söyle ona, her gün düşünüyorum. Her gün." "Neyi?" "Söyle." "Her gün düşünüyor-

muş," dedim kahramana. "Trahimbrod'u ve çok genç olduğumuz zamanları düşünüyorum. Sokaklarda çıplak koştururduk, inanabiliyor musunuz?" "Sokaklarda çıplak koşarlarmış. Çocukmuşlar." "Safran'ı çok iyi hatırlıyorum. Beni sinagogun arkasında öpmüştü ki bilirsiniz, ölümümüze yol açabilirdi bu. Biraz uçmak gibiydi. Söyle ona." "Dedenin onu öpüşünü hatırlıyormuş. Uçmuş biraz." "Nehre gidip günahlarımız akıp gitsin diye içine ekmek kırıntıları attığımız Roş Haşana'yı* da hatırlıyorum. Söyle." "Nehri, ekmek kırıntılarını ve günahlarını hatırlıyormuş." "Brod'u mu?" diye sordu kahraman. Kadın, evet, evet, demek için kafasını hareket ettirdi. "Söyle ona, hava çok sıcakken dedesi, ben ve diğer tüm çocuklar nehre atlardık; annelerimiz kıyıda oturup iskambil oynardı." Söyledim. "Herkesin kendi ailesi vardı ama sanki hepimiz kocaman bir aileydik. İnsanlar kavga ederdi, evet ama önemsizdi."

Ellerini benden geri aldı ve dizlerine koydu. "Çok utanıyorum," dedi. "Bir şey yapmak zorundaydım. Sonrasında kimsenin yüzümü görmemesi gerekirdi." Dedem, "Utanmalısın," dedi. "Utanmayınız," dedim ben. "Dedem nasıl kaçmış, sorsana." "Dedesinin nasıl kurtulduğunu öğrenmek istiyor." "Bir şey bildiği yok," dedi Dedem. "Aptalın teki." "Dillendirmek istemediğiniz hiçbir şeyi dillendirmeniz gerekmiyor," dedim ve "O zaman bir daha tek kelime dillendirmem," dedi. "Yapmak istemediğiniz hiçbir şeyi yapmanız gerekmiyor." "O zaman bir daha hiçbir şey yapmam." Dedem, "Yalancının teki," dedi. Onu böyle davranmaya ne zorluyordu, anlamadım.

Augustine bana, "Bizi biraz yalnız bırakabilir misiniz?" dedi, "birkaç dakika." Dedeme, "Çıkalım," dedim. "Hayır," dedi Augustine, "onunla." "Onunla mı?" diye sordum. "Lütfen bizi birkaç dakika yalnızlıkta bırakın." Ne yapacağıma dair bir işaret ışığı yaksın diye Dedeme baktım ama gözlerinde bekleyen yaş-

* Yahudilerde yılbaşı veya yeni yıla giriş.

ları gördüm. Bana bakıyordu. İşaret ışığım buydu. Kahramana, "Dışarı çıkmamız gerek," dedim. "Neden?" "Gizlilik içinde şeyler dillendirecekler." "Nasıl şeyler?" "Burada kalamayız."

Dışarı çıktık ve kapıyı kapadık. Kapının diğer yanında, anıtsal gerçeklerin dillendirildiği tarafta olmaya hasrettim. Ya da kulağımı kapıya bastırıp az buçuk bir şeyler duymak istiyordum. Ama biliyordum ki benim yerim dışarıda kahramanın yanıydı. Bir parçam bundan nefret etti ve bir parçam memnundu çünkü bir kere bir şey duyarsanız eğer bir daha asla duymamış olduğunuz zamanlara geri dönemezsiniz. Kahramana, "Onun için mısırların kabuğunu soyalım," dedim, o da uyum gösterdi. Yaklaşık öğleden sonra dörttü ve sıcaklık soğumaya başlamıştı. Rüzgâr gecenin ilk seslerini çıkarıyordu.

"Ne yapacağımı bilmiyorum," dedi kahraman.

"Ben de."

Bundan sonra uzun süre kelime yokluğu çekildi. Sadece mısırdan kabuk soyduk. Augustine'in söyleyeceklerinden endişeli değildim. Dedemin söyleyeceklerini duymak istiyordum. Neden bana bir şeyler söylemezken hiç karşılaşmadığı bu kadına bir şeyler söyleyebiliyordu? Ya da belki ona hiçbir şey söylemiyordu. Ya da belki yalan söylüyordu. İstediğim buydu; ona antigerçekler sunmasıydı. O, gerçeği benim hak ettiğim kadar hak etmiyordu. Veya ikimiz de gerçeği hak ediyorduk ve kahraman da hak ediyordu. Hepimiz.

"Ne hakkında sohbet etmeliyiz?" diye sordum çünkü konuşmanın genel nezaket kuralı olduğunu biliyordum. "Bilmem." "Bir şey olmalı." "Amerika hakkında bilmek istediğin başka bir şey var mı?" diye sordu. "Şu anda bir şey düşünemiyorum." "Times Meydanı hakkında bir şeyler bilmek ister misin?" "Evet," dedim, "Manhattan'da, 42. Sokak ve Broadway Caddesi üzerindeki Times Meydanı." "Bütün gün kumar makinesi önünde oturup tüm paralarını harcayan insanları biliyor musun?" "Evet," dedim,

"Las Vegas, Nevada. Bu konuda bir makale okumuştum." "Ya gökdelenler?" "Elbette. Dünya Ticaret Merkezi. Empire State Binası. Sears Kulesi." Neden anlamıyorum ama Amerika hakkında bildiklerimden gurur duymadım. Utanmıştım. "Başka?" dedi kahraman. "Nenenden bahset," dedim. "Nenemden mi?" "Arabada bahsettiğin. Kolkili nenenden." "Hatırlıyorsun." "Evet." "Ne bilmek istersin?" "Kaç yaşında?" "Herhalde deden kadardır ama çok daha yaşlı görünür." "Nasıl biri?" "Kısadır. Kendisine ıstakoz der, komiktir. Esas saç rengi nedir bilmiyorum ama bu mısırın püsküllerine benzer bir kahverengi-sarıya boyuyor. Gözleri farklıdır; biri mavi, diğeri yeşil. Feci varisleri vardır." "Varis ne demek?" "Bacaklarındaki damarlar; kanın geçtiği damarlar ten seviyesinden yüksekte ve tuhaf görünürler." "Evet," dedim, "Dedemde de var onlardan çünkü çalışırken bütün gün ayakta dururmuş ve o yüzden böyle olmuş." "Neneminkiler savaştan kalma çünkü kaçmak için Avrupa'yı yürüyerek geçmesi gerekmiş. Bacaklarına fazla gelmiş." "Avrupa'yı yürüyerek mi geçmiş?" "Hatırlarsan, Naziler gelmeden önce Kolki'den ayrıldığını söylemiştim." "Hatırlıyorum, evet." Bir an durakladı. Bir kez daha her şeyi tehlikeye atmaya karar verdim. "Sen ve ondan bahset bana."

"Ne demek ben ve o?" "Sadece dinlemek istedim." "Ne diyeceğimi bilmiyorum." "Sen küçükken nasıldı ve o zaman onunla olmak nasıldı?" Güldü kahraman. "Ben küçükken mi?" "Herhangi bir şey anlat." "Ben küçükken," dedi, "aile yemeklerinde eteğinin altında otururdum. Hatırladıklarımdan biri bu." "Anlat." "Uzun zamandır düşünmemiştim bunu." Devam etsin diye bir şey dillendirmedim. Bu bazen çok zordu çünkü çok sessizlik oluyordu. Ama konuşabilmesi için sessizlik gerektiğini ~~anladıydım~~ anlamıştım. "Varisleri üstünde elimi gezdirirdim. Neden yaptığımı veya nasıl yapmaya başladığımı bilmiyorum. Yaptığım bir şeydi, o kadar. Çocuktum ve çocuklar böyle şeyler yaparlar, herhalde. Hatırladım çünkü bacaklarından bahsettim." Bir kelime bile dillendirmeyi reddettim. "Parmak emmek gibiydi. Yaptım ve iyi geldi,

hepsi bu." Sessiz kal, Alex. Konuşmamalısın. "Dünyaya eteklerinin altından bakardım. Her şeyi görürdüm ama kimse beni göremezdi. Bir kale, örtüler altında bir gizlenme yeri gibiydi. Çocuktum. Dört. Beş... Bilmiyorum." Sessizliğimle ona dolduracak bir boşluk veriyordum. "Huzur ve güven hissediyordum. Bilirsin... Gerçek huzur ve gerçek güven. Hissederdim." "Neye karşı?" "Bilmiyorum. Huzursuzluk ve güvensizliğe karşı." "Güzel bir öykü." "Doğru bu. Uydurmuyorum." "Elbette. Doğrucu olduğunu biliyorum." "Bazen sırf konuşmak için bir şeyler uydururuz. Ama bu gerçekti." "Biliyorum." "Sahiden." "Sana inanıyorum." Sessizlik oldu. Sessizlik o kadar uzun ve o kadar ağır oldu ki konuşmaya zorlandım. "Eteğinin altına gizlenmeyi ne zaman bıraktın?" "Bilmem. Belki beş veya altı yaşımda. Belki biraz daha sonra. Herhalde büyüdüm demiştim. Birisi artık uygun olmuyor demiş olmalı." "Başka ne hatırlıyorsun?" "Nasıl yani?" "Nenen hakkında. Sen ve nenen hakkında." "Neden bu kadar merak ediyorsun?" "Sen neden bu kadar utanıyorsun?" "Damarlarını hatırlıyorum ve gizli saklanma yerimin kokusunu hatırlıyorum; orayı öyle, sır gibi görürdüm ve bir de nenemin bana şanslısın çünkü komiksin dediğini hatırlıyorum." "Sen çok komiksin, Jonathan." "Hayır. Olmak isteyeceğim son şey o." "Neden? Komik olmak müthiş bir şeydir." "Hayır, değildir." "Neden?" "Mizahın; dünyanın ne kadar güzel ve feci olduğunu takdir etmenin, yaşamın müthişliğini kutlamanın tek yolu olduğunu düşünürdüm. Ne demek istediğimi anlıyor musun?" "Evet, elbette." "Ama şimdi tam tersini düşünüyorum. Mizah bu güzel ve feci dünyada sinmenin bir yolu." "Bana çocukluğundan daha fazla bilgi ver, Jonathan." Daha fazla güldü. "Niye gülüyorsun?" Yine güldü. "Bildir." "Çocukken Cuma gecelerini nenemin evinde geçirirdim. Her Cuma değil. Ama çoğunu geçirirdim. İçeri girdiğimde o harika dehşetli kucaklamalarından biriyle sarardı beni. Ve ertesi öğlen çıkarken gene sevgisiyle havaya kaldırılırdım. Gülüyorum çünkü onca sene sonra ancak şimdi anlıyorum beni tarttığını." "Tarttığını mı?" "Bizim yaşımızdayken Avrupa'yı yürüyerek geç-

tiğinde çöplerle beslenmiş. Her gelişimde kilo almam onun için çok önemliydi. Yanında iyi vakit geçirmemden bile... Herhalde dünyadaki en tombul torun kendisinin olsun istiyordu." "Daha fazla anlat o Cuma'ları. Tartılmayı ve mizahı ve eteklerin altına saklanmayı anlat." "Yeterince konuştum." "Konuşmalısın." Bana mı üzüldün? Bu yüzden mi ısrarla devam ettin? "Yatıya kaldığım gecelerde nenemle arka sundurmada bağırarak kelimeler söylerdik. Hatırladıklarımdan biri bu. Aklımıza gelen en uzun kelimeleri haykırırdık. 'Fantastik!' diye bağırmıştım." Güldü. "Bunu hatırlıyorum mesela. Sonra o benim anlamadığım bir Yidiş kelime haykırırdı. Sonra gene ben. 'Soyaçekim!'" Kelimeyi yola doğru bağırdı ve sokakta birileri olsaydı çok ayıp olurdu. "Sonra Yidiş dilinde bir kelime haykırırken boynundaki damarların şişmesini izlerdim. Herhalde ikimiz de gizlice kelimelere âşıktık." "Ve ikiniz de gizlice birbirinize âşıktınız." Gene güldü. "Bağırdığı kelimeler neydi?" "Bilmem. Anlamlarını hiç bilmedim. Sesini hâlâ duyabiliyorum." Yola doğru Yidiş bir kelime bağırdı. "Kelimelerin anlamlarını niye sormadın?" "Korkuyordum." "Neden korkuyordun?" "Bilmem. Korkuyordum işte. Sormamam gerektiğini biliyordum, o yüzden sormadım." "Belki sormanı istemiştir." "Hayır." "Belki sormanı istiyordu çünkü sormazsan söyleyemezdi." "Hayır." "Belki sor bana diye bağırıyordu. Ne bağırdığımı sor bana."

Mısır soyduk. Sessizlik bir dağdı.

"Lvov'daki betonları hatırlıyor musun?" diye sordu.

"Evet," dedim.

"Ben de."

Daha fazla sessizlik. Konuşacak önemli hiçbir şeyimiz yoktu. Hiçbir şey yeterince önemli olamazdı.

"Güncene ne yazıyorsun?" "Not alıyorum." "Ne için?" "Üzerinde çalıştığım kitap için. Hatırlamak istediğim ufak şeyler..." "Trahimbrod hakkında mı?" "Öyle." "İyi bir kitap mı bu?" "Sadece birkaç parça yazdım. Bu yaz gelmeden önce biraz yazmıştım;

uçakta biraz yazdım, biraz Lvov'a gelirken trende ve biraz da dün gece." "Okusana bana." "Utanç verici." "Öyle değil. Utanç verici değil." "Öyle." "Bana anlatırsan değil. Bayılacağım, söz. Beğendirmesi çok kolay birisiyim ben." Kahraman, "Hayır," dedi, ben de o zaman hem okey hem de komik olduğunu düşündüğüm şeyi yaptım. Güncesini aldım ve açtım. Okuyabilirsin demedi ama geri de istemedi. Okuduğum şuydu:

> Babasına, Annesi ve Küçük İgor'a bakabileceğini söyledi. Söylemesi inanmasına yetmişti. Nihayet hazırdı. Babası inanamıyordu. Ne, diye sordu. Ne? Ve Saşa babasına bir kez daha ailesine bakacağını ve gidip bir daha geri dönmezse anlayacağını ve bunun babalığından eksiltmeyeceğini söyledi. Ah, babası çok kızdı, öfkeyle doldu ve Saşa'ya onu öldüreceğini söyledi ve Saşa babasına onu öldüreceğini söyledi ve şiddetle birbirlerine doğru hareket ettiler ve baba, Yüzüme söyle, yere değil, dedi ve Saşa, Sen benim babam değilsin, dedi.

Dedemle Augustine evden çıktıklarında bir yığın mısır bitirmiştik ve kabuklardan merdivenin diğer yanına bir başka yığın yapmıştık. Güncesinden birçok sayfa okumuştum. Bazı sahneler böyleydi. Bazı sahneler çok farklıydı. Bazıları çok önce yaşanmıştı, bazıları ise henüz yaşanmamıştı. Bunu yazarken ne yaptığını anlamıştım. Önce öfkelendim ama sonra üzüldüm ve sonra müteşekkir oldum ve sonra yine öfkelendim ve her birinde bir an durup hemen bir sonrakine geçerek bu duyguları yüzlerce defa yaşadım.

Augustine, "Teşekkür ederim," dedi; bir mısır yığınını, bir kabuk yığınını inceliyordu. "Yaptığınız bu şey, çok kibar." Dedem, "Bizi Trahimbrod'a götürecek," dedi. "Zaman harcamamalıyız. Geç oluyor." Bunları kahramana söyledim. "Benim adıma teşekkür et ona," dedi. Augustine'e, "Teşekkür ederiz," dedim. Dedem, "Biliyor," dedi.

DÜĞÜN NE MÜTHİŞTİ!
Ya da
DÜĞÜNDEN SONRA HER ŞEY TEPETAKLAK OLDU, 1941

ZOŞA DOĞMADAN sanki çok önce ailesi evde düğün hazırlıklarına başlamış gibiydi ama yenilemelerin histerik hıza ulaşması ancak dedemin gönülsüzce evlenme teklif edişinden -tek değil, iki diz birden yerde- sonra gerçekleşti. Ahşap parke zemin beyaz ketenlerle kaplanmıştı ve yerleştirilmesi haftalarca sürmüş (Avra, Zoşa'nın yanına oturamazdı ama Yoske ile Libi'ye yakın oturmalıydı, yalnız bu durum Libi'nin Ansel'e, Ansel'in Avra'ya, ya da Avra'nın ortadaki çiçeklere yakın bir yere oturması anlamına gelecekse imkânsızdı çünkü feci alerjikti ve ölebilirdi. Ve tabii Dikinecilerle Kamburlar masanın iki ayrı tarafında kalmalıydı) ve özenle konumlanmış isim kartlarıyla süslü masalar, büyük yatak odasından mutfağa uzanan bir hat boyunca dizilmişti. Eski perde ve eski pencerelerin bir şeyi olduğundan değil, Zoşa evleneceği ve bu da yeni perde ve yeni pencereler gerektireceği için yeni pencerelere yeni perdeler alınmıştı. Yeni aynalar en ufak lekeye kadar temizlenmiş, sahte antika çerçeveleriyse özenle kirletilmişti. Gururlu ana baba Menahem ve Tova en ufak ayrıntısına kadar her şeyin olağanüstü olması için işlerin hep başında durmuştu.

Ev aslında, Menahem'in riskli alabalık girişiminin müthiş kârlı çıkmasıyla tavanarasından birbirine bağlanmış iki binadan oluşuyordu. Trahimbrod'un en büyük ama aynı zamanda en kullanışsız eviydi çünkü bir odadan diğerine ulaşmak için üç katı inip çıkmak ve on iki ayrı odadan geçmek gerekiyordu. İşlevlere göre bölünmüştü: bir tarafta yatak odaları, çocukların

oyun odası ve kütüphane; diğer taraftaysa mutfak, yemek odası ve çalışma odası vardı. Biri, Menahem'in günün birinde en güzel şaraplarla dolacağını vaat ettiği etkileyici şarap raflarına ev sahipliği yapan, diğeriyse Tova'nın dikişleri için sakin mekân görevi üstlenen iki kileri sadece ince bir tuğla duvar ayırıyordu ama gerçekte aralarında dört dakikalık yürüyüş mesafesi vardı.

Çifte-ev, sahiplerinin yeni refahının her yüzünü ortaya çıkarmıştı. Evin arkasından kırık cam misali çıkan yarım kalmış bir veranda vardı. Boş spiral merdivenlerin mermer tırabzan babaları zemine sabitlenmişti. Alt katlarda tavanların yükseltilmesi üçüncü kattaki odaları sadece çocuklar ve cücelerin yaşamasına uygun kılmıştı. Helâ kulübesinde yer alan ve kasabadaki herkesin kullandığı oturaksız tuvaletlerin yerine alafranga porselenler konmuştu. Güzelim bahçe sökülmüş, yerine, iki yanına çiçek açamayacak denli kısa kesilen açelyalar dikili çakıl yol yapılmıştı. Ama Menahem en çok yapı iskelesiyle gurur duyuyordu: iskele sürekli değişimi, her zaman biraz daha iyisi için değişimi simgeliyordu. İnşaat ilerledikçe iğreti kirişlere daha çok tutulmuş, onları evden daha çok sevmeye başlamış ve sonunda mimara ısrar ederek hepsini birden nihai planlara katmaya ikna etmişti. Planlara işçiler de çizilmişti. Esasen işçi değildi bunlar; işçi gibi görünmeleri, kalaslar üzerinde yürümeleri, sahte duvarlara işlevsiz çiviler çakmaları, aynı çivileri sökmeleri ve çizimleri incelemeleri için para ödenen yerel oyunculardı. (Bizzat çizimler bile çizimlerin içine çizilmişti ve onların içine çizimler çizilmişti ve onları içlerine de...) Menahem'in sorunu şuydu: satın alabileceklerine yetecekten çok daha fazla parası vardı. Çözümüyse şu: daha fazla eşya almak yerine, çölde mahsur kalıp hatırlayabildiği tek fıkrayı tekrarlayan ve sürekli daha fazla süsleyen adam misali zaten elinde bulunanlardan daha fazlasını satın almak. Çifte-eve dair düşü bir tür sonsuzluk, daima tamamlanmaya yaklaşan ama asla tamama ermeyen, akla dipsiz bir para kuyusu getiren bir şeyin kesitiydi.

Harikulâde! Neredeyse tamam, Tova! Harikulâde!

Ne ev! Sen de biraz kilo vermiş gibi görünüyorsun!

Harikulâde! Herkes kıskanacak seni!

Ev yansa veya toprak evi yutuverse Trahimbrod'un Yahudi nüfusunun tamamen ortadan kalkacağı denli çok sayıda misafirin katıldığı düğün, 1941 yılının olayıydı. Resmi hazırlıklardan bir hafta önce gönderilen davetiyelerden birkaç hafta önce hatırlatma notları yollanmıştı:

UNUTMAYIN:
TOVA'NIN
VE ONUN KOCASININ*
KIZLARININ DÜĞÜNÜ.
18 HAZİRAN 1941,
EVİ BİLİYORSUNUZ.

* Menahem

Kimse unutmadı. Düğüne sadece Tova'ya göre çağrılmaya değmeyecek Trahimbrodlular çağrılmamıştı; dolayısıyla konuk defterinde ve yıkımından önceki son kasaba sayımında yer almadılar ve haliyle ebediyen unutuldular.

Stilize lambrilere hayranlık duymamaları mümkün olmayan konuklar içeri alınırken dedem izin isteyerek geleneksel damat takımını çıkarıp rutubetli sıcağa daha uygun ince pamuklu ceketini giymek için şarap mahzenine indi.

Kesinlikle büyüleyici, Tova. Baksana nasıl büyülendim.

Eşi benzeri yok bunun.

Şu masadaki çiçeklere bir servet harcamışsındır. Hapşu!

Olağanüstü!

Uzaklarda gök gürledi ve dehşetengiz güçte ve hızda bir esinti, yeni pencerelerden herhangi birini, hatta yeni perdelerden bi-

rini dahi kapamaya zaman kalmadan evi doldurup çiçekli masa süslerini ve diğer mekân düzenlemelerini havaya savurdu. Kedi mırladı, su fokurdadı, geçkin kadınlar kelleşen kafalarını koruyan örgülü şapkalarını sıkıca tuttu. Ani esinti, masalardaki yer kartlarını karıştırdı. Libby'yi, düğüne sadece bu feci kaltaktan üç masa uzakta oturmak şartıyla geleceğini belirtmiş Kerman'ın yanıbaşına, Tova'yı adını kimsenin hatırlayamadığı ve davetiyesi son gün kapısının altından, yakınlarda kanserden ölen karısı kaynaklı suçluluk duygusu eşliğinde atılıvermiş balıkçının yerine masanın en ucuna, Dikine Haham'ı lafını sakınmayan Kambur Şana P'nin (ikisi de birbirinden aynı oranda tiksiniyor ve tahrik oluyordu) yanına yerleştirerek ve dedemi gelinin kız kardeşinin üzerine köpekleme konumunda kondurarak daldığı hızla evden çıktı.

Zoşa ve utançtan kıpkırmızı olmuş, kusurlu düğün yüzünden bembeyaz kesilmiş annesi özenle düzenlenmiş her şeyi boşu boşuna eski yerlerine yerleştirmek için telaşla koşturdular; çatalları ve bıçakları toplamaya, şarap dökülen yerleri silmeye, masa süslerini masalara ortalamaya, fırlatılıp atılmış iskambil kâğıtları misali saçılmış isim kartlarını yerlerine yerleştirmeye giriştiler.

Koşuşturma arasında gelinin babası, *düğünden sonra her şey tepetaklak gider lafı*, diye şaka yapmaya kalkıştı, *doğru çıkmaz umarım.*

Dedem kilere indiğinde gelinin kız kardeşi boş şarap raflarına yaslanmıştı.

Merhaba, Maya.

Merhaba, Safran.

Üstümü değişmeye gelmiştim.

Zoşa hayal kırıklığına uğrayacak.

Neden?

Çünkü kusursuz buluyordu seni. Öyle dedi. Hem düğün günü değişme zamanı değildir.

Daha rahat bir şeyler giymek için bile mi?

Düğün günü rahatlık zamanı değildir.

Ah, kardeş, dedi dedem dudağa dönüşüveren yanağa öpücüğünü kondururken. *Güzelliğine uyan bir mizah anlayışın var.*

Maya hızla dantelli külotunu sıyırdı. *Nihayet,* dedi, dedemi kendisine çekerek, *patlayacaktım neredeyse.*

ŞANSIN KUKLASI, 1941-1924

ONCA TOPUĞUN mitralyöz misali takırtısıyla her an çökü-verecekmiş gibi görünen üç buçuk metrelik tavanın altında alelacele sevişirlerken -temizlik telaşı arasında kimse damadın ortadan yitişinin uzadığını fark etmemişti- dedem şansın kuklasından öte bir şey miyim acaba, diye düşündü. İlk öpücüğünden bu ilk zinasına başına gelen her şey, kontrolünü elinde bulundurmadığı bir dizi olayın kaçınılmaz sonucu değil miydi? Elinde sahici seçenek bulunmazken, cidden, ne kadar suçlu sayılabilirdi? Yukarıda, Zoşa'nın yanında olabilir miydi? Olasılıklar arasında var mıydı bu? Penisi halen olduğu ve olmadığı ve olduğu ve olmadığı ve olduğu ve olmadığı ve olduğu ve olmadığı yerde olabilir miydi? İyi biri olabilir miydi?

Dişleri. Bebeklik portresini incelediğimde ilk onlar dikkatimi çekmişti. Kepek değildi bu. Alçı ya da beyaz boya lekesi değildi. Dedemin incecik dudakları arasında, erik pembesi diş etlerine kazılı albino kuyular misali eksiksiz bir dizi diş parıldıyordu. Doktor, açıklanamayan olaylarla karşılaşan her doktorun yaptığı gibi omuz silkmiş ve büyük-nenemi iyiye işaret türü laflarla avutmaya çalışmıştı herhalde. Ama bir de bundan üç ay sonra yapılmış aile portresi vardı. Bu sefer neneme baktığınızda pek avutulamadığını görüyordunuz: gencecik büyük-nenem, surat asıyordu.

Anasının meme uçlarına kan toplayıp canını yakan, onu ancak yan yatarak uyumaya zorlayan ve sonunda emzirmesini olanaksızlaştıran; dedemin, babasının erkeklik gücüne işaret sayarak hayranlık duyduğu dişleriydi. Büyük-dedemle büyük-nenemin sevişmeyi bırakmasına ve tek çocukla yetinmelerine yol açanlar da

bunlar, bu miniminnacık öğütücüler, bu şirin süt dişleriydi. Dedemin vaktinden önce sütten kesilmesini sağlayan ve toy bedeninin gereksindiği besini almasını engelleyenler, bu dişlerdi.

Kolu. Fotoğraflara defalarca bakmak ve onca sıradışı olanı kaçırmak mümkündü. Genellikle fotoğrafçının poz seçimi veya sadece tesadüfle açıklanıverirdi ama Dedem sağ elinde asla bir şey tutmuyordu; çanta, kâğıt... Diğer elini bile. (Amerika'da çekilmiş tek fotoğrafında -gelişinden iki hafta sonra ve ölümünden üç hafta önce- annemi sol kolunda tutuyor.) Gerekli kalsiyumdan yoksun kalınca çocuk bedeni tedbirli davranmış ve kısa çöpü sağ kolu çekmişti. Kızarık ve şiş meme ucu ufalıp ondan ebediyen uzaklaşırken umutsuzca bakakalmıştı ardından. Ona uzanmayı en çok gereksindiği anlarda, erişememişti.

Yani fikrimce dişleri yüzünden sütsüz kalmıştı ve sütsüzlük yüzünden sağ kolu ölmüştü. Sağ kolu öldüğünden kötücül değirmende değil, kasabanın hemen dışındaki tabakhanede çalışmıştı ve sınıf arkadaşlarını Nazilere karşı verilen çatışmalarda ölüme gönderen celpten muaf tutulmuştu. Kolu, (diğerleriyle birlikte nehirde ölen) tek aşkını kurtarmak için gerisingeri Trahimbrod'a yüzmesini ve sonra boğulmasını engelleyerek tekrar kurtaracaktı dedemi. Kolu, Augustine'in ona tutulmasını ve kurtarmasını sağlayarak dedemi bir daha kurtaracaktı. Ve yıllar sonra bir kez daha, Birleşik Devletler göçmen memurlarının talimatı üzerine gerisingeri gönderilecek ve yolcularının tümü Treblinka esir kampında ölecek olan *New Ancestry* gemisine binmesini engelleyerek yardıma koşacaktı.

Ve eminim ki, yolunun kesiştiği her kadının dedeme vurulmasını, Trahimbrod'da kırktan fazla ve komşu köylerden en az iki kat fazlası kadınla yatmasını ve işte şimdi, yeni karısının kız kardeşiyle ayaküstü, alelacele sevişmesini sağlayan gücü yaratan da kolu, yani o yararsız ve gevşek kas sarkıntısıydı.

İlki, Brod kıyısındaki döküntü kulübelerden birinde oturan dul Roz W'ydi. Başta Kambur cemaati adına evini temizlemeye yardıma gelen çolak oğlana acıdığını sandı; acıma yüzünden

ona bademli ekmek ve bir bardak süt verdi (dedemin midesi sütü görür görmez kalkmıştı) aynı acımayla çocuğa yaşını sordu ve kocasına bile söylemediği kendi yaşını ona söyledi. Gözlerindeki rastık katmanlarını silerek, bedeninin altmış yıldan beri kocası dâhil hiç kimse tarafından görülmemiş tek yerini çocuğa gösterirken de acıma hissettiğini sanıyordu. Oğlanı elinden tutup kocasının Birinci Dünya Savaşı sırasında Karadeniz'deki gemisinden yolladığı aşk mektuplarını göstermeye yatak odasına götürürken de hissettiği acımaydı veya öyle sanıyordu.

Bu mektuba, dedi dedemin cansız elini tutarak, *bedenini -başını, uyluğunu, pazısını, parmağını, boynunu, her şeyini- ölçmede kullandığı sicim parçalarını koymuştu. Bunları uyurken yastığımın altına yerleştirmemi istiyordu. Geri döndüğünde bunlarla bedenini ölçecek ve hiç değişmediğini kanıtlayacaktı... Ah, bunu hatırlıyorum*, dedi, elini dedemin ölü kolunda -bilerek veya bilmeyerek- bir aşağı bir yukarı gezdirerek. *Bunda bizim için yapacağı evden bahsediyordu. Ressam sayılmazdı ama gene de bir resmini çizmişti. Ufak bir gölcüğü olacaktı; gölcük bile değil, ufak bir şey. Balık yiyebilelim diye. Bir de uykuya dalmadan önce takımyıldızlardan bahsedebilelim diye yatağımızın üstünde bir pencere... Ve bu da*, dedi dedemin kolunu gömleğinin içine yönlendirerek, *ölene dek bana sadık kalacağına yemin ettiği mektubu.*

Işığı söndürdü.

Ölü eli yönlendirip sırtüstü uzanarak, *İyi mi böyle?* dedi.

Dedem, on yaşında olmasının ötesinde bir şeyden güç alarak kadını kendisine çekti. Yardımıyla, bir daha asla bir gencin kokusunu alamayacağını düşündürecek denli yaşlı kokan kara bluzunu çıkardı, ardından eteğini, ardından varisli damarlarının baskısıyla kabaran çoraplarını, külotunu ve artık beklenmedik sayılana karşı külotun içinde tutulan pamuklu bezi çıkardı. Oda, daha önce birlikte duymadığı kokularla doluydu: toz, ter, yemek ve annesi çıktıktan sonraki banyo kokusu... Kadın dedemin kısa pantolonunu ve donunu çıkardı ve dedemin üstünde,

sallanan sandalyeymişçesine geriye gitti. *Oh*, diye inledi, *oh*. Dedem ne yapacağını bilemediğinden aynısını yaptı: *Oh*, diye inledi, *oh*. Kadın, *Lütfen*, diye inlediğinde, *Lütfen*, dedi. Kısa, hafif sarsılmalar geçirdiğinde, aynısını yaptı. Ve susunca, sustu.

On yaşında olduğundan birkaç saat ara vermeden aşk yapmak -ya da aşkın onu yapması- dedeme alışılmadık gelmedi. Ama daha sonra keşfedeceği üzere, onca cinsel devamlılığı veren ergenlik öncesi değil, kötü beslenmesinden gelen bir başka eksiklikti: frensiz vagon misali, asla yük boşaltmak için duramıyordu. Bu tuhaflık sayıları 132'yi bulacak metresleri tarafından derin mutlulukla ve kendisince aynı oranda ilgisizlikle karşılanacaktı: sonuçta insan, hiç bilmediği bir şeyi nasıl özleyebilirdi? Ayrıca, sevgililerinin hiçbirini sevmedi dedem. Hissettiği hiçbir şeyi aşkla karıştırmadı. (Sadece bir kişi onun için bir şeyler ifade edecekti; sorunlu bir doğum gerçek aşkı imkânsız kılmıştı.) Ne bekleyecekti yani?

Her Pazar öğleden sonrasında toplam dört yıl -dul, dedemin annesine otuz sene önce piyano dersi verdiğini fark edip mektupları göstermeyi bırakana kadar- süren ilk ilişkisi, aşk ilişkisi değildi. Dedem rıza gösteren bir yolcudan öte değildi. Kolunu -bedeninde, Roz'un gerçekten dikkat ettiği tek yer koluydu; yapılan eylem hiçbir zaman dedemin koluna yakınlaşma yolundan öteye gitmedi- haftalık hediye sıfatıyla vermekten, bir sayvanda değil, güçlü lambası siluetlerini karanlık sulara yansıtarak denizcilere yol gösteren ve belki kocasına geri gelme yolunu gösterebilecek rüzgârlı bir deniz fenerinde sevişiyorlarmış gibi yapmaktan memnundu. Ölü kolunu; dulun özlediği, uğruna sararmış mektuplar okuduğu, uğruna on yaşındaki bir çocuğu yatağına aldığı ve kendisinden, yaşamından uzak yaşadığı kayıp uzvun yerine sunmaktan memnundu. Roz'un sekiz yıl sonra, 18 Haziran 1941 günü, Almanların ilk bombaları tahta kulübeciğini temelinden sarstığında ve gözleri kendi içine bakmak üzere arkaya yuvarlandığında düşündüğü kol, kendisinin veya kocasınınki değil, dedemin koluydu.

KANIN KOYULUĞU VE DRAMA, 1934

HİZMETLERİNİN doğasından habersiz Kambur cemaati, Roz'un evine yaptığı haftalık ziyaretler karşılığında dedeme para ödüyordu. Trahimbrod'daki diğer yaşlı hanımlara da benzer hizmetler sunmasını teklif ettiler. Anne ve babası gerçeği hiç öğrenmedi ama orta yaşa ve fukaralığa doğru ilerledikçe, dedemin para kazanmaya ve yaşlılarla zaman geçirmeye gösterdiği heves ikisini de rahatlattı.

Babası, *Sende Çingene kanı var diye düşünmeye başlıyorduk*, dedi; dedem sadece gülümsedi ki bu, babasına genelde verdiği yanıttı.

Ki o da, dedi annesi -annesini kendisinden bile çok severdi- *zamanını iyi bir şey yaparak geçiriyor olduğuna sevindiğimiz anlamına geliyor*. Yanağından öptü ve saçını okşadı; babası buna kızdı çünkü Safran bu tür şeyler için fazla büyüktü.

Babası etrafta görünmediğinde annesi, *Kimmiş benim bebeğim?* derdi.

Benim, derdi dedem; soruyu, yanıtı ve soruya verilen yanıtı izleyen öpücüğü seviyordu. *Benden berisine bakmana gerek yok*. Sanki gerçekten korktuğu bir şey varmış, sanki annesi günün birinde başkasına *bakacakmış* gibi... Ve bu yüzden, annesinin sadece kendisine bakmasını ve asla başka yere bakmamasını istediğinden; annesine, kızabileceğini, hakkında kötü düşünebileceğini veya kıskanabileceğini düşündüğü hiçbir şeyi söylemedi.

Belki aynı nedenle karıştırdığı haltlardan hiçbir arkadaşına veya sonraki sevgililerine bahsetmedi. Bunların ortaya çıkma-

sından o kadar çekiniyordu ki güncesinde -nenemle savaş sonrasında memleketlerinden ayrılmış insanların toplandığı bir kampta tanışmasından önceki hayatına dair elimdeki tek yazılı kayıttı bu- bile hiçbirisinden bir defacık bahsetmedi.

Bekâretini Roz'la yitirdiği gün: *Bugün fazla bir şey olmadı. Babam Rovno'dan bir parti sicim getirtti ve görevlerimi yerine getirmediğim için bana bağırdı. Annem her zamanki gibi beni savundu ama sonuçta o da bana bağırdı. Gece boyunca deniz fenerlerini düşündüm. Tuhaf.*

İlk defa bir bakireyle yattığı gün: *Bugün tiyatroya gittik. İlk sahneyi bitiremeyecek kadar sıkıldım. Sekiz fincan kahve içtim. Patlayacağım sandım. Patlamadım.*

İlk defa arkadan aşk yaptığı gün: *Annemin saat ustaları hakkında söylediklerini çok düşündüm. Çok ikna ediciydi ama söylediklerine katıldığıma henüz emin değilim. Babamla yatak odalarında birbirlerine bağırdıklarını duydum; bu yüzden gecenin çoğunu uyanık geçirdim ama sonunda deliksiz bir uyku uyumuşum.*

Utandığından değildi, hatta yanlış bir şey yaptığını bile düşünmüyordu çünkü yaptığının doğru, çoğu kişinin yaptığını gördüğü herhangi bir şeyden daha doğru olduğunu ve doğruyu yapmanın çoğu zaman yanlış bir şey yapıyor olma hissi verdiğini ve yanlış yapıldığı hissediliyorsa muhtemelen doğrunun yapıldığını biliyordu. Ama aşkın bir de değer yitirtici yüzünün bulunduğunu, annesi veya Roz veya onu seven herhangi birisinin diğerini öğrenmesinin kendilerini daha değersiz görmelerine yol açacağını biliyordu. *Seni seviyorum*'un aynı zamanda *seni, seni seven veya sevmiş ya da sevecek diğer herkesten fazla seviyorum* ve ayrıca *seni, diğer herhangi birisini sevdiğimden daha fazla seviyorum ve şimdiye dek kimseyi böyle sevmedim ve bundan sonra da sevmeyeceğim* anlamlarına geldiğini de biliyordu. Aşkın tanımı gereği iki kişiyi birden sevmenin imkânsızlığını bi-

liyordu. (Neneme Augustine'den bahsedemememin nedenlerinden biri bu, Alex.)

İkincisi de bir duldu. Dedem gene on yaşındayken bir sınıf arkadaşı tarafından, aynı zamanda dans salonu ve yılda iki defa sinagog görevleri gören kasaba tiyatrosundaki bir oyuna davet edilmişti. Bileti, çifte-evin ilk kurbanının genç dul eşi sıfatıyla tanıdığı Lista P'nin gelip oturduğu koltuğun numarasını taşıyordu. Lista, ufak tefek; sımsıkı atkuyruğundan incecik saç telleri sallanan bir kadındı. Pembe eteği, sanki defalarca yıkamış ve ütülemişmiş gibi aşırı temiz ve pürüzsüzdü (fazla temiz, fazla düzgün.) Güzeldi, doğru, her ayrıntısına gösterdiği acınası abartıyla güzeldi. Birisi kocasının hücresel enerjisinin dünyaya dağıldığı, toprağı beslediği, döllediği ve yeni yaşamın filizlenmesini teşvik ettiği düzlemde ölümsüz olduğunu söylese, Lista'nın aşkının da binlerce gündelik şeye dağılarak aynı şeyi yaptığı söylenebilirdi. Aşkının şiddeti öylesineydi ki ona hâlâ bir daha hiç giyilmeyecek gömleklerin düğmelerini diktiriyor, giyilmeleri arasında her eteği defalarca yıkatıp ütületiyordu.

Affedersiniz, diye başladı dedem, biletini göstererek.

Ama bakarsan, dedi Lista, aynı koltuğun numarasını taşıyan kendi biletini göstererek, *burası benim.*

Ama aynı zamanda benim.

Lista tiyatronun saçmalığı, aktörlerin sıradanlığı, oyun yazarlarının aptallığı, dramanın doğasındaki ahmaklık ve bu gerzeklerin her müşteriye bir koltuk ayırmak kadar basit bir işi beceremememelerine nasıl da şaşırmadığı üzerine söylenmeye başladı. Derken dedemin kolunu fark etti ve yenildi.

Burnunu çekerek, *anlaşılan iki seçeneğimiz var,* dedi. *Ya kucağına oturacağım ya da çıkıp gideceğiz.* Sonunda sırasını değiştirerek ikisini birden yaptılar.

Lekesiz mutfağında dolanıp her şeye dokunarak, yeniden düzenleyerek ve dedeme bakmayarak, *kahve sever misin?* dedi.

Tabii.

Gençlerin çoğu sevmez.

Dedem, *Ben severim*, dedi ya aslında o güne dek hiç kahve içmemişti.

Annemin yanına taşınacağım.

Pardon?

Bu ev evlendiğimde oturmam içindi ama olanları biliyorsun.

Evet. Üzgünüm.

Dolaplardan birinin cilalı tutamağıyla oynayarak, *İstersin o zaman*, dedi.

Tabii. Siz de içecekseniz. Sırf bana yapmayın.

Yaparım. İstiyorsan, dedi ve bir sünger aldı ve süngeri yerine bıraktı.

Ama sırf benim için yapmayın.

Yapacağım.

Safran, iki yıl ve altmış sekiz sevgiliden sonra Lista'nın çarşaflarındaki kan lekelerinin bekâretinin gözyaşları olduğunu kavradı. Lista'nın evleneceği adamın nasıl öldüğünü hatırladı: düğün gününün sabahında Güneş Saati'ne giderken çöken inşaat iskelesi Lista'yı evlilik gerçekleşemeden, kocası için kanını dökemeden, ruhen dul bırakmıştı.

Dedem kadınların kokularına âşıktı. Onların kokularını parmaklarında yüzük, dilinin ucunda kelimeler misali taşırdı. Tanıdık kokuların tanımadık birleşimleri. Bu yolla Lista -bakireliği veya tek seferlik sevgililiği ile özel bir yere sahip olmayacak olsa da- içinde yıkanma arzusu uyandıran tek kadın olma sıfatıyla dedemin belleğinde özel bir yer edinmişti.

Bugün tiyatroya gittik. İlk sahneyi bitiremeyecek kadar sıkıldım. Sekiz fincan kahve içtim. Patlayacağım sandım. Patlamadım.

Üçüncüsü bir dul değildi ama gene bir tiyatro tanışıydı. Yine bir arkadaşının davetiyle gitmişti -Lista uğruna ektiği arkadaşı- ve yine tiyatrodan onsuz çıkmıştı. Safran bu sefer sınıf arkadaşıyla Lutsk'un Pazar günü kurulan pazarındaki satıcılardan biri olarak tanıdığı genç bir Çingene kızının arasına oturmuştu. Kızın cüretine, bir kasaba etkinliğinde görünmeyi, aşırı bağnaz yer gösterici Rubin B'nin gözüne çarpıp dışarı atılmayı, Yahudiler arasında Çingene olmayı göze alışına inanamamıştı. Bu, kendisinde bulunmadığı kesin olan bir niteliğin kanıtıydı ve onu etkilemişti.

Omzundan sarkıp kucağına dökülen uzun saç örgüsü dedeme ilk ve ikinci bakışında, kızın Pazar günkü pazarda bir örgü sepetten diğerine doğru dans ettireceği yılan gibi göründü. Işıklar söndürülünce sol eliyle ölü kolunu kızla aralarındaki kolçağa yerleştirdi. Kızın kolu fark etmesini sağladı -acıma yüklü gevşek dudaklardan sımsıkı, erotik bir sırıtışa dönüşümü zevkle izledi- ve ağır perdeler ayrıldığında aynı gece kızın eteğini kaldıracağından emin oldu.

Sahne gerisinden tok bir ses yankılandı: *Çifte dingilli at arabası Trahim B'yi Brod Nehri'nin dibine çaktığında tarih, 18 Mart 1791'di. Su yüzüne çıkıveren ilginç kalıntıların ilk tanıkları küçük W ikizleri oldu...*

(Perde açılır ve bir taşra manzarası görülür: sahnede sol üstten sağ alta doğru köpüklü bir çay akmaktadır; birçok ağaç ve dökülmüş yaprak ve yaklaşık altı yaşlarında, paçaları bağcıklı, yünden diz altı külot-pantolon ve mavi saçaklı kelebek yaka bluz giyen iki kız, yani ikizler vardır.)

TOK SES

...üç boş cep, uzak yerlere ait posta pulları, iğne ve topluiğneler, kızıl kumaş parçaları, bir vasiyetin ilk ve son kelimeleri: "Her şeyimi aşkıma bırakıyorum."

HANNA

(*Kulak tırmalayıcı bir sesle haykırır.*)

(ŞANA *soğuk suya girer, paçalarındaki ipleri çeker, ilerlerken* TRAHİM'in *yaşama doğru yükselen kalıntılarını tarar.*)

AYIPLI TEFECİ YANKEL D

(*Kızlara koştururken kıyıdaki çamurları sıçratır.*) Sorarım size akılsız kızlar, ne yapıyorsunuz orada? Suda? Suda? Ama ey! Yok ki görecek bir şey! Geri durun! Benim bir zamanlar yaptığım gibi büyük bir aptallık yapmayın! Yaşam aptallığı ödüllendirmez.

BITZL BITZL R

(*Tuzaklarından birine bağlı kayığından olanları izler.*) Derim ki ne oluyor orada? Kötü Yankel, uzaklaş Haham'ın ikiz kızlarından!

SAFRAN

(ÇİNGENE KIZ'ın *kulağına; sarı sahne ışığından mürekkep, ses boğucu battaniyenin altından*) Hoşlanır mısın müzikten?

ŞANA

(*Etrafında bir bahçe misali ortaya çıkıveren kütle içinde sular sıçratıp gülerek*) Ne garip cisimler çıkıyor sudan!

ÇİNGENE KIZ

(*İki boyutlu ağaçların gölgesi altında, SAFRAN'ın kulağına çok yakından*) Ne?

SAFRAN

(*Ölü kolunu ÇİNGENE KIZ'ın kucağına düşürmek için omzundan yararlanarak*) Müzikten hoşlanıp hoşlanmadığını merak etmiştim.

SOFIOVKA N

(*Bir ağacın ardından çıkar.*) Olan bitenin tümünü gördüm. Hepsinin tanığıyım ben.

ÇİNGENE KIZ

(SAFRAN'*ın ölü kolunu bacakları arasına alıp sıkarak*) Hayır, müzikten hoşlanmam. (*Ama aslında şunu söylemeye çalışmaktadır: Müziği dünyada, senden sonra her şeyden çok severim.*)

AYIPLI TEFECİ YANKEL D

Trahim?

SAFRAN

(*Kirişlerden toz dökülür, dudakları karanlıkta* ÇİNGENE KIZ'*ın karamel rengi kulağını arar.*) Müziğe zamanın yoktur herhalde. (*Ama aslında şunu söylemeye çalışmaktadır: Salak değilim ben, biliyorsun.*)

ŞLOYİM W

Sorarım, sorarım kimdir bu TRAHİM? Ölümlü bir ıvır zıvır mı?

(*Oyun yazarı ucuz koltuğunda gülümser. Seyircinin tepkisini ölçmeye çalışmaktadır.*)

AYIPLI TEFECİ YANKEL D

Her şeyi tam kavramadık daha. Aceleci olmayalım.

EN ÜST BALKON

(*Nereden geldiği belirsiz bir fısıltı*) İnanılır gibi değil. Olan bitenle alakası yok.

ÇİNGENE KIZ

(SAFRAN'*ın ölü kolunu bacakları arasında yoğurarak, hissiz dirseğinin bükümünde parmağını gezdirip çimdikleyerek*) Sence de sıcak değil mi burası?

ŞLOYİM W

(*Hızla soyunup çoğu kişininkinden büyük göbeği ve kalın kıl tutamlarıyla kaplı sırtını ortaya çıkararak*) Gözlerini kapayın. (*Onlar için değil. Benim için. Utandım.*)

SAFRAN

Çok.

YASLI ŞANDA

(*Sudan çıktığında* ŞLOYİM'*e*) Yalnız mıymış yoksa uzun yıllar evli kaldığı hanımıyla mıymış? (*Ama aslında şunu söylemeye çalışmaktadır: Onca yaşanandan sonra hâlâ umudum var. Kendim için değilse bile, Trahim için.*)

ÇİNGENE KIZ

(*Parmaklarını* SAFRAN'*ın ölü parmaklarına dolayarak*) Gidelim mi?

SAFRAN

Lütfen.

SOFİOVKA N

Evet, aşk mektuplarıydı.

ÇİNGENE KIZ

(*Beklenti ve bacaklarının arasında ıslaklıkla*) Gidelim.

DİKİNE HAHAM

Ve bırakın yaşam devam etsin bu ölüm karşısında.

SAFRAN

Evet.

(*Müzisyenler doruk noktasına hazırlanır. Dört keman akort edilir. Bir harp nefeslenir. Esasen obuacı olan trompetçi parmaklarını katırdatır. Piyanonun çekiçleri sırada ne var, bilmektedirler. Orkestra şefinin esasen bıçak olan değneği, neşter misali kalkar havaya.*)

AYIPLI TEFECİ YANKEL D

(*Elleri göğe, sahne ışıklarını tutan adamlara çevrili*) Belki de kalanları toplamaya başlamalıyız.

SAFRAN

Evet.

(*Müzik girer. Güzeldir. Başlangıçta alçak seslidir. Fısıldar. Çıt çıkmaz. Sadece müzik vardır. Müzik belli belirsiz kabarır. Kendisini sessiz bir mezardan çıkarır. Orkestra çukuru terle dolar. Beklenti. Timpaninin nazik gümbürtüsü gi-*

rer. Pikolo ve viyola girer. Kreşendo imaları. Onca performanstan sonra bile adrenalin yükselişi. Hâlâ tazelik hissi vermektedir. Müzik artar, çiçeklenir, patlar.)

TOK SES

(*İhtirasla*) İkizler, babalarının şalıyla gözlerini örttü. (ŞANA *ve* HANNA, *şalla gözlerini örter.*) Babaları, bebek ve ebeveyni için uzun ve yerinde bir dua okudu. (DİKİNE HAHAM, *avuçlarına bakar, başını aşağı yukarı sallayarak dua okuyor rolü yapar.*) Yankel'in yüzü hıçkırıklar eşliğinde boşalan gözyaşlarıyla kaplanmıştır. (YANKEL *hıçkırarak ağlama hareketi yapar.*) Bir çocuk doğdu elimize!

(*Kararma. Perdeler kapanır.* ÇİNGENE KIZ *bacaklarını açar. Alkışlar fısıltılara karışır. Müzik hâlâ yükselmektedir.* ÇİNGENE KIZ, SAFRAN'*ı ölü kolundan tutarak tiyatrodan çıkarır, çamurlu ara sokaklardan, eski mezarlığın yanındaki şekercinin önünden, sinagogun yıkılmaya yüz tutmuş verandasından sarkan asmaların altından, kasaba meydanından -ikili, Güneş Saati'nin o günkü son gölgesiyle bir anlığına ayrılır- Brod'un geniş kıyısından, Yahudi/Beşeri fay hattından, salman eğreltiotlarının altından, sarp kayaların gölgesinden (cesaretle) tahta köprüden—*)

ÇİNGENE KIZ

Hiç görmediğin bir şey görmek ister miydin?

SAFRAN

(*O güne dek içinde bulunduğunu bilmediği bir dürüstlükle*) İsterim. İsterim.

(*—böğürtlen ve ahududu çalılarından geçirerek daha önce hiç görmediği taşlaşmış bir ormana götürür.* ÇİNGENE

KIZ, SAFRAN'ı *dev bir çınarın taştan gölgesinde durdurur, ölü koluna girerek kendisini kayanın gölgesinde geçmişe dönük her şeye özlemle yutulmaya bırakır, kulağına bir şey fısıldar [dedemden başka hiç kimse bunu duyma ayrıcalığına sahip değildir] elini ince eteğinin altına kaydırır*) Lütfen (*der, dizleri üstünde eğilir*) lütfen (*ölü işaretparmağının üstüne çöker*) evet (*kreşendo*) evet (*karamel rengi elini dedemin gömleğinin üst düğmesine götürür, belden salınır)* lütfen (*trompet coşar, keman coşar, timpani coşar, zil coşar*) evet (*akşam alacası gece filizlerine saçılır, gece göğü karanlığı sünger misali siler, kafalar birbirine uzanır*) evet (*gözler kapanır*) lütfen (*dudaklar aralanır*) evet. (*Orkestra şefi değneğini, bıçağını, neşterini, Tevrat çubuğunu atar; evren, karanlık.*)

12 Aralık 1997

Sevgili Jonathan,

Ukrayna'dan selamlar. Mektubunu şimdi aldım ve Küçük İgor'a yüksek sesle okumak dışında da birçok defa okudum. (Ben okurken onun da romanını okuduğunu söylemiş miydim sana? Onun için çeviri yapıyorum ve aynı zamanda senin editörünüm ben.) İkimizin de kalanları beklediğimizden fazlasını dillendirmeyeceğim. Romanın düşünebileceğimiz ve hakkında konuşabileceğimiz bir şey. Ayrıca üzerine gülebileceğimiz bir şey ki buna gereksinim duyuyoruz.

Seni bilgilendirmek istediğim çok şey var Jonathan ama yolunu kavrayamıyorum. Seni Küçük İgor ve onun nasıl kalite bir kardeş olduğu hakkında bilgilendirmek istiyorum ve aynı zamanda sana sıkça işaret ettiğim gibi çok, çok mütevazı ama buna rağmen çok iyi bir insan ve annem olan annem hakkında da bilgilendirmek istiyorum seni. Annem bana karşı hep çok iyidir ve hiç kötü değildir ve onu böyle görmelisin. Seni Dedemle ilgili ve nasıl saatlerce televizyona baktığı ve nasıl artık benim gözlerime değil, herhalde arkamda olan bir şeye tanıklık ettiği konusunda bilgilendirmek istiyorum. Seni Babamla ilgili ve bu kadar korkak olmasam onu nasıl hayatımdan çıkartırdım dediğimde komiklik yapmadığıma dair bilgilendirmek istiyorum. Seni ben olmak nasıl bir şeydir ki hakkında en ufak bilgiye sahip değilsin, ona dair bilgilendirmek istiyorum. Belki öykümün şimdiki bölümünü okuduğunda algılarsın. Bugüne dek kompozisyon yaptığım en zor bölüm buydu ama eminim daha sonra gelecekler kadar zor değildir. Yapmam gerekene ki

Hirşel'i işaret eden Dedemi işaret etmektir bu, büyük önem verdim. Kuşkusuz bunu gözlemlemişsindir.

Yazından birçok devasa ders öğrendim, Jonathan. Bu derslerden biri, masumaneysen veya hassassan veya alçakgönüllüysen bir şey fark etmeyeceği: dedenin bu derece aşağı bir kişi olduğuna, karısının kız kardeşiyle cinsel takıldığına ve hem de düğün gününde ve hem de ayakta cinsel takıldığına ki bilmen gereken nedenlerden dolayı aşağı bir düzenlemedir bu, inanamam. Ve sonra yaşlı, kutusu iyice gevşek olması gereken bir kadınla cinsel takılıyor ki fazlasını dillendirmeyeyim. Böyle bir yolla yazarak dedene bunları nasıl yapabilirsin? Yaşasaydı bu yolla yazabilir miydin? Ve cevabın hayırsa, bu neye işaret ediyor?

Yazdıkların hakkında tartışmak istediğim bir mesele daha var. Kadınlar neden dedeni ölü kolu yüzünden seviyor? Onun karşısında kendilerini güçlü hissetmesini sağladığı için mi? Merhamet duydukları için ve merhamet duyduklarımızı sevdiğimiz için mi? Anlık bir ölüm simgesi olduğu için mi? Soruyorum çünkü bilmiyorum.

Yazmam hakkındaki yorumların hakkında bir yorumum var. Nenenle konuşman ile ilgili kısmı yok etme emrinle ilgili söylemeliyim ki bu, imkânsız. Kararımdan dolayı bana artık nakit sunmamayı seçersen veya önceki aylarda bana verdiğin nakitleri geri postalamamı emredersen kabul ederim. Her dolarını doğrulayacaktır, bilgilendireyim seni.

Gerçek konusunda çok kaçak davrandık, değil mi? İkimiz de? Olanları yazdığımızda kabul edilir midir sence? Eğer yanıtın hayırsa o zaman neden Trahimbrod ve deden hakkında yazdığın yoldan yazıyorsun ve bana gerçek-dışı olma emri veriyorsun? Eğer yanıtın evetse o zaman bir diğer soru beliriyor ki o da eğer biz gerçek konusunda böyle kaçak davranacaksak neden öyküyü hayattan daha kalite yapmıyoruz? Bana öyküyü

daha da aşağı çekiyormuşuz gibi geliyor. Kendimizi aptal kişilermişiz gibi gösteriyoruz ve seyahatimizi ki çok asil bir seyahatti, çok normal ve ikinci sınıf kılıyoruz. Dedene iki kol verebilir ve onu yüksek sadakatli yapabilirdik. Brod'a aldığı yerine hak ettiğini verebilirdik. Augustine'i bile bulabilirdik Jonathan ve ona teşekkür edebilirdin ve Dedemle ben kucaklaşabilirdik ve kusursuz ve güzel olurdu ve komik olurdu ve dediğin gibi, yararlı bir hüzün olurdu o zaman. Neneni bile öyküye alabilirdik. Senin arzuladığın bu değil mi? Ki o da bana belki Dedemi de öyküye alabileceğimizi düşündürüyor. Belki, sadece dillendiriyorum ama, Dedemin Dedeni kurtarmasını sağlayabilirdik. Augustine o olabilirdi. August mesela. Ya da tatmin ediciyse eğer, sadece Alex. Hayatı ne denli şahane gösterebileceğimizin sınırı yok bence.

Masumane,
Alex

TRAHİMBROD'U GÖRDÜĞÜMÜZDE NE GÖRDÜK veya ÂŞIK OLMAK

AUGUSTINE OLMADIĞINI bilmemize rağmen Augustine olduğunu düşünmeye devam ettiğimiz kadın, "Bunlara hiç binmemiştim," dedi. Bu sözler Dedemi yüksek sesle güldürdü. Kahraman, "Komik olan ne?" diye sordu. "Hiç arabaya binmemiş." "Sahi mi?" Dedem, "Korkacak bir şey yok," dedi. Ona arabanın ön kapısını açtı ve kötülük bulunmadığını göstermek için elini koltukta dolaştırdı. Sırf feci şeyler yaşamış yaşlı bir kadın olduğundan değil, ilk defa bir arabaya bineceğinden ve önde oturmayı müthiş bulduğumdan ön koltuğu ona bırakmak genel nezaket kuralı gibi göründü. Kahraman daha sonra buna elde çifteyle oturmak* dendiğini söyledi. Augustine elde çifteyle oturdu. "Çok fazla hızla seyahat etmeyeceksin, değil mi?" dedi. Dedem göbeğini direksiyonun altına yerleştirirken, "Hayır," dedi. "Söyle ona korkmasın çünkü arabalar çok güvenli araçlardır." "Arabalar güvenli şeylerdir," bilgisini verdim. "Bunda yok ama bazılarının hava yastıkları ve akordeon alanları bile vardır." Arabanın ürettiği *vrmmmm* sesine hazır değildi herhalde çünkü çığlık attı. Dedem arabayı susturdu. Kadın, "Yapamam," dedi.

Ne yaptık peki? Augustine yürüdü, biz arabayla takip ettik. (Sammy Davis Junior Junior eşlik etsin ve yellenmelerini arabada koklamak zorunda kalmayalım diye onunla yürüdü.) Augustine sadece bir kilometre mesafe gideceğimizi, yani yürüyebileceğini ve bir şeyler görebilmemiz için karanlık basmadan vara-

* Vahşi Batı'da posta arabalarının kullanıldığı dönemde, sürücünün yanında tüfeğiyle oturup gözcülük yapan kişilerden türeyen ve otomobilde şoförün yanında oturmak anlamında kullanılan bir deyim.

bileceğimizi söyledi. Söylemeliyim ki birisi yürürken, hele bu birisi Augustine ise, arkasından araba sürmek çok tuhaf bir şey. Yorgun düşmeden ve ara vermeden sadece birkaç on metre yürüyebiliyordu. Ara verdiğinde Dedem arabayı durduruyordu ve Augustine yeniden yürüyebilene kadar elde çifteyle oturuyordu.

Nefesini toplarken Dedeme, "Çocukların var mı?" dedi. Dedem, "Tabii," dedi. Arkadan, "Torunuyum ben," dedim ve çok gururlu bir kişi oldum çünkü ilk defa yüksek sesle söylüyordum bunu ve Dedemin de çok gururlu bir kişiye dönüştüğünü algıladım. Augustine gülümsedi. "Bilmiyordum." Dedem, "İki oğlum ve bir kızım var," dedi. "Saşa en büyük oğlumun oğludur." Augustine, sanki dillendirdiğinde adımın nasıl duyulacağını bilmek istiyormuş gibi, "Saşa," dedi. "Peki, senin çocuğun var mı?" dedi bana. Güldüm çünkü soru bana garip geldi. Dedem, "Henüz genç o," dedi ve elini elimin üstüne koydu. Dokunuşunu hissetmeyi ve ellerin de sevgi gösterebileceğini hatırlamayı çok hislendirici buldum. Kahraman, "Neden bahsediyorsunuz?" dedi. "Onun çocuğu var mı peki?" Kahramana, güleceğini düşünerek, "Çocuğun olup olmadığını bilmek istiyor," dedim. Gülmedi. "Yirmi yaşındayım ben," dedi. "Hayır," dedim Augustine'e, "Amerika'da çocuk yapmak yaygın değil." Güldüm çünkü aptalca konuştuğumu fark ettim. "Ebeveyni var mı peki?" "Elbette," dedim "ama annesi çalışıyor ve babasının yemek hazırlaması sıradışı sayılmıyor." "Dünya hep değişiyor," dedi. "Sizin çocuklarınız var mı?" dedim. Dedem bana sus işareti veren bir bakış sundu. "Yanıtlamana gerek yok," dedi, "istemezsen." Kadın, "Bir kızım var," dedi, "daha bebek." Sohbetin sonu olduğunu anladım.

Augustine yürürken sadece yürümedi. Yerden taşlar alıp yolun kenarına götürdü. Çöp olan bir şeye tanıklık ederse onu da alıp yolun kenarına götürüyordu. Yolda bir şey bulunmadığındaysa bir taş alıp birkaç metre ileri atıyor, ardından onu gidip alıyor ve tekrar ileri atıyordu. Bunlar büyük miktarda zaman yedi ve asla çok yavaştan daha hızlı gidemedik. Bu durumun

Dedemi sinirlendirdiğini algıladım çünkü direksiyonu çok fazla güçle tutuyordu ve ayrıca, "Sinirleniyorum," dedi. "Biz varamadan karanlık çökecek."

Kadın birçok defa, "Yakındayız," dedi. "Yakında. Az kaldı." Peşinden yoldan çıkıp bir araziye girdik. "Okey midir?" diye sordu Dedem. Kadın, "Kim engelleyecek bizi?" dedi ve parmağıyla etrafımızda kimsenin bulunmadığını gösterdi. Kahramana, "Bizi kimse engellemeyecek diyor," dedim. Makinesini boynuna asmıştı ve birçok fotoğraf çekmeye hazırlanıyordu. Augustine, "Burada artık hiçbir şey yetişmiyor," dedi. "Artık birilerine ait bile değil. Sadece arazi... Kim, ne yapsın?" Sammy Davis Junior Junior arabanın üstüne atladı ve Mercedes amblemi misali oturdu.

Augustine'i takip etmeye ısrarla devam ettik, o da ileri taş atmaya ve gidip almaya ısrarla devam etti. Takip ettik ve yine takip ettik. Ben de Dedem gibi sinirlenmeye başladım veya en azından kafam karıştı. "Buradan geçmiştik," dedim. "Buraya tanıklık etmiştik." Kahraman, arka koltuktan, "Neler oluyor?" diye sordu. "Bir saat oldu ve daha bir yere varamadık." Dedem arabayı kadının yanına hareket ettirerek, "Yakında varır mıyız?" dedi. "Yakında," dedi kadın, "yakında." "Ama karanlık çökecek, değil mi?" "Elimden geldiğince hızlı gidiyorum."

Kısacası takip etmeye ısrarla devam ettik. Pek çok tarladan ve ormandan geçtik ki hepsi araba için çok zordu. Takip ederek taştan ve aynı zamanda topraktan yapılmış yollardan ve çayırdan geçtik. Böceklerin seslerini duyduğumda geceden önce Trahimbrod'u göremeyeceğimizi anladım. Kadını takip ederek üç merdivenin yanından geçtik; üçü de fazla kırık döküktü ve görünüşe göre eskiden evlere girişi sağlıyorlardı. Her birinin önünde elini çimlere koydu. Biz yoldan ve yol yokken bile onu takip ederken hava iyice karanlıklaştı. Dedem, "Onu görmek imkânsız," dedi. Kör olmasına rağmen itiraf etmeliyim ki onu

görmek neredeyse imkânsızdı. O kadar karanlıktı ki bazen beyaz elbisesini görebilmek için gözlerimi kısmam gerekiyordu. Sanki gözlerimizin önünde hareket eden bir hayaletti. Kahraman, "Nereye gitti?" diye sordu. "Hâlâ orada," dedim. "Bak." Minyatür bir denizi -göl mü?- geçtik ve üç yanında ağaçlar dizili dördüncü yanı açık ve uzaktan su sesi duyulan bir araziye geldik. Artık herhangi bir şeye tanıklık edilmeyecek kadar karanlıktı.

Arazinin ortasına kadar Augustine'i takip ettik ve kadın durdu. Dedem, "Çık," dedi. "Bir mola daha." Augustine'in elde çifteyle oturabilmesi için arka koltuğa geçtim. Kahraman, "Ne oluyor?" diye sordu. "Mola veriyor." "Yine mi?" "Çok yaşlı bir kadın o." Dedem, "Yoruldun mu?" diye sordu. "Çok yürüdün." "Hayır," dedi kadın, "geldik." Kahramana, "Geldik diyor," dedim. "Ne?" "Size hiçbir şey bulamayacağınızı bildirmiştim," dedi Augustine. "Hepsi yok edilmişti." "Ne demek geldik?" dedi kahraman. Dedem, "Karanlık yüzünden de," dedi, "karanlık olmasaydı daha fazla görürdük." "Çok karanlık," dedim kahramana. "Hayır," dedi kadın, "göreceğinizin hepsi bu kadar. Burası hep böyledir; hep karanlık."

Size Trahimbrod'u tarif edeyim ki neden bu kadar şaşırdığımızı anlayın. Hiçbir şey yoktu. "Hiçbir şey" derken bir iki ev ve sağa sola yayılmış tahta parçaları, cam parçaları, oyuncaklar ve fotoğraflar demek istemiyorum. Hiçbir şey yoktu derken demek istediğim ne bu şeyler ne başka şeyler olduğu, onu diyorum. "Nasıl?" diye sordu kahraman. "Nasıl," diye sordum Augustine'e, "burada nasıl herhangi bir şey var olmuş olabilir?" "Çok çabuk oldu," dedi ve bu kadarı bana yetmeliydi. Başka bir soru sormamalı veya bir şey dememeliydim ve bence kahraman da dememeliydi. Ama Dedem, "Anlat ona," dedi. Augustine ellerini elbisesinin ceplerinin o kadar derinlerine soktu ki dirseklerinden sonrası yokmuş gibi göründü. "Anlat olanları ona." "Her şeyi bilmiyorum." "Bildiklerini anlat." "Ona" derken beni kastettiğini

ancak o zaman anladım. "Hayır," dedi kadın. "Lütfen," dedi Dedem. "Hayır." "Lütfen." "Hepsi çok çabuk oldu, anlamalısın. Kaçarsın ve arkanda kalanı veya durup durmayacağını düşünmezsin." "Tanklar mı?" "Bir gün." "Bir gün?" "Bazıları önceden gitti." "Gelmelerinden önce mi?" "Evet." "Ama siz gitmediniz." "Gitmedim." "Şansınız varmış, sağlam kalmışsınız." Sessizlik. "Hayır." Sessizlik. "Evet." Sessizlik. Orada durabilirdik. Trahimbrod'u seyredebilir, arabaya geri dönebilir ve Augustine'i takip ederek evine kadar gidebilirdik. Kahraman, Trahimbrod'a gittim, hatta Augustine ile tanıştım bile diyebilirdi ve Dedemle ben görevimizi tamamladık diyebilirdik. Ama Dedem bundan memnun değildi. "Anlat ona," dedi, "olanları anlat ona." Utançlı değildim ve korkmuyordum. Hiçbir şey değildim. Şimdi ne olacağını bilmek istiyordum sadece. (Augustine'in öyküsünde olacakları değil, Dedemle onun arasındakileri kastediyorum.) "Bizi sıraya soktular," dedi. "Listeleri vardı. Mantıklıydılar." Augustine anlatırken kahramana çeviri yaptım. "Sinagogu yaktılar." "Sinagogu yakmışlar." "İlk yaptıkları buydu." "İlk buymuş." "Ardından tüm erkekleri sıraya dizdiler." Bunları duyup tekrarlamak nasıldı bilemezsiniz çünkü tekrarladığımda sanki hepsini baştan yeniden yaratıyormuşum gibiydi. "Sonra?" diye sordu Dedem. "Köyün ortasındaydı. Şurada," diyerek parmağını karanlığa doğrulttu. "Tevrat rulosunu önlerine serdiler. Feci bir şey. Babam bize yere düşen her kitabı öpmemizi emrederdi. Yemek kitapları. Çocuk kitapları. Maceralar. Oyunlar. Romanlar. Boş defterleri bile. General sıranın karşısına geçti ve her adama ayrı ayrı Tevrat'a tükürmezlerse ailelerini öldüreceğini söyledi." Dedem, "Bu doğru değil," dedi. "Doğru," dedi Augustine; ağlamaması beni çok şaşırttı ama şimdi anlıyorum ki melankolisini saklayacak gözlerinden başka maskeler bulmuştu. "İlk adam, kunduracı Yosef'ti. Yüzü yaralı bir adam tükür, dedi ve tabancasını Rebeka'nın kafasına dayadı. Rebeka benim yakın arkadaşımdı; şurada iskambil oynardık," diyerek karanlığı işaret etti, "bir de âşık olduğu-

muz, evlenmek istediğimiz oğlanlardan bahsederdik." Dedem, "Tükürdü mü?" diye sordu. "Tükürdü. Sonra General, üstüne bas, dedi." "Bastı mı?" "Bastı." Kahramana, "Basmış," dedim. "Sonra sıradaki ikinci adama geçti. İzi'ydi bu. Bana evinde resim yapmayı öğretmişti; evi şuradaydı," diyerek parmağını karanlığa doğrulttu. "Gece geç saatlere kadar resim yapar, gülerdik. Bazı geceler Babamın plakları eşliğinde dans ederdik. Benim arkadaşımdı. Karısı çocuk doğurduğunda kendi çocuğum gibi bakmıştım. Tükür, dedi mavi gözlü adam ve tabancasını İzi'nin karısının ağzına soktu, işte böyle," dedi ve parmağını ağzına soktu. Dedem, "Tükürdü mü?" dedi. "Tükürdü." "Tükürmüş." "Sonra General, Tevrat'a küfretmesini söyledi ve bu sefer tabancayı oğlunun ağzına soktu." "Küfretti mi?" "Etti. Sonra General, Tevrat'ı alıp yırtmasını söyledi." "Yırttı mı?" "Yırttı. Sonra sıra babama geldi." Hava, Dedemin o anda gözlerini kapadığını görmemi engelleyecek kadar karanlık değildi. "Tükür, dedi." "Tükürdü mü?" "Hayır," dedi Augustine. Hayır sözünü, bundaki ağırlıkla değil, herhangi bir öykünün hayır sözü gibi söyledi. "Sarı saçlı General, tükür, dedi." "Tükürmedi mi?" Bu sefer hayır demedi ama kafasını bir öyle bir böyle salladı. "Annemin ağzına soktu ve ya tükürürsün ya da, dedi." "Annesinin ağzına sokmuş." Kahraman alçak sesle, "Olamaz," dedi. "General, tükürmezsen öldürürüm dedi ama Babam tükürmedi." "Ve?" dedi Dedem. "Ve annemi öldürdü." Size bu öyküyü çok korkunç kılan neydi söyleyeyim: çok hızla ilerlemesiydi. Öyküde olanları kastetmiyorum, anlatılmasını kastediyorum. Durdurulamayacağını hissediyordum. "Doğru değil," dedi Dedem ama bu sefer kendi kendine dedi. "Sonra General tabancasını kız kardeşimin ağzına soktu. Kız kardeşim dört yaşındaydı ve çok ağlıyordu. Hatırlıyorum. Dedi ki ya tükürürsün ya da." "Tükürdü mü?" dedi Dedem. "Hayır," dedi kadın. "Tükürmemiş," dedim kahramana. "Neden tükürmemiş?" "Ve General kız kardeşimi vurdu. Bakamadım ama yere düştüğünde çıkan sesi hatırlıyorum. Hâlâ yere bir şey düş-

tüğünde o sesi duyuyorum. Ne düşerse düşsün." Elimden gelse bir daha hiçbir şeyin yere düşmemesini sağlardım. Kahraman, "Daha fazlasını dinlemek istemiyorum," dedi ve bu noktada çeviriyi bitirdim. (Jonathan, eğer hâlâ kalanını bilmek istemiyorsan, bunu okuma. Ama okursan, lütfen meraktan da okuma. Yeterli bir neden değil bu.) "Ablamın elbisesini yırttılar. Hamileydi ve karnı kocamandı. Kocası sıranın en sonundaydı. Bir ev yapmışlardı burada." "Nerede?" diye sordum. "Durduğumuz yerde. Yatak odasındayız." "Nasıl algılayabiliyorsun bunu?" "Çok üşümüştü, hatırlıyorum, hem de yaz olmasına rağmen. Külotunu çıkardılar ve adamlardan biri silahını orasına dayadı ve ötekiler kahkahalar attı; gülüşleri hep hatırlıyorum. Tükür, dedi General, yoksa bebek yok." "Tükürdü mü?" diye sordu Dedem. "Hayır," dedi kadın. "Kafasını çevirdi ve ablamı orasından vurdular." "Neden tükürmedi?" diye sordum. "Ablam ölmedi. Yerde ağlayıp çığlık atarken silahı ağzına soktular; eli orasındaydı ve kan fışkırıyordu. Tükür, dedi General, yoksa vurmayacağız. Lütfen, dedi Babam, yapmayın. Tükür, dedi General, yoksa onu bu acıyla yerde bırakırız ve zamanla ölür." "Tükürdü mü?" "Hayır, tükürmedi." "Ve?" "Vurmadılar ablamı." "Neden?" diye sordum. "Neden tükürmedi? O kadar mı dindardı?" "Hayır," dedi Augustine, "Tanrıya inanmazdı Babam." Dedem, "Aptalın tekiydi," dedi. "Yanılıyorsun," dedi kadın. "Sen yanılıyorsun," dedi Dedem. "Ya sonra?" dedim ve itiraf etmeliyim ki sorgularken utanç duydum. "General tabancasını Babamın kafasına dayadı, tükür ve öldürelim seni, dedi." "Ve?" diye sordu Dedem. "Ve tükürdü." Kahraman metrelerce uzaktaydı ve plastik bir torbaya toprak dolduruyordu. Daha sonra bana bunu, eğer yolculuğunu bildirirse diye nenesi için yaptığını söyledi. "Ya sen?" diye sordu Dedem. "Sen neredeydin?" "Orada." "Nerede?" "Ablam, söyledim ya, ölmemişti. Orasından vurup orada bırakmışlardı. Sürünerek uzaklaşmaya başladı. Bacaklarını kullanamıyor, kendisini elleri ve kollarıyla çekiyordu. Arkasında kandan bir iz bırakıyordu ve o

iz yüzünden bulunmaktan korkuyordu." "Öldürdüler mi onu da?" dedi Dedem. "Hayır. O sürünürken durup güldüler. Nasıl güldüklerini hatırlıyorum. Tam şöyleydi," dedi ve karanlığa güldü: "HA HA HA HA HA HA HA HA HA HA HA. Yahudi olmayanlar pencerelerinden izliyorlardı; hepsine seslendi, Yardım edin, lütfen, yardım edin, ölüyorum..." "Ettiler mi?" dedi Dedem. "Hayır. Hepsi kafasını çevirdi ve saklandı. Suçlamıyorum onları." "Neden?" diye sordum. "Çünkü," dedi Dedem, Augustine'in yerine, "yardım etselerdi öldürülürlerdi. Aileleri de." "Ben gene de suçlardım onları," dedim. Dedem, Augustine'e, "Onları affedebilir misin?" diye sordu. Augustine, Hayır, affedemem demek için gözlerini kapadı. "Ben, birisi bana yardım etsin isterdim," dedim. "Ama yardım," dedi Dedem, "öldürüleceğin ve ailenin öldürüleceği demek olsa istemezdin." (Bunu çok düşündüm ve doğru söylediğini anladım. Sadece Küçük İgor'u düşünmem yetti.) Hava artık çok, çok karanlıktı çünkü geç olmuştu ve kilometreler boyunca hiçbir yapay ışık yoktu; birbirimizi göremiyor, sadece seslerimizi duyabiliyorduk. "Sen affeder miydin onları?" "Evet," dedi Dedem. "Evet. Denerdim." Augustine, "Böyle diyorsun çünkü neye benzediğini hayal edemezsin," dedi. "Edebilirim." "Hayal edilebilecek bir şey değil bu. Sadece var. Sonrasında hayal mümkün değil."

"Çok karanlık," dedim ve çok tuhaf bir sözdü bu ama bazen tuhaf bir şey söylemek hiç söylememekten iyidir. "Evet," dedi Augustine. Toprak torbalarıyla geri dönen kahramana, "Çok karanlık," dedim. "Öyle," dedi, "çok karanlık. Yapay ışıktan bu kadar uzak kalmaya alışık değilim." "Doğru," dedim. Dedem, "Ne oldu ablana?" dedi. "Kurtuldu, değil mi?" "Evet." "Birisi mi kurtardı?" "Hayır. Yüz evin kapısını çaldı ve hiçbiri açılmadı. Sürünerek ormana girdi ve orada kan kaybından bayıldı. Gece uyandı; kan kurumuştu ve kendisini ölü gibi hissetmesine rağmen ölen sadece bebeğiydi. Bebek kurşunu almış ve annesini kurtarmıştı. Bir mucize..." Artık anlayamayacağım kadar hızlı gidiyor-

du. Tamamen anlamak istedim ama her kelime için bir yıl gerekirdi. "Çok yavaş yürüyebiliyordu. Bıraktığı kan izini takip ederek Trahimbrod'a geri döndü." "Neden geri döndü?" "Çünkü çok genç ve aptaldı." (Biz de mi bu yüzden geri döndük, Jonathan?) "Öldürülmekten korkuyordu, değil mi?" "Ondan hiç korkmuyordu." "Ne oldu peki?" "Çok karanlıktı ve komşuların hepsi uyumuştu. Almanlar çoktan Kolki'ye gitmişti; onlardan korkmasına gerek yoktu. Olsalardı bile korkmazdı gerçi. Sessizce Yahudi evlerine gitti ve her şeyi, kitapları ve giysileri ve her şeyi topladı." "Neden?" "Almasınlar diye." "Naziler mi?" "Hayır," dedi, "komşular." "Hayır," dedi Dedem. "Evet," dedi Augustine. "Hayır." "Evet." "Hayır." "Sinagogun önündeki çukurda yatan ölülere gitti ve sökebildiğince çok altın diş söktü ve kesebildiğince çok saç kesti. Annesinin saçını bile. Kocasının saçını bile. Kendi saçını bile." "Neden? Nasıl?" "Sonra?" "Geri döndüğünde bulabilsin diye hepsini ormana sakladı ve sonra gitti." "Nereye?" "Bir yerlere." "Nereye?" "Rusya'ya. Diğer yerlere." "Sonra?" "Sonra geri döndü." "Neden?" "Sakladıklarını toplamak ve kalanları bulmak için. Geri dönen herkes onun evini ve arkadaşlarını ve hatta öldürüldüklerini gördüğü akrabalarını bulacağından emindi. Mesih'in dünyanın sonunda geleceği söylenir." "Ama dünyanın sonu değildi," dedi Dedem. "Sonuydu. O gelmedi sadece." "Neden gelmedi?" "Olanlardan öğrendiğimiz ders buydu: Tanrı yoktur. Bunu bize kanıtlaması için onca gizli yüz gerekti." "Ya bu, imanınızın sınanmasıydı ise?" dedim. "İnancı bu yoldan sınayan bir Tanrıya inanamam ben." "Ya elinde değilse?" "Olanları durduramayacak bir Tanrıya inanamam ben." "Ya bunları yapan Tanrı değil de insansa?" "İnsana da inanmıyorum zaten."

"İkinci defa döndüğünde ne keşfetti?" diye sordu Dedem. "Bunu," diyerek parmağını karanlık duvara doğrulttu. "Hiçlik. Döndüğünden beri hiç değişmemişti. Almanların bıraktığı her şeyi almış ve diğer kasabalara gitmişlerdi." "Bunu görünce gitti mi?" diye sordum. "Hayır. Kaldı. Trahimbrod'a en yaklaşık evi

buldu; yıkılmayanların hepsi boştu ve kendi kendisine ölene dek burada yaşama sözü verdi. Sakladığı her şeyi aldı ve eve getirdi. Cezası buydu." "Neyin cezası?" "Hayatta kalmasının."

Gitmemizden önce Augustine bizi Trahimbrod için yapılan anıta götürdü. Anıt, kahramanın boyutunda bir kaya parçasıydı ve arazinin ortasına dikilmişti ve o kadar ortaya dikilmişti ki gece bulmak çok imkânsızdı. Taşta Rusça, Ukraynaca, İbranice, Lehçe, Yidiş, İngilizce ve Almanca şunlar yazıyordu:

BU ANIT
18 MART 1942 GÜNÜ
ALMAN FAŞİZMİ ELİNDE CAN VEREN
1204 TRAHİMBRODLU'NUN ANISINA DİKİLMİŞTİR
18 Mart, 1992
İzak Şamir, İsrail Devleti Başbakanı

Augustine ile Dedem yürüyerek karanlığa giderken kahramanla ben bu anıtın önünde birçok dakika durduk. Konuşmadık. Konuşmak genel nezaket kurallarına uygun değildi. Kahramana bir defa, anıttaki bilgileri güncesine yazarken baktım ve onun bana bir defa, ben anıta bakarken baktığını algıladım. Çimenlere yayıldı ve ben de onunla yayıldım. Uzun uzun yayıldık ve sonra sırtüstü yattık; çimenler yatak gibiydi. Çok karanlık olduğundan birçok yıldız görebiliyorduk. Sanki kocaman bir şemsiyenin veya kocaman bir eteğin altındaydık. (Bunu sırf senin için yazmıyorum, Jonathan. Benim için gerçekten böyleydi.) Birçok dakika pek çok şeyden konuştuk ama gerçekte ben, onu dinlemiyordum ve o da beni dinlemiyordu ve ben kendimi dinlemiyordum ve o da kendisini dinlemiyordu. Çimenlerin üstünde ve yıldızların altındaydık ve yaptığımız buydu.

Sonunda Dedemle Augustine geri geldi.

Geri dönmemiz, oraya gidişimizin yüzde ellisi kadar zaman aldı. Neden böyleydi bilmiyorum ama bir fikrim var. Geri döndüğümüzde Augustine bizi evine davet etmedi. "Çok geç oldu," dedi. Dedem, "Çok yorulmuşsundur," dedi. Yarım gülümsedi kadın. "Uyumakta çok iyi değilim." Kahraman, "Augustine'i sor," dedi. "Ya Augustine? Fotoğraftaki kadın... Ona ne olduğunu veya onu nasıl bulabileceğimizi biliyor musunuz?" Kadın, "Hayır," dedi ve bunu derken sadece bana baktı. "Dedesinin kurtulduğunu biliyorum çünkü onu bir kere gördüm. Bir, belki iki sene sonra." Çeviri yapmam için bekledi. "Mesih'in gelip gelmediğini görmek için dönmüştü Trahimbrod'a. Evimde yemek yedik. Bendeki az şeylerden pişirdim ve banyo yapmasına yardım ettim. Kendimizi temizlemeye çalışıyorduk. Çok şey yaşamıştı, görebiliyordum ama birbirimize bir şey sormamamız gerektiğini biliyorduk." "Ne konuşmuşlar, sor." "Ne hakkında konuştuğunuzu bilmek istiyor." "Gerçekte hiç. Önemsiz şeyler. Hatırlıyorum, Shakespeare hakkında, ikimizin de okuduğu bir oyun hakkında konuştuk. Yidiş dilinde basmışlardı ve bana bir tane vermişti okuyayım diye. Kesin hâlâ buralardadır. Bulup verebilirim size." "Ya sonra?" diye sordum. "Ofelya üzerine kavga ettik. Fena bir kavgaydı. Ağlattı beni; ben de onu ağlattım. Hiçbir şeyden konuşmadık. Çok korkuyorduk." "Nenemle tanışmış mıydı o sırada?" "İkinci karısıyla tanışmış mıydı o zaman?" "Bilmiyorum. Bir kere bile bahsetmedi ve ederdi herhalde. Ama belki etmezdi. Konuşmanın zor olduğu bir zamandı. Hep yanlış şeyler söylemekten korkardın ve genelde hiçbir şey söylememek uygun gelirdi." "Trahimbrod'da ne kadar kalmış?" "Dedesinin Trahimbrod'da ne kadar süreyle kaldığını bilmek istiyor." "Sadece öğleden sonra. Yemek, banyo ve kavga," dedi, "galiba bu da istediğinden uzundu. Sadece Mesih'in gelip gelmediğini görmek istemişti." "Nasıl görünüyormuş?" "Dedesinin nasıl göründüğünü bilmek istiyor." Kadın gülümsedi ve ellerini elbisesinin ceplerine soktu. "Sert bir yüzü ve kahverengi, gür saçları vardı. Söyle." "Sert bir yüzü ve

kahverengi, gür saçları varmış." "Çok uzun boylu değildi. Belki senin kadar. Söyle." "Çok uzun boylu değilmiş. Belki senin kadarmış." "Çok şey kaybetmişti. Önceki gördüğümde bir delikanlıydı ve iki yıl sonra gördüğümde yaşlı bir adam olmuştu." Kahramana söyledim ve kadına sordum: "Dedesine benziyor mu?" "Her şey olmadan öncesinde, evet. Ama Safran çok değişmişti. Söyle, asla öyle değişmesin." "Diyor ki önceden sana benziyormuş ama sonra değişmiş. Sen hiç değişmemeliymişsin, öyle diyor." "Kurtulanlardan başka var mıymış bu bölgede?" "Kalanlar arasında başka Yahudi var mı, bilmek istiyor." "Hayır," dedi Augustine. "Kivertsi'de bana ara sıra yiyecek getiren bir Yahudi var. Ağabeyimi Lutsk'taki işlerden tanıdığını söylüyor ama benim ağabeyim yoktu. Kışın Sokereçi'den gelip benim için ateş yakan bir başka Yahudi var. Yaşlı bir kadın olduğum ve artık odun kesemediğim için kışlar çok zor geçiyor." Kahramana söyledim bunları. "Augustine hakkında bir şeyler biliyor olabilirler mi, sorsana." "Augustine ile ilgili bir şeyler biliyorlar mıdır?" "Hayır," dedi kadın, "çok yaşlılar. Hiçbir şey hatırlamıyorlar. Trahimbrod'dan birkaç Yahudi'nin kurtulduğunu biliyorum ama neredeler, bilmiyorum. O kadar çok yer değiştirdi ki insanlar. Kolki'den kurtulan ve bir daha asla konuşmayan bir adam biliyorum. Sanki dudakları birbirine dikilmiş gibiydi." Bunu kahramana söyledim. "Bizimle gelecek misin?" diye sordu Dedem. "Hayır," dedi Augustine. "Gel bizle," dedi Dedem. "Böyle yaşayamazsın." "Biliyorum," dedi kadın. "Ama." "Ama sen." "Hayır." "Öyleyse." "Hayır." "Gelebilirsin." "Gelemem." Sessizlik. "Biraz durun," dedi. "Ona bir şey vermek istiyorum." O zaman düşündüm ki adını bilmediğimiz gibi o da Dedemin veya kahramanın adını bilmiyordu. Sadece benim adımı biliyordu. Kahramana, "İçeri sana bir şey getirmek için gidiyor," dedim. Dedem, "Kendisi için neyin iyi olduğunu bilmiyor," dedi. "Böyle olabilmek için hayatta kalmadı. Buna boyun eğecekse kendisini öldürmesi gerekirdi." "Belki ara sıra mutludur," dedim. "Bil-

miyoruz. Bence bugün mutluydu." "Mutluluk istemiyor," dedi Dedem. "Yaşamasının tek yolu melankoli olması. Onun için vicdan azabı duymamızı istiyor. Diğerlerinin değil, onun yasını tutmamızı istiyor."

Augustine evinden, üzerinde mavi tükenmez kalemle EĞER yazılı bir kutuyla döndü. Kahramana, "İşte," dedi. "Bunu almanı arzuluyor," dedim. "Alamam," dedi kahraman. "Alamayacağını söylüyor." "Almalı." "Almalıymışsın." "Rivka'nın neden yüzüğünü bir kavanoza koyduğunu ve bana 'eğer' dediğini anlamamıştım. Eğer ne? Ne?" "Eğer öldürülürse," dedim. "Evet de, ya sonra? Yüzük ne fark ettirecekti?" "Bilmem," dedim. "Ona sor," dedi. "Arkadaşının neden öldürüleceğini düşünürken yüzüğünü saklamak istediğini bilmek istiyor." Kahraman, "Yaşamışlığına kanıt olsun diye," dedi. "Ne?" "Kanıt. Belge. Tanıklık." Augustine'e söyledim. "Ama bunun için yüzük gerekmiyor. İnsanlar yüzük olmadan da hatırlayabilir. Ve o insanlar unuttuğunda veya öldüğünde yüzüğü kimse bilemez." Kahramana söyledim. "Ama yüzük bir hatırlatıcı olabilirdi," dedi. "Her gördüğünde onu düşünürdün." Kahramanın söylediğini Augustine'e söyledim. "Hayır," dedi. "Bence eğer dediği buydu. Eğer günün birinde birisi aramaya gelirse..." Bana mı yoksa kahramana mı söylüyordu, algılayamadım. "Bulacak bir şeyimiz olsun diye yani," dedim. "Hayır," dedi. "Yüzük sizin için var değil. Siz yüzük için varsınız. Yüzük siz gelirsiniz diye var değil; siz, o var diye geldiniz." Elbisesinin cebinden yüzüğü çıkardı. Kahramanın parmağına takmaya kalkıştı ama uymadı; bu sefer serçeparmağına takmaya kalkıştı, gene uymadı. "Elleri küçükmüş," dedi kahraman. "Elleri küçükmüş," dedim Augustine'e. "Evet," dedi, "çok küçüktü." Yüzüğü bir daha kahramanın serçeparmağına takmaya kalkıştı ama bu sefer çok zorla yaptı ve bunun kahramana acı verdiğini algıladım ama kahraman bunu sergilemedi. "Uymayacak," dedi ve çıkarınca serçeparmağında bir kesik açıldığını gördüm.

"Gideceğiz," dedi Dedem. "Gitme zamanı." Kahramana söyledim. "Bir daha teşekkür et." "Teşekkür ederim, diyor," dedim. "Ben de teşekkür ederim." Kadın yine ağlıyordu. Geldiğimizde ağladı, giderken ağladı ama biz oradayken hiç ağlamadı. "Bir soru sorabilir miyim?" dedim. "Tabii," dedi. "Bildiğiniz gibi, ben Saşa'yım. O, Jonathan; kancığın adı Sammy Davis Junior Junior ve dedem de Alex. Siz kimsiniz?" Bir an boyunca sustu. "Lista," dedi. Ve sonra, "Ben bir soru sorabilir miyim?" dedi. "Tabii." "Savaş bitti mi?" "Anlamıyorum." "Ben," dedi veya demeye başladı ama aynı anda Dedem hiç beklemediğim bir eylem yaptı. Augustine'in elini tuttu ve dudaklarından öptü. Kadın rotasını bizden uzağa, eve doğru çevirdi. "İçeri gidip bebeğimle ilgilenmeliyim," dedi. "Özlüyor beni."

AŞIK OLMAK, 1934-1941

YAŞLILAR VE DULLAR için eskort servisine dönüştüğünden habersiz olan Kamburlar cemaatinden para almayı sürdüren dedem haftada birkaç ev ziyareti yapıyordu. Kendisine bir aile kurmayı düşünecek veya ailesinin bir aile kurabileceğini düşünebileceği kadar para biriktirmişti.

Bir öğleden sonra, dul Golda R'nin Dikine Sinagog'un yanındaki ufak evine gitmek üzere çıkarken, babası, *Çalışma ahlakını görmek hoş*, dedi. *Düşündüğümüz gibi tembel bir Çingene çocuğu değilmişsin.*

Annesi, *Seninle gurur duyuyoruz*, dedi ama ardından beklediği öpücüğü vermedi. *Babam yüzünden*, diye düşündü. *Burada olmasaydı, öperdi beni.*

Babası yanına geldi, omzuna elini koyup ne söylediğini gerçekte bilmeden, *Böyle devam et*, dedi.

Golda, dedemle sevişmeden önce bütün aynaları örtüyordu.

Evine haftada (evlendikten sonra bile) üç defa uğradığı, iki defa dul kalmış Leah H, yaşlı bedenine ciddi davranılmasından ötesini istemiyordu: sarkık göğüslerine veya kelleşen orasına gülmemeli, baldırındaki varisli damarlarına nazik davranmalı, çürümüş asmaya benzediğini kendisinin de bildiği kokusu karşısında sönmemeliydi.

Ardişt Süpürgeleri'nin alışkanlığı yenip yere inerek kendisine bir hayat kurabilen tek üyesi (ve tıpkı Güneş Saati gibi değirmenin kurbanı) Kazvel R'nin dulu Rina S, gerçekten hiçbir şey hissetmediğinden emin olmak adına sevişirken dedemin kolunu ısırıyordu.

Cenaze kaldırıcı Haim N'nin dulu Elena N, ölümün kiler kapılarından binlerce defa geçtiğini görmüştü ama tavuk kemiğinin yanlış yere saplanmasından sonra yaşayacağı yası hiç tahmin edememişti. Acının bir kısmını yok etmek, hayatı birazcık kolaylaştırmak için dedemden yatağın altında, boş bir gerdek-altı mezarında sevişmelerini istiyordu. Benim dedem; annemin babası olan, hiç tanımadığım Safran, hepsinin isteklerine uyuyordu.

Portre övgülerle bezenmeden önce bu dulların, dedemin sevgililerinin sadece yarısını oluşturduğundan bahsetmek lazım. İkili bir hayat sürüyordu dedem: Sadece yaslıların değil, yasın ıslak elinin değmediği, ilk ölümlerine ikincisinden daha yakın duran kadınların da sevgilisiydi. Tiyatroda ekip durduğu arkadaşından ödünç aldığı ayıpçı iskambil destesinden çalıştığı pozisyonların her birini uyguladığı elli iki bakire kız vardı... Sımsıkı atkuyruğu ve katlanmış bir takkeden göz bandı yapan Tali M'ye tek gözlü maça valesindeki altmış-dokuzu uyguluyor, topallamasına ve kalın camlı gözlük takmasına yol açan zayıf bir kalbe sahip ve savaştan önce -çok gençken ve yeterince genç yaştayken- ölecek olan Brandil W'yi kupa ikilisi gibi arkadan yapıyor, Kolki'nin en zengin ailesinin (aynı çatal bıçak takımını iki defa kullanmadıkları söylenirdi) biricik kızı, tümüyle göğüsten ibaret ve sırtsız karo kızı Mella S'yi yan yatırıp gene arkadan yapıyor, tarlada pek gayretli ve çığlıklarının kendilerini ele vereceğinden emin olduğu maça ası Trema O'yu üstüne oturtuyordu. Onlar dedemi sevdi, dedemse onları mümkün olan en düzgün floş royale -onlu, vale, kız, papaz, as- dizerek düzdü. Ve bu sayede artık iş gören iki eli ve bu iki elden birinde beş parmak, diğerindeyse ona hayır diyemeyen ve demeyecek elli iki kız vardı.

Belden yukarıda da bir hayatı vardı elbette. Yaşıtı diğer oğlanlarla birlikte okula gitti ve ders çalıştı. Matematikte epey başarılıydı ve öğretmeni (genç Kambur Yakem E) ailesine dedemi yetenekli çocuklar için Lutsk'ta kurulan okula yollamaları-

nı önerdi. Ama dedemi ders çalışmaktan daha fazla sıkan bir şey yoktu. *Kitaplar, gerçek hayatı yaşayamayanlar içindir*, diye düşünüyordu. *Ve gerçeğin yerini tutamazlar*. Gittiği okul, ufak bir okuldu. Kırk öğrencisi ve dört öğretmeni vardı. Her gün Orta Karar Haham ve Dikine cemaat üyelerince verilen dini dersler ve üç -bazen iki, bazen dört- Kambur tarafından verilen dünyevi veya faydalı dersler arasında bölünüyordu.

Öğrenciler Trahimbrod'un tarihini Muhterem Haham tarafından yazılmış -*VE EĞER İYİ BİR GELECEK İÇİN ÇABALIYORSAK, GEÇMİŞİMİZE AŞİNA VE GEÇMİŞİMİZLE BARIŞIK OLMAMIZ GEREKMEZ Mİ?*- ve Dikinecilerle Kamburlardan kurulu bir komite tarafından sürekli gözden geçirilip yenilenen bir kitaptan öğreniyorlardı. *Atalar Kitabı*, çarpışmalar ve anlaşmaların, kıtlığın, sismik hadiselerin, siyasi rejimlerin başlangıç ve bitişleri gibi önemli olayların kaydedilmesiyle başlamıştı. Ama çok geçmeden daha önemsiz bilgiler -festivaller, önemli evlilikler ve ölümler, kasabada yapılan inşaatların kayıtları (o dönemlerde yıkım yoktu)- kitaba dâhil edilip uzun uzadıya anlatılmaya başlanmış, ufak kitabın yerini üç koca cilt alıvermişti. Kısa süre sonra okurların -Dikineci ve Kambur, herkes- talebi üzerine *Atalar Kitabı*'na iki yılda bir yapılan ve kadınlı erkekli (kadınlar sinagog ayrılığından sonra dâhil edilmişti) her yurttaşın adıyla hayatının kısa bir dökümünü, daha da önemsiz olayların özetlerini, Muhterem Haham'ın *YAŞAM VE YAŞAMIN YAŞAMI* dediği ve tanımlamalar, meseller, doğru yaşamaya yönelik çeşitli kurallar, bir de anlamsız ancak şirin deyişleri içeren şeyler üzerine yorumları kapsayan nüfus kayıtları eklenmişti. Artık bir rafın tümünü dolduran sonraki baskılar, sakinlerin aile kayıtlarını, portreleri, önemli belgeleri ve kişisel günceleri katmasıyla daha da ayrıntıyla dolmuştu. İsteyenler dedelerinin otuz yıl önce belli bir Perşembe sabahı kahvaltıda ne yediğini ya da yağmur aralıksız beş ay yağdığında büyük halalarının ne yaptığını öğrenebiliyordu. Bir zamanlar yılda bir güncellenen *Atalar Kita-*

bı artık sürekli güncelleniyordu ve bildirilecek bir şey çıkmadığında komite, sırf kitap hareketini sürdürsün, genişlesin, yayılsın, gittikçe daha fazla hayata benzesin diye bildiri yaptığı bilgisini giriyor, hiçbir şey kalmayınca sadece şöyle yazıyorlardı: *Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...*

Ödevlerini aksatan öğrenciler bile; günün birinde sayfalarında yer alacaklarını, gelecek baskılarından birini ellerine alabilselerdi hatalarını görebileceklerini (ve belki hatalarından sakınabileceklerini) çocuklarının onların hatalarını görebileceklerini (ve o hataları asla yapmamalarını sağlayabileceklerini) ve gelecek savaşların sonuçlarını görebileceklerini (ve sevdiklerinin ölümlerine hazırlanabileceklerini) bildikleri için Atalar Kitabı'nın tek kelimesini atlamadan okurdu.

Dedem de istisna değildi, eminim. Kesin o da ciltten cilde, sayfadan sayfaya okumuştu. Arayarak...

YANKEL D'NİN YÜZ KIZARTICI TESPİHİ

Birtakım eylemlerinin sonucunda, ayıplı tefeci Yankel D'nin davası 1741 yılında, Yüksek Dikine Mahkeme'de görülmüştür. Bahis konusu tefeci, bahis konusu yüz kızartıcı eylemlerden suçlu bulunduktan sonra kasaba ilâmı doğrultusunda beyaz sicime geçirilmiş ve suçunu tasdik eden abaküs tespihi boynunda taşıma cezasına çarptırılmıştır. Kayıtlara geçsin ki bu şahıs, tespihi kimse bakmadığı zamanlarda bile, uyurken bile çıkarmamıştır.

TRAHİM GÜNÜ, 1796

Trahim Günü Rovno'nun salını çeken atın gıdığına yapışan özellikle baş belası bir sinek, hassas kısrağın şaha kalkarak tarla emekçisi kuklasını Brod'a atmasına yol açmıştır. Güçlü kuvvetli erkeklerin sırılsıklam kuklayı sudan çıkarması sırasında geçit töreni otuz küsur dakikalık bir gecikmeye uğ-

ramıştır. Suçlu sinek kimliği belirsiz bir öğrencinin sinekliği tarafından yakalanmıştır. İbret olmasının gereğini bilen çocuk, sineği ezmek için yumruğunu kaldırmış ancak yumruk inişe geçtiği sırada sinek uçmayıp kanatlarını titretmiştir. Hassas çocuk, yaşamın kırılganlığı altında ezilerek sineği serbest bırakmıştır. Aynı şekilde ezilen sinek müteşekkirlikten vefat etmiştir. İbret olmuştur.

SAĞLIKSIZ BEBEKLER

(*Bkz.* TANRI)

YAĞMURUN ARALIKSIZ BEŞ AY YAĞDIĞI ZAMAN

En feci yağmur yağışları 1914 yılının son iki ve 1915 yılının ilk üç ayında görüldü. Pervazlarda bırakılmış kaplar hızla dolup taştı. Çiçekler açıp ardından boğuldular. Tavanlarda küvetlerin üstüne denk gelen delikler açıldı... Aralıksız yağmurun Rus işgaliyle* çakıştığı ve ne kadar yağarsa yağsın hâlâ susadığını iddia edenlerin bulunduğu da not edilmelidir. (Bkz. GITTLE K, YAKOV L.)

*Aşk şiirini icat edenin bir Yahudi olduğunu duyan cezasını görmemiş hükümet görevlisi Rufkin S (adı yastıklarda yitesice) zavallı basit kasabamıza ateş ve kırık cam yağdırmıştır. (Aşk şiirini icat eden kişi bir Yahudi değildi elbette; tam tersi söz konusuydu.)

DEĞİRMEN

Seçilmiş Halk'ın (Biz) o zamanki bilge önder Musa'nın kılavuzluğunda Mısır'dan gidişi çok uzun süre önceki asrın on birinci yılında gerçekleşmiştir. Kaçış telaşında ekmek yapacak zaman yoktu ve her yarattığında kusursuzluk aradığı için kusurlu ekmek istemeyecek Efendi Tanrı'mız (Adı hep neşeli düşünceleri getirsin) halkına (bize, onlara değil) şöyle dedi: *FAZLA GEVREK, TADI KÖTÜ VEYA KABIZLIK YAPACAK*

EKMEK YAPMAYIN. Ama Seçilmiş Halk feci açtı ve ekmek mayasıyla şansımızı deneyelim dedik. Yapabildiğimiz kusurluydu; sahiden gevrek, tadı kötü ve pek çok iyi insanın kaka yapmasını engelleyen bir ekmekti ve Tanrı (adı çatlamamış dudaklarımızdan hiç eksilmesin) çok kızdı. Değirmenimizde, kurulduğu 1713 yılından bu yana her yıl bir kişinin can vermesinin nedeni, atalarımızın bu günahıdır. (Değirmende ölenlerin listesi için *bkz.* EK G: ZAMANSIZ ÖLÜMLER.)

YAHUDİ OLMAYANLARIN VARLIĞI

(*Bkz.* TANRI)

BİLDİĞİMİZ VE BİLMEDİĞİMİZ HALİYLE DÜNYANIN BÜTÜNLÜĞÜ

(*Bkz.* TANRI)

YAHUDİLERİN ALTI DUYUSU VARDIR

Bunlar dokunma, tat alma, görme, koklama, duyma ve hafızadır. Yahudi olmayanlar dünyayı geleneksel duyularıyla yaşayıp algılar ve hafızalarını sadece olayların ikinci dereceden yorumlanmasında kullanırlarken, Yahudiler için hafıza bir iğnenin ucu veya gümüşi parıltısı ya da parmağa battığında çıkan kanın tadı kadar önemlidir. Parmağına iğne batan Yahudi, diğer iğneleri hatırlar. Yahudi iğne battığında neden canının yandığını ancak diğer iğne batmalarına doğru geriye dönük hatırlamayla -annesinin gömlek kolunu gömlek üzerindeyken yamayışı, dedesinin parmaklarının büyükdedesinin terli alnını okşamaktan uyuşması, İbrahim'in, İshak'ın acı çekmeyeceğinden emin olmak için bıçağın ucunu kontrol edişi- kavrar.

Bir Yahudi, bir iğneyle karşılaştığında şunu sorar: *Nasıl bir şey hatırlattı bu bana?*

Yok öyle bir şey.

BOYALI ELLER DÖNEMİ

Yanlışlıkla intiharlardan kısa süre sonra yaşanan boyalı eller dönemi, börekçi Herzog J'nin, dikkatli bir gözle gözlemlenmediği zamanlarda kimi böreklerin ortadan kaybolduğunu gözlemlemesiyle başladı. Fırınının yanına yerleştirdiği ve hatta etraflarını kömür kalemiyle çizdiği böreklerin, arkasını dönüp daha sonra hızla geri dönerek baktığı her seferde ortadan kaybolduğunu defalarca gözlemlemişti.

Hırsızlık, dedi.

Tarihimizin bu noktasında yasaların baş uygulayıcısı, Seçkin Haham Fagel F idi. (*Ayrıca bkz.* EK B: DİKİNE HAHAMLAR LİSTESİ.) Seçkin Haham, adil bir soruşturma yürütebilmek adına kasabadaki herkese şüpheli muamelesi yapılacağına ve aksi kanıtlanana kadar herkesin suçlu sayılacağına karar verdi. *HER YURTTAŞIN ELİNİ AYRI RENGE BOYAYACAĞIZ,* dedi *VE BU YOLLA HERZOG'UN TEZGÂHINA KİMİN EL SÜRDÜĞÜNÜ BULACAĞIZ.*

Lippa R'nin elleri kan kırmızısına boyandı. Plesa G'ninkiler gözlerinin açık yeşiline, Mika P'ninkilerse o Kasım ayının üçüncü Şabat'ında Radziwell Ormanı üzerinde güneş batarken havanın büründüğü harika mora boyandı. Hiçbir el ve renk tonu atlanmadı. Eşitlik adına Herzog J'nin elleri de, boyalı ellerin dokunduğu her şeyde iz kalmasını sağlayan ancak yıkamakla çıkmayan kimyasal maddeyi keşfeden kimyager Dikl D'nin çalışma masasında ölen *Troides helena* türü kelebeğin pembesine boyandı.

Sonunda börekleri yürütenin bir fare (anısı gıdığa yapışan sineğinkine yakın kalsın) olduğu ortaya çıktı ve tezgâhta hiçbir renk görülmedi.

Fakat renkler başka her yerde görüldü.

Şlomo V, karısı Çebra'nın (yediği halt bu ve diğer her âlemde eşsiz kalsın) bacaklarında gümüş lekeler gördü ve elleriyle göğüslerini yeşile boyayıp daha sonra üstlerini beyaz meniyle kaplayana kadar bir şey söylemedi. Kadını ay ışığının grisine boyalı sokaklara çırılçıplak çıkardı, parmak eklemleri morarana kadar kapıları çaldı. Daha sonra kadına zorla; gümüş renkli parmaklarını kaldırıp merhamet dilenen ve ağlayan ve boğuk bir sesle, *Yanlışlıkla oldu*, diyen Samuel R'nin testislerini kesişini seyrettirdi. Seçkin Haham Fagel F'nin lacivert parmak izleri birden fazla ultra-dünyevi derginin sayfalarında bulundu. Irwin P'nin kahverengi ellerini Güneş Saati'nin her yanına sürmekle suçlanmasında aceleci davranıldı. *Ne kadar bencil!* dediler. *Her şeyi kendisi için istiyor!* Ama aslında söz konusu kahverengilik *kendilerine*, kasabada yakışıklı oğullar, fazladan birkaç yıl daha yaşam, yıldırımdan korunma ve sevgi için yakaran herkese aitti; kahverengi, renkleri üst üste binmiş bir gökkuşağıydı.

Kasaba, sakinlerinin yaptıklarıyla boydan boya -söz konusu tezgâh hariç, elbette- boyandı ve her renk kullanıldığından neye insan elinin değdiği ve neyin eskiden olduğu renkte olduğunu ayırt etmek imkânsızlaştı. Söylentiye göre, Getzel G gizlice tüm kemancıların kemanlarını çalmıştı -üstelik keman çalmayı bilmiyordu!- çünkü keman telleri parmaklarıyla aynı renkteydi. İnsanlar, Geşa R'nin akrobat olması gerektiğini fısıldıyordu: Yahudi/Beşeri fay hattı başka nasıl elleri kadar sarı olabilirdi? Ve öğrenci kızlardan birisinin yanağındaki kızarıklık, din adamlarından birisinin kızıl parmaklarından geliyor zannedildiğinde *yelloz*, *kaltak* ve *şırfıntı* damgalarını yiyen kızcağız oldu.

İYİLİĞİN SORUNU: NEDEN KAYITSIZ ŞARTSIZ İYİ ŞEYLER KAYITSIZ ŞARTSIZ KÖTÜ KİŞİLERİN BAŞINA GELİR

(*Bkz.* TANRI)

Yanan çalı yenmemelidir. (Malum konuya dair kural ve talimatların tam listesi için *bkz.* EK: S.KİŞ)

HERKESİN BİR ROMAN YAZABİLECEĞİNE İNANDIĞI DÖNEM

Roman en kolay yakılan sanat biçimidir. On dokuzuncu yüzyılın ortasında, kasabamızın tüm sakinleri -tüm erkek, kadın ve çocuklar- en az bir roman yazabilecekleri kanısına vardılar. Buna muhtemelen, her ayın üçüncü Pazar gününde kasaba meydanına bir araba dolusu kitap getirip işbu kitapları *Sözcüklerin değerli sözde âlemleri, mucizeler yaratan sarmallar* çığırtkanlığı eşliğinde satan gezgin Çingene satıcı yol açmıştı. Seçilmiş Halk'ın dudaklarına *Ben de yapabilirim*'den öte başka ne yakışırdı ki?

1850–1853 arasında yedi yüzü aşkın roman yazıldı. Biri şöyle başlıyordu: *Ne zamandır düşünmemiştim bu rüzgârlı sabahları.* Bir diğeri: *Herkesin ilk seferini hatırladığı söylenir; ben hatırlamıyorum.* Bir başkası: *Cinayet pis bir iştir, ona kuşku yok tabii ama insanın kardeşini öldürmesi bilinen suçların en beteridir.*

272 anı kitabı, 66 suç romanı, 97 savaş öyküsü yazıldı. Romanların 107'sinde erkek kardeşini öldüren bir adam vardı. Geleceği merak eden çiftler 29'unda yer alıyorlardı; 68 tanesi bir öpücükle son buluyordu ve 35'i hariç hepsinde "utanç" kelimesi yer almıştı. Okuma-yazma bilmeyenler görsel romanlar yarattılar: kes-yapıştır çalışmaları, oymabaskılar, karakalem çizimler, suluboyalar... Yankel ve Brod Kütüphanesi'ne Trahimbrod romanları adında yeni bir bölüm kuruldu. Ancak yazılmalarından beş yıl sonra sadece birkaçı okunmuştu.

Bir keresinde, yaklaşık yüz yıl sonra bir oğlan bu bölüme girdi.

Küçük kızlığından beri Trahimbrod romanlarına bakan ve hepsini okuyan tek kişi olan Kütüphaneciye, *Bir kitap arıyordum*, dedi. *Büyük-dedem yazmış.*

Kütüphaneci, *Neydi adı?* diye sordu.

Safranbrod ama galiba takma adla yazmış.

Kitabının adı neymiş?

Hatırlamıyorum. Sürekli bahsederdi. Yatmadan önce bana o kitaptan öyküler anlatırdı.

Konusu neymiş kitabın?

Aşk.

Kütüphaneci güldü. *Trahimbrod romanlarının hepsinin konusu aşk.*

SANAT

Sadece kendisine dair olan şeye sanat denir (bir sanat eseri üretme girişiminde başarının sonucudur.) Maalesef sanatın elimizde ne örneği ne de varlığına inanmak için iyi bir neden vardır. (Yapılan her şey bir amaçla yapılmıştır, amacı bulunan her şey, o şeyin dışında vardır, mesela, *Şunu satmak istiyorum* veya *Bunun beni çok meşhur ve sevilen biri yapmasını istiyorum* ya da *Bunun beni tamamlamasını istiyorum* veya daha beteri, *Bunun diğer insanları tamamlamasını istiyorum.*) Ve buna rağmen hâlâ yazmaya, resim yapmaya, heykel yontmaya ve bestelemeye devam ediyoruz. Aptallık mıdır bu?

MAMUL

İşlev hayrına yaratılmış ve dünyayla ilgisi bulunan, amaçlı şeye mamul denir. Bir anlamda her şey mamule örnektir.

SUNİ

Suni, gerçeğin geçmiş zaman kipidir. Örneğin birçok kişi, Tapınak'ın yok edilmesinden sonra Tanrı'nın varlığının suniye dönüştüğüne inanır.

ZANAAT

Düşünülüşünde sanat ama uygulanışında mamul olan şeye zanaat denir. Etrafınıza bakınız. Örnekleri her yerdedir.

SANAT ESERİ

Sanat eseri, geçmiş zaman kipi suniden anlamlı, işe yaramaz, güzel bir şey çıkarmaya yönelik başarılı girişimin sonucudur. Asla sanat olamaz ve asla gerçek olamaz. Yahudiler, Cennet Bahçesi'nin sanat eserleridir.

SUNİMAMULESERİ

Müzik güzeldir. Bizler (Yahudiler) zamanın başlangıcından bu yana konuşmanın yeni bir yolunu arıyoruz. Tarih boyunca bize yapılan muamelelerde kabahati sık sık feci yanlış anlaşılmalarda buluyoruz. (Sözcükler hiçbir zaman ağzımızdan kastetmek istediğimiz anlamda çıkmamıştır.) Müzik gibi bir şeyle iletişim kurabilseydik asla yanlış anlaşılmazdık çünkü müzikte anlaşılacak bir şey yoktur. Tevrat ilahilerinin söylenmesinin ve muhtemelen Yidiş dilinin -tüm dillerin en çok ses yansıması içereni- kökünde yatan budur. Ayrıca aramızda bulunan ve özellikle bir pogrom atlatmış olan ihtiyarların sık sık mırıldanmaları, cidden mırıldanmayı kesememeleri, her türlü sessizliği ve dilsel anlamı engellemeye kararlı görünmelerinin nedeni de budur. Ama yeni bir konuşma yolu, yeni bir benzeşmesiz sözcük haznesi bulana kadar elimizdeki en iyi malzeme anlamsız sözlerdir. Sunimamuleseri, bu sözlerden biridir.

BROD D'NİN İLK DEFA TECAVÜZE UĞRAYIŞI

Brod D'nin ilk defa tecavüze uğrayışı, on üçüncü Trahim Günü şenlikleri sırasında, 18 Mart 1804'te vuku buldu. Adı kasabamız tarafından şimdi haritalarda ve Mormon nüfus kayıtlarında kullanılan çatlak zengin Sofiovka N yoluna çıktığında Brod, üzerinde ağırbaşlı bir güzellikle saatlerce durduğu, denizkızı kuyruğunu sadece uygun zamanlarda salladığı, çuvalları adını taşıyan nehre sadece ve sadece Haham gerekli baş onayını verince attığı mavi çiçekli saldan inmiş, evine gidiyordu.

Sofiovka, *Her şeyi gördüm*, dedi. *Sıradanların ve sıradanların şenliklerinin üstünde, çok, çok, çok yüksekten izledim geçidi ve itiraf etmeliyim, elbette birazına iştirak etmek isterdim. Salında gördüm seni ve ah, ne kadar olağanüstüydün! Onca sahteliğin arasında ne kadar doğaldın!*

Brod, *Teşekkürler*, dedi ve Yankel'in, izin verirsen Sofiovka kulağın patlayana kadar konuşabilir uyarısını hatırlayarak yürümeye devam etti.

Ama nereye gidiyorsun? Daha bitmedi sözüm, diyerek Brod'un sıskacık koluna yapıştı. *Baban sana senle konuşulduğunda dinlemeyi öğretmedi mi?*

Eve gitmek istiyorum, Sofiovka. Babama birlikte ananas yiyeceğimize söz verdim ve geç kalacağım.

Hayır, vermedin, diyerek Brod'u çekip kendisine döndürdü. *Yalan söylüyorsun.*

Verdim ama. Geçit töreninden sonra eve gitmem ve beraber ananas yemek üzere anlaşmıştık.

Ama sen, babana söz verdiğini söyledin ve Brod, belki sözcüğü geniş anlamda kullanıyorsun ya da belki anlamını dahi bilmiyorsun fakat burada durup babana söz verdiğini söyleyeceksen ben de sana yalancısın diyeceğim.

Saçmalıyorsun. Gergin bir gülücük attı ve evine doğru yürümeye başladı. Sofiovka kuyruğunun ucuna basarak peşine düştü.

Kimmiş saçmalayan, Brod?

Kızı bir daha durdurdu ve bir daha yüzünü kendisine çevirdi.

Babam bana nehrin adını verdi çünkü—

Sofiovka, parmaklarını Brod'un omzundan saçlarına gezdirip mavi Sal Kraliçesi tacını çekip atarak, *Gene başlıyoruz,* dedi. *Yalan küçük kızlar için iyi değildir.*

Eve gitmek istiyorum, Sofiovka.

Git o zaman.

Gidemem.

Neden?

Çünkü saçımı tutuyorsun.

A, haklısın. Tutuyorum. Fark etmemişim bile. Senin saçın bu, değil mi? Ve ben de tutuyorum, değil mi? Ve tutmak suretiyle senin eve veya başka bir yere gitmeni engelliyorum. Bağırabilirsin herhalde ama neye faydası var? Herkes kıyıda bağırıyor zaten. Zevkten. Zevkten bağır, Brod. Haydi ama. Minik bir zevk haykırışı...

Lütfen, diyerek hıçkırmaya başladı Brod. *Sofiovka, lütfen. Sadece eve gitmek istiyorum ve babamın beklediğini—*

Gene başladık. Yalancı kaltak! diye bağırdı Sofiovka. *Yeterince yalan görmedik mi bu gece?*

Ne istiyorsun? Ağlıyordu Brod.

Sofiovka cebinden bir bıçak çıkardı ve denizkızı kostümünün omuz askılarını kesti.

Brod kostümünü sıyırdı, ardından külotunu çıkardı. Arkaya bükülmeyen koluyla kuyruğun çamurlanmasını engelledi.

Aynı gece eve dönüp Yankel'in cesediyle karşılaştığında, çakan bir şimşek pencerede Kolkili'yi aydınlattı.

Çıplak göğsünü kollarıyla kapadı ve Yankel'e dönüp iki bedeni Kolkili'nin bakışlarından koruyarak, *Git buradan!* diye haykırdı. Ama beriki kımıldamadı.

Git!

Sensiz gitmem, diye seslendi beriki pencereden.

Git! Git buradan!

Yağmur altdudağından damlıyordu. *Sensiz gitmem.*

Kendimi öldürürüm! diye bağırdı Brod.

Delikanlı, elleri camda, *O zaman ben de cesedini götürürüm,* dedi.

Git!

Gitmem!

Ölüm katılaşmasına geçen Yankel aniden seğirerek gaz lambasına çarptı; lamba yere düşerek söndü ve odayı karanlığa boğdu. Yanakları gerilerek cezalı gölgelere hoşnut bir gülümseme sundu. Brod kollarını iki yana bıraktı ve Kolkili'ye döndü. On üç yıllık yaşamında çıplak bedenini ikinci defa birisine gösteriyordu.

Madem öyle o zaman benim için yapman gereken bir şey var, dedi.

Ertesi sabah Sofiovka, boynundan tahta köprüye asılı halde bulundu. Kesilmiş elleri, bağlandığı ayaklarından sallanıyordu ve göğsünde Brod'un kırmızı rujuyla HAYVAN yazıyordu.

YAKOB R 21 ŞUBAT 1877 SABAHI, KAHVALTIDA NE YEDİ

Soğanlı kızarmış patates. İki dilim kara ekmek.

Kâbil kardeşini en beğendiği minik şiirlerinden birini arakladığı için öldürdü. Şiir şöyle bir şeydi:

Ağarır söğütler, titreşir kavaklar,
Kararır ve ürperir minik rüzgârlar
Nehirdeki adanın yanından akıp giden
Dalgayla sonsuza kadar.

Hor görülmüş şairin öfkesini engellemekten aciz, gayretinin ödülünün ırzına kalemsiz korsanların geçeceğini bildiği sürece yazmaktan aciz, *Kısa-uzun heceli vezin benim için değilse, ne benim içindir?* sorusunu bastırmaktan aciz Kâbil, edebiyat hırsızlığına ebediyen son vermişti. Ya da öyle sandı.

Ama şaşkınlıkla gördü ki kazığı yiyen Kâbil'di; dünyayı dolaşmaya mahkûm edilen Kâbil'di; o feci işareti taşımaya zorlanan Kâbil'di; onca nükteli ve mahzun dizeye rağmen her gece sevişebilen ama başyapıtını okumuş bir kişiyle bile karşılaşamayan, Kâbil'di.

Neden?

Tanrı, arakçıyı sever. Ve yazılmıştır ki "Tanrı, insanoğlunu Kendi imgesinden yarattı; onlar O'nun imgesinden yaratıldılar." İlk arakçı bizzat Tanrı'dır. Araklanacak makul kaynak yokluğuyla birlikte -insan neyin imgesinden yaratılacaktı? Hayvanların mı?- insanoğlunun yaratılışı refleks temelli bir araklama eylemidir; Tanrı, aynayı yağmalamıştır. Arakçılık yaptığımızda biz de aynı şekilde *imgeden* yaratırız ve Yaratılışın tamamlanmasına katkıda bulunuruz.

Kardeşimle bir miyim ben?

Tabii, Kâbil. Tabii.

GÜNEŞ SAATİ

(Bkz. PUTLAR)

İNSAN BÜTÜNÜ

Dövülen Bağırlar Pogromu (1764) kötüydü ama en kötüsü değildi ve kuşkusuz daha beterleri yaşanacaktır. Atlarla geldiler. Hamile kadınlarımızın ırzına geçtiler ve en sağlam erkeklerimizi palalarla doğradılar. Çocuklarımızı döverek öldürdüler. En kutsal metinlerimize küfür ettirdiler. (Bebeklerle yetişkinlerin ağlamalarını ayırt etmek imkânsızdı.) Gitmelerinin hemen ardından Dikineler ve Kamburlar bir araya gelerek sinagogu tümden Beşeri Bölgesi'ne taşıyarak bir saatliğine Beşeri Bütünü'nü yarattılar. Nedenini bilmeden, tıpkı Yom Kippur'da kefaret ararken yaptığımız gibi, bağırlarımızı dövdük. Dua ediyorduk: *Bize zulmedenleri yaptıklarından dolayı bağışla?* Ya da, *Bize yapılandan dolayı bizi bağışla?* Veya *Anlaşılmazlığından dolayı Seni bağışla?* (*Bkz.* EK G: ZAMANSIZ ÖLÜMLER.)

BİZ, YAHUDİLER

Tanrının sevdiği şeylere Yahudi denir. Güller güzel olduklarından, Tanrı'nın onları sevdiğini varsaymamız gerekir. Demektir ki güller, Yahudi'dir. Aynı mantıkla, yıldızlar ve gezegenler, bütün çocuklar, hoş "sanat" Yahudi'dir (Shakespeare Yahudi değildi ama Hamlet Yahudi'ydi) ve seks, karı ile koca arasında iyi ve uygun bir pozisyonda yapıldığında, Yahudi'dir. Sistine Şapeli Yahudi midir peki? Bahse girebilirsiniz.

HAYVANLAR

Tanrı'nın hoşlandığı ama sevmediği şeylere hayvan denir.

VAR OLAN NESNELER

Tanrı'nın bile hoşlanmadığı şeylere var olan nesneler denir.

VAR OLMAYAN NESNELER

Var olmayan nesneler yokturlar. Var olmayan bir nesne hayal etmemiz gerekirse, bu Tanrı'nın nefret edeceği bir şey olurdu. İnançsıza karşı sunulacak görüşlerin en güçlüsü budur. Tanrı var olmasaydı kendisinden nefret etmesi gerekirdi ki bu da çok saçmadır.

JOZEF VE SARA L'NİN 120 EVLİLİĞİ

Genç çift ilk defa 5 Ağustos 1744'te; Jozef sekiz, Sara altı yaşındayken evlendiler ve ilk evliliklerini altı gün sonra, Jozef'in, Sara'yı bozum ederek gökteki yıldızların, karanlık geceyi yerinde tutmak için çakılmış gümüş çiviler olduğuna inanmayı reddedişinin ardından bitirdiler. Dört gün sonra, Jozef, Sara'ların kapısının altından şu notu attığında tekrar evlendiler: *Bana söylediklerini düşündüm ve yıldızların gümüş çiviler olduklarına inanıyorum.* Evliliklerini yine, bu sefer bir yıl sonra, Jozef dokuz ve Sara yedi yaşındayken, Brod'un dibinin doğası üzerine çıkan bir tartışmanın ardından sonlandırdılar. Bir hafta sonra yeniden evlendiler ve bu sefer evlilik yeminlerine, Brod'un dibinin varlığına, bu dibin (varsa) ısısına ve varlığı muhtemel nehir yatağında denizyıldızlarının varlık olasılığına bakmaksızın birbirlerini ölene dek seveceklerini eklediler. Sonraki yedi yıl boyunca otuz yedi defa boşandılar ve her seferinde, içeriği bir öncekinden daha kalabalık yeminlerle tekrar evlendiler. Jozef yirmi iki ve Sara yirmi yaşındayken iki, yirmi beş ve yirmi üç yaşlarındayken (baştaki sırayla) dört ve otuz ile yirmi sekiz yaşındayken sekiz defa (bir yılda en fazlası) boşandılar. Sara kalp yetmezliğinden ve ardından Jozef kendisini küvette boğmadan sadece üç hafta önce, Jozef altmış ve Sara elli sekiz yaşındayken son defa evlendiler. Evlilik anlaşmaları halen, bir paylaşıp bir paylamadıkları evin kapısının üstünde asıldır ve eşikteki ŞALOM yazılı paspasa sürünmeye devam etmektedir:

İşbu nihai sözleşmeyle bizler, Jozef ve Sara L, ölene kadar aşk sözü vererek, yıldızların gökteki gümüş çiviler olduğu kabulüyle, Brod'un dibinin varlığına, bu dibin (varsa) ısısına ve varlığı muhtemel nehir yatağında denizyıldızlarının varlık olasılığına bakmaksızın, üzüm suyu lekelerinin kazayla veya kasten yapıldığını görmezden gelerek, Jozef'in, Sara'nın diktiği yorgan için iğneye iplik geçirmeye söz verdiği halde arkadaşlarıyla top oynamaya gittiğini ve Sara'nın yorganı Jozef'in en yakın arkadaşına değil, Jozef'e vermesi gerektiğini unutmada fikir birliğine vararak, su yüzüne çıkan ilginç artıkları Şana'nın mı yoksa Hanna'nın mı gördüğü gibi bazı ayrıntıları önemsiz sayarak, Jozef'in domuz gibi horladığını ve Sara'nın da öyle yanında yatmak için ahım-şahım olmadığını göz ardı ederek, her iki tarafın da karşı cinsin belli uzuvlarına fazla uzun bakma eğilimini boş vererek, Jozef'in pasaklılığını, giysisini çıkardığı yerde kafasına göre bırakıp Sara'nın toplamasını, temizlemesini ve kendisinin yapması gereken ilgili yerlere yerleştirme işini beklemesinden kavga çıkartmamayı veya Sara'nın, tuvalet kâğıdı rulosunun neden öyle açıldığı veya yemeğin planladığından neden beş dakika geç başladığı gibi ota boka dırdır etmesini ki kabul edelim, o kâğıdı tuvalete ve yemeği masaya getiren Jozef'tir, bir kenara bırakarak, pancar lahanadan daha iyidir veya değildir tartışmasını unutarak, koca kafalı ve her daim mantıksız davranma sorununu bir kenara atarak, herifin tekinin, karısı Rovno'daki ailesini ziyarete gittiğinde sulaması gereken çoktan kurumuş güllerin anısını silmeye çalışarak, yaşadıklarımızın, yaşıyor olduklarımızın ve yaşayacaklarımızın getirdiği ödünleri kabullenerek, evliliğin yıkılmaz çatısı altında tekrar birleşiyoruz... Sarsılmaz bir aşkla ve sağlıklı yaşayalım, âmin.

(Vahiylerin tam listesi için, *bkz.* EK: Z32. Yaratılışların tam listesi için, *bkz.* EK: Z33)

Dünyanın sonu çoğu zaman gelir ve gelmeye devam eder. Bağışlamasız, acımasız, karanlığa karanlık katan dünyanın sonu yakından tanışlık kurduğumuz, alıştığımız, törenselleştirdiğimiz bir şeydir. Yokluğunda onu unutmaya çalışmak, kaçınılmazlaştığında barışmak ve nihayet geldiğinde ki daima gelir, kucaklayışına karşılık vermek, dinimizdir.

Bugüne dek tarihte en az bir adet dünyanın sonu yaşamamış insan evlâdı çıkmamıştır. Henüz ana karnındaki bebeklerin -yaşamlarını, yaşamları sona ermeden yaşadılar diyebilir miyiz?- aynı vahiylere tabi olup olmadıkları geniş çaplı bir bilimsel tartışma konusudur. Elbette bu tartışma daha derin bir sorunun yakinen incelenmesini gerektirmektedir: *Dünya önce yaratıldı mı yoksa bitirildi mi?* Efendimiz Tanrı nefesini evrene üflediğinde olan şey yaratılış mıydı yoksa ifşa mı? Şu yedi günü baştan sona mı, yoksa sondan başa mı saymalıyız? Elmanın tadı nasıldı, Âdem? O leziz ve acı lokmanın ardından keşfettiğin yarım kurdun başı mıydı, kuyruğu mu?

YANKEL D'NİN YAPTIĞI NEYDİ

(*Bkz.* YANKEL D'NİN YÜZ KIZARTICI TESPİHİ)

BROD İLE SAFRAN ARASINDAKİ BEŞ NESİL

Brod'un Kolkili'den üç oğlu oldu. Üçünün de adı Yankel'di. İlk ikisi, döner-bıçak kurbanı babaları gibi değirmende öldü. (*Bkz.* EK G: ZAMANSIZ ÖLÜMLER.) Kolkili'nin kendisini sürgün edişinin ardından delik vasıtasıyla yapılan üçüncü Yankel, birçok deneyim, duygu ve hakkında hiçbir şey bil-

mediğimiz az miktarda bilgelik edinmeyi içeren uzun ve verimli bir yaşam sürdü. Bu Yankel, Trahimkolkili'nin babasıdır. Trahimkolkili, Safranbrod'un babasıdır. Safranbrod, Trahimyankel'in; Trahimyankel, Kolkerbrod'un babasıdır. Kolkerbrod'un oğluysa Safran'dır. Çünkü şöyle yazılmıştır: *VE EĞER İYİ BİR GELECEK İÇİN ÇABALIYORSAK, GEÇMİŞİMİZE AŞİNA VE GEÇMİŞİMİZLE BARIŞIK OLMAMIZ GEREKMEZ Mİ?*

BROD'UN 613 HÜZNÜ

Aşağıdaki hüzün ansiklopedisi, Brod'un cesedinin üstünde bulunmuştur. Güncesine yazılı 613 özgün hüzün, Tevrat'ımızdaki (onların değil, bizim) 613 emre tekabül eder. Aşağıda, Brod çıkarıldıktan sonra kurtarılabilenler görülmektedir. (Güncenin ıslak sayfaları, hüznü cesedine yazmıştı. Sadece küçük bir kısmı [55] okunur haldeydi. Diğer 558 hüzün ebediyen yitmiştir ve neler olduklarını bilmeden, hiç kimsenin bunları yaşamaması umudu korunmaktadır.) İşbu hüzünlerin geldiği günceyse hiçbir zaman bulunamamıştır.

BEDENİN HÜZÜNLERİ: Ayna hüznü – Kişinin ebeveynine benzemesinin veya benzememesinin hüznü – Bedeninin normal olup olmadığını bilememenin hüznü – Bedeninin normal olmadığını bilmenin hüznü – Bedeninin normal olduğunu bilmenin hüznü – Güzellik hüznü – Makyaj hüznü – Bedensel ıstırabın hüznü – Karıncalanma ve ağrıma hüznü – Giysi hüznü – Seğiren göz kapağı hüznü – Eksik bir kaburga kemiğinin hüznü – Dikkat çeken hüzün – Dikkat çekmemenin hüznü – Sevdiğininkilere benzemeyen cinsel organlara sahip olmanın hüznü – Sevdiğininkilere benzeyen cinsel organlara sahip olmanın hüznü – Ellerin hüznü...

AHİT HÜZÜNLERİ: Tanrı aşkının hüznü – Tanrı'nın sırt çevirmesinin hüznü – En sevilen çocuk olmanın hüznü

– Kişinin Tanrısının önünde hüzünlü olmasının hüznü – İnancın zıddının hüznü – Peki, ya? hüznü – Tanrı gökte yalnız hüznü – İnsanların Kendisine tapmasını gereksinen Tanrı'ya duyulan hüzün...

AKLIN HÜZÜNLERİ: Yanlış anlaşılmanın hüznü – Mizah hüznü – Salıverilemeyen sevginin hüznü – Akıllı olma hüznü – Ne kastettiğini ifadeye yetecek kadar sözcük bilmemenin hüznü – Seçeneklerin hüznü – Hüzün istemenin hüznü – Kafa karışıklığının hüznü – Evcilleştirilmiş kuşların hüznü – Bir kitabı bitirmenin hüznü – Hatırlamanın hüznü – Unutmanın hüznü – Tasa hüznü...

KİŞİLERARASI HÜZÜNLER: Kişinin ebeveyni karşısında mahzun kalmasının hüznü – Sahte aşk hüznü – Aşk hüznü – Arkadaşlık hüznü – Kötü bir sohbetin hüznü – Olabilirdi hüznü – Gizli hüzün...

SEKS VE SANAT HÜZÜNLERİ: Tahrik olmanın sıradışı bir durum olmasının hüznü – Güzel şeyler yaratma gereksiniminin hüznü – Anüs hüznü – Fellatio ve cunnilingus sırasında göz temasının hüznü – Öpüşme hüznü – Fazla hızlı harekete geçme hüznü – Harekete geçmeme hüznü – Hareket etmeme hüznü – Çıplak model hüznü – Portre yapma hüznü – Pinhas T'nin sanat ve yaşamın, kuramsal anlamda, terse çevrilebileceğini öne süren tek dikkate değer eseri "Toza: İnsandan Geldin ve İnsana Döneceksin"in hüznü...

Yazıyoruz... Ya-

*zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz...Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Ya-
zıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...
Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz... Yazıyo-
ruz... Yazıyoruz... Yazıyoruz...*

24 Aralık 1997

Sevgili Jonathan,

Bir daha yazılarımızdan söz etmeyelim. Sana öykümü postalayacağım. Yalvarırım (Küçük İgor da yalvarıyor) seninkileri postalamaya devam et ama lütfen düzeltmeler ve hatta gözlemler yapmayalım. Birbirimizi övmeyelim veya azarlamayalım. Hiç yargılamayalım. Bunu çoktan aştık.

Jonathan, biz şimdi konuşuyoruz. Birlikte, ayrı ayrı değil. Birlikteyiz, aynı öykü üstünde çalışıyoruz. Eminim sen de aynısını hissediyorsundur. Ben Çingene Kız'ım ve sen Safran'sın, Ben Kolkili'yim ve sen, Brod'sun ve ben, nenenim ve sen, Dedemsin ve ben, Alex'im ve sen, sensin ve ben, senim ve sen, bensin, biliyor musun? Birbirimize huzur ve güven getirebileceğimizi anlamıyor musun? Trahimbrod'da, yıldızların altında yatarken sen de hissetmedin mi bunu? Bana anti-gerçekler sunma. Bana değil.

Ve işte, Jonathan, sana bir öykü. Gerçek bir öykü: Dün gece Babama şöhretli bir gece kulübüne gideceğimi bildirdim. "Eve bir arkadaşla mı geleceksin?" dedi. Ağzında ne vardı, merak ediyorsan söyleyeyim, votka vardı. "Öyle bir niyetim yok," dedim. Gülerek, "Cinsel takılacaksın," dedi. Omzuma dokundu. Sana söyleyeyim, sanki omzuma şeytan dokunmuş gibi geldi bana. Bizden çok utandım. "Hayır," dedim. "Sadece gidip dans edeceğim ve arkadaşlarımın arasında olacağım." "Şapka, Şapka." "Sus!" dedim ve bileğini yakaladım. Seni bilgilendireyim, ona ilk defa böyle bir şey dillendiriyordum ve ilk defa ona karşı şiddetle hareket yapıyordum. "Özür dilerim," dedim ve bileğini bıraktım. "Özrüne başlayacağım şimdi," dedi. Şanslı bir ki-

şiydim çünkü içinde çok votka vardı ama bana yumruk atacak hali yoktu.

Şöhretli bir gece kulübüne gitmedim elbette. Bahsettiğim gibi, çoğu zaman Babama şöhretli bir gece kulübüne gideceğimi bildiriyorum ama sonra sahile gidiyorum. Küçük İgor'la birlikte Amerika'ya taşınmak için nakdimi kurabiye kavanozuna koyayım diye şöhretli gece kulüplerine gitmiyorum. Ama sana bildirmeliyim ki bunun bir başka nedeni şudur: şöhretli gece kulüplerini sevmiyorum ben. Beni neşesiz ve terk edilmiş kılıyorlar. Doğru mu söylüyorum? Terk edilmiş mi denirdi?

Sahil dün gece çok güzeldi ama buna şaşırmadım. Karanın ucunda oturmayı ve suyun bana yaklaşıp uzaklaşmasını seviyorum. Bazen ayakkabılarımı çıkarıyorum ve ayaklarımı suyun yaklaşacağını düşündüğüm yere koyuyorum. Sahilde oturduğum yere oranla Amerika'nın nerede olduğunu düşünmeye kalkıştım. Kumun üzerine ve denizin üzerine benden sana doğru çizilmiş beyaz bir çizgi hayal ettim.

Suyun kenarında oturmuş seni ve bizi düşünürken bir şey duydum. Bu şey ne suydu, ne rüzgârdı, ne de böcekler. Neydi, görmek için kafamı döndürdüm. Biri bana doğru konuşuyordu. Bundan çok korktum çünkü gece sahilde oturduğumda başka hiç kimse görmezdim. Bana veya benden başkasına doğru yürüyecek hiçbir şey yoktu. Ayakkabılarımı giydim ve bu kişiden uzağa yürümeye başladım. Polis miydi? Polis çoğu zaman yalnız oturan kişilerden faydalanır. Suçlu birisi miydi? Suçlulardan çok korkmam çünkü kalite silahları yoktur ve fazla acı vermezler. Tabii suçlu kişi bir polis değilse. Daha hızlı bir yürüyüş yaptım. Şahıs hızla beni takip etti. Kimliğine tanıklık etmek için bir daha bakmaya kalkışmadım çünkü şahsın onu bildiğimi bilmesini istemedim. Kulaklarıma sanki bana yaklaşıyormuş ve beni yakalayacakmış gibi geldi, koşmaya başladım.

Derken şunu duydum: "Saşa!" Koşmamı bitirdim. "Saşa, sen misin?"

Arkama döndüm. Dedem, eli karnında öne eğilmişti. Çok büyük soluklar ürettiğini gördüm. "Seni arıyordum," dedi. Beni nasıl sahilde aradığını anlayamadım. Sana bilgi verdiğim üzere, kimse benim gece sahile gittiğimi bilmiyordu. "Benim," dedim ki kulağa çok tuhaf geliyor ama başka ne diyeceğimi bilemedim. Durdu, doğruldu ve "Bir sorum var," dedi.

Aramızda bir şey yokken bana ilk defa sesleniyordu Dedem. Babam, televizyon, kahraman, kancık, yemek yoktu ortada. Sadece biz vardık. "Nedir?" dedim çünkü yardıma koşmazsam soruyu sormayacağını algıladım. "Senden bir şey isteyeceğim ama anlamalısın ki bu şeyi sadece ödünç istiyorum ve aynı zamanda anlamalısın ki beni reddedebilirsin ve o zaman üzülmem ve hakkında kötü düşünmem." "Nedir?" Dedemin benim elimde bulunan neyi isteyebileceği aklıma gelmiyordu. Dedemin dünyada isteyebileceği herhangi bir şey aklıma gelmiyordu.

"Nakdini ödünç almak istiyorum," dedi. Gerçekten çok utanç duydum. Hayatı boyunca sonunda torunundan para istesin diye didinmemişti. "Olur," dedim. Başka hiçbir şey dillendirmemeli ve "olur" cümlesinin Dedeme söyleyeceğim her şeyi söylemesine izin vermeliydim çünkü "Olur" cümlesi tüm sorularım ve onun tüm yanıtları ve bu yanıtlara tüm yanıtlarım olmalıydı. Ama mümkün değildi bu: "Neden?" diye sordum.

"Ne neden?"

"Neden nakdimi istiyorsun?"

"Çünkü bende yeterli toplam yok."

"Ne için? Neden nakde ihtiyacın var?"

Kafasını suya döndürdü ve hiçbir şey söylemedi. Bu bir yanıt mıydı? Ayağını kumda hareket ettirdi ve bir daire yaptı.

"Onu bulabileceğim şüphesiz," dedi. "Dört gün. Belki beş. Ama bir haftadan fazla gerekmez. Çok yaklaşmıştık."

Yine, "Olur," demeli ve başka şey dememeliydim. Dedemin benden çok daha yaşlı ve benden daha bilge olduğunu kestirmeliydim ve bu değilse bile, onu sorgulamamı hak ettiğini düşünmeliydim. Ama onun yerine, "Hayır," dedim. "Yakında değildik."

"Evet," dedi, "öyleydik."

"Hayır. Onu bulmaya beş gün uzakta değildik. Elli yıl uzaktaydık."

"Yapmam gereken bir şey bu."

"Neden?"

"Anlamazsın."

"Ama anlarım. Anlarım."

"Hayır, anlayamazsın."

"Hirşel mi?"

Ayağıyla bir daire daha çizdi.

"Beni de götür," dedim. Amacım bunu demek değildi.

"Hayır," dedi.

Bir kez daha, "Beni de götür," demek istedim ama yine "Hayır," yanıtını vereceğini biliyordum ve bu yanıtı ağlamadan dinleyemeyeceğimi ve Dedemin görüş alanında ağlayamayacağımı biliyordum.

"Şimdi karar vermen gerekmiyor," dedi. "Buna hızla karar vermemelisin bence. Hayır demeni bekliyorum."

"Neden hayır dememi bekliyorsun?"

"Çünkü anlamıyorsun."

"Anlıyorum."

"Hayır, anlamıyorsun."

"Evet demem mümkün."

"Benim varlığımdan neyi istersen veririm sana. Nakitleri sana yeniden geri verene kadar sende kalır ki o da çok yakın."

Bir kez daha, "Beni de götür," dedim ve bir kez daha amacım bunu demek değildi ama ağzımdan dökülmüştü. Trahim'in at arabasından dökülen şeyler gibi.

"Hayır," dedi.

"Lütfen," dedim. "Benimle zorluklar azalır. Sana çok yardım yaparım."

"Yalnız bulmam lazım onu," dedi ve o anda anladım ki Dedeme nakit verip gitmesine izin verirsem onu bir daha göremeyeceğim.

"Küçük İgor'u götür."

"Hayır," dedi. "Yalnız." Sustu. Ardından, "Babana bilgi verme," dedi.

"Tabii," dedim çünkü elbette ki Babama bilgi vermeyecektim.

"Bizim sırrımız olmalı bu."

Bu son söylediği şey beynimde en kalıcı izi bıraktı. O dillendirene kadar aklıma gelmemişti ama bir sırrımız vardı. Aramızda dünyada başka hiç kimsenin bilmediği veya bilemeyeceği bir şey vardı. Birlikte bir sırrımız vardı ve artık ayrı-gayrı (böyle mi denir?) değildik.

Dedeme yanıtımı hızla vereceğimi bildirdim.

Ne yapacağımı bilmiyorum, Jonathan ve neyin doğru olduğunu bana senin söylemeni arzuluyorum. Mutlaka bir tane doğru olmadığını biliyorum. İki doğru olabilir. Hiç doğru olmayabilir. Senin söyleyeceğini düşüneceğim. Söz veriyorum. Ama dediğini yapacağıma söz veremem. Senin bilemeyeceğin şeyler var. (Ve tabii ayrıca sen bu mektubu aldığında ben karar vermiş olacağım. Daima yanlış zamanda iletişim yapıyoruz seninle.)

Ben aptal bir kişilik değilim. Dedemin nakdi yerine geri koyamayacağını biliyorum. Bu da kendimi ve Küçük İgor'u

Amerika'ya taşıyamayacağıma işaret ediyor. Düşlerimiz aynı anda var olamaz. Ben çok gencim ve o, çok yaşlı ve bu iki gerçek ikimizi de düşlerini hak eden kişiler yapmalı ama mümkün değil.

Ne dillendireceğinden eminim. "İzin ver, ben sana nakit vereyim," diye dillendireceksin. Dillendireceksin ki "Nakitleri bulunca geri verebilirsin veya hiç vermeyebilirsin ve bir daha bahsedilmez." Bunları dillendireceğini biliyorum çünkü senin iyi bir kişi olduğunu biliyorum. Ama bu, kabul edilemez. Dedemin beni seyahatine yanında götürememesiyle aynı nedenden dolayı senden nakit alamam. Seçmekle ilgili bu. Anlayabiliyor musun? Lütfen anlamaya kalkış. Benim tek bir fısıltımı bile anlayabilen tek kişi sensin ve söyleyeyim, senin tek fısıltını bile anlayabilen tek insan benim.

Mektubunu beklentiyle bekleyeceğim.

Masumane,
Alex

AYDINLANMA İÇİN BİR AÇILIŞ

OTELE DÖNDÜĞÜMÜZDE saat çok geçti ve neredeyse çok erkendi. Otel sahibi bankoda uyukluyordu. "Votka," dedi Dedem. "Bir içki içmeliyiz, üçümüz." "Dördümüz," dedim ve gün boyunca gayet iyi huylu bir tümör gibi davranmış olan Sammy Davis Junior Junior'u işaret ettim. Böylece dördümüz birlikte otelin barına doğru gittik. Garson kadın bize tanıklık edince, "Geri döndünüz," dedi, "Yahudi'yle." Dedem, "Kapa çeneni," dedi ve bunu kulak tırmalayan bir sesle değil, çok alçak sesle, sanki kadının çenesini kapaması sahiden gerekliymiş gibi söyledi. Kadın, "Özür diliyorum," dedi. Ona, "Bir şey değil," dedim çünkü bu kadar ufak bir hata yüzünden kötü hissetmesini istemedim ve ayrıca öne eğildiğinde memelerini görebiliyordum. (Kimin için yazdım bunu, Jonathan? Artık iğrençlik yapmak istemiyorum. Komik olmak da.) Dedem, "Bir şey var aslında," dedi, "Yahudi'den özür dilemelisin." Kahraman, "Ne oluyor?" diye sordu. "Neden girmiyoruz içeri?" Dedem, garson kadına ki aslında sadece bir kızdı, hatta benden bile gençti, "Özür dile," dedi. Kız, "Sana Yahudi dediğim için özür diliyorum," dedi. Kahramana, "Sana Yahudi dediği için özür diliyor," dedim. "Nereden anlamış?" "Daha önce, kahvaltıda söylemiştim ona." "Ona benim Yahudi olduğumu mu söyledin?" "O sırada durum uygundu." "Mokaçino içiyordum." "Düzeltmeliyim: Kahveydi." Dedem, "Ne diyor?" dedi. "Belki en iyisi," dedim, "bir masaya geçmemiz ve çok fazla içecek ve yiyecek emretmemiz olur." Kahraman, "Benimle ilgili başka ne söyledi?" diye sordu. (Hatırla ki bunu sen söyledin. Ben uydurmadım ve bu yüzden ayıplanamam.)

Garson kızın peşinden köşede bulunan masamıza gittik. İstediğimiz masaya geçebilirdik çünkü oradaki en seçkin kişiler bizdik. Bizi neden köşeye yerleştirdi bilmiyorum ama bir fikrim var. "Sizin için ne getireyim?" dedi. "Dört votka," dedi Dedem. "Biri kâsede olsun. Bir de, içinde et bulunmayan yiyeceğiniz var mıdır?" "Yerfıstığı," dedi kız. "Şahane," dedi Dedem, "yalnız Sammy Davis Junior Junior'a getirme çünkü yerfıstığı ona dokunuyor. Bir tanesi dudağına değse bile." Bunu kahramana bildirdim çünkü komik bulur diye düşündüm. Sadece gülümsedi.

Garson kız içkilerimiz ve bir kâse yerfıstığıyla döndüğünde çoktan günümüz ve yarınla ilgili planlarımız hakkında sohbet etmeye başlamıştık. "Akşam 19.00'da trende hazır bulunmalı, değil mi?" "Evet," dedim, "yani güvende olmak için öğlen yemeğinde otelden ayrılmayı arzulayacağız." "Belki daha fazla arama için zamanımız olur." "O kadar emin değilim," dedim, "hem nereyi arayacağız? Hiçbir şey yok. Sorgulayacak kimse yok. Ne dediğini hatırlıyorsun." Kahraman bize dikkatini vermiyordu ve bir kere bile ne hakkında sohbet ettiğimizi sormadı. Sadece yerfıstıklarıyla sosyalleşiyordu. Dedem, gözlerini kahramana doğru devirerek, "Onsuz daha kolay olurdu," dedi. "Ama bu, onun arayışı," dedim. "Neden?" "Çünkü dede, onun dedesi." "Biz onun dedesini aramıyoruz. Augustine'i arıyoruz. Augustine onun kadar bizim de." Bunu düşünmemiştim ama doğruydu. Jonathan bana, "Neden bahsediyorsunuz?" dedi. "Bir de kıza şu yerfıstıklarından daha getirmesini söyler misin?"

Garson kıza bize daha fazla yerfıstığı getirmesini söyledim. "Otel sahibi bana kimse bir kâseden fazla yerfıstığı almamalı demişti ama buna rağmen getireceğim," dedi. "Size istisna yapacağım çünkü Yahudi'ye Yahudi dediğim için çok yıkıldım." "Teşekkürler," dedim, "yalnız yıkılman için bir neden yok." Jonathan, "Peki, yarın?" dedi. "7.00'de trende olmalıyım, değil mi?" "Doğru." "O zamana kadar ne yapacağız?" "Emin değilim. Otelden çok erken çıkmalıyız çünkü trenin kalkmadan iki saat önce istasyon-

da olmalısın ve istasyon buraya üç saatlik araba yolu uzaklığında ve büyük olasılıkla yolu kaybeden insanlar olacağız." Kahraman, "Şimdi yola çıksak iyi olacak galiba," dedi ve güldü. Ben gülmedim çünkü gerçekte erken çıkmamızın ona söylediğim şeyler yüzünden değil, arayacak bir şey kalmaması yüzünden gerektiğini biliyordum. Başaramamıştık.

Dedem, "EĞER," dedi. "Eğer ne?" dedim. "Kutuyu diyorum. İnceleyelim. İçinde ne varmış görelim." "Kötü bir fikir mi bu?" "Tabii ki hayır," dedi. "Neden olsun?" "Ama belki Jonathan'ın incelemesini beklemeliyiz veya belki kimse incelememelidir." "Kutuyu bir amaçla verdi ona." "Biliyorum," dedim. "Ama belki o amacın kutunun incelenmesiyle ilgisi yoktur. Belki amaç kutunun asla açılmamasıdır." "Meraklı bir kişi değil misin yani?" dedi Dedem. "Çok meraklı kişiyim." "Neden bahsediyorsunuz?" "Araştırmak memnun eder mi seni? EĞER..." "Eğer ne?" "Augustine'in sana bugün sunduğu kutu... İçini arayabiliriz." "İyi bir fikir mi bu?" "Emin değilim. Aynı şeyi sordum." "Neden kötü fikir olsun, anlamıyorum. Yani, bir amaçla verdi bana kutuyu." "Dedemin dillendirdiği de buydu." "Araştırmamak için iyi bir neden geliyor mu aklına?" "Gelmiyor." "Benim de." "Ama..." "Ama?" "Ama hiç," dedim. "Ama ne?" "Ama hiç. Karar sana ait." Dedem, "Açın ulan kutuyu," dedi. "Açın ulan kutuyu, diyor." Jonathan kutuyu sandalyesinin altından çıkardı ve masanın üzerine yerleştirdi. Yanında EĞER yazıyordu ve daha yakından bakınca kelimenin defalarca yazıldığını, silindiğini, yazıldığını, silindiğini algıladım. "Mmmm," dedi ve kutunun etrafına bağlı kırmızı kurdeleye doğru hareketler yaptı. "Sadece kapalı kalsın diye," dedi Dedem. "Sadece kapalı kalması için," dedim kahramana. "Muhtemelen," dedi. "Ya da," dedim, "incelememizi önlemek için." "İncelememizle ilgili bir şey söylemedi. Söylemez miydi sence de?" "Söylerdi herhalde." "Deden açmamız gerektiğini mi düşünüyor?" "Evet." "Ya sen?" "Kesin değilim ben." "Ne demek kesin değilim?" "Açmanın o kadar yıkıcı olacağını düşün-

müyorum. İncelenmemesini isteseydi bir şey söylerdi." "Açsanıza ulan kutuyu," dedi Dedem. "Açsanıza ulan kutuyu, diyor."

Jonathan, EĞER'in çevresine defalarca sarılmış kurdeleyi çıkardı ve kutuyu açtı. Belki içinden bomba çıkmasını bekliyorduk ama çıkmayınca hepimiz gevşedik. Jonathan, "O kadar kötü değildi," dedi. Dedeme, "O kadar kötü değildi," dedim. "Ben ne dedim?" dedi. "O kadar kötü olmaz, dedim." Kutunun içine baktık. İçindekiler fazlasıyla KALANLAR kutusundakilere benziyordu ama bunlar daha fazlaydı. "Tabii ki açmalıydık," dedi Jonathan. Bana baktı ve güldü ve ben güldüm ve ardından Dedem güldü. Güldük çünkü kutuyu açarken çok gerilmiştik. Ve güldük çünkü bilmediğimiz çok şey vardı ve bilmediğimiz çok şey bulunduğunu biliyorduk.

Dedem, "Araştıralım," dedi ve elini, üstünde EĞER yazan kutuya, hediye paketine elini uzatan bir çocuk gibi uzattı. Bir kolye aldı. "Bak." "İnci bu galiba," dedi Jonathan. "Gerçek inci." İnciler, gerçek inci idiyseler, çok pis ve sarıydılar ve aralarına, dişlerin arasına sıkışan yiyecek parçaları gibi topraklar sıkışmıştı. Dedem, "Çok eski görünüyor," dedi. Bunu Jonathan'a söyledim. "Evet," diyerek uyum gösterdi. "Ve pis. Bahse girerim gömülmüşlerdir." "Ne demek gömülmüşlerdir?" "Toprağın içine konmuşlardır yani. Ceset gibi." "Evet, biliyorum bunu. KALANLAR kutusundaki yüzükle aynı şey olabilir." "Doğru." Dedem kolyeyi masamızdaki muma doğru tuttu. İncilerin, gerçek inci idiyseler, bir sürü lekesi vardı ve ışıltılı değillerdi. Dedem lekeleri başparmağıyla ovarak çıkarmaya çalıştı ama lekeler çıkmadı. "Güzel bir kolye," dedi. "İlk âşık olduğumuzda buna benzer bir tanesini nenene almıştım. Çok yıllar önceydi ama neye benzediğini hatırlıyorum. Almak için tüm nakitlerimi vermek zorunda kalmıştım; nasıl unuturum?" "Şimdi nerede?" diye sordum. "Evde mi?" "Hayır," dedi Dedem, "hâlâ boynunda. Bir şey değil, öyle istemişti." Kolyeyi masaya koydu. Kolyenin onu beklediğim gibi melankoli değil çok memnun bir kişi yaptığını algıladım. "Şimdi

sen," dedi ve sırtıma can yakmayı amaçlamayan ama yakan bir şaplak attı. Jonathan'a, "Benim bir şey seçmem gerektiğini söylüyor," dedim çünkü Dedemle benim kutuyu araştırmada onun gibi ayrıcalıklı olduğumuz fikrine vereceği tepkiyi görmek istiyordum. "Seç," dedi. Ben de elimi EĞER'e soktum.

Elime birçok anormal şey değdi ve ne olduklarını anlayamadım. Söylememiştik ama alacak bir şey ararken kutuya bakmamak oyunun bir parçasıydı. Elime değen şeylerin bazıları, mermer veya sahildeki taşlar gibi pürüzsüzdü. Elime değen diğer şeyler metal gibi soğuk veya kürk gibi sıcak şeylerdi. Birçok kâğıt parçası vardı. Tanıklık etmeden emin olabiliyordum onlardan. Ama bu kâğıtlar fotoğraf mı, not mu ya da bir kitap veya derginin sayfaları mı, bilemiyordum. Aldığım şeyi aldım çünkü kutudakilerin en büyüğüydü. "İşte," dedim ve rulo yapılıp beyaz bir iple bağlanmış kâğıdı çıkardım. İpi çözdüm ve ruloyu masaya açtım. Bir ucunu Jonathan bastırdı, diğer ucunu ben. Üzerinde DÜNYA HARİTASI, 1791 yazıyordu. Kara şekilleri bir miktar farklıydı ama bildiğimiz dünyaya çok benziyordu. "Çok kalite bir şey," dedim. Böyle bir harita yüzlerce ve şans varsa binlerce dolar yapardı. Ama bundan fazlası, gezegenimizin ufak olmadan önceki zamanları hatırlatıyordu. Bu harita yapıldığında, diye düşündüm, nerede yaşadığını bilmeden yaşayabilirdin. Aklıma Trahimbrod ve Augustine olmasını çok arzuladığımız Lista'yı ve Amerika'yı hiç duymayışını getirdi. Dünya'da Amerika'yı duymamış son insanın o olmasının mümkün olduğu sonucunu çıkardım. Veya öyle olduğunu düşünmek hoştu. Jonathan'a "Sevdim bunu," dedim ve itiraf etmeliyim ki bunu derken aklımda bir fikir yoktu. Sadece sevmiştim. "Alabilirsin," dedi. "Doğru bir şey değil." "Al. Senin olsun." "Bunu bana veremezsin. Bu şeyler bir arada kalmalı," dedim. "Al," dedi, "senindir." "Emin misin?" diye sordum çünkü bana sunma yükü hissetmesini arzulamıyordum. "Evet. Yolculuğumuzun yadigârı olur." "Yadigâr?" "Hatırlamak için." "Hayır," dedim. "Senden kabul görürse, Küçük İgor'a ve-

receğim bunu," dedim çünkü haritayı Küçük İgor'un da seveceğini düşündüm. "Söyle, keyfini çıkarsın," dedi Jonathan. "Onun yadigârı olsun."

"Şimdi sen," dedim Jonathan'a çünkü şimdi EĞER'den bir şey alma fırsatı onundu. Kafasını kutudan uzağa çevirdi ve elini içine soktu. Uzun miktarda zaman harcamadı. "İşte," dedi ve bir kitap çıkardı. Kitap çok yaşlı görünüyordu. "Nedir bu?" diye sordu. Kapağındaki tozu ortadan kaldırdım. Daha öncesinde bu kitaba benzer bir kitaba tanıklık etmemiştim. Her iki kapağı da yazılarla doluydu ve açtığımda gördüm ki kapakların içleri ve tabii sayfalar hep yazılıydı. Sanki kitabın içinde kitaba yetecek yer yokmuş gibi. Sırt tarafında Ukraynaca *Geçmişte Olanlar Kitabı* yazıyordu. Jonathan'a bunu söyledim. "İçinden bir şey oku bana," dedi. "Başından mı?" "Herhangi bir yerinden, fark etmez." Ortadan bir sayfa açtım ve sayfanın ortasından bir yer seçip okumaya başladım. Çok zordu ama okurken çeviri yaptım. " 'Kasaba, sakinlerinin eylemleriyle rengârenkti,' " dedim " 've her renk kullanıldığından neye insan elinin neye doğanın elinin değdiğini algılamak imkânsızdı. Dedikodular Getzel G'nin herkesin kemanını çalmış olduğu hakkındaydı -nasıl keman çalacağını bilmemesine rağmen!- çünkü tellerin rengi parmaklarının rengi gibiydi. İnsanlar, Geşa R'nin jimnastikçi olmaya çalıştığını fısıldıyordu. Yahudi/Beşeri fay hattı bu yüzden elleri gibi sarıydı. Ve bir öğrenci kızın yanaklarındaki kırmızılık bir din adamının parmaklarındaki kırmızı zannedilince kıza çeşitli isimler takıldı.' " Jonathan kitabı aldı ve ben Dedeme okuduklarımı anlatırken inceledi. Jonathan, "Şahane bir şey bu," dedi ve itiraf etmeliyim ki kitabı; Dedemin, Augustine'in fotoğrafını incelediği gibi inceliyordu.

(Bunu benden sana bir hediye gibi anlayabilirsin, Jonathan. Ve seni koruyorum diye sen de Dedemi koruyabilirsin. Sadece iki paragraf yolumuz kaldı. Lütfen, başka bir seçenek bulmaya çalış.)

Jonathan, Dedeme, "Şimdi sende," dedi. "Sıra sende, diyor," dedim. Kafasını kutudan uzağa çevirdi ve elini içine soktu. Üç çocuğa benziyorduk. Dedem, "Çok şey var," dedi bana. "Hangi şeyi alayım, bilmiyorum." Jonathan'a, "Hangisini alacağını bilmiyormuş," dedim. "Hepsine yetecek vakit var," dedi. Dedem, "Bu olabilir," dedi. "Hayır, bu. Yumuşak ve hoş geldi elime. Hareket eden parçaları var." "Hepsine yetecek zaman var," dedim çünkü öykümüzün neresindeyiz hatırla, Jonathan. Hâlâ zamanımız var sanıyorduk. "İşte," dedi Dedem ve bir fotoğraf çıkardı. "Ah, basit bir şey. Yazık. Sanki elime farklı bir şey gibi gelmişti."

Fotoğrafı incelemeden masanın üstüne koydu. Ben de incelemedim çünkü neden incelemeliydim ki? Dedem haklıydı; fotoğraf çok basit ve sıradan görünüyordu. Kutuda belki bu şekilde yüz fotoğraf vardı. Hızla bakmam bana anormal bir şey göstermedi. Üç adam vardı. Belki dört. "Şimdi sen," dedi bana ve kafamı çevirip elimi soktum. Kafam kutuyu görmemek için dönmüş olduğundan, elim araştırırken ben Jonathan'a baktım. Yumuşak bir şey. Sert bir şey. Jonathan fotoğrafı yüzüne yaklaştırdı ama ilgilenen bir kişi olduğundan değil, elim araştırırken yapacak başka bir şey olmadığından. Hatırladığım bu. Bir avuç yerfıstığı yedi ve bir avuç dolusunu yere, Sammy Davis Junior Junior'a bıraktı. Votkasından minik bir yudum içti. Bir an fotoğraftan uzağa baktı. Elime bir tüy ve bir kemik değdi. Sonra şunu hatırlıyorum: yine fotoğrafa baktı. Elime pürüzsüz bir şey geldi. Minik bir şey. Fotoğraftan uzağa baktı. Bir daha fotoğrafa baktı. Bir daha uzaklara baktı. Sert bir şey. Bir mum. Kare bir şey. Bir iğne battı.

Jonathan, "Aman Tanrım," dedi ve fotoğrafı mumun ışığına tuttu. Sonra indirdi. Sonra gene kaldırdı ama bu sefer yüzüme yakın tuttu ki hem yüzümü hem fotoğrafı aynı anda inceleyebilsin diye. Dedem, "Ne yapıyor?" diye sordu. "Ne yapıyorsun?" Jonathan fotoğrafı masanın üstüne koydu. "Bu sensin," dedi.

Elimi kutudan çıkardım.

"Kim ben?" "Bu resimdeki adam. Sensin bu." Fotoğrafı bana verdi. Bu sefer fotoğrafı çok dikkatle inceledim. Dedem, "Ne var?" dedi. Fotoğrafta dört kişi vardı: iki adam, bir kadın ve kadının kucağında bir bebek. "Soldaki," dedi Jonathan, "işte." Parmağını adamın yüzünün altına yerleştirdi ve itiraf etmeliyim ki adamın bana benzediğini itiraf etmek gerekirdi. Sanki aynaya bakıyordum. Bu bir deyiştir, biliyorum ama bir deyiş gibi söylemiyorum; sahiden bir aynaya bakıyordum sanki. "Ne?" dedi Dedem. "Bir saniye," dedim ve fotoğrafı mumun ışığına tuttum. Adam hem de benim durduğum gibi iktidarlı duruyordu. Yanakları benimkiler gibi görünüyordu. Gözleri benimkiler gibi görünüyordu. Saçları, dudakları, kolları, bacakları, hepsi benimkiler gibi görünüyordu. Hatta benimkiler gibi bile değil. *Benimkilerdi* bunlar. "Söylesene," dedi Dedem, "ne oluyor?" Fotoğrafı ona sundum ve öykünün kalan kısmını yazmak en imkânsız şey.

Önce fotoğrafın neyin fotoğrafı olduğunu görmek için fotoğrafı inceledi. Masadaki fotoğrafa bakmak için eğildiğinden gözlerinin performansını göremiyordum. Fotoğraftan bakışını kaldırdı, Jonathan ve bana baktı ve gülümsedi. Hatta bazen çocukların yaptığı gibi omuzlarını yukarı-aşağı hareket ettirdi. Ufaktan güldü ve fotoğrafı eline aldı. Bir eliyle resmi yüzüne yaklaştırdı ve diğer eliyle mumu yüzüne yaklaştırdı. Mum ışığı tenindeki kırışıklıklarda daha önce gözlemlediğimden çok daha fazla gölge yaptı. Bu sefer gözlerinin fotoğraf üzerinde oraya ve buraya seyahat ettiklerini gördüm. Her kişide durdular ve her kişiyi ayaktan saçlara kadar gözlemlediler. Sonra gene bakışlarını kaldırdı ve gene Jonathan ve bana gülümsedi ve ayrıca gene çocuklar gibi omuzlarını hareket ettirdi.

"Bana benziyor," dedim.

"Evet, benziyor," dedi.

Jonathan'a bakmadım çünkü bana baktığından emindim. Ben de fotoğrafı inceleyen Dedeme baktım ve ona baktığımı hissettiğinden emin oldum.

"Tıpkı ben," dedim. "O da gözlemledi," dedim Jonathan'ı kastederek çünkü bu gözlemde yalnız kalmak istemiyordum.

(Burası neredeyse devam etmeyi yasaklıyor. Birçok defa bu noktaya kadar yazdım ve düzeltmemi söyleyeceğin yerleri düzelttim ve komikleştirdim, daha fazla icat yaptım ve bunu yazan senmişsin gibi yazdım ama devam etmeye her çalıştığım sefer ellerim öyle titredi ki kalemi tutamadım. Benim için sen yap bunu. Lütfen. Senin artık.)

Dedem yüzünü fotoğrafın arkasına gizledi.

(Ve bu bana ödlekçe gelmiyor, Jonathan. Biz de yüzümüzü gizlerdik, değil mi? Gerçekte kesin gizlerdik.)

"Dünya küçük," dedi.

(Bu noktada güldü, hatırladığın gibi ama bunu öyküye katamazsın.)

"Bana çok benziyor," dedim.

(Ve burada ellerini masanın altına koydu, hatırladığın gibi ama bu, onu zayıf gösterecek bir ayrıntı ve zaten bunları yazmamız yetmiyor mu?)

"Babanın, annenin, Brejnev'in ve senin birleşimin gibi."

(Burada komiklik yapmak yanlış değildi. Doğruydu.)

Gülümsedim.

"Kim sence bu?" diye sordum.

"*Sence* kim?" dedi.

"Bilmiyorum."

"Bana anti-gerçekler sunmana gerek yok, Saşa. Çocuk değilim ben."

(Ama sunmam gerek. Hep anlayamadığın şey bu. Anti-gerçekleri seni korumak için sunuyorum. Ayrıca yılmadan komik olmaya çalışmam da bu yüzden. Her şey seni korumak için. Ben eğer korunman gerekirse diye varım.)

Anlamıyorum," dedim. (Anlıyorum.)

"Anlamıyor musun?" diye sordu. (Anlıyorsun.)

"Nerede çekilmişti bu fotoğraf?" diye sordum. (Bir açıklama olmalı.)

"Kolki'de."

"Senin memleketin?" (Sen hep Odessa derdin... Âşık olmak için...)

"Evet. Savaştan önce." (Böyle işte. Gerçekte, bunun gibi.)

"Jonathan'ın nenesi?"

"Adını bilmiyorum ve bilmek istemiyorum."

(Sana bildirmeliyim ki Jonathan, ben çok mahzun bir kişiyim. Hep mahzunum galiba. Belki de bu hiç mahzun olmadığıma işaret ediyordur çünkü hüzün, normal duruşundan aşağıda bir şeydir ve ben hep aynıyım. Öyleyse belki ben, dünyada hüzünlenmeyen tek kişiyimdir. Şanslıyımdır belki.)

"Kötü bir kişi değilim ben," dedi. "Kötü bir zamanda yaşamış iyi bir kişiyim."

"Biliyorum," dedim. (Kötü bir kişi olsaydın bile ben gene iyi bir kişi olduğunu bilirdim.)

"Ben sana bunları bildirirken sen de hepsini ona bildirmelisin," dedi ve buna çok şaşırdım ama nedenini veya başka bir şey sormadım. Sadece emrettiğini yaptım. Jonathan günlüğünü açtı ve yazmaya başladı. Söylediğim her sözcüğü yazdı. Yazdıkları şunlardı:

"Yaptığım her şeyi doğru olduğunu düşündüğüm için yaptım."

"Yaptığı her şeyi doğru olduğunu düşündüğü için yapmış," diye çevirdim.

"Kahraman değilim ben, doğru."

"Kahraman değilmiş."

"Ama kötü bir kişi de değilim."

"Ama kötü biri de değilmiş."

"Fotoğraftaki kadın, senin nenen. Kucağındaki, baban. Yanımızda duran adam, en iyi arkadaşımız Hirşel'di."

"Fotoğraftaki kadın benim nenemmiş. Kucağındaki babammış. Dedemin yanında duran adam, en iyi arkadaşı Hirşel'miş."

"Hirşel fotoğrafta takkeli çünkü o, bir Yahudi'ydi."

"Hirşel, Yahudi'ymiş."

"Ve en iyi arkadaşımdı."

"En iyi arkadaşıymış."

"Ve ben, onu öldürdüm."

ÂŞIK OLMAK, 1934-1941

ÇİNGENE KIZ, dedeme, kendisi intihar etmeden ve dedem başka biriyle evlenmeden yedi ay önce, son defa seviştikleri sırada, kitaplarını nasıl düzenlediğini sordu.

Çağrılmadan gittiği tek kişiydi o. Pazarda buluşuyorlardı; dedem onun flütünün titrek müziğiyle örgü sepetlerden yılanlar çıkarışını sadece heyecanla değil, gururla izlerdi. Tiyatroda veya Brod'un diğer yakasındaki saz damlı kulübede buluşuyorlardı. (Tabii kızın dedemin evi yakınlarında görünmesi imkânsızdı.) Tahta köprüde, tahta köprünün altında veya küçük çavlanların yanında buluşuyorlardı. Ama en sık, Radziwell Ormanı'mn taşlaşmış köşesinde buluşuyorlar, birbirlerine fıkralar ve öyküler anlatıyorlar, öğleden sonralardan akşamlara kadar gülüyorlar, taş kubbelerin altında aşk -ki aşk olabilirdi veya olmayabilirdi- yapıyorlardı.

Günün birinde, taşlaşmış bir meşenin gövdesine yaslanmışken, *Güzel miyim sence?* diye sordu kız.

Hayır, dedi dedem.

Neden?

Güzel kız çok çünkü. Bugün bile yüzlerce erkek sevgilisine güzelsin demiştir ve daha öğlen yeni oldu. Sen, diğer yüzlercesinin olduğu şey olamazsın.

Yani na-güzel mi diyorsun bana?

Evet.

Ölü kolu parmakladı. *Sence na-güzel miyim?*

İnanılmaz na-güzelsin sen. Güzelden olabilecek en uzak şeysin.

Dedemin gömleğinin düğmelerini çözdü.

Akıllı mıyım?

Hayır. Elbette değilsin. Sana asla akıllı demem.

Seksi miyim?

Hayır.

Komik?

Na-komiksin sen.

İyi geliyor mu bu?

Hayır.

Hoşuna gidiyor mu?

Cık.

Bluzunun düğmelerini çözdü. Dedeme yaslandı.

Devam edeyim mi?

Dedem, kızın daha önce Kiev'e ve Odessa'ya ve hatta Varşova'ya gittiğini öğrendi. Annesi ölümcül hastalığa yakalandığında bir yıl boyunca Ardişt Süpürgeleri'yle birlikte yaşamıştı. Dedeme hiç duymadığı yerlere yaptığı gemi yolculuklarını ve dedemin kötü gerçekler bile değil, düpedüz uydurma olduklarını bildiği öykülerini anlattı; dedem buna rağmen başıyla onay vererek dinledi ve kendisini ikna olmaya ikna etmeye çabaladı; ona inanmaya çabaladı çünkü her öykünün kökünde yokların yattığını biliyordu ve kızın varlar arasında yaşamasını istiyordu.

Sibirya'da, dedi, *birbirleriyle yüzlerce kilometre uzaktan sevişen çiftler yaşıyor ve Avusturya'da, aynaya baktığında görebilmek için sevgilisinin bedeninin imgesini kendi bedenine dövmeyle çizdirmiş bir prenses var ve ve ve Karadeniz'in diğer yakasında heykeltıraşının aşkı yüzünden canlanmış-kendim görmedim ama teyzem görmüş- bir taştan kadın yaşıyor.*

Safran, Çingene kıza çiçekler ve çikolatalar (hepsi dullarının hediyeleriydi) aldı ve ona şiirler yazdı. Kız hepsine güldü.

Ne kadar aptal olabiliyorsun! dedi.

Niye aptalmışım?

Çünkü senin için vermesi en kolay şeyler, vermesi en zor olan şeyler. Çiçeklerin, çikolataların ve şiirlerin benim için anlamı yok.

Hoşuna gitmiyorlar mı?

Senden gelince, hayır.

Ne gelsin istersin benden peki?

Kız, şaşkınlıktan değil, utançtan omuz silkti. (Dedem, dünyada onu utandırabilecek tek kişiydi.)

Kitapların nerede? diye sordu.

Odamda.

Odanın neresinde?

Raflarda.

Nasıl dizersin kitaplarını?

Sana ne?

Bilmek istiyorum çünkü.

Kız, Çingene'ydi. Dedem, Yahudi'ydi. Ortalık yerde dedemin elini tuttuğunda, (dedem kızın bundan nefret ettiğini bildiğini biliyordu) bunu gerekli kılacak bir neden yaratır -saçını taramak, büyük-büyük-büyük-dedesinin çuvaldan altın paraları sahile altın kusmuk gibi döktüğü yeri göstermek- ve ardından elini cebine sokarak duruma son verirdi.

Pazarda yürürlerken dedemin ölü koluna girerek, *Şu anda ne istiyorum, biliyor musun*, dedi.

Söyle ve senin olsun. Ne istersen.

Bir öpücük istiyorum.

İstediğin kadar ve nerede istersen alabilirsin.

İşaretparmağını dudaklarına götürerek, *Burada*, dedi. *Şimdi.*

Dedem hemen yakındaki ara sokağa davrandı.

Hayır, dedi kız. Parmağını dudaklarına götürdü. *Öpücüğü burada istiyorum. Şimdi.*

Dedem güldü. *Burada?* Parmağını kendi dudaklarına götürdü. *Şimdi?*

Burada, dedi kız, parmağını dudaklarına götürerek. *Şimdi.*

Güldüler. Gergin gülücükler. Ufak kıkırtılarla başlayan. Biriken. Kahkahaya dönüşen. Çoğalan. Daha da yükselen. Yoğunlaşan. Nefeslenme çabaları arasında atılan. Kontrole gelmez kahkahalar. Şiddetli. Sonsuz.

Yapamam.

Biliyorum.

Dedemle Çingene kız yedi yıl boyunca, haftada en az iki defa sevişti. Birbirlerine bütün sırlarını açtılar; birbirlerine, dilleri döndüğünce bedenlerini anlattılar; zorlayıcı ve edilgen, açgözlü ve cömert, geveze ve suskun oldular.

Çakıl ve sert topraktan yatak üstünde yatarlarken, *Nasıl dizersin kitaplarını?* diye sordu kız.

Söyledim ya. Odamda, raflardalar.

Bensiz bir hayat düşünebilir misin, merak ediyorum.

Elbette düşünebilirim ama istemem.

Hoş değil, değil mi?

Neden yapıyorsun bunu?

Merak ediyordum sadece.

Arkadaşlarından hiçbiri -arkadaşları olduğu söylenebilirse tabii- Çingene kızı bilmedi ve kadınlarından hiçbiri Çingene kızı bilmedi ve annesiyle babası, elbette, Çingene kızı hiç bilmedi. Çingene kız öyle sıkı sıkıya korunan bir sırdı ki dedem bazen ilişkisini kendisinden bile gizlediğini sanıyordu. Kız, dedemin onu dünyanın kalanından gizleme, sadece gizli bir geçitle

ulaşılabilen özel bir odada, bir duvarın ardında tutma çabalarının farkındaydı. Dedemin onu sevdiğini düşünmesine rağmen sevmediğini biliyordu.

Başını göğsünden kaldırarak, *On yıl sonra*, dedi, *nerede olacaksın sence?*

On yıl mı?

Evet.

Saçıyla oynayarak, *Bilmem*, dedi. *Sen nerede olacağını düşünüyorsun?*

Bilmem.

Benim nerede olacağımı düşünüyorsun?

Bilmem, dedi.

Kendi düşüncelerini düşünüp birbirlerininkileri bilmeye çabalayarak sessizce yattılar. Üst üste yatan iki yabancıya dönüşüyorlardı.

Neden sordun?

Bilmem.

Ne biliyoruz zaten?

Az şey, diyerek başını tekrar dedemin göğsüne koydu.

Çocuklar gibi birbirlerine notlar yazdılar. Dedem kendi notlarını gazetelerden kestiği harflerle yazdı ve içine sadece kızın elini sokmaya cesaret edebileceğini bildiği sepetlere bıraktı. *Köprü altında buluşalım; sana hiç görmediğin şeyler göstereceğim.* "K," annesinin canını alacak ordudandı: ALMAN KUVVETLERİ SOVYET SINIRINDA İLERLİYOR. "Ö," "p" ve "r" yaklaşan savaş gemilerindendi: ALMAN DONANMASI LÖSACS'TA FRANSIZLARI PARÇALADI. "Ü" Almanların mavi gözlerini diktikleri yerdendi: ALMANLAR KIRIM ÖNÜNDE. "A," "l," "t" ve "ı" çok az ve çok geç gelendendi: AMERİKAN SAVAŞ FONLARI İNGİLTERE'YE ULAŞTI. "I," "n," "d" ve "a" köpeklerin köpeğindendi: HİTLER SALDIRMAZLIK ANLAŞMA-

SINI FESHETTİ... Vesaire, vesaire diye gidiyordu. Her not olamayacak bir aşkın ve olmakta olan bir savaşın kolajıydı.

Çingene kız aşk mektuplarını ağaçlara kazıyarak ormanı notlarla doldurdu. Bir keresinde gölgesinde uyuyakaldıkları ağacın kabuklarından *Beni terk etme*yi çıkardı. Taşlaşmış bir meşenin gövdesine, *Onurlandır beni*yi kazıdı. Yeni bir emirler listesi hazırlıyordu; paylaşabilecekleri, ayrı değil, birlikte bir hayatı yönetecek emirler... *Kalbine benden büyük aşk alma. Adımı boşa anma. Beni öldürme. Gözle beni ve kutsal bil.*

Sarı bir kâğıdın üstüne yapıştırdığı harflerle, *On yıl sonra sen neredeysen orada olmak istiyorum*, yazdı dedem. *Hoş fikir, değil mi?*

Çok hoş fikir yazısını ormanın ucundaki bir ağacın üstüne kazınmış buldu. *Peki, neden sadece fikir?*

Çünkü -mürekkep ellerine çıkmıştı; kendisini kendisinden okudu- *on yıl çok sonra.*

Kaçardık uzaklara, diye kazımıştı bir meşenin kovuğunun çevresine. *Birbirimizden başka her şeyi geride bırakırdık.*

Ki mümkün, yazdı dedem yaklaşan savaşın parçalarından. *Her halükârda hoş fikir.*

Dedem, Çingene kızı Güneş Saati'ne götürdü ve büyük-büyük-büyük-nenesinin trajik yaşam öyküsünü anlatarak, Trahimbrod tarihini yazmaya çalıştığında yardımına başvuracağına söz verdi. Trahim'in at arabasının öyküsünü, su yüzüne çıkan döküntüleri ilk W ikizlerinin görmesini anlattı: Dolanan beyaz ipten yılanlar, parmakları iyice gerilmiş, ezik bir eldiven teki, boşalmış bobinler, yamru yumru bir kelebek-gözlük, böğürtlen ve ahududular, kakalar, fırfırlar, patlamış bir parfüm püskürtecenin parçaları, bir karar yazısının dağılan kan kırmızısı mürekkebi: *Yapacağım... Yapacağım...* Kız açıkyüreklilikle babasının dayaklarını anlattı ve çıplak bir bedenin bile ortaya koyamayacağı berelerini gösterdi. Dedem sünnetini, ahdi, Seçilmiş Halk

kavramını açıkladı. Kız, amcasının tecavüzünü ve yıllar önce nasıl çocuk yapabildiğini anlattı. Dedem ölü eliyle mastürbasyon yaptığını çünkü bu yolla kendisini başka birisiyle seviştiğine ikna edebildiğini anlattı. Kız intiharı, sanki bir kararmış gibi düşündüğünü söyledi. Dedem ona en karanlık sırrını açtı: diğer oğlanların aksine annesine sevgisi, çocukluğundan bu yana azıcık bile azalmamıştı ve lütfen bunu söylediğim için bana gülme ve lütfen beni hor görme ama dünyada herkesten çok annem tarafından öpülmeyi isterim ben. Çingene kız ağlamaya başladı ve dedem ne oldu diye sorduğunda *Anneni kıskanıyorum. Beni de böyle sevmeni isterdim,* demedi; hiçbir şey demedi. Ne aptalca der gibi güldü sadece. Kız, dedeme, keşke tabletlere kazınmış bir emir daha olsaydı, dedi: *Hep aynı kal.*

Onca ilişkisine, ölü kolunu görünce soyunuveren onca kadına rağmen dedemin başka arkadaşı yoktu ve dedem, onsuz yaşamaktan daha beter bir yalnızlık hayal edemiyordu. Hakkıyla benim diyebileceği, yokken özlediği ve hatta yokluğundan önce dahi özlediği tek kişiydi o. Çingene kız, dedemin kolundan fazlasını isteyen tek kişiydi.

Bir akşam, çimlerde çıplak yatarken, *Seni sevmiyorum*, dedi dedem.

Çingene kız dedemin alnını öptü ve *Biliyorum*, dedi. *Eminim sen de, seni sevmediğimi biliyorsun.*

Elbette, dedi ya dedem, çok şaşırmıştı; onu sevmemesine değil, bunu söyleyebilmesine... Yedi yıllık aşk hayatında bu sözcükleri defalarca, dulların ve çocukların ağızlarından, fahişelerden, aile dostlarından, gezginlerden ve eşini aldatan kadınlardan duymuştu. Kadınlar daha konuşamadan *Seni seviyorum* demişlerdi. *Birisini ne kadar çok seversen,* diye düşünmeye başlamıştı, *söylemek o kadar zorlaşır.* Tanışmayan yabancıların sokaklarda birbirlerini durdurup, *Seni seviyorum* dememelerine şaşıyordu.

Annemle babam bir evlilik ayarladılar, dedi.

Senin için mi?

Zoşa diye bir kızla. Kasabamdan. On yedime geldim.

Ve onu seviyor musun? diye sordu Çingene kız, dedeme bakmadan.

Dedem bir saat ustası misali yaşamını en ufak parçalarına ayırdı, hepsini inceledi ve tekrar birleştirdi.

Doğru dürüst tanımıyorum bile. O da göz temasından kaçındı çünkü hayırseverlik uğruna sokaklarda yaşayan, son kuruşunu fukaraya vermiş Pinçer P gibi, gözleri her şeyi ele verirdi.

Çingene kız, toprağa karamel parmağıyla çemberler çizerek, *Yapacak mısın?* diye sordu.

Seçeneğim yok, dedi dedem.

Tabii.

Dedemin yüzüne bakmayacaktı.

Mutlu bir hayat yaşayacaksın, dedi. *Daima mutlu olacaksın.*

Neden böyle yapıyorsun?

Çünkü sen çok şanslısın. Gerçek ve kalıcı mutluluk elinin ucunda.

Dur, dedi dedem. *Haksızlık ediyorsun.*

Onunla tanışmak isterim.

İstemezsin.

İsterim. Neydi adı? Zoşa mı? Zoşa'yla tanışmayı ve ne kadar mutlu olacağını söylemeyi çok isterim. Ne şanslı kız. Çok güzel olsa gerek.

Bilmem.

Gördün onu, değil mi?

Evet.

O zaman güzel mi, bilirsin. Güzel mi?

Galiba.

Benden daha mı güzel?

Sus.

Düğüne gelip kendim görmek isterim. Tabii düğünü değil. Bir Çingene kızı sinagoga giremez. Ama eğlenceye... Beni davet edeceksin, değil mi?

Dedem arkasını döndü. *Mümkün değil, biliyorsun.*

Biliyorum, dedi kız. Çok zorladığını, acımasızlaştığını biliyordu.

Mümkün değil.

Dedim ya: Biliyorum.

Ama bana inanmalısın.

İnanıyorum.

Sonraki yedi ay boyunca birbirlerine tek kelime etmeyeceklerinden habersiz, son defa seviştiler. Dedem onu, o dedemi defalarca görecekti -aynı yollardan yürüyecek, aynı yerlere gidecek, aynı ağaçların altında uyuyacaklardı- ama bir daha birbirlerinin varlıklarını hiç kabul etmeyeceklerdi. İkisi de yedi yıl öncesine, tiyatrodaki karşılaşmalarına geri dönmeyi ve her şeye baştan başlamayı; hepsini yeniden yaşamayı ama bu sefer birbirlerini fark etmemiş olmayı, konuşmamayı, tiyatrodan çıkmamayı, kızın dedemi ölü kolundan tutup çamurlu ara sokaklardan, mezarlığın yanındaki şekercinin önünden, Yahudi/Beşerifay hattından, vesaire, vesaire, geçirip karanlığa götürmemiş olmasını feci istedi. Yedi ay boyunca pazarda, Güneş Saati önünde ve uzanan denizkızı çeşmesinde birbirlerini görmezden geldiler. Başka yerlerde ve daima birbirlerini görmezden geleceklerine emindiler ama dedem bir öğleden sonra işten eve dönüp de Çingene kızı evinden çıkarken gördüğünde yanıldıkları ortaya çıktı.

Dedem, neden oraya geldiğine duyduğu meraktan çok ilişkilerini -kesinlikle ona dayak atacak olan babasına veya kesinlik-

le hayal kırıklığına uğrayacak annesine- açıklamasından korkarak, *Ne işin var burada?* dedi.

Kitaplarını sırt renklerine göre sıralamışsın, dedi kız. *Ne aptalca.*

Annesinin her Salı, öğlenin bu saatlerinde olduğu gibi Lutsk'ta olduğunu hatırladı; babasıysa dışarıda yıkanıyordu. Safran, her şeyin yerli yerinde durup durmadığını görmek için odasına gitti. Günlüğü hâlâ şiltenin altındaydı. Kitapları gereğince, renk sırasına göre diziliydi. (Sırf bir şey tutsun diye raftan bir kitap aldı.) Annesinin fotoğrafı, başucundaki komodinde, her zamanki eğriliğiyle duruyordu. Kızın herhangi bir şeye dokunduğunu düşündürecek hiçbir şey yoktu. Herhangi bir iz için mutfağı, çalışma odasını, hatta banyoları bile aradı. Hiçbir şey yoktu. Düşmüş bir saç teli bile. Aynada bir parmak izi bile. Hiçbir not yoktu. Her şey yerli yerindeydi.

Anne ve babasının yatak odasına gitti. Yastıklar kusursuz dikdörtgenlerdi. Yanlardan sıkıca sıkıştırılmış yorgan, durgun su yüzeyi kadar pürüzsüzdü. Oda sanki içinde yıllardır, belki bir ölümden bu yana yaşanmamış, sanki bir zamanlar nasılsa öyle saklanmış bir zaman kapsülü gibiydi. Kızın kaç defa geldiğini bilemedi. Soramadı çünkü onunla konuşmuyordu ve babasına da sormadı çünkü sorarsa her şeyi itiraf etmesi gerekecekti ve annesine de soramazdı çünkü annesi anlarsa ölürdü ve annesi ölürse kendisi de ölürdü ve yaşamı her ne kadar yaşanmaza dönüşmüşse de, buna henüz hazır değildi.

İçinde yıkanma hissi uyandıran tek sevgilinin evine, Lista P'nin evine koştu. Kafasını kapıya dayayarak, *Aç,* dedi. *Benim, Safran. Aç.*

Safran? Lista'nın annesiydi bu.

Merhaba, dedi. Lista evde mi?

Kadın, ne tatlı çocuk diye düşünerek, *Lista odasında,* dedi. *Gel.*

Lista kapıda dedemi görünce, Ne oldu? dedi. Üç yıl önce tiyatrodakinden çok daha yaşlı görünmesi dedeme onun mu yoksa kendisinin mi değiştiğini düşündürdü. *Gel. Gel içeri, gel,* dedi, *otur. Ne oldu?*

Yapayalnızım, dedi dedem.

Yalnız değilsin, dedi Lista; dedemin başını bağrına aldı.

Yalnızım.

Yalnız değilsin, dedi Lista. *Yalnızca kendini yalnız hissediyorsun.*

Yalnız hissetmek yalnızlıktır. Aynen öyledir.

Yiyecek bir şeyler hazırlayayım sana.

Bir şey yemek istemiyorum ben.

O zaman içecek bir şey...

Bir şey içmek istemiyorum.

Lista dedemin ölü elini okşadı ve ona en son ne zaman dokunduğunu hatırladı. Eli çekici kılan ölüm değil, bilinmezlikti. Erişilmezlikti. Dedem onu asla tamamen, tüm benliğiyle sevemezdi. Dedem asla tamamen sahiplenilemezdi ve hiç kimseyi tamamen sahiplenemezdi. Lista'nın arzusunu ateşleyen arzunun hüsranıydı.

Evleniyorsun, Safran. Davetiyen bu sabah geldi. Bu mu seni üzen?

Evet.

Eh, endişelenecek bir şey yok. Herkes evlenmeden önce gerginlik yaşar. Ben yaşadım. Evlenecek olduğum adamın da yaşadığını biliyorum. Ama Zoşa tatlı kızdır.

Onunla tanışmadım bile.

Eh, hoş kızdır işte. Ve güzeldir de.

Hoşlanır mıyım ondan sence?

Hoşlanırsın.

Sever miyim?

Mümkün. Aşkta kehanet olmaz. Ama mümkün.

Sen beni seviyor musun? Sevdin mi hiç? O kahveli gece...

Bilmiyorum, dedi Lista.

Sevmiş olman mümkün mü sence?

Sağlam eliyle yanağına dokundu, el boynuna indi ve gömleğinin yakasından içeri girdi.

Lista, *Hayır*, diyerek eli çıkardı.

Hayır?

Hayır.

Ama istiyorum. Gerçekten. Senin için değil.

O yüzden yapamayız, dedi Lista. *İstediğini bilseydim asla yapamazdım.*

Dedem başını Lista'nın kucağına bıraktı ve uyuyakaldı. O akşam yanından ayrılmadan önce Lista'ya, evdeyken bir şey tutabilmek uğruna raftan çekip aldığı kitabı -mor sırtlı Hamlet- verdi.

Bende mi kalacak?

Bir gün geri verirsin.

Dedemle Çingene kız son defa sevişirlerken, dedem kızın yüzüne dokunur ve gıdığını gıdıklar ve heykeltıraşın karısına verdiği dikkati verirken, bunların hiçbirini bilmiyorlardı. *Böyle mi?* diye sordu. Kız kirpiklerini dedemin göğsüne sürttü. Kelebek öpücüklerini bedeninden yukarı, boynuna ve oradan kulak memesinin çene kemiğiyle birleştiği yere kadar kondurdu. *Böyle mi?* diye sordu. Dedem kızın mavi bluzunu kafasının üstünden çıkardı, boncuklu kolyesini çözdü, pürüzsüz ve terli koltukaltlarını yaladı ve parmaklarını boynundan karnına gezdirdi. Diliyle karamel meme uçlarının çevresine daireler çizdi. *Böyle mi?* diye sordu. Kız evetledi ve başını arkaya attı. Dedem meme uçlarını diliyle fiskeledi ve hepsinin tümden yanlışlığını, her şe-

yin, doğumundan bu ana değin her şeyin yanlış yoldan, karşı yoldan değil, daha beteri, aynı yoldan, yakından geldiğini anladı. Kız, dedemin kemerini açmada iki elini kullandı. Dedem sırtını yere dayayıp yükselerek pantolonunu ve donunu çıkarmasına yardım etti. Kız, dedemin penisini eline aldı. Dedemin kendini iyi hissetmesini feci istiyordu; kendini asla iyi hissetmediğine inanmıştı. Dedemin ilk ve tek zevkinin nedeni olmak istiyordu. *Böyle mi?* Dedem eliyle kızın elini tuttu ve yol gösterdi. Kız eteğini ve külotunu çıkardı, ölü kolu alıp bacaklarının arasına sıkıştırdı. Kalın ve gür kasık kılları gevşek kıvırcıktı, dalgalıydı. Dedem, *Böyle mi?* diye sordu ya, kız, cadı tahtası üstünde bir mesaj yazar gibi onun eline yol gösterdi. Birbirlerine, birbirlerinin bedenlerinde yol gösterdiler. Kız, dedemin ölü parmaklarını içine aldı ve bir anlığına, sadece bir anlığına hissizliği ve felci hissetti. İçinde ve her yanında ölümü hissetti. *Şimdi?* diye sordu dedem. *Şimdi?* Kız, dönerek dedemin üstüne geçti ve bacaklarını ayırarak dizlerine sardı. Arkasına uzandı ve ölü eli, penisi içine almada kullandı. *İyi mi bu?* diye sordu dedem. *İyi mi bu?*

Yedi ay sonra, 18 Haziran 1941'de, Alman bombardımanı Trahimbrod göklerini ilk defa aydınlatır ve dedem hayatında ilk kez boşalırken (ilk ve tek zevk anıydı ve nedeni Çingene kız değildi) Çingene kız, ağaçlara aşk mektupları kazımaktan körleşmiş bıçağıyla bileğini kesecekti. Ama işte, o sırada, orada, dedemin uykulu başı gümbürdeyen göğsündeyken hiçbir şeyi açığa vurmadı. *Evleneceksin,* demedi. *Kendimi öldüreceğim* de demedi. Sadece, *Nasıl dizersin kitaplarını?* dedi.

26 Ocak 1998

Sevgili Jonathan,

Bir daha asla yazmaktan bahsetmeyeceğime söz vermiştim çünkü bunu aştığımızı düşünmüştüm. Ama sözümü bozmak zorundayım.

Nefret edebilirim senden! Neden dedenin Çingene kıza âşık olmasına ve ona aşkını göstermesine izin vermiyorsun? Sana kim böyle yazmanı emrediyor? İyiyi yapmak için o kadar şansımız var ve sen yine ve hep kötüde ısrar ediyorsun. Bu en güncel bölümü daha Küçük İgor'a okumadım çünkü kulaklarına değer bulmuyorum. Hayır, bu bölümü Sammy Davis Junior Junior'a sundum, o da şiddetle hareket etti.

Basit bir sorgu yapmalıyım, o da senin derdin nedir? Deden Çingene kızı seviyorsa ki sevdiğine eminim, neden onunla kaçmıyor? Kız onu çok mutlu edebilir. Ve buna rağmen deden mutluluğu reddediyor. Mantıklı değil bu, Jonathan ve iyi de değil. Yazar ben olsaydım, Safran'ın aşkını Çingene kıza gösterirdim ve onu alıp New York'taki Greenwich kasabasına götürürdü. Veya Safran'a kendisini öldürtürdüm ki bu da diğer tek dürüst eylemdir, yalnız o zaman sen doğmazdın ve o da bu öykü yazılamazdı anlamını işaret ediyor.

Sen bir ödleksin Jonathan ve beni hayal kırıklığına uğrattın. Ben sana asla bir öyküyü gerçekte yaşandığı gibi yazmayı emretmezdim ama öykünü gerçeğe sadık yazmayı emrederdim. Sen, Brod'un, Yankel'in ve Safran'ın ödlek olmalarıyla aynı nedenle ödleğin tekisin: Akrabalarının hepsi ödlek! Siz, hepiniz, senden alıntı yaparsam, "koparılıp alınmış" dünyada yaşadığınız için ödleksiniz. Ailendeki hiç kimseye, nenen hariç, hürmetim

kalmadı çünkü hepiniz aşka yaklaşıksınız ve aşkı reddediyorsunuz. En son postaladığın nakitleri de mektubuma ekliyorum.

Kimi konularda neyi yapmaya kalkıştığını elbette anlıyorum. Olanaksız aşk diye bir şey var, kesinlikle. Mesela örneğin Babama aşkı nasıl anladığımı ve kimi sevmeyi arzuladığımı bildirsem beni öldürür ve burada mecaz kullanmıyorum. Hepimiz bir şeyleri seçeriz ve ayrıca hepimiz bir şeylere karşı seçeriz. Ben, bir şeye karşı seçenden çok, bir şeyi seçen kişi olmak isterim ama tıpkı Safran gibi, tıpkı sen gibi, şu veya bu zamanlarda doğru ve iyiliğinden emin olduğum şeye karşı ve değerliliğinden emin olduğum şeye karşı seçim yaptığımı keşfediyorum. Yapacağımı seçmek yerine yapmayacağımı seçiyorum. Bunların hiçbiri söylenmesi kolay şeyler değil.

Dedeme parayı vermedim ama nedeni, senin önerdiğin nedenlerden çok farklıydı. Söylediğimde şaşırmadı. "Senle gurur duyuyorum," dedi.

"Ama vermemi istedin?" dedim.

"Çok," dedi. "Onu bulabileceğimden eminim."

"O zaman nasıl gurur duyabilirsin?"

"Senle gurur duyuyorum, kendimle değil."

"Kızgın değil misin bana?"

"Değilim."

"Seni hayal kırıklığına uğratmak istemiyorum."

"Kızgın veya hayal kırıklığına uğramış değilim," dedi.

"Parayı vermemem üzmüyor mu seni?"

"Hayır. Sen iyi bir kişisin; iyi ve doğru olanı yapıyorsun. Memnun ediyor beni bu."

Ama öyleyse neden bu bana acınası, ödlekçe bir hareket gibi geldi ve neden kendimi acınası bir ödlek gibi gördüm? Sana neden Dedeme paramı vermediğimi anlatayım. Amerika'ya gidebilmek için biriktirdiğimden değil. O, artık uyandığım bir düş. Amerika'yı hiç göremeyeceğim ve Küçük İgor da göremeye-

cek ve bunu şimdi anlıyorum. Dedeme paramı vermedim çünkü Augustine'e inanmıyorum. Yok, demek istediğim bu değildi. Dedemin aradığı Augustine'e inanmıyorum. Fotoğraftaki kadın hâlâ yaşıyor. Ona eminim. Ama aynı zamanda eminim ki o, Dedemin olmasını istediği Hirşel değil ve gene olmasını istediği gibi, nenem de değil ve ayrıca ve gene olmasını istediği gibi, Babam da değil. Parayı verseydim onu bulacaktı ve gerçekte kim olduğunu görecekti ve bunu görmek Dedemi öldürecekti. Mecazi söylemiyorum bunu. Öldürecekti.

Ama bu, kazananın olmadığı bir durumdu. Mümkün olan ile bizim istediğimiz arasındaki olasılıklar sıfırdı. Ve burada sana bazı feci haberler iletmem gerek. Dedem dört gün önce öldü. Bileklerini kesti. Gece çok geç saatti ve uyuyamamıştım. Banyodan gelen bir gürültü vardı; araştırmaya gittim. (Evin erkeği artık benim; onun için her şey yolunda mı görmek bana düşüyor.) Dedemi kanla dolu küvette buldum. Uyumamasını söyledim çünkü ne olduğunu daha anlamamıştım. "Uyan!" Sonra onu şiddetle sarstım ve yüzüne yumruk attım. Öyle sert vurdum ki elim çok acıdı. Bir daha vurdum. Neden yaptım bilmiyorum ama yaptım. Sana gerçeği söyleyeyim, daha önce kimseye vurmamıştım ama hep bana vurdular. "Uyan!" diye bağırdım ve yine, bu sefer yüzünün öbür yanına vurdum. Ama uyanmayacağını biliyordum. "Hep uyuyorsun!" Bağırmam Annemi uyandırdı, banyoya koştu. Beni Dedemin üstünden zorla çekmek zorunda kaldı ve sonradan söylediğine göre, yumruklar atmamdan ve gözümdeki bakışlardan onu öldürdüğümü zannetmiş. Uyku ilaçlarıyla ilgili bir kaza öyküsü uydurduk. Küçük İgor'a böyle söyledik ki bilmesin.

Ne gece oldu. Çok şey oldu, şimdi de olmakta ve olacak. Hayatımda ilk defa Babama, tıpkı şimdi sana söylediğim gibi, gerçekte tam ne düşündüğümü söyledim. Ona da dediğim gibi, beni bağışlamanı istiyorum.

Sevgiler,
Alex

AYDINLANMA

"BEN İŞLERE koştuğumda veya nenen hastayken babana Hirşel bakardı. Nenen sırf hayatının sonunda değil, hep hastaydı. Hirşel bebeğe bakar, kendi çocuğuymuş gibi kucaklardı. Oğlum bile derdi."

Bunların hepsini, Dedemin anlattığı gibi Jonathan'a anlattım ve o da hepsini günlüğüne yazdı. Şöyle yazdı:

"Hirşel'in kendi ailesi yoktu. Pek sosyal bir kişi değildi. Okumayı ve aynı zamanda yazmayı da çok seviyordu. Şairdi ve şiirlerinden birçoğunu bana sergiledi. Çoğunu hatırlıyorum. Şiirlerine gülünç denebilirdi ve hepsi aşk üzerineydi. Daima odasında bunları yazardı ve insanlarla birlikte olmazdı. Ona derdim ki onca aşkı kâğıtta yapmanın faydası ne? Bırak birazcık da aşk seni yazsın, derdim. Ama çok inatçıydı. Veya sadece utangaçtı."

"Arkadaşı mıydın?" dedim ya, Dedem zaten Hirşel'in arkadaşı olduğunu söylemişti.

"Bir keresinde söylemişti; biz onun yegâne arkadaşlarıydık. Nenen ve ben. Akşam yemeklerini bizimle yerdi ve kimi zamanlarda çok geç saatlere kadar kalırdı. Beraber tatiller bile yaptık. Baban doğduğunda, bebeği gezdirmeye üçümüz çıkardık. Bir şeye ihtiyaç duyarsa bize gelirdi. Bir sorunu çıkarsa bize gelirdi. Bir keresinde bana, neneni öpüp öpemeyeceğini sormuştu. Neden, diye sordum ve onu öpmek istemesi beni kızdırdı ama gerçekte çok da kızdırmadı. Çünkü korkum odur ki dedi, ben hayatımda hiçbir kadını öpemeyeceğim. Hirşel, dedim, bunun nedeni hiçbirini öpmeye çalışmamandır."

(Neneme âşık mıydı?)

(Bilmiyorum.)

(Mümkün müydü?)

(Mümkündü. Nenene bakardı ve ayrıca ona çiçekler hediye ederdi.)

(Kızar mıydın buna?)

(İkisini de seviyordum.)

"Öptü mü peki?"

"Hayır." (Ve hatırlayacaksın, Jonathan, burada gülmüştü. Kısa, sert bir gülüş.) "Birilerini öpemeyecek kadar utangaçtı. Anna'yı bile. Herhangi bir şey yaptıklarını sanmam."

"Arkadaşındı," dedim.

"En iyi arkadaşımdı. Farklıydı o zamanlar. Yahudiler, Yahudi olmayanlar. Daha çok gençtik ve önünüzde çok uzun bir hayat vardı. Kim bilebilirdi?" (Biz bilmiyorduk, söylemeye kalkıştığım budur. Nasıl bilebilirdik?)

"Neyi?" diye sordum.

"Bıçak üstünde yaşadığımızı kim bilebilirdi?"

"Bıçak mı?"

"Bir gün Hirşel bizimle akşam yemeği yiyordu ve kollarındaki babana şarkı söylüyordu."

"Şarkı mı?"

(Burada şarkıyı söylemişti, Jonathan ve yazıya şarkıları sokmayı sevdiğini biliyorum ama benden bunu yazmamı talep edemezsin. Çok uzun zaman şarkıyı beynimden çıkarmak istedim ama hep orada. Yürürken söylediğimi duyuyorum ve üniversitedeki derslerde ve uyumadan önce de söylüyorum.)

"Ama biz çok aptaldık," dedi ve yine fotoğrafı inceledi ve gülümsedi. "Çok aptal."

"Neden?"

"Çünkü inanıyorduk."

"Neye?" diye sordum çünkü bilmiyordum. Anlamıyordum.

(Neden bu kadar çok soru soruyorsun?)

(Çünkü benle açık konuşmuyorsun.)

(Çok utanıyorum.)

(Benim yakınlığımda utanman gerekmiyor. Aile, seni asla utandırmaması gereken insanlar demektir.)

(Yanılıyorsun. Aile, utanmayı hak ettiğin zaman seni utandırması gereken insanlar demektir.)

(Ve sen utanmayı hak mı ediyorsun?)

(Ediyorum. Onu söylemeye çalışıyorum sana.) "Aptaldık," dedi, "çünkü bir şeylere inanıyorduk."

"Niye aptallık olsun bu?"

"Çünkü inanacak bir şey yoktur."

(Aşk?)

(Aşk yok. Sadece aşkın sonu var.)

(İyilik?)

(Aptallaşma.)

(Tanrı?)

(Tanrı varsa, inanılacak birisi değil.)

"Augustine?" diye sordum.

"İnanacak şey odur diye hayal etmiştim," dedi. "Ama yanılmışım."

"Belki yanılmamışsındır. Onu bulamıyoruz ama bu, ona inanıp inanmamanla ilgili bir gösterge değil."

(Sana söyleyeyim, Jonathan, sohbetin bu noktasında artık konuşan Alex ve Alex, dede ve torun yoktu. İki ayrı kişi, birbirinin gözüne bakabilen iki kişi olduk ve dillendirilmeyen şeyleri dillendirdik. Onu dinlerken Dedemi değil, başka birisini, daha önce hiç karşılaşmadığım ama Dedemden daha iyi tanıdığım bi-

risini dinledim. Ve bu birisinin dinlediği kişi ben değil, benim daha önce hiç olmadığım ama kendimden daha iyi tanıdığım başka bir kişiydi.)

"Daha anlat," dedim.

"Daha mı?"

"Hirşel."

"Ailemizden gibiydi."

"Ne oldu, anlat. Ne oldu ona?"

"Ona mı? Ona ve bana. Hataya düşme, herkese oldu. Yahudi değilim diye bana olmadığı anlamına gelmiyor."

"Ne oldu?"

"Seçmeliydin ve daha az kötü olanı seçmeyi umardın."

"Seçmeliymişsin," dedi Jonathan'a, "bir de daha az kötü olanı seçmeyi umarmışsın."

"Ve seçtim."

"Ve seçmiş."

"Neyi seçmiş?"

"Neyi seçtin?"

"Köyümüzü ele geçirdiklerinde—"

"Kolki'yi mi?"

"Evet. Ama ona söyleme. Ona söylemeye gerek yok."

"Sabah gidebiliriz."

"Hayır."

"Belki iyi olur."

"Hayır," dedi Dedem. "Benim hayaletlerim orada değil."

(Hayaletlerin mi var?)

(Elbette var hayaletlerim.)

(Neye benziyorlar?)

(Göz kapaklarımın iç tarafındalar.)

(Benim hayaletlerim de orada oturuyor.)

(Hayaletlerin mi var senin?)

(Elbette var hayaletlerim.)

(Ama sen daha çocuksun.)

(Çocuk değilim ben.)

(Ama sen aşkı daha bilmiyorsun.)

(Onlar benim hayaletlerim; aşkın arasındaki boşluklar.)

"Bize gösterebilirsin," dedim. "Bizi bir zamanlar yaşadığın ve nenemin yaşadığı yere götürebilirsin."

"Anlamı yok," dedi. "O insanlar benim için hiçbir şey ifade etmiyor."

"Nenesi..."

"Adını bilmek istemiyorum."

"Kasabasına dönmesinin hiçbir anlamı yokmuş," dedi Jonathan'a. "Bir anlam ifade etmiyormuş ona."

"Neden terk etmiş?"

"Neden terk ettin orayı?"

"Çünkü babanın ölüme o kadar yakın büyümesini istemedim. Ölümü bilmesini ve ölümle yaşamasını istemedim. Olanları ona bu yüzden hiç bildirmedim. Ölümden uzak, seçimlerden uzak ve utançtan uzak, iyi bir hayat yaşamasını çok istedim. Ama sana bildirmeliyim ki ben iyi bir baba değildim. Babaların en kötüsüydüm ben. Onu bütün kötülüklerden uzaklaştırmak istedim ama yerine ona kötülük üstüne kötülük verdim. Bir baba daima oğlunun ne olduğundan sorumludur. Anlamalısın."

"Anlamıyorum. Bunların hiçbirini anlamıyorum. Kolki'li olmanı ve bunu neden hiç bilmediğimi anlamıyorum. Ne kadar yakına geleceğimizi bildiğin halde neden bu seyahate geldiğini anlamıyorum. Hayaletlerin neler, anlamıyorum. Augustine'in kutusundan nasıl resmin çıktı, anlamıyorum."

(O zaman ne yaptığını hatırlıyor musun, Jonathan? Yine fotoğrafı inceledi ve sonra masaya yerleştirdi ve sonra, Hirşel iyi bir kişiydi ve ben de ve bu yüzden olanlar doğru değil, hiçbiri, dedi. Sonra ben ona sordum, Ne, ne oldu? Hatırlayacaksın, fotoğrafı kutuya geri koydu ve bize öyküyü anlattı. Aynen böyle. Fotoğrafı kutuya yerleştirdi ve bize öyküyü anlattı. Gözlerini bir defa bile kaçırmadı ve ellerini hiç masanın altına sokmadı. Hirşel'i öldürdüm, dedi. Ya da yaptığım, onu öldürmekle aynıydı. Ne demek istiyorsun? diye sordum çünkü söylediği çok iktidarlı bir şeydi. Hayır, doğru değil bu. Hirşel ben olsam da olmasam da öldürülecekti ama gene de sanki onu ben öldürmüşüm gibi. Ne oldu? diye sordum. Gecenin en karanlık zamanında geldiler. Başka bir köyden gelmişlerdi ve bir başkasına gideceklerdi. Ne yaptıklarını biliyorlardı, çok lojistiktiler. Tankların gelmesiyle yatağımın sallanışında hissettiklerimi çok iyi hatırlıyorum. Ne oluyor? Ne oluyor? diye sordu nenen. Yataktan kalktım ve pencereden dışarıyı inceledim. Ne gördün? Dört tank gördüm ve her yönden hatırlıyorum onları. Dört yeşil tank vardı ve yanlarında adamlar yürüyordu. Adamların silahları vardı ve eğer birisi kaçmaya kalkışırsa diye pencere ve kapılara doğrultuyorlardı. Karanlıktı ama bunu görebiliyordum. Korktum mu? Aradıkları ben değildim ama bunu bilmeme rağmen korktum. Nereden biliyorsun? Duymuştuk onları. Herkes biliyordu. Hirşel biliyordu. Bizim başımıza geleceğini düşünmemiştik. Dedim sana, bir şeylere inanıyorduk. Çok aptaldık. Ya sonra? Sonra nenene bebeği, yani babanı almasını ve kilere inmesini ve hiçbir gürültü üretmemesini ama aynı zamanda çok korkmamasını çünkü bizi istemediklerini söyledim. Sonra? Sonra tankları durdurdular ve ben bir anlığına aptalca her şeyin bittiğini, Almanya'ya geri dönüp savaşı bitirmeye karar verdiklerini sandım çünkü savaşı kimse sevmezdi ve sağ çıkanlar bile kazanmıyordu. Ama? Ama öyle yapmadılar tabii; tankları sinagogun önünde durdurmuşlardı;

tanklarından çıktılar ve lojistik sıralara dizildiler. Sarı saçlı general ağzına bir mikrofon tuttu ve Ukraynaca konuştu ve herkes sinagogdan çıksın ve hiç kimse kalmasın, dedi. Askerler tüfekleriyle her kapıyı vurdular ve evleri araştırarak herkesin sinagog önünde olduğuna kesin emin olmak istediler, nenene bebeği alıp yukarı çıkmasını söyledim çünkü onu kilerde bulurlarsa saklandıkları için öldürürler diye korktum. Hirşel diye düşündüm Hirşel kaçmalı nasıl kaçabilir hemen karanlığa koşmalı belki çoktan kaçmıştır belki tankları duymuştur ama sinagogun önüne geldiğimizde Hirşel'i gördüm o da beni gördü ve yan yana durduk çünkü arkadaşlar aşk veya kötülük karşısında öyle durur. Bana şimdi ne olacak diye sordu ve ben ne olacağını bilmiyorum dedim ve gerçekte hiçbirimiz şimdi ne olacağını bilmiyordu ama herkes kötü bir şey olacağını biliyordu. Askerlerin evleri incelemeleri çok zaman sürdü herkesin sinagogun önünde bulunması onlar için çok önemliydi. Hirşel çok korkuyorum ağlayacağım galiba dedi. Neden diye sordum neden ortada ağlayacak bir neden yok ama niye söyleyeyim ben de ağlamak istedim ve ben de korkuyordum ama kendim için nenen için veya bebek için değil. Ne yaptılar? Sonra ne oldu? Bizleri sıraya durdurdular ve benim bir yanımda Anna vardı diğer yanımda Hirşel ve öte yanda kadınların bazıları ağlıyorlardı çünkü askerlerin ellerindeki silahlardan korkuyorlardı ve hepimizin öldürüleceğini düşünüyorlardı. Mavi gözlü general mikrofonu ağzına tuttu. Söylediği her şeyi çok dikkatle dinlemeniz ve emredilen her şeyi yapmanız gerekiyordu yoksa öldürülürdünüz. Hirşel fısıldayarak çok korkuyorum dedi ve ben de ona kaç karanlığa kaçarsan şansın var kaçmazsan hiç yok demek istedim çünkü konuştuğum için vurulurum diye korkuyordum ve aynı zamanda konuşarak Hirşel'in ölümüne yol açmaktan da korkuyordum üretebildiğim en alçak sesle cesaret dedim cesur olman şart dedim ki şimdi çok aptalca bir laf olduğunu biliyorum hayatımda dillendirdiğim en aptalca

şey hem ne için cesaret? Haham kim dedi General ve haham elini kaldırdı. Askerlerden ikisi hahamı yakaladı ve sinagoga götürdü. Kantor* kim dedi General ve kantor elini kaldırdı ama ölüm konusunda haham kadar sessiz değildi ağlıyordu ve karısına yo diyordu yo yoyoyoyoo ve karısı da elini kaldırdı ve iki asker onu da alıp sinagoga götürdü. General mikrofonuna Yahudiler kimler öne çıksınlar dedi ama kimse öne çıkmadı. Yine bütün Yahudiler öne çıkmalı dedi ve bu sefer bağırarak söyledi ama gene kimse yerinden kımıldayıp öne çıkmadı ve size söyleyeyim Yahudi olsaydım ben de öne çıkmazdım General sıraya geldi ve mikrofonuna dedi ki bir Yahudi göstereceksiniz yoksa Yahudi sayılacaksınız yanına gittiği ilk kişi Abraham adlı bir Yahudi'ydi. Kim Yahudi dedi General Abraham'a ve Abraham titredi kim Yahudi diye bir daha sordu General ve tabancasını Abraham'm kafasına dayadı Aaron Yahudi'dir Aaron dedi ve ikinci sırada bizim sıramızda duran Aaron'u işaret etti. İki asker Aaron'u tuttu Aaron o kadar çok direndi ki kafasından vurdular ve Hirşel'in elinin benimkine dokunduğunu ilk o zaman fark ettim. Yüzünde yara bulunan General size emredileni yapın diye mikrofonuna bağırdı yoksa. Sıradaki ikinci adama gitti ikinci adam benim arkadaşım Leo'ydu ve kim Yahudi dedi ve Leo Abraham'ı işaret etti ve bu adam Yahudi'dir dedi beni bağışla Abraham ve iki asker Abraham'ı tutarak sinagoga götürdü dördüncü sıradan bir kadın kucağında bebeğiyle kaçmaya çalıştı ama General Almanca bir şey bağırdı en korkunç iğrenç çirkin canavar gaddar dilde bağırdı ve askerlerden birisi kadını kafasının arkasından vurdu ve kadını ve hâlâ yaşayan bebeğini sürükleyerek sinagoga götürdüler. General sırası gelen adama geçti ve sonrakine geçti ve herkes bir Yahudi'yi gösterdi çünkü kimse ölmek istemiyordu bir Yahudi kuzenini gösterdi ve bir başka Yahudi kendisini gösterdi çünkü başka birini göstermek istemiyordu. Daniel'i sinagoga soktular

* Sinagog ayinlerinde koro şefi.

ve Talia'yı da ve Luis'i de ve bütün Yahudileri de sinagoga soktular ama asla bilmeyeceğim bir nedenle kimse Hirşel'i göstermedi belki bunun nedeni tek arkadaşı bendim ve pek sosyal biri değildi ve birçok insan onun varlığından bile haberdar değildi benden başka onu işaret edecek yoktu veya hava çok karanlıktı o yüzden göremiyorlardı. Çok uzun süre geçmeden sinagogun dışında son kalan Yahudi oydu ve General şimdi ikinci sıraya geçmişti ve bir adama kim Yahudi diye sordu neden bilmiyorum sadece erkeklere soruyordu ve adam hepsi sinagogda dedi çünkü Hirşel'i tanımıyordu veya Hirşel'in Yahudi olduğunu bilmiyordu General oadamıkafasındanvurdu ve Hirşel'in elinin hafifçe benimkine dokunduğunu hissettim ve kesin ona bakmayacaktım General sonraki adama geçti ve sordu kim Yahudi ve adam dedi ki hepsi sinagogda bana inanmalısınız yalan söylemiyorum neden yalan söyleyeyim isterseniz hepsini öldürün bana ne ama lütfen bana kıymayın lütfen beni öldürmeyin ve sonra General onukafasındanvurdu ve yoruldum ama bu işten ben dedi ve sıradaki adama geçti sıradaki adam bendim Yahudi kim diye sordu ve yine Hirşel'in elini hissettim ve elinin lütfenlütfenlütfen Eli lütfen ölmek istemiyorum lütfen beni gösterme beni gösterirsen ne olacağını biliyorsun ölmekten korkuyorum ölmekten çok korkuyorum ölmekten çokkorkuyorum ölmektençokkorkuyorum dediğini anladım kim Yahudi diye gene sordu bana General ve Hirşel o anda elimi var gücüyle sıktı ve o benim arkadaşımdı o benim en iyi arkadaşımdı Anna'yı öpmesine izin verirdim ve hatta onunla sevişmesine bile izin verirdim ama ben benim ve karım benim karımdır ve bebeğim benim bebeğimdir ne dediğimi anlıyor musunuz Hirşel'i gösterdim ve bu adam Yahudi'dir dedim lütfen dedi Hirşel bana ve ağlıyordu doğru olmadığını söyle dedi lütfen Eli lütfen iki asker onu tuttu ve o direnmedi ama daha çok ve daha fazla ağladı ve bağırdı hepsine başka Yahudi yok de diye haykırdı başkaYahudiyok ve sen sadece öldürül-

memek için benim Yahudi olduğumu söyledin söyle bunu sana yalvarıyorum yalvarırım Eli senbenimarkadaşımsın ölmeme izin verme öldürtme beni ölmekten çok korkuyorum çokkorkuyorumölmekten her şey düzelecek dedim ona her şey düzelecek yapma bunu dedi bir şey yap dedi bir şey yap birşeyyap birşeyyap her şey düzelecek düzelecekherşey kime diyordum bunu bir şey yap Eli birşeyyap ölmektençokkorkuyorum çok korkuyorum ölmekten ne yapacaklarını biliyorsun senbenimarkadaşımsın dedim ona ama neden böyle dedim bilmiyorum o anda ve askerler onu da sinagoga öteki Yahudilerin yanına koydular ve dışarıda kalan diğer herkes bebeklerinağlamalarını ve yetişkinlerinağlamalarını duyuyordu ve herkes yaşı benden veya Hirşel'den ya da siz ikinizden fazla olmayan bir gençadamın yaktığı ilk kara kıvılcımı gördü kıvılcım sinagogda olmayanları aydınlattı ölmeyecekleri aydınlattı ve gençadam sinagoga taşınmış dallara attı kıvılcımı en fecisi çok yavaş olmasıydı ve ateşin defalarcasönmesi yüzünden tekrar yakılmasıydı ve nenene baktım ve benialnımdanöptü ve ben onuağzındanöptüm ve gözyaşlarımızdudaklarımızdabuluştu ve sonra defalarca babanıöptüm onu nenenin kollarından aldım ve onu vargücümleöylesıktımki ağlamaya başladı seni seviyorum dedim seni seviyorum seni seviyorum seni seviyorum seni seviyorum seni seviyorum seniseviyorum seniseviyorumseniseviyorum seniseviyorumseniseviyorumseniseviyorum seniseviyorumseniseviyorumseniseviyorumseniseviyorum ve anladım ki her şeyi değiştirmeliyim her şeyi geride bırakmalıyım ve oğlumun kimolduğumu ve oğlum için neyaptığımı bilmemesi gerektiğini anladım çünkü yaptığımıonuniçin yapmıştım Hirşel'i onun içinişaret etmiştim Hirşel öldürülmüştü Hirşel'i ben öldürmüştüm ve baban bu yüzden böyle böyle çünkü bir baba daima oğlundan sorumludur ve ben ve ben Hirşel'den sorumludeğilim oğlumdan sorumluyum çünkü onuöylesıkısıktımkiağladı çünkü onu çok seviyordum o kadar sevi-

yordum ki sevgiyiimkânsızkıldım ve senin için ve İgi için üzgünüm ve beni affetmesi gereken sizlersiniz bunları bize söyledi Jonathan ve şimdi nereye gidelim ne yapalım şimdi bildiklerimizle Dedem ben benim dedi ama bu doğru olamaz doğru olan Hirşel'i gösterdim ve sen de dedin ki obirYahudi ve ondan fazlası Dedem beni de gösterdi ve obirYahudi dedi ve sen de onu gösterdin ve obirYahudi dedin ve senin nenen ve Küçük İgor ve biz hepimiz birbirimizigösterdik ya başka ne yapmalıydı başkaneyapsaaptallıkederdi ama yaptığı affedilir mi parmağı yüzünden affedilebilirmihiç parmağınınyaptığıyüzünden işaretettiği yüzünden ve işaretetmediğiyüzünden ve hayatındadokundukları-yüzünden ve dokunmadıklarıyüzünden hâlâ suçlu muyum ben ben ben miyimben?)

"Artık," dedi, "uyku yapmalı."

DÜĞÜN NE MÜTHİŞTİ! Ya da HİÇ BİTMEYEN ANIN BİTİŞİ, 1941

SAFRAN, boş şarap raflarından duvara dayadığı gelinin kız kardeşini özenle tatmin ettikten -*Oh, Tanrım!* diye bağırmıştı; *Oh, Tanrım!* hayali Cabernet'yi tutarak- ve kendisi özenle tatmin olamadıktan sonra pantolonunu çekti, yeni takılmış spiral merdivenleri -mermer tırabzan babasını okşamayı ihmal etmeden- tırmandı ve ürkütücü esintinin ardından ancak yerlerine oturabilmiş olan konukları selamladı.

Zoşa, nişanlarının ilan edildiği yedi küsur ay önce onu ilk defa gördüğü andan beri yapmak istediğini yapıp ölü elini tutarak, *Neredeydin?* dedi.

Aşağıda, değişiyordum.

Ah, ben senin değişmeni hiç istemiyorum, dedi; iyi bir espri yaptığını sanıyordu. *Bence sen kusursuzsun.*

Üstümü.

Uzun sürdü ama.

Dedem başıyla kolunu işaret etti ve Zoşa'nın soru dolu dudaklarının yanağını hafifçe gagalamak için büzülüşünü izledi.

Çifte-ev organize bir velveleyle inliyordu. Son dakikaya kadar, son dakikadan sonra bile hâlâ süsler asılmış, salatalar karılmış, kurdeleler sıkılıp bağlanmış, şamdanların tozu alınmış, kilimler serilmişti. Müthişti.

Gelin annesi adına çok mutludur herhalde.

Düğünlerde hep ağlarım ama bu seferki beni hüngür hüngür ağlatacak.

Müthiş. Müthiş.

Menahem çatalıyla kadehini tıkırdatıp, *Bir saniyenizi rica ediyorum*, dediğinde beyaz üniformalı esmer kadınlar tavuk suyu çorba kâselerini henüz dağıtmaya başlamışlardı. Herkes çabucak sustu, gelinin babasının kadeh kaldırmasında âdet olduğu üzere herkes ayağa kalktı ve dedemin gözünün ucu, önüne çorba kâsesini süren karamel eli tanıdı.

Zaman değişiyor, diyorlar. Çevremizdeki sınırlar savaşın baskısı altında değişiyor; bildik bileli tanıdığımız yerlere yeni isimler veriliyor; hatta bazılarımızın oğulları bu harika günde, askerlik hizmeti yüzünden aramızda değiller ve gururla söylemeliyim ki üç ay içinde Trahimbrod'un ilk otomobili bizde olacaktır! (Son söyledikleri toplu bir yutkunma ve ardından sıkı bir alkışla karşılandı.) *Eh*, diyerek yeni evlilerin arkasına geçti, bir elini kızının, diğerini dedemin omzuna koydu, *bu an, bu öğleden sonra, 18 Haziran 1941, bende kalsın.*

Çingene kız hiçbir şey söylemedi -çünkü nefret dolu olsa bile, Zoşa'nın düğününü mahvetmek istemiyordu- ama dedemin sol yanına yaslandı ve masanın altından sağlam elini tuttu. (Avucuna bir de not mu sıkıştırmıştı?)

Mağrur baba, elinde boş kristal kadehiyle salonda yürüyerek, *Kalbimin üstünde, bir madalyonda taşıyayım*, diye devam etti. *Ve sonsuza dek bende kalsın çünkü hayatımda hiç böyle bir mutluluk tatmamıştım ve bu mutluluğun yarısını bile bir daha yaşasam sevinçle dolarım—diğer kızımın düğününe kadar, elbette. Sahiden de*, dedi gülüşmeleri bastırarak, *ömrümün kalanında böyle başka bir an yaşamasam bile şikâyet etmem. Hiç bitmesin bu an!*

Dedem, *Çok geç değil. Hâlâ zaman var. Kaçabilir, her şeyi geride bırakabilir, asla ardımıza bakmaz, kendimizi kurtarabiliriz*, dercesine Çingene kızın parmaklarını sıktı.

Çingene kız, *Affedilmedin*, dercesine dedemin parmaklarını sıktı.

Menahem gözyaşlarını tutmaya çalışarak devam etti: *Lütfen benle kadeh kaldırın. Kızıma ve oğluma, yapacakları çocuklara ve o çocukların çocuklarına! Hayata!*

Masalarda *L'Chaim!** sesleri yankılandı.

Ama gelinin babası yerine oturamadan, kadehler yansıttıkları gülümsemeleri umutla birbirine tokuşturamadan bir kez daha eve sert bir rüzgâr doldu. Yer kartları bir kez daha havaya savruldu ve çiçekli masa süsleri bir kez daha, bu sefer beyaz masa örtülerine ve neredeyse her kucağa toprak saçarak devrildi. Çingene kadınlar alelacele dağılanları toplamaya koşturdular ve dedem, Çingene kızın kulağı diye Zoşa'nın kulağına fısıldadı: *Her şey yoluna girecek.*

Çingene kız, esas Çingene kız, sahiden dedemin avucuna bir not sıkıştırmıştı ya, hayhuy arasında not yere düşmüş ve ayaktan ayağa -Libby'nin, Lista'nın, Omeler'in, adı meçhul balıkçının- tekmelenerek ta masanın öteki ucuna sürüklenmiş, orada ters dönmüş bir şarap kadehinin altına sıkışmıştı. O geceki hayhuyda notu kadeh korudu; daha sonra Çingene kadınlardan birisi notu bardakla -ve yiyecek kırıntılarıyla, toprakla ve tozlarla- birlikte büyük bir çöp torbasına süpürdü. Başka bir Çingene kadın bu torbayı evin önüne çıkarıp bıraktı. Ertesi sabah torbayı saplantılı-zorlanımlı kişilik bozukluğundan mustarip çöpçü Feigel B aldı. Ardından torba nehrin diğer tarafındaki bir tarlaya götürüldü -kısa süre sonra Kovel'in ilk toplu kıyımının gerçekleşeceği tarlaya- ve dörtte üçü düğünden kalma dökün tüyle dolu diğer torbalarla birlikte yakıldı. Alevler sarılı kırmızılı parmaklarını göğe uzattılar. Komşu tarlaların üstünü kaplayan duman birçok Ardişt Süpürgesi'ni öksürttü çünkü her duman türü farklıydı ve hemen tanınmalıydı. Kalan külün bir kısmı toprağa karıştı. Gerisi ilk yağmurla sürüklendi ve Brod'a döküldü.

Notta yazansa şuydu: *Değiş.*

---

* "Hayata!" *(İbr.)*

İLK PATLAMALAR VE SONRA AŞK, 1941

DEDEM O GECE yeni eşiyle ilk defa sevişti. Yıllar yılı icra ederek kusursuz seviyeye ulaştığı eylem sırasında Çingene kızı düşündü. Onunla kaçma işini, bir daha asla geri dönemeyeceği bilgisiyle Trahimbrod'u ardında bırakmayı tarttı. Ailesini seviyordu -en azından annesini- ama onları özlemeyi kesmesi ne kadar sürerdi? Söylemesi kulağa feci geliyordu ama ardında bırakamayacağı bir şeyi var mıydı? Pek çirkin ve gerçek düşüncelere daldı: Çingene kız ve annesi dışında herkes ölse bile hayatına devam ederdi; Çingene kız ve annesiyle geçirdiği zamanlar hariç yaşamının her parçası yetersizdi ve yaşanmaya değmezdi. Uğruna yaşadığı her şeyin yarısını kaybetmenin eşiğinde duran birine dönüşüyordu.

Geçen yedi yılın çeşitli dullarını düşündü: Golda R ve örtülü aynaları; Lista P'nin, kendisi için dökületeceği hiç hesapta olmayan kanı... Toplamı hiçe varan onca bakireyi düşündü. Yeni eşinin gergin, heyecanlı bakire bedenini yatağa yatırırken 613 hüznün yazarı Brod'u ve abaküs tespihiyle Yankel'i düşündü. Daha yeni tanıştığı Zoşa'ya sadece ilk seferinde canının yanacağını anlatırken Zoşa'yı ve evlilik öncesi buluşmalarının tek seferle kalmayacağına dair ona söz verdiren kız kardeşini düşündü. Trahim efsanesini, adamın bedeninin şimdi nerede bulunabileceğini ve nerelerden geldiğini düşündü. Trahim'in at arabasını düşündü: Dolanan beyaz ipten yılanlar, parmakları iyice gerilmiş, ezik bir eldiven teki, karar yazısı: *Yapacağım... Yapacağım...*

Ve sonra olağanüstü bir şey oldu. Ev, gün boyu yaşanan sorunları bir bebeğin geğirmesi kadar hafif bırakan bir şiddetle sarsıldı. Uzaklardan bir *BOM!* duyuldu. Yaklaşıyordu: *BOM! BOM!*

Kiler kapısının tahtaları arasından süzülen ışık odayı yakın tepelerde patlayan Alman bombalarının sıcak ve enerjik parıltısıyla doldurdu. *BOM!* Zoşa korkuyla -bedensel aşk, savaş, duygusal aşk, ölüm korkusuyla- uludu ve dedem uygarlaşmış insanlığın sarp kayalarında tökezleyip katışıksız hayvani vecde yuvarlandığında, yedi ebedi saniye içinde 2.700 sonuçsuz eyleme ulaşmıştan fazlasına erişip de, Zoşa'yı artık tutamayacağı bir selle boğduğunda, fışkırtılıp boşa harcanacağına toplanıp kullanılsa Almanların zerre şansının kalmayacağı güçte bir cinsel ışığı evrene salıverdiğinde *—BO-BOOOOOM! BO-BOOOOOOOOOOOOOM! BO-BO-BO-BOOOOOOOOOOOOOOOOOM!—* boşalan enerji öyle güçlüydü ki bombalardan birinin kendi bedeniyle yeni eşinin titreyen bedeni arasına sıkışıp Trahimbrod'u yok ettiğini zannetti. Ama kayalık uçurumun dibine çarptığında, yedi saniyelik bombardıman bittiğinde ve başını Zoşa'nın gözyaşlarıyla sırılsıklam ve kendi menisiyle vıcık vıcık olmuş yastığa bıraktığında ölmediğini, âşık olduğunu anladı.

HAFIZANIN MÜŞKÜLPESENTLİĞİ, 1941

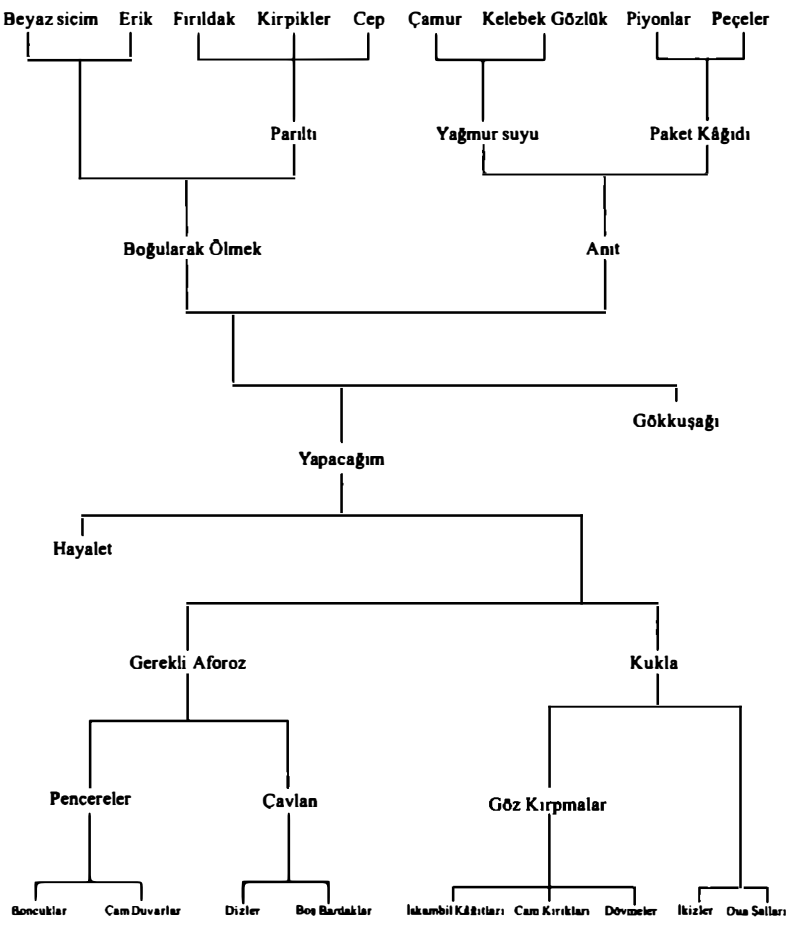
Tıpkı dedemin ilk orgazmının Zoşa'yı hedeflemeyişi gibi, söz konusu boşalmayı tetikleyen bombalar da Trahimbrod'u değil, Rovno tepelerindeki bir bölgeyi hedeflemişti. Kasaba, doğrudan Nazi saldırısının odağına ancak dokuz ay sonra -Trahim Günü'nde, aşağısı kurtarmazdı- oturacaktı. Ama Brod'un suları o gece kıyılarını savaş varmışçasına öfkeyle dövdü, patlamayı izleyen rüzgâr aynı şiddetle koptu ve kasaba sakinleri, bombalanan bölgeler bedenlerine dövmeyle kazınmışçasına titrediler.

Ardişt Süpürgeleri, sigaralarını ışıklarının uzaktan seçilmemesi için ağızlarına ters soktular.

Çingeneler saz damlarını yıktılar, çadırlarını söktüler ve toprağa yosun misali tutunarak damsız yaşadılar.

Trahimbrod'u tuhaf bir atalet sarmıştı. Bir zamanlar neyin doğal olduğunun anlaşılmasını imkânsız kılacak ölçüde her şeye dokunan sakinler artık ellerinin üstüne oturuyordu. Hareketin yerini düşünce almıştı. Hafıza. Her şey herkese bir şeyleri hatırlatıyor, başta canlı görünüyor -eski doğum günlerinin sönmüş bir kibritle hatırlanması veya ilk öpücüğün avuçtaki terle hissedilivermesi gibi- ama kısa sürede cansızlaşıveriyordu. Hatıra hatırayı; hatırayı doğuran hatıra, başka hatırayı doğuruyordu. Köylüler defalarca dinledikleri efsanenin, yani çatlak Sofiovka'nın yeniden bedene gelmiş hallerine dönüştüler, beyaz iplerde sallandılar, hatıraları hatırlamak için hafızayı kullandılar, bir hatırlama dizisine dizildiler, bir başlangıç veya sonu beyhude hatırlamaya çabaladılar.

Erkekler, hatıralarından anlam çıkarmak adına akış şemaları (ki bunlar aile ağaçlarının hatıralarıydı) yapmaya başladılar. Labirentten çıkışı arayan Theseus misali hattı geriye doğru izlemeye çabaladılar ama gittikçe dibe, gittikçe uzağa düştüler.

Kadınların durumu daha beterdi. Hatıra kırıntılarını sinagogda veya işyerinde paylaşma şansından mahrumdular; çamaşır yığınları ve tencere tava arasında tek başlarına ıstırap çekmek zorunda kaldılar. Başlangıçları aramak için yardımına başvuracakları, ezilmiş ahududu tanelerinden yapılan ezmenin buhar yanıklarıyla ne ilgisi olduğunu veya Brod kıyısında oynayan çocukların seslerinin neden yüreklerini söküp yere düşürüverdiğini soracak kimsecikler yoktu. Hatıraların zamanı doldurması gerekiyordu ama şimdi zaman doldurulması gereken kocaman bir deliğe dönüşmüştü. Her saniye yürünecek, sürünülecek iki yüz yıla denkti. Bir sonraki saati görmek mümkün değildi; o kadar uzaktaydı. Yarın ufuktaydı ve yanına varmak koskoca bir günü alacaktı.

Ama görünüşte onlara dadanacak daha az hatıra bulunmasına rağmen kasabanın yaşlıları kadar güçlü bir hatıra sorunundan mustarip çocukların durumu en beteriydi. Çocukların ipleri kendilerine ait bile değildi; etraflarına ebeveynleri, büyük anne ve babaları tarafından sarılmıştı ve hiçbir yere bağlanmamışlardı. Uçları karanlıktan boşa sallanıyordu.

Faal unutkanlıktan daha acı verici tek şey atıl bir hatırlayıcı olmaktır. Safran yatağında on yedi yılının olaylarını tutarlı bir anlatıya; imgeler düzeniyle, simgeselliğin anlaşılabilirliğiyle anlayabileceği bir şeye dizmeye çabalıyor. Simetriler ne zamandı? Çatlaklar? Şu olayın anlamı neydi? Dişli doğmuştu ve annesi bu yüzden onu emzirmeyi bırakmıştı ve bu yüzden kolu ölmüştü ve bu yüzden kadınların sevgisini kazanmıştı ve bu yüzden yaptıklarını yapmıştı ve bu yüzden her kimse oydu. Ama neden dişli doğmuştu? Ve neden annesi sütünü biberona koymayı seçmemişti? Ve neden bacağı yerine kolu ölmüştü? Ve neden insanlar ölü bir uzvu sevmişti? Ve neden yapmıştı yaptıklarını? Ve neden olduğu kişi olmuştu?

Dikkatini veremiyordu. Aşkı, bir hastalık misali içten dışa ele geçirmişti dedemi. Feci kabız olmuştu; kusuyordu ve zayıf

düşmüştü. Yeni porselen tuvaletin suyundaki yansımada tanımadığı bir yüz gördü: beyaz sakal, sarkan bir gerdan, gözlerinin altında torbalar (dökemediği onca sevinç gözyaşının bunlarda biriktiğini düşünüyordu) çatlak ve kalınlaşmış dudaklar...

Ama bu, önceki sabah Güneş Saati'nin camdan gözlerinde yüzünü gördüğünde gördüğünün aynısı değildi. Doğal süreç dâhilinde yaşlanmıyor, bir gün yaşındaki aşkının kurbanı sıfatıyla yaşlandırılıyordu. Delikanlılığı bitmemişti ama bir delikanlı sayılmazdı artık. Erkekti ama henüz erkek değildi. Annesinin verdiği son öpücükle çocuğuna vereceği ilk öpücük arasında, yaşanmış ve yaşanacak savaş arasında bir yerde kısılıp kalmıştı.

Bombaların patladığı gecenin sabahında tiyatroda, yolu doğrudan Trahimbrod'dan geçecek görünen savaşla ilgili görüşmek üzere bir kasaba toplantısı -yıllar önce elektrik ve şimşek üzerine düzenlenen tartışmadan sonra ilk defa- yapıldı.

RAV D

(*Bir kâğıdı havaya kaldırarak*) Polonya sınırında cesaretle savaşan oğlum mektubunda Nazilerin korkunç şeyler yaptıklarını ve Trahimbrod'un en beterine hazırlanması gerektiğini söylüyor. Diyor ki (*Kâğıda bakar, okur gibi yapar*) "yapacağımız ne varsa hepsini, hemen" yapmalıymışız.

ARİ F

Sen ne diyorsun be? Nazilere gitmeliyiz! (*Parmağını havada sallayarak topluluğa seslenir.*) Esas Ukraynalılar bizi mahvedecek! Lvov'da yaptıklarını duydunuz! (Doğumumu hatırlatıyor bu bana [Hahamın evinde doğmuştum, biliyorsunuz (o plasenta ve Yahudilik birleşiminin kokusu hâlâ burnumdadır [harika şamdanları vardı Hahamın (Avusturya'dan [yanlış hatırlamıyorsam (belki de Almanya'dandı)]])])])...

RAV D

(*Kafası karışır, kafası karışmış gibi yaparak*) Ne anlatıyorsun sen yahu?

ARİ F

(*Samimiyetle kafası karışarak*) Hatırlayamıyorum. Ukraynalılar... Doğumum... Mumlar... Bir noktaya temas edecektim, onu biliyorum. Nereden başlamıştım?

Ve işte böylece herkes konuşmaya kalkmıştı: zihinleri anımsamayla birbirine dolaşacaktı. Sözcükler başı-sonu bulunmayan sellere dönüşecek; konuşanı, değinmeye çalıştığı noktanın salına erişemeden boğacaktı. Onca sözün ardından kastedilen şeyin ne anlama geldiğini kestirmek imkânsızdı.

Başta dehşete kapılmışlardı. Günlük kasaba toplantıları yapılıyor, haberler (NAZİLER UKRAYNA SINIRINDA 8.200 KİŞİYİ ÖLDÜRDÜ) editörlerin elinden geçiyor, eylem planları çizilip çöpe atılıyor, kocaman haritalar, ameliyatı bekleyen hastalar misali masalara seriliyordu. Derken toplantılar günaşırıya ve ardından haftalığa kayarak planlama oturumlarından bekârların sosyalleşme etkinliklerine dönüştü. Daha iki ay geçmeden, daha fazla patlama da duyulmayınca, Trahimbrod sakinlerinin büyük kısmı o gece içlerine dolan dehşetin kıymıklarını toptan temizledi.

Unutmadılar ama uzlaştılar. Hafıza dehşetin yerini aldı. Hatırlaması onca zor geleni hatırlama çabalarının sonucunda sadece savaş korkusunu düşünebildiler. Doğum, çocukluk ve ergenlik hatıraları, patlayan bombaların yankısından daha güçlüydü.

Kısacası hiçbir şey yapılmadı. Hiçbir karar alınmadı. Hiçbir valiz toplanmadı, hiçbir ev boşaltılmadı. Hiç. Aptallar gibi beklediler; aptallar gibi elleri kolları bağlı oturdular ve aptallar

gibi, Simon D'nin erikle yaptığı ve hepsinin saatlerce gülebileceği ama tam ne olduğunu hatırlayamadıkları o komik şeyden bahsettiler. Ölmeyi beklediler ve ayıplayamayız onları çünkü biz de aynısını yapardık ve aynısını *yapıyoruz da.* Güldüler ve şakalaştılar. Doğum günü mumlarını düşündüler ve ölmeyi beklediler ve hepsini bağışlamalıyız. Menahem'in jumbo alabalığını gazete kâğıdına (NAZİLER LUTSK YAKINLARINDA) sardılar ve çavlanların yanındaki yüksek ağaçların altına pikniğe giderken sazdan sepetlerine mis gibi göğüs etleri doldurdular.

İlk orgazmından sonra yataklara düşen dedem ilk kasaba toplantısına katılamadı. Zoşa kendi orgazmını, belki hiç olmadığından ya da belki evli bir kadın olmayı ve o ölü kola dokunmayı sevmesine rağmen henüz âşık olmadığından, daha ağırbaşlı bir tavırla idare etti. Meniyle kazık kesilmiş çarşafları değiştirdi, yeni kocasına kahvaltıda kızarmış ekmek ve kahve hazırladı ve öğlen yemeğinde bir tepsi içinde düğünden kalma tavuk getirdi.

Neyin var? dedi yatağın ucuna ilişerek. *Yanlış bir şey mi yaptım? Benle mutsuz musun?* Dedem Zoşa'nın henüz çocuk olduğunu hatırladı: on beşindeydi ve yaşından daha küçük görünüyordu. Dedemle kıyaslanacak bir şey yaşamamıştı. Hiçbir şey hissetmemişti.

Mutluyum, dedi.

Daha güzel görünür dersen saçımı atkuyruğu yapabilirim.

Bu halinle güzelsin. Cidden.

Ya dün gece? Memnun ettim mi seni? Öğreneceğim. Eminim öğrenirim.

Harikaydın, dedi dedem. *Biraz kırgınlık var üzerimde, o kadar. Senle ilgisi yok. Senle ilgili her şey harikaydı.*

Zoşa dedemi dudaklarından öptü ve evlilik yeminlerini onamak veya kendisine ya da dedeme hatırlatmak istercesine, *Karınım senin,* dedi.

Dedem o gece, yıkanacak ve giyinecek gücü bulduğunda iki gün içinde ikinci defa Güneş Saati'ne gitti. Sahne bambaşkaydı. Yalın. Boş. Şarkısız. Tezahüratsız. Yağan yağmur kasaba meydanını kaplayan unu sokak taşlarının aralarına taşıyarak köye karmakarışık bir ağ kazandırmıştı. Şenlik flamalarından çoğu indirilmişti ve kalan birkaçı yüksek pencerelerin pervazlarından sarkıyordu.

Büyük-büyük-büyük-dede, dedi dizlerinin üstüne (epey zorlukla) çökerek. *Çok küçük bir dileğim var.*

Benle konuşmaya hiç gelmiyorsun, dedi Güneş Saati. (Vantriloklara has kıpırtısız dudaklarla) *Ne yazıyorsun ne—*

Sana yük olmak istemedim ben hiç.

Ben *hiç yük olmak istemedim* sana.

Ama oldun büyük-büyük-büyük-dede. Oldun. Yüzümü gör; sarkıyor ve salıyor kendini. Yaşımdan dört kat fazla görünüyorum. Elimde bu ölü kol, savaş ve hafıza sorunu var. Bir de âşık oldum şimdi.

Bunun benle ilgisini nereden çıkardın?

Şansın kuklasıyım ben.

Çingene kız. Ne oldu ona? Hoş kızdı.

Ne?

Çingene kız? Hani şu sevdiğin?

Sevdiğim o değil. Sevdiğim, kızım. Benim *kızım.*

Güneş Saati *Haa,* dedi ve devam etmeden önce bu *Haa*'nın sokak taşlarına dökülüp çatlaklardaki una yerleşmesini bekledi. *Sen Zoşa'nın karnındaki bebeği diyorsun. Diğerleri geçmişe çekilirken sen geleceğe itiliyorsun.*

Dedem at arabasının ayak direyişini, Brod'un bedenindeki sözcükleri, pogromları, düğünleri, intiharları, eğreti beşikleri, geçitleri ve aynı zamanda olası gelecekleri, Çingene kızla hayatı, yapayalnız hayatı, Zoşa ve içini aşkla dolduracak bebekle hayatı, hayatın sonunu görerek, *Her iki yöne de!* dedi. Geçmişi ve geleceği ayıran bölme oydu: Safran.

Ya benden istediğin nedir peki? dedi Güneş Saati.

Sağlık ver ona. Hastalıksız, gözleri sağlam, kalbi sağlam, uzuvları sağlam doğsun. Kusursuz kıl onu.

Sessizlik. Ve derken Safran, sabahın kızarmış ekmeğini ve öğlenin düğünden kalmalarını Güneş Saati'nin ayağı dibine öğürerek sarılı kahverengili yapışkan bir göl yarattı.

Eh, en azından üstüne basmadım, dedi Güneş Saati.

Safran, öne eğik bedenini zar zor tutarak, *Görüyor musun?* diye yakardı. *Aynen böyle işte.*

Ne aynen böyle?

Aşk.

Ne?

Aşk, dedi Safran. *Aynen böyle işte.*

Geçirdiğim kazadan sonra büyük-büyük-büyük-nenen her gece odama gelirdi, biliyor musun?

Ne?

Benle yatağa girerdi; Tanrı ruhunu kutsasın, saldıracağımı bilerek girerdi. Ayrı odalarda yaşayacaktık sözde ama her gece benle yatmaya gelirdi.

Anlamıyorum.

Buruna bir dirsek darbesi veya kırık bir kaburgayla bitse bile her sabah altımı temizler, beni yıkar, giydirir ve saçımı aklı başında bir erkeğinki gibi tarardı. Bıçağı temizler, cilalardı. Diş izlerimi, diğer kadınların mücevherlerini taşıdığı gibi taşırdı. Delik önemsizdi. Dikkat bile etmedik. Odayı paylaştık. Benimleydi. Bunların hepsini ve daha fazlasını, kimseye asla söylemeyeceğim şeyleri yaptı ve beni hiç sevmedi. Aşk dediğin budur işte.

Dur sana bir öykü anlatayım, diye devam etti Güneş Saati. *Büyük-büyük-büyük-nenenle evlendiğimizde yerleştiğimiz ev, Yahudi/Beşeri fay hattının sonundaki küçük çavlanlara bakıyordu. Yerleri ahşaptı, uzun pencereleri ve koca bir aileye yetecek kadar odası vardı. Güzel bir evdi. İyi bir evdi.*

Ama bu su sesinden, dedi büyük-büyük-büyük-nenen, ne düşündüğümü duyamıyorum.

Zaman, dedim. Zamanla alışırsın.

Ve sana söyleyeyim, ev feci rutubetliydi, ön bahçe sıçrayan sular yüzünden devamlı çamurdu, duvarların altı ayda bir yenilenmesi gerekiyordu ve her mevsimde tavandan sıvalar dökülüyordu ama çavlan yakınında yaşayan insanlar için dedikleri doğruymuş.

Ne, dedi dedem, *derlermiş?*

Derler ki çavlan yanında oturan insanlar suyu duymazmış.

Öyle mi derlermiş?

Öyle derler. Tabii büyük-büyük-büyük-nenen haklıydı. Başta feciydi. Evin içinde birkaç saatten fazla durmaya dayanamıyorduk. İlk iki haftamız bölük pörçük uykulu geceler ve suyun sesini bastırmak uğruna edilen kavgalarla geçti. Sırf birbirimizden nefret etmediğimizi, birbirimizi çok sevdiğimizi hatırlayabilelim diye kavga ettik.

Ama sonraki haftalar biraz daha iyi gitti. Her gece birkaç saat deliksiz uyumak ve katlanılır rahatsızlıkta sofraya oturmak mümkündü. Büyük-büyük-büyük-nenen suya (kişiliği anatomik anlamda iyice belirginleşmişti) lanet okumaya devam etti ama sövgüleri seyrekleşti ve şiddetini yitirdi. Bana saldırmaları da azaldı. Senin yüzünden, derdi. Burada oturmayı sen istedin.

Yaşam devam etti ki zaten hep eder ve zaman geçti ki hep geçer ve daha iki ay dolmamıştı, sofraya oturduğumuz nadir sabahlardan birinde Duyuyor musun? diye sordum. Duyuyor musun? Kahvemi masaya bıraktım ve sandalyemden kalktım. Duyuyor musun?

Neyi?

Aynen! dedim ve dışarı koşup çavlana salladım yumruğumu. Aynen!

Avuçlar dolusu suyu havalara fırlatarak ve hiçbir şey duymayarak dans ettik. Birbirimize affedercesine sarıldık ve suya insan zaferinin çığlıklarını haykırdık. Kim kazandı? Kim kazandı, ha, çavlan? Biz kazandık! Biz!

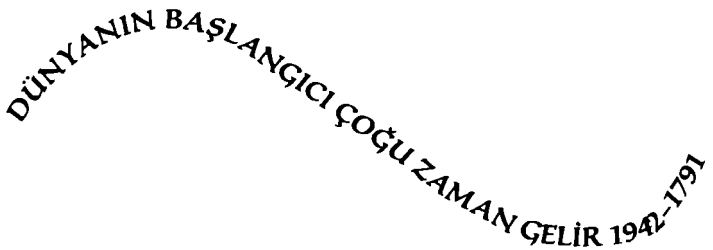
Ve işte, çavlan yakınında oturmak budur, Safran. Her dul bir sabah, belki yıllar sürmüş, hiç bozulmamış ve yoldan çıkmamış bir yastan uyanır ve iyi bir uyku çektiğini ve kahvaltı edebileceğini ve kocasının ruhunu sürekli değil, arada bir hissedeceğini fark eder. Evlât yitiren her ebeveyn yeniden gülmenin yolunu bulur. Sızı solar. Keskin kenarlar körelir. Istırap azalır. Her aşk, kayıptan yontulmuştur. Benimki öyleydi. Seninki öyle. Torunlarının torunlarınınki de öyle olacak. Ama hepimiz bunla yaşamayı öğreniriz.

Dedem anlamış gibi başını salladı.

Ama mesele orada bitmemişti, diye devam etti Güneş Saati. *Bunu bir sırrı ilk defa fısıldamaya kalktığımda ve fısıldayamadığımda veya yüz metre yakınımdaki herkesin yüreğini korkuyla doldurmadan ıslık çalamadığımda, değirmendeki mesai arkadaşlarım sesimi alçaltmamı söylediklerinde, bu sesle kim düşünebilir, dediklerinde fark ettim. Arkadaşlara BAĞIRIYOR MUYUM SAHİDEN? diye sordum.*

Sessizlik. Ve derken gök karardı, buluttan perdeler açıldı, yıldırımlar alkışladı: Evren öğürerek göksel bir bombardıman kusmuğu eşliğinde yağmaya başladı.

O saatte henüz uyanık ve dışarıda olanlar bir yerlere sığınmaya koşuştular. Gezgin gazeteci Şakel R, kafasını Lvov Günlük Gözlem gazetesiyle (NAZİLER DOĞUYA İLERLİYOR) korumaya aldı. Trahim'in öyküsüne getirdiği trajikomik yorum -Trahim!- halktan alkış alan ama eleştirmenlerce beğenilmeyen konuk oyun yazarı Bunim W vurulmamak için Brod'a atladı. İlahi yağmur göklerden önce yeni-doğan bebek ebadında tanelerle, ardından Trahimbrod'u temellerine dek ıslatarak, Brod'un sularını turuncuya çevirerek, uzanan denizkızı çeşmesinin kuru yalağını taşırarak, sinagogun döküntü verandasındaki çatlakları doldurarak, minik böcekleri boğarak, kavakları parıldatarak, nehir kıyısındaki sıçan ve akbabaları zevkten sarhoş ederek sağanakla indi.

BEYAZ İPLERDEN mamul örtü 18 Mart 1942 öğleden sonrasında Trahimbrod'un daracık sokaklarını yüz elli yıldır her Trahim Günü'nde kapladığı gibi kaplamıştı. At arabasının su yüzüne çıkmayı reddettiği günü anma fikri balık köftecisi Bitzl Bitzl R'den çıkmıştı. İpin bir ucu Benjamin T'nin tek göz kulübesindeki dingildek kitap dolabının üstünde duran radyonun ses düğmesine (NAZİLER UKRAYNA'YA GİRDİ VE HIZLA BATIYA İLERLİYORLAR) diğeriyse Az-Çok-Saygın Haham'ın çamurlu Şelister Sokağı'ndaki tuğla evinin yemek masasının üstündeki boş gümüş şamdana bağlanmıştı. Beyaz ip, çamaşır ipi misali, Trahimbrod'un ilk ve tek fotoğrafçısının ışık patlamalı tezgâhını sevgili Zeinvel Z'nin piyano dükkânındaki piyanonun do tuşunun çekicine, serbest muhabiri (ALMANLAR İLERLİYOR; ZAFER YAKIN) sakin ve beklenti dolu Brod'un üzerinden elektrikçiye, Pinhas T anıtını (kusursuz gerçekçilikle mermerden oyulmuş) bir Trahimbrod romanına (aşk hakkında) dolanan beyaz ipten yılanların cam muhafazasına (Gerçek Folklor Müzesi'nde, 14 derece sıcakta korunan) bağlayarak kasaba meydanının ortasındaki Güneş Saati'nin camdan gözlerinde çeşitkenar bir üçgen çiziyordu.

Dedem ve fazlasıyla hamile karısı, salların geçide başlayışını arazilerinde, bir piknik örtüsünün üzerinden izlediler. Geleneksel sıraya göre en önde soluk sarı kelebeklerce küstahça örtülü, geçen yıl da o kadar iyi görünmeyen ve bu yıl iyice beter-

leşmiş kaba saba çamdan işçi kuklasıyla Rovno'nun yetersiz salı vardı (Kanatların arasından salın iskeleti açıkça görülüyordu.) Klezmer bandosu, gençlerin cephede bulunmaları ve atların savaşa destek amacıyla yakınlardaki kömür madeninde çalıştırılmaları yüzünden orta yaşlı erkeklerin omuzlarındaki iplerle çekilen Kolki salından hemen önce geliyordu.

AH! Sesini kontrol edemeyen Zoşa yüksek sesle kıkırdadı. *TEKMELEDİ!*

Dedem kulağını Zoşa'nın karnına dayadı ve tam kafasına, onu oturduğu yerden savurup birkaç metre uzağa sırtüstü düşüren bir tekme yedi.

BU ÇOCUK OLAĞANÜSTÜ!

Kıyıya, her şeyin başladığı ilk seferden, Trahim'in at arabasının altında kaldığı veya kalmadığı günden bu yana geçen her yıldakinden daha az yakışıklı erkek dizilmişti. Yakışıklı erkekler nerelere varacağını henüz hiç kimsenin kavramadığı ve hiç kimsenin anlayamayacağı veya anlamayacağı bir savaşta çarpışıyordu. Yarışma için geriye kalanlardan çoğu sakatlar ve askere yazılmaktan kurtulmak için kendilerini sakatlayan -elini kıran, gözünü yakan, sağır veya kör numarası yapan- ödleklerdi. Söz konusu yarışmaysa bir çuval dolu piriti* çıkarmak için suya dalacak aptal ve ödlekler yarışmasıydı. Hayatın her zamanki gibi gayet sağlıklı gittiğine, geleneğin sızıntı yapan yerleri tıkayacağına, o coşkunun hâlâ mümkün olduğuna inanmaya çalışıyorlardı.

Sallar ve yürüyüşçüler nehrin ağzından ilerleyerek, at arabasının devrilip battığı veya batmadığı noktanın anısını yaşatan paslı levhanın yanına kurulu oyuncak ve hamur işi tezgâhlarını geçtiler:

---

* Renginden dolayı sık sık altınla karıştırılan doğal demir-sülfür birleşimi. (FeS_2)

İŞBU LEVHA
TRAHİM B.'NİN AT ARABASININ
(ZANNIMIZA GÖRE)
SUYA DÜŞTÜĞÜ NOKTAYI
(VEYA O NOKTAYA YAKIN BİR NOKTAYI)
BELİRTMEKTEDİR.

Kasaba İlâmı, 1791

Sallar Az-Çok-Saygın Haham'ın penceresinin (başıyla gerekli onayı vereceği pencere) önünden geçerken sığ siperlerde yeşil-gri üniformalı erkekler can veriyordu.

Lutsk, Sarni, Kovel... Salları binlerce kelebekle süslenmişti ve Trahim'in öyküsünün çeşitli yönlerini yansıtıyorlardı: at arabası, ikizler, şemsiye iskeleti ve maymuncuklar, kan kırmızısı mürekkep yazı: *Yapacağım... Yapacağım...* Başka bir yerdeyse oğulları çamurda hayvanlar gibi kıvranırken ellerinde patlayan bombalarca, kendi arkadaşlarının kurşunlarıyla, kendi tellerinin dikenlerince, ölmek üzere olduklarından çoğu zaman habersizken -yanındakiyle şakalaşırken, gülerken kafaya isabet eden bir kurşunla- öldürülüyorlardı.

Lvov, Pinsk, Kivertsi... İskeletleri çirkin gerçekler misali görünen, kırmızı, kahverengi ve mor kelebeklerle süslü salları Brod boyunca çekildi. (Ve bu noktada bağırmamak gitgide güçleşiyor: *KAÇIN! KAÇIN KAÇABİLİYORKEN! APTALLAR! CANINIZI KURTARIN!*) Bandolar coştu: trompetler ve kemanlar, küçük trompetler ve viyolalar, parafinli kâğıttan ev yapımı düdükler...

BİR TANE DAHA! Güldü Zoşa. BİR TANE DAHA!

Dedem yine kulağını Zoşa'nın karnına dayadı (dizleri üstünde durarak) ve yine sırtüstü savruldu.

Gözü, morluğu sünger misali emerken, İŞTE BEBEĞİM! diye bağırdı.

Trahimbrod'un salı mavi ve siyah kelebeklerle kaplıydı. Yüksek platformda oturan elektrikçinin kızı Berl G, kordonu yüz-

lerce metre ötedeki odasının fişinden elektrik taşıyan mavi bir neon taç takmıştı (Kordonu eve dönerken sararak toplamayı planlamıştı.) Sal Kraliçesinin etrafını çeviren mavi dantellere bürünmüş genç sal prensesleri kollarını sallayarak dalgaları canlandırıyorlardı. Salın ön tarafındaki keman dörtlüsü Polonya ulusal şarkılarını çalarken, arka taraftaki dörtlü geleneksel Ukrayna havalarıyla meşguldü.

Kıyılarda, tahta iskemlelerinde oturan erkekler eski aşklarını, hiç öpmedikleri kızları, hiç okunmamış ve yazılmamış kitapları, şu ve bunun yaptığı o komik şeyi, neydi hani adı, yaralarını, akşam yemeklerini, hiç tanışmadıkları kadınların saçlarını nasıl yıkadıklarını ve özürleri ve Trahim'in at arabasının altında kalıp kalmadığını yâd ettiler.

Toprak, göğe sırtını dönüp yattı.

Yankel toprakta sırtını dönüp yattı.

Brod'un ilginç doğumundan bu yana bal rengi taşın içinde kımıltısız yatan tarihöncesi karınca göğe sırtını döndü ve başını utançla bir sürü bacağının arasına sakladı.

Dedemle feci hamile karısı, dalışı izlemek üzere kıyıya yürüdü.

(Buradan itibaren devam etmek neredeyse imkânsız çünkü olacakları biliyoruz ve onların neden bilmediğini merak ediyoruz. Ya da imkânsız, çünkü onların da biliyor olmalarından korkuyoruz.)

Trahimbrod sah oyuncak ve hamur işi tezgâhlarına eriştiğinde Haham, Sal Kraliçesi'ne çuvalları suya atma işaretini verdi. Ağızlar açıldı. Eller ayrılmıştı (Alkışın ilk yarısı.) Bedenlerde kan gürüldedi. Neredeyse eski zamanlardaki gibiydi. Eli kulağında ölümle yatıştırılmamış bir kutlamaydı bu. Eli kulağında kutlamayla yatıştırılmamış ölümün kendisi. Kraliçe, çuvalları havaya fırlattı.....

.....

.....

.....Havada kalakaldılar.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....Sanki iplere asılmış gibi...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

...Güneş Saati parmaklarının ucuna basarak, bir satranç taşı misali taşların üzerinden kaçtı, uzanan denizkızının memeleri altına saklandı.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....Hâlâ vakit var.....

.....

.....

.....

Bombardıman bittikten sonra Naziler kasabaya girdiler. Nehirde boğulmayan herkesi sıraya dizdiler. Bir Tevrat rulosunu açıp önlerine serdiler. "Tükür," dediler, "ya tükür ya..." Sonra bütün Yahudileri sinagoga doldurdular. (Her kasabada aynısını yaptılar. Aynı şey defalarca yaşandı. Daha birkaç saat önce Kovel'de yaşanmıştı ve birkaç saat sonra Kolki'de yaşanacaktı.) Genç bir asker dokuz ciltlik Tekrarlayan Düşer Kitabı'nı Yahudi ateşine attı. Ve daha fazlasını atma telaşı içinde, kitaplardaki sayfalardan birinin düşüp bir çocuğun yanmış yüzünü peçe gibi örttüğünü fark etmedi:

> **9.613**— *Dünyanın sonu düşü.* gökten yağan bombalar trahimbrod üzerinde ışık ve ısı saçarak patladı şenliği izleyenler çılgınca bağırıp kaçışarak altın çuvalının peşinden değil canlarını kurtarmak için çılgınca köpürmüş suya atladılar nefesleri yettiğince su altında kaldılar hava almak ve sevdiklerine bakmak için yüzeye çıktılar safran'ım karısını kucakladı ve eşikten geçen yeni evliler misali devrilen ağaçlar ve patlamalar arasında o an en güvenli görünen yere suya girdi yüzlerce beden brod'a adımı taşıyan nehre aktı bana gelenleri kollarımı açarak karşıladım onları kurtarmak istedim herkesi herkesten kurtarmak istedim gökten bomba yağdı ve ölümümüz patlamalardan veya saçılan şarapnellerden değildi lafa karışan küller ve kahkahalarla gülen döküntülerden değildi ölümümüz çırpınan ve bir yerlere tutunma telaşıyla birbirine tutunan birbirine sarılan üst üste yığılan insanlardandı safran'ım birbirini çekenlerin çekmesiyle derinlerime süzülen karısını gözden kaçırdı sessiz çığlıklar yüzeyime kabarcıklarla çıkıp patladılar LÜTFEN LÜTFEN LÜTFEN LÜTFEN zoşa'nın karnında-

ki tekmeler gittikçe daha fazla LÜTFEN LÜTFEN dedi bebek böyle ölmeyi reddetti LÜTFEN LÜTFEN bombalar kahkahalarını patlatarak yağdılar ve safran'ım insan kütlesinden kurtulmayı başardı ve küçük çavlanlara doğru yüzdü zoşa dibe çekiliyordu LÜTFEN ve böyle ölmeyi reddeden bebek zoşa'nın bedeninden çekiliyor ve yukarı çıkıyordu etrafındaki suları kızıla boyuyordu kabarcık gibi yüzeye çıktı oksijene çıktı yaşama çıktı INGAINGAINGA diye ağladı ve son derece sağlıklıydı ve göbek bağı onu tekrar dibe anasının yanına çekmese uzun bir hayat sürecekti annesi kendisinden geçmek üzereydi ama bağın farkındaydı ve elleriyle koparmaya çalıştı ardından dişleriyle kesmeye çalıştı ama bağ kopmadı ve kucağında son derece sağlıklı adsız bebeğiyle öldü insan kalabalığı kendisini dibe ve daha dibe çekti bebeklerden ergenlerden erişkinlerden yaşlılardan mürekkep canlarını kurtarmak için birbirlerine tutunup birbirlerini dibime çeken birbirini öldüren birbirini boğan kalabalıktan bedenler bombardıman bittikten çok sonra yüzeyime çıkmaya başladılar sonunda masmaviye kesmiş bembeyaz açık gözleriyle üstümü kapladılar görünmez oldum altlarında iskelettim ben onlar mavi tenli beyaz gözlü kelebeklerdi buydu yaptığımız bizim kurtarmak için öldürdük bebeklerimizi

22 Ocak 1998

Sevgili Jonathan,

Bunu okuyorsan o zaman Saşa bulmuş ve senin için çeviri yapmış demektir. Ben öldüm ve Saşa yaşıyor demektir.

Saşa bu gece burada olanları ve olacakları sana anlatacak mı, bilmiyorum. Onun nasıl bir erkek olduğunu bilmen çok önemli o yüzden sana burada söyleyeceğim.

Olan şuydu: Alex babasına Annesine ve Küçük İgor'a bakabileceğini söyledi. Söylemesi söylediğini gerçek kıldı. Sonunda hazırdı. Babası inanamadı. Ne? dedi. Ne? Ve Saşa ona bir kez daha ailesine bakacağını, gitmek ve bir daha asla dönmemek isterse onu anlayacağını ve böyle yapmasının babalığını azaltmayacağını söyledi. Babasına onu affedeceğini söyledi. Ah, babası çok kızdı, çok öfkelendi ve Saşa'ya onu öldüreceğini söyledi ve Saşa babasına onu öldüreceğini söyledi ve şiddetle birbirlerine doğru ilerlediler ve babası Yüzüme söyle, yere değil, dedi ve Saşa dedi ki sen benim babam değilsin.

Babası kalktı ve musluğun altından bir çanta çıkardı. Çantaya mutfaktan ekmek, votka şişeleri ve peynir doldurdu. Al, dedi Saşa ve kurabiye kavanozundan iki avuç dolusu para çıkardı. Babası paranın nereden geldiğini sordu ve Saşa, Al ve bir daha dönme, dedi. Babası, Parana muhtaç değilim ben, dedi. Saşa, Hediye değil bu, dedi. Arkanda bırakacağın her şeyin bedeli, dedi. Al ve bir daha dönme.

Gözlerime bakarak söyle, gideceğim, söz.

Al, dedi Saşa ve bir daha dönme.

Annesiyle İgi çok üzüldü. İgi, Saşa'ya, Ne kadar aptalsın ve her şeyi mahvettin, dedi. Bütün gece ağladı. İgi'nin bütün gece ağlaması nasıl bir şey, biliyor musun? Ama daha çok genç. Umarım günün birinde Saşa'nın ne yaptığını anlar ve onu affeder ve ayrıca ona teşekkür eder.

Bu gece, babası gittikten sonra Saşa'yla konuştum ve ona, Seninle gurur duyuyorum, dedim. Ona dedim ki hayatımda hiç bu kadar gurur duymadım ve kim olduğundan hiç bu kadar emin olmadım.

Ama Babam senin oğlun, dedi. Ve benim babam.

Dedim ki Sen iyi bir adamsın ve doğruyu yaptın.

Elimi yanağına koydum ve kendi yanağımın bu yanak gibi olduğu zamanı hatırladım. Adını söyledim, Alex dedim ki Alex, kırk senedir benim de adımdı.

Atalar Turizm'de didineceğim, dedi. Babamın yokluğunu dolduracağım.

Hayır, dedim.

İyi bir iş, dedi. Anneme ve Küçük İgor'a ve sana bakacak kadar para kazanabilirim.

Hayır, dedim. Kendi hayatını kazan. Bize en iyi öyle bakabilirsin.

Yatağına yatırdım onu ki çocukluğundan beri hiç yapmamıştım. Battaniyesini örttüm ve elimle saçını taradım.

Yaşamaya çalış ki her zaman gerçeği söyleyebilesin, dedim.

Yapacağım dedi ve ona inandım ve bu kadarı bana yeterdi.

Sonra İgi'nin odasına gittim; çoktan uyumuştu ama alnından öptüm ve dua ettim. Sessizce güçlü olması, iyiliği bilmesi ve asla kötülüğü bilmemesi ve asla savaşı tanımaması için dua ettim.

Sonra buraya, sana bu mektubu yazmak için televizyon odasına geldim.

Her şey, hepsi Saşa ve İgi için, Jonathan. Anlıyor musun? Şiddeti tanımadan yaşamaları için neyim varsa veririm. Huzur. Onlar için istediğim tek şey, huzur. Ne para ve hatta ne de aşk. Hâlâ mümkün. Bunu biliyorum artık ve içimdeki büyük mutluluğun nedeni bu. Baştan başlamalılar. Bütün ipleri kesmeliler, değil mi? Senle (Saşa artık birbirinize yazmayacağınızı söyledi) babalarıyla (ebediyen gitti) bildikleri her şeyle. Bunu Saşa başlattı ve bitirmesi gereken, benim.

Evde benden başka herkes uyuyor. Bunları televizyonun aydınlatıcılığında yazıyorum ve okuması çok zorlaştıysa çok özür dilerim Saşa ama elim çok titriyor ve uyuduğundan kesinlikle emin olunca banyoya gideceğim ve bunun nedeni zayıflık değil, dayanamayacağımdan değil. Anlıyor musun? Tamamen mutluyum ve yapmam gereken bu ve yapacağım. Beni anlıyor musun? Hiç ses çıkartmadan yürüyeceğim ve karanlıkta kapıyı açacağım ve yapaca

HAYAT DOLU VE OYUNBAZ... MILAN KUNDERA, PHILIP ROTH VE JAMES JOYCE EGİNTİLERİ TAŞIYAN BİR ROMAN.
- THE TIMES LITERARY SUPPLEMENT

SIRADIŞI, IŞIL IŞIL VE DOKUNAKLI!
- SAN FRANCISCO CHRONICLE

Çağdaş edebiyatın en etkileyici seslerinden Jonathan Safran Foer'den zaman, mekân ve hafıza üçgeninde şaşırtıcı manevralar yapan, eğlenceli, dokunaklı, zekâ ve duygu dolu, çarpıcı bir roman: *Her Şey Aydınlandı*. Elinde solmuş bir fotoğraf ve kafasında soru işaretleriyle yola koyulan genç bir adamın Avrupa'nın kalbinden Amerika'ya, dünyadan Ay'a, geçmişten günümüze, rüyalardan masallara, büyük aşklardan büyük savaşlara, karanlıktan aydınlığa uzanan yolculuğunun nefes kesen hikâyesi... Geçmişle bugünün iç içe geçtiği, birbirleriyle rekabet halindeki anlatıcılarıyla akıllardan kolay kolay silinmeyecek, çok sesli, çok katmanlı ve kesinlikle sihirli bir roman *Her Şey Aydınlandı*.

Foer'in tüm dünyada büyük ilgi gören bu ilk romanı; ilerlemek için geriye dönmek zorunda kalanlara ve geçmişinden kaçanlara, yaşamın pusu altında gizlenen muazzam gerçekleri arayanlara ve sırlarının gölgesinde yaşamaya çabalayanlara, düşlerle gerçekleri birbirine karıştıranlara ve kalabalıkların içinde yapayalnız olanlara, hayata ve hayatta kalmaya dair bir şimdiki zaman klasiği.

KESİNLİKLE BİRİNCİ SINIF!
- NY TIMES

ISBN 978-605-5903-169
9 786055 903169
SİREN YAYINLARI | ZAMANIN RUHU